

# BOLESŁAW PRUS

## AVANPOSTUL

ROMAN

TRADUCERE, PREFAȚA, TABEL CRONOLOGIC ȘI NOTE DE STAN  
VELEA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI - 1992 EDITURA MINERVA - BUCUREȘTI

Ilustrația copertei de Anton Slavnicu

*De același autor în „Biblioteca pentru toți”*  
(seria nouă):

*Păpușa*, roman, 3 vol., traducere de Radu Tudoran și Telemac Dan,  
prefață și tabel cronologic de Stan Velea, 1963, nr. 183—185 ;

*Anielka*, nuvele (din cuprins: *Anielka; Umbre; Michalko; Antek; În  
luptă cu viața*), traducere și prefață de Stan Velea, 1973, nr. 733.

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.)

ISBN 913-21-0258-6

Boleslaw Prus, *Wybor pisma*, vol. IV, *Anielka-Placdwka*, Warszawa, 1955,  
Panstwowy Instytut Wydawniczy.



## PREFAȚĂ

După apariția în volum a romanului *Avanpostul* (*Placowka*), în 1380, un recenzent perspicace îl numea pe autor un Homexal luptei pentru pământ. E drept, la început își exprima unele rezerve de bun-simț cu privire la verosimilitatea unui erou prestigios în cămașă de tort, suman imos și cu părul și cizmele năclăite de untură, care să suporte nesiluit imediata vecinătate a unor personaje ilustre din creația universală, antică și medievală, precum Aibile, Hector, Agamemnon, Ulise și Enea ori Gotfried de Bouillon, Cidul și Boland. În cele din urmă, însă, cucerit de capodopera rurală a lui R. Prus, renunța la constrângerile poeticii elitarist-discriminatoare a speciei și conchidea entuziast, nu fără anume îndreptățire, că romanul reprezintă un adevărat giuvaer al literaturii polone placate pe realitățile satului, o „epopee țărănească” a cărei valoare o definea astfel: „aur de calitate superioară, lucrătură foarte frumoasă întreaga recenzie constituind în fapt o pledoarie în favoarea acestei susțineri”. În acest fel, *Avanpostul* era plasat implicit pe aceeași treaptă cu *Pan Tadeusz*, neasemuitul eîntec de lebedă al romanticului A. Mickiewicz (1798—1355). Exigența formulată cîndva de poeta Maria Konopnicka (1842—1910) în prospectul periodicului de orientare

<sup>1</sup> J. Kotarbiński, *Romane rurale. II, Bolesław Prus, „Avanpostul”* (*Powiesci wiejskie. Bolesław Prus, „Placowka”*), *Glas*, 1886, m\ 2—5.

poporanistă *Głos*, potrivit căreia poezia polonă nu poate fi socotită reprezentativ națională atîta vreme cît alături de epopeea șleahței nu există și una pe aceeași măsură a țărănimii, era acum îndeplinită ; cu toate că autorul dilogiei *Păpușa (Lalka)* nu-și concepușe opera în versuri, întemeindu-se estetic pe principiile prozei realiste.

Oricît de obiectivă în argumentele esențiale, opinia lui J. Ko- tarbinski își păstrează acea relativitate specifică exegezei critice, care invită stăruitor la reflecții rodnice. Asemenea oricărei aprecieri de valoare, se reazemă și ea pe o considerabilă doză de subiectivitate, impresia artistică alcătuiindu-se în straturi și din elemente ce depășesc intelectul emițătorului. Autonomia gustului, deși declarată ritos, este totuși aparentă, poate fi deci și trebuie discutată aprofundat, întrucît nu puține constituențe de importanță maximală sînt mijlocite precumpănitor de factori exteriori personalității care le exprimă. Contextul spiritual al epocii are o contribuție modelatoare complex intertextualizantă care acoperă întregul proces al interpretării textului artistic. Sînt firește *loci comunes*, dar și invarianți fundamentali ai ori» căruia demers de istorie literară, care, urmărit în interferența lor creatoare, explică în cadrul relației general-particular diversitatea nelimitată și totodată relativitatea părerilor răspîndite la un moment dat sau, cu atît mai mult, în perspectiva timpului.

Într-adevăr, *Avanpostul* a fost întâmpinat de critica de specialitate destul de diferențiat. Asemenea lui J. Kotarbinski, care sublinia caracterul epopeic, izbutirile tipologice și reliefurile sociale în ansamblul unui realism cu tendință, neștirbit însă de exagerări schematice, procedează și J. Gadomski. Scoțînd în evidență imaginea monografică și originală a sufletului țărănesc, logica arhitecturii și a ordonării materiei, acesta opina că romanul este cea mai bună dintre prozele scrise de Prus până atunci \ Laude neprecupețite formula și I. Franko, remarcînd și el compoziția unitară și expresivitatea caracterologică a Slimakowei.

<sup>1</sup> J. Gadomski, *Pdeksanđer Głowacki (Boleslaw Prus), Klosy\** ' 1886, nr. 1 113—1 115.

una dintre cele mai reușite femei din literatura polonă<sup>1</sup>. Cu toate că cele două ediții ale cărții, amîndouă publicate în 1386, demonstrează un succes deosebit în rîndul cititorilor, pînă la un punct, indirect, și valoarea ei, unui comentator s-au arătat mai circumspecți în aprecieri. T. Jeske-Choinski, de exemplu, deși îi considera pe romancier un mare realist, îi reproșa cruditățile de construcție a narațiunii 2 ; aceasta era un laitmotiv care însoțise mai toate prozele anterioare. În această tonalitate • de mijloc se menținea și K. M. Gdrski, care socotea romanul bun, clar atrăgea atenția asupra citorva neajunsuri : lipsa de originalitate a episodului Stasiek, înfățișat mai: înainte de H. Sienkiewicz (1846— 1916) în nuvela *Janko muzicantul*, sau „erudiția “ lui Maciek Owczarż în comentarea măștilor de carnaval<sup>1 2 3</sup>. N-au lipsit, era de așteptat, nici

---

<sup>1</sup> I. Ffanko, *Țăranul polonez în lumina poeziei polone (Chlop pol&kv w swietle poezji polskiej)*, *Ruch*, 1887, nr. 9—13.

<sup>2</sup> T. Jeske-Choinski, *Tipuri și idealuri în beletristica pozitivista. din Polonia (Typy:*

atitudinile de respingere. Rămânând în anonimat, un critic de profesie afirma că Prus a abordat de bună seamă o; problemă esențială în lumea satului : legătura cu pământul, dar a vrut, s-o. demonstreze în câmpul artei cu ajutorul unui țaran prost și nătlâng, ca Slimak, umorul exacerbat conducându-l mai degrabă spre o caricatură a realității <sup>4</sup>. În sfârșit, la cincizeci\* de; ani de. la apariție,; în 1935, K. Czachowski accentua asupra perenității operei, consta tînd interesul pe care-l prezenta și la acea dată, dar, acordînd o importanță hotărîtoare publicării ei în *Wqdrawiec*, periodic pe atunci eu înclinații manifeste spre

---

*i idealu pozytywnej beletrystyki polskiej*), *Niwa*, 1887, nr. 297.

<sup>3</sup> K. M. Gdrski, *Din literatura romanesă. Boleslaw Prus (A. Glowacki), „Avanpostul” (Z literatury poiviesciowej. Bolesław Pms (A. Glowacki), „Placbwka”, (Przegląd Polski, 1887, t. 88» Pi 370—374.*

<sup>4</sup> Chlop, în apărarea, lui Slimak din „Avanpostul” (W obronie Slimaka z „Placdwski”(<), *Głos*, 1387, nr. 37. Mai recent, 's-a afirmat, pe bună dreptate, că. tocmai acestor însușiri tipologice, lenea și prostia, li se datorește victoria lui asupra coloniștilor (J. Szczes- niak, *Funcția titlului romanului „Avanpostul”* de B. Prus, în *voL Studii de literatură polonă și străină*, îngrijit de L. Ludorowski, Lublîn., 1988., p. 374^376) .





„realismul-adevăr<sup>5</sup> încerca să-î așeze geneza sub semnul esteticii naturaliste, aducînd în sprijin amănunte cu totul nesemnificative ; tentativa este evident forțată și deloc convingătoare<sup>5</sup>.

Toate aceste intervenții critice, cele mai sugestive din mai multele de acest fel, trimit în chip real spre substanța ideatică și palierele ei de formalizare, spre calitățile și neîmplinirile realizării artistice. Relativitatea lor, subliniem, a fost dovedită fără puțință de tăgadă în curgerea vremii. Deoarece pînă în 1806 posibilitățile referențiale erau destul de restrînsse în Polonia, ca și în alte literaturi, este lesne de înțeles înflăcărarea acelor interpreți care au văzut în *Avanpostul* un eveniment literar unic în felul lui. În curînd însă, spre cumpăna secolelor XIX și XX, interesul scriitorilor pentru ambianța rurală avea să înregistreze intensități de vîrf mai ales în țările cu o economie pronunțat agrară din centrul și răsăritul Europei, în care simpatia popu- listă pentru țărănime crește într-un adevărat cult cu implicații profund și multilateral existențiale, promovat de ideologia poporanistă, în aceste împrejurări, favorizante, își va elabora Wł. St. Reymont (1867—1925) tetralogia *Țăranii* (1904—1909) care va fixa altitudinea maximă într-un proces în genere ascendent, în desfășurarea căruia nume celebre ca Balzac, Zola, L. N. Tolstoi, K. Hamsun, Th. Hardy, B. Ibanez, Grazia Deledda și multe altele reprezintă tot atîtea momente notabile. Încununată cu premiul Nobel în 1924, creația reymontiană, întrecînd tot ce se scrisese înainte și mult timp după aceea despre viața la țară, statornicea un prestant unghi de apreciere sensibil schimbat. Considerat în acest spațiu lărgit, comparat adică fie și superficial cu capodopera consfințită a genului. *Avanpostul* își recapătă proporțiile reale ale unei opere de valoare neîndoielnică, desigur, dar care, departe de a egala în vreun fel orizonturile monografice și adîncimea epopeii campestre, se înscrie pe unul din locurile fruntașe printre cărțile care i-au anunțat și pregătît apariția.

Pe de altă parte, judecarea analitică a romanului se cuvine întreprinsă în strînsă legătură cu celelalte proze, în perimetrele Cuprinzătoare ale fizionomiei artistice, și totodată pe fundalul realismului critic influențat de filozofia pozitivistă, din care a crescut. Prin urmare, un succint itinerar prin întreaga operă, care să răspundă la întrebări precum ce a scris și ce reprezintă 'Prus în ansamblul literaturii polone, cu eventuale aluzii ierar- hizante și în aria europeană, este vădit, necesar.

Dominată numai aparent de modelul balzacian, anterior/ literatura realismului critic a avut pretutindeni reprezentanți iluștri, a căror creație poate fi așezată cu depline întemeieri., valorice alături de *Comedia umana*. Capodopere unanim recunoscute, pîndînd caracterele diverselor etnii naționale, punctează- distinct cu reliefuri policrome

---

<sup>5</sup> K. Czachowski, *Cincizeci de ani de la apariția „Avanpostului”* (*Piecdziesięciolecie „Placówki”*), *Prosto z Mas tu*, 1935, nr. 11.

aria patrimoniului universal. În spațiul polonez, înaintea lui Henryk. Sienkiewicz sau a Elizei Orzeszkowa (1841—1910), pe direcția realismului tradițional, se plasează Boleslaw Prus, unul dintre marii clasici ai lumii cunoscut cititorului român prin două romane — *Păpușa*<sup>1</sup> și *Faraonul*<sup>6,7</sup>, și printr-o culegere de nuvele, *Anielka*<sup>8</sup>.

Autor de schițe, povestiri, nuvele și romane crescute pe solul fertil al unei neobosite activități publicistice, Prus abordează cu temeritate în scrierile sale - diferende de spinoase ale timpului său : sociale și naționale, în lumina preceptelor pozitivistice. Chiar dacă pe alocuri se întrevăd unele neîmpliniri, construcția ideologico-estetică se reazimă pe o concepție destul de bine încheată, care exprimă în ansamblu vederile materialiste ale burgheziei în urcuș. Angajată conflictual în cursa spre vârful piramidei sociale, starea a treia, după reprimarea răscoalei de eliberare din 1863, postula renunțarea la lupta armată pentru eliberarea națională, ideal atât de scump romanticilor, și investirea eforturilor pe calea propășirii economice, a industriei autohtone, finalitate realizabilă cu participarea întregului popor. Asemenea suporturi teoretice, care

---

<sup>6</sup> Boleslaw Prus, *Păpușa*, Traducere de Telemac Dan și Radu Tudoran, prefață de I. C. Chițimia, București, 1954 ; tălmăcirea a fost reeditată în 1963 (cu o prefață de Stan Velea) și în 1971

<sup>7</sup> Boleslaw Prus, *Faraonul*. Traducere de Telemac Dan și Vasile Teodorescu, București, 1961 ; reeditată în 1967.

<sup>8</sup> Boleslaw Prus, *Anielka*. Nuvele. Traducere și prefață de Stan Velea, Editura Minerva (B.P.T.) București, 1973.



fixează conceptual perspectiva solidarității sociale în rezolvarea contradicțiilor dintre straturi, vor căpăta expresie artistică îndeosebi în romanul *Păpușa* — o adevărată frescă a Varșoviei de la îngemănarea secolelor XIX și XX. îndemnul scriitorului vizează, aici, în primul rând aristocrația funciară care trebuie să se apropie de clasa în progres și să-i stimuleze energiile creatoare cu ajutorul culturii acumulate de veacuri. Altminteri\* închiști în prejudecăți de castă exclusivistă, marii magnati funciari vor sucomba inutil „zvîlîiți din șa“ de vîlmășagul istoriei. Acest adevăr este demonstrat de. prozator printr-o bogată galerie tipologică, antrenată într-o narațiune solid articulată, înfățișată cu realismul viguros al unui Dickens și pigmentată cu un umor de natură twaineană, Realismul viziunii citadine, conținînd evidente implicații critice la adresa parazitismului aristocrației, subliniază prin contrast activismul salutar, în condițiile subjugării naționale, al clasei de mijloc, reprezentate prin evoluția eroului de-prim-plan — Wokulski. însușirile caracterologice ale personajului, inițiativele obștești și piuă și zbuciumul lui sentimental se consumă în folosul tuturor, învederînd intenția scriitorului de a-l impune în sfera exemplarității,

Energii inestimabile existau, de asemenea, în zonele rurale, a căror activizare socială a fost întreprinsă de pozitivisti varșo- veni printr-o vastă campanie de răspîndire a științei de carie. Ideea că lărgirea orizontului de cultură va conduce la redresarea materială era vehiculată stăruitor în epocă și Prus o transferă ca motiv artistic în mai toate romanele și în destule nuvele. Ajutorarea truditorilor cîmpului de către, proprietarii funciari (*Avanpostul*), sprijinul reciproc și instruirea prin diferite instituții culturale erau menite să transforme țărînimea poloneză\* dintr-o masă inertă și dispersată, într-un pivot omogen și puternic, capabil să reziste aluviunilor străine și să păstreze valorile materiale și spirituale ale poporului aflat sub apăsarea cotropitorilor. Semnificative iradiieri ale conlucrării la scara întregii națiuni, nu lipsite de reverberații patriotice, răzbat și în reconstituirea Egiptului antic din *Faraonul* (*Faraon*), romaa istorie cu puter- ni ce rezonanțe contemporane scriitorului și cu vădite ascuțișuri polemice vizavi de trilogia lui Sienkiewicz.

Antrenarea tuturor păturilor sociale în iureșul construcției naționale presupunea, firește, un sistem educațional corespunzător noilor imperative, altfel spus, renunțarea la exclusivismul nobiliar desuet, care închircea capacitatea de acțiune și impulsurile creatoare în restrictive și păgubitoare convenții de clasă. Satirizarea suculentă a inoperantelor pretenții instructive din Polonia sfârșitului de veac-, abia schițată în *Păpușa* și reluată într-un cadru epic lărgit în romanul pamflet *Emancipatele* (*Emancypatki*), pornește astfel de la realități pe care autorul le condamnă fără echivoc în tonuri vehemente.

Înfrîurit de ideile pozitivistice, Prus și-a păstrat neștirbită libertatea de gîndire în marile creații literare. „La urma urmei, cărei partide trebuia să mă alătur ? Aceleia care se gîndea numai la nobilime, celei care slujea numai intelectualitatea sau celei

care credea în infailibilitatea papei și sprijinea pretențiile lui don Carlos ? Nu m-am alăturat nici uneia și m-am războit cu fiecare în așa fel, îneît orice om de bună credință, indiferent de convingerile lui, poate să-mi întindă mina\*<sup>1</sup>, va medita retrospectiv. Limitele curentului vor fi depășite, prin urmare, în sensul complexității vieții, cu neputință de înrămat în tipare stingheritoare, autorul avansând într-un fragment de roman, *Transformări (Przemiany)*, spre concluzii de-a dreptul revoluționare. Acest umanism atotcuprinzător, propriu creatorilor autentici, înlesnește hotărâtor aplecarea niciodată dezmințită spre lumea celor umili. Durerea sclavului din *Faraonul*, apăsător de vitregia destinului, este prea adâncă, nemărginită, pentru a fi doar rezultatul măiestriei artistice. Tragismul suferinței este surprins în pagini memorabile ; chiar și atunci când semnificațiile narațiunii contrazic flagrant idilismul pozitivist, cum se întâmplă în nuvela *Valul care se întoarce (Potvrzajaca fala)*.

Universul periferiei sociale, al durerilor omenești, întregeste astfel expresiv imaginea societății polone de la răspîntia veacurilor, îndreptățind titlul de „cel mai iscusit pictor” al epocii sale și recunoașterea posterității. Neîndoielnic, un loc aparte în p\*cest vast tablou social îl ocupă faptele neajutate, nedreptățite și asuprite de soartă sau de oameni. În primele două romane de ihai scurt suflu epic, *Anielka* și *Avanpostul*, precum și în multe din nuvelele ce aparțin vîrstei de început a activității sale literare, observația lucidă a marelui clasic polon se va îndrepta asupra realităților sătești, pe care le va descrie, cum e și firesc, cu penelul pozitivistului. Alături de alți scriitori ai timpului, Prus va înregistra realist schimbările survenite în mediul rural în urma „binefacerilor” săvîrșite de țarism prin înproprietărirea din 1864. Desființarea servituților feudale și înproprietărirea înfăptuită de guvernul țarist de teama răscoalelor țărănești înlătură ultimele piedici din calea instaurării treptate a economiei de piață în agricultură. Asistăm astfel, după 1870, la o destrămare tot mai accentuată a proprietății feudale. Aristocrația funciară, neputînd face față noilor condiții de întreținere a pămîntului, se ruinează repede, își vinde moșiile și așa pline de ipotecă și pleacă. Ia oraș, unde continuă viața orgiacă, acomodîndu-se cu greu imperativelor programatice ale burgheziei. Înproprietărirea nu satisface însă nici pe departe nevoile țărănimii satelor. Fuseseră înproprietăriți abia o sută de mii de țărani și mai mult de jumătate din suprafața arabilă a țării se afla încă în posesia latifundiilor, astfel că o mare parte din țărani eliberați care nu pleacă să-și găsească de lucru în întreprinderile industriale trăiesc de azi pe mâine, constituind o pradă ieftină pentru cei îmbogățiți prin cumpărarea pămînturilor boierești. Este, așadar, un moment de cotitură în viața satului polonez, cînd se operează diferențieri caracterologice și sociale tot mai vizibile în mediul țărănesc.

Bolesław Prus surprinde acut acest proces, reliefind promiscuitatea socială- în care sînt siliți să-și ducă viața cei fără avere. Mama lui Antek, din nuvela cu același titlu, muncește pînă la epuizare, dar abia are cu ce înșela foamea copiilor, ajungînd în cele din urmă să-și alunge feciorul iubit la oraș, ca să nu moară cu toții de foame.

Este o situație care amintește de moartea prin înfometare a celor doi tineri țărani care se iubesc din *Schiță din anii de foamete*, de Eliza Orzeszkowa, ori de poezia



Măriei Konopnicka, *Jas n-a mai așteptat*, unde copilul bolnav sucombă și din pricina lipsei unor alimente hrănitoare, Owczarz, argatul lui Slimak din *Avanpostul*, deși are un picior sucit, trudește de dimineață pînă seara pe ogorul stăpînului, duce tot greul gospodăriei, dar abia are cu ce se îmbrăca și doarme în. grajd cu vitele. Zilerul Michalko, plecat la oraș, are în fond aceeași viață tristă. Gonit din loc în loc este la discreția tu turor, întocmai ca zilerul liber dintr-o poezie tot astfel intitulată de Maria Konopnicka. Greutățile, adesea w supraomenești, cărora trebuie să le facă față pentru a putea trăi, îi determină să-și părăsească satul natal și să se angajeze aiurea ca lucrători. Este o hotărîre profund tragică, dacă ne gîndim la legătura, patologică aproape, a țaranului de locurile unde s-a născut. Unii pleacă la oraș, ca Michalko, alții în Prusia, ca țaranul din povestirea *Din amintirile unui ciclist* (*Z wspomnień cyklisty*), iar alții, disperați, își iau lumea în cap și emigrează în America (*După pline* de H. Sienkiewicz, și *Pan Balcer în Brazilia*, de M. Konopnicka). Literatura vremii abundă l.n episoade de acest gen. Și mama lui Antek, și Michalko sînt considerați liberi'de *jure*, în fapt însă sînt niște sclavi a căror viață de dine este asemănătoare cu cea a. țaranului rob din romanul *Faraonul*, care își blestemă zilele cîrid soldații îi astupă canalul la care ostenise zece ani.

Cu toată viața abrutizantă pe care o trăiesc, obijduiții satului păstrează valori umane pe care Prus se străduiește cu deplin succes să le reliefeze în prim plan. Au o sensibilitate dezvoltată, care îi face capabili să vibreze puternic la impulsurile afective. Gaj da, țaranul care locuiește lîngă curtea moșierului din *Ânielka*, este adînc impresionat de rugăminta fetei de boier de a nu-și mai bate fetița nevinovată și, într-un elan de bunătațe generoasă, promite că n-o va mai pedepsi niciodată, iar Michalko resimte durerbs purtarea sălbatică a unei calfe față de fata care îl iubea, Sînt milostivi, luînd parte la nefericirile altora, și capabili de sentimente statornice. Lui Gaj da îi pare rău de soarta copiilor boierului ruinat și risipitor, pe care îl urăște din tot sufletul pentru nedreptățile îndurate, Owczarz se înduioșează de xm:





orfana lăsată în casa lui Slimak de mama-i nehnună, & ia și o îngrijește ca pe propriu-i copil, iar Michalko e gata să-i dea fetei tot ce are, ca să-i aline durerea. Impasul lor material provine dintr-o înecatitate socială, adîncită de evoluarea proprietății particulare pe făgașele capitalului. Sînt vrednici, ca Owczarz și Magda, slugile lui Slimak, sînt înțelepți; Slimakowa este un caz pe drept cuvînt concludent.

Deșteptăciunea naturală cu înclinații practice, care îi ajută să înțeleagă, mai adînc decît s-ar părea, pricinile pentru care sînt siliți, de pildă, să plece în Prusia după muncă, și posibilitățile imaginative bogate îl fac pe autor să exclame entuziasmat : „Iată adevăratul reprezentant al poporului nostru : sărman, umil, înțelept și atît de plin de o poezie stranie”\* (*Din amintirile unui ciclist*). Mulți dintre ei vădesc de la o vîrstă timpurie capacități deosebite în diferite domenii de activitate. Antek uimește împrejurimile cu jucăriile lui sculptate în lemn și visează să meșteșugască mori de vînt, Felek, băiatul crîșmăriței dintr-un orașel de lîngă Varșovia, are o adevărată pasiune pentru invenții mecanice (*Din amintirile unui ciclist*), Stasiek din *Avanpostul* cade într-o adevărată transă la auzul muzicii, iar Waiek se arată destoinic în toate [*Uniți (Pojednani)*]. Pledoaria convingătoare a lui Prua — aducîndu-ne în minte nuvela *Janko muzicantul* de H. Sien- kiewicz — este îndreptată împotriva irosirii acestor talente într-o epocă ce se dezvoltă sub primatul științelor pozitive. Căci cei mai mulți se uzează cu încetul, fără perspectivă, și dispar meteoric, nu o dată ca victime ale propriilor înclinații, neavînd puțința să-și dezvolte aptitudinile prin învățatură. Rostul acestor „însămnaș” — sugerează autorul în subtext — este pe băncile școlilor și facultăților tehnice, unde să se pregătească temeinic pentru a deveni utili societății.

În lumea aceasta, cernită de grijile sărăciei, înfloresc virtuți: etice. Oamenii și-au păstrat curătenia sufletească neîntinată de strălucirea înșelătoare a banului. Sentimentele lor nu sînt atinse de stigmatul viciului. Michalko își apropie sufletul de fata nedreptățită fără gînduri perverse. Tot așa face Antek, îndreptîndu-și dorurile candidale ale primei iubiri către tînăra soție a primarului hîrbuit, ademenit fiind de aceasta, iar Owczarz adoptă orfana fără să se gîndească la vreun folos ulterior. Sînt cinstiți și generoși ; nici Owczarz și nici Magda, deși au în seama lor întreaga gospodărie a lui Slimak, nu fură niciodată nimic, mulțumindu-se, modești, cu ce le dau stăpînii. În comportarea lor e prezentă totdeauna o anume sfiiciune, care duce la umilință față de cei din jur. E și aceasta o urmare psihologică determinată de conștiința neputinței lor materiale, o schilodire pe care Prus o remarcă deliberat. Oamenii aceștia, care par primitivi ochiului superficial, dovedesc în clipe dramatice un eroism înălțător, aruncîndu-se fără să stea pe gînduri în mijlocul primejdiei, pentru a salva semenii de-ai lor. Și fapte de acestea întîlnim la tot pasul în creațiile pomenite. Gajda salvează din conacul incendiat pe soția și copiii nobilului, ^o fetiță de numai cincisprezece ani scoate un copil dintr-o casă în flăcări [*în vacanță (Na wakacjach)*], Michalko riscă să fie strivit sub dărîmăturile unei clădiri, purtînd afară un lucrător, al cărui picior fusese prins sub o

grindă etc. Eroismul acestor fapte este cu atât mai impresionant, cu cât este spontan, fiind considerat de către protagoniști ca un lucru cu totul obișnuit.

Pentru ca o aristocrată de felul Justynei Orzelska din romanul *Pe Niemen* de E. Orzeszkowa să îndrăgească viața pastorală, autoarea a trebuit să prezinte ambianța sătească printr-o optică întrucâtva sărbătorească. Nu tot așa procedează Prus, care nu-și idilizează țăranii, zăgrăvind-u-i la modul cât mai obiectiv cu putință. Printre tipurile care populează lumea rurală din nuvelele și romanele sale vom găsi și lacomi, ca bătrînul Grzyb și tizul lui din *Anielka* și *Avanpostul*, și cruzi, ca cel care biciuiește nemilos o femeie cu un copil în brațe (*Din amintirile unui ciclist*), și nehotărâți și greoi, cu tendințe spre lenevie, ca Slimak etc. Defectele încuibate în mediul țăranesc sînt relevante realist de prozatorul îndrăgostit de adevăr. Slimak, tîrguind o vacă, se îmbată și doarme în gunoi, iar Owczarz, cum își primește, simbria, bea pînă rămîne fără o lețcaie. Tabloul consfăturii țăranilor din crîșma lui Szmul este ilustrativ în această direcție (*Anielka*). Mizeria și totala lipsă de cultură îi fac superstițioși și fataliști, devenind astfel o pradă lesnicioasă pentru doftoroaiele satului. Mama lui Antek aprinde focul la cuptorul în care își închisese fata, la îndemnul babei, ca s-o lecuiască de boală. Toate acestea se întorc, desigur, împotriva lor. Lui ălimak i se înecă un copil într-o groapă pe care tot amînase s-o astupe, iar cernoziomul de pe pămîntul aflat pe un deal se scurge cu apa ploilor în lunca boierului, pentru că nu-l îngrădise la vreme. Owczarz, adormit cu narcotice strecurate în băutură, nu simte cînd hoții fură caii stăpînului, ceea ce are ca urmare izgonirea lui și a orfanei în toiu iernii.

Keliefînd calitățile morale și umane care sălășluiesc latent în lumea «ațelor și dezvăluind racilele împotriva cărora trebuie să se lupte prin îmbunătățirea condițiilor de trai și prin culturalizare, Prus demonstrează, la modul pozitivist, că țăranimea este capabilă să-și îndeplinească sarcina istorică în' dezvoltarea economică a țării. Poate să facă aceasta, deoarece în fața primejdiei se prezintă, în vederile timpului, unitară. Talentul îi obligă pe Prus să distingă diferențierea socială a țăranimii, dar nu apasă asupra ei (*Avanpostul*). Conflictele, dintre proletarii agrari și bogătașii la care slujesc, dintre cei cu pămînt puțin și cei înstăriți sînt schițate doar întâmplător, spontan și, în cele din urmă, aplanate în fața pericolului „comuni Atașamentul față de țarina moștenită constituie pîrghia de. căpetenie pe care se reazemă rezistența lor față de expansiunea coloniștilor nemți. Aceasta GvSte, de fapt, ideea fundamentală care dă naștere înfruntării dramatice în *Avanpostul*, polarizînd toate ramificațiile acțiunii. Așezată în centrul intrigii, gospodăria lui Slim'ak constituie un adevărat avanpost care\* se împotrivesc cu succes puhoiului acaparant al veneticilor ce lasă în urmă sărăcie și moarte Deși simbolizează elementul agresiv și indezirabil care asalta autarhia satului polonez, primejdurdu-i existența, nemții nu întrunesc trăsături

exclusiv negative. Nici nu sînt individualizați prea stăruitor, prozatorul evidențiind în primul rînd forța lor colectivă <sup>9</sup>. De altfel, în multe articole publicistice atrăgea atenția asupra însușirilor de caracter și asupra culturii avansate a po-

---

<sup>9</sup> Vezi și J. Szczesniak, *op. cit.*, p. 378—379.



porului german, de la care polonezii au multe de învățat, Nu sînt însă puține nici cronicile în care condamna tendința de germanizare a populației din ținuturile poloneze ocupate de prusieni. La fel, îndemnîndu-și conaționali să învețe din'acuratețea și perseverența cu care muncesc, afirma necesitatea de a se lupta cu aceleași arme împotriva nemților care își făceau loc tot rriah mult în agricultură, industrie și comerț. Membrii familiei lui Slimak, în schimb, sînt foarte bine conturați în limita tipurilor pe care le reprezintă. Realismul viguros al Jagnei Șlimak\* îndeosebi, pe care autorul o investește cu virtuțile capitale proprii psihologiei țărănești, este de-a dreptul magistral. Destoinică, lucidă, inteligentă, șireată la nevoie și împlîntată organic în universul ei limitat : pămîntul și gospodăria, ea întruchipează acea forță elementară indestructibilă, natura nesofisticată, de care încercările coloniștilor se izbesc ca de o stîncă, irosindu-se, Același diferend, social și național, se plasează într-unul din planurile principale și în *Faraonul*, roman istoric cu rezonanțe contemporane, unde nemții apar reprezentați în ipostaza fenicienilor hrăpăreți care tind să subjuge economia Egiptului din vremea faraonilor Ramses al XI-lea și al XIII-îea, în *Faraonul* romancierul reliefează pregnant conflictul dintre popor, deci și țărănime, și reprezentanții sacerdoțiului : casta marilor preoți, ceea ce, surprinzător pentru un adept al științelor, nu transpare în nici una din celelalte creații. Descriș inițial cu anume ironie, prin sublinierea contrastului dintre îndatoririle nu numai religioase și deprinderile prea lumești, preotul din *Avanpostul* își. îndeplinește în cele din urmă rolul de îndrumător al satului ; preceptele pozitivistice se interferează aici cu cele iudomane {lud ;== popor).

Și tot legătura cu pămîntul, cimentată de intemperiile sociale de-a lungul timpului, îi ajută pe țărani să se împotrivească boierimii feudale, față de care nutresc o neîncredere • profundă, cu rădăcini ancestrale. Fiindcă realitatea sătească este completată de existențele episodice în cadrul ei ale moșierilor. Prus a surprins "cu finețe evoluția lor inexorabilă spre destrămare. Pre-  
XVJX



<sup>r</sup> judecățile de castă, morala decrepită, disprețul feudal față de muncă și înclinația spre lux și risipă îi vor face repede să vîndă ce mai pot vinde și să ia drumul orașului. Această schimbare esențială în viața lor declanșează adesea tragedii zguduitoare. Proprietarul Jan dijn *Anielka*, de exemplu, fuge la Varșovia pentru a-și continua viața de petreceri, lăsîndu-și soția bolnavă și copiii muritori de foame. Tot astfel face și boierul din *Avan- postul*, care, în timpul unui bal mascat, între două dansuri, își vinde pămîntul, fiindcă tînăra-i soție se plictisea îngrozitor la țară. Moșia va ajunge în stăpînirea coloniștilor nemți, marcînd începutul degradării morale și materiale a gospodăriei lui Sli- mak. Este o demonstrație că rolul social al aristocrației funciare, conservatoare, este acela al unor paraziți de care societatea se descotorosește treptat. Sînt retardatorii unei lumi apuse pentru totdeauna. În prezentarea lor, umorul lui Prus, de atîtea ori jovial, îngăduitor, capătă ascuțisuri premeditat satirice. Goana spăimoasă prin noapte și nămeți a săniilor tixite de cheflii travestiți în personaje cu aură istorică ori zbănțuiala deșănțată de la bal reprezintă în *Avanpostul* secvențe ilustrative. Din păcate, autorul a încredințat comentarea lor, concomitent sau în retrospectivă, unor țărani cu posibilități intelectuale precare, și- iinclu- i astfel să-și depășească păgubitor statutul social și cultural, cunoștințele pe care le manifestă cu aceste prilejuri fisu- rindu- le autenticitatea ?.

Verigă importantă, așadar, în contextul acestui univers literar mirific, *Avanpostul*, ca valoare și extindere, deține primul loc printre prozele lui B. Prus care circumscriu într-un fel sau altul tematica țărănească ; în nuvelele consacrate, pînzele narrative sînt mai restrînse și mai puțin concludente, iar în alte romane problematica rurală este tratată în registre subiacente. Observațiile referitoare la unele crudități ale ordin artizanal s-au subțiat pînă aproape de dispariție în curgerea anilor, datorîndu-se în cea mai mare parte unor tabieturi critice la modă în momentul apariției. Narațiunea încheagată și intensitatea trăirilor, veridi- <sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> Vezi J. Koiarbinski, *loc. cit* ; K. M. Gorski, *loc. cit.* ș.a.





citarea întâmplărilor și adâncimea psihologiilor, naturalețea știu-' lui și accentele critic-ins'tructive, într-un cuvânt, semnificațiile umaniste și patriotice ale „istoriei” lui Slimak în lupta cu năvala coloniștilor transmit iluzia vieții adevărate, finalitate cultivată expres de poeticile realiste, întrunind și astăzi sufragiile cititorilor,, Fiindcă *Avanpostul*, singurul roman al lui Prus care abordează în exclusivitate ambianța existențială a satului, conține indiscutabil acel mirabil miez de umanitate care-i asigură perenitatea printre creațiile nepieritoare ale literaturii clasice din Polonia.

STAN VELEA

#### TABEL CRONOLOGIC

1845 20 august. Se naște într-un orașel din regiunea Lublin, Hrtibieszow, în Polonia, Alexander Glo-wacki, cunoscut ca scriitor sub numele de Bolesław Prus.

În mișcarea spirituală a timpului, continuă să domine ideologia romanticilor revoluționari : A. Mickiewicz (1798—1855), J. Slowacki (1809—1894) ș. a. E. Dembowski (1822—1846), gânditor democrat-revoluționar, publică *Scurt tratat de istorie a literaturii polone*, conceput pe baze materialiste. Continuă măsurile represive inițiate de țarism după înăbușirea insurecției din 1830—1831 ; codul penal este înlocuit cu cel țarist.

1846 Este înfrântă răscoala țăranilor din Galiția, condusă de activiști democrați-revoluționari. Moare, luînd parte la răscoală, E. Dembowski.

În trecere prin Varșovia, țarul ordonă închiderea gimnaziilor lor poloneze.

1848 Au loc izolate acțiuni revoluționare, repede înăbușite. 1851 Se desființează

granița vamală dintre Polonia și Rusia. 1853—1856 Războiul Crimeii.

1861 Mișcările țărănești determină înfăptuirea reformei agrare în Rusia ; desființarea iobăgiei și împrăștierea țăranilor.

La ființă, la Varșovia, Comitetul orășenesc, transformat ulterior în Comitetul central național pentru organizarea unei noi insurecții,

E. Orzeszkowa publică romanul *Marfa*, un îndemn către societate de a pregăti femeia pentru ocupații practice.

1874 B. Prus se dedică creației literare\*

1877—1878 Războiul ruso-româno-turc

1880 Apare nuvela *Valul care se întoarce*, în care Prus stăruie realist asupra vieții și a frământărilor muncitorilor\*

Asociația iluminării populare lansează lozincă culturalizării poporului, înțelegând prin popor țărănimea. De la aceasfă dată, mișcarea muncitorească, spontană pînă atunci, începe să se manifeste organizat, atestînd zădărnicia iluziilor pozitiviste.

1882                      La ființă primul grup socialist polonez, condus de studentul Ludwik Warynski.

1882—1883 Prus redactează revista *Noutăți (Nowiny)*,

1883                      *Schiță ăe program în condițiile actualei dezvoltări a societății*, pledoarie propozitivistă pentru programul economic al burheziei,

B. Białoblocki (1861—1885) începe să publice în *Revista săptămînală* și *Ateneum* articole în care continuă ideile lui Cemîșewski și Dobroliubov,

1884 Apare primul roman al lui Prus : *Avanpostul*, o demonstrație artistică a ideii potrivit căreia expansiunea coloniștilor nemți poate fi stăvilită numai de atașamentul țăranului față de pămînt.

Se tipărește primul volum din trilogia istorică a lui H. Sien- kiewicz : *Prin foc și sabie*.

1862 Conducătorii mișcării de eliberare a Poloniei, J. Dą- browski, G. Sierakowski, W. Wroblewski ș. a. întrețin legături cu organizația ofițerilor ruși „Zemlia i volia” și cu Hertzen, care va publica la Londra, în *Kolokol*, cunoscuta *Scrisoare către ofițerii ruși*, în care îi îndemna să sprijine insurecția\*

1663 Detașamentele revoluționarilor polonezi sînt învinse.

Prus, care participase la lupte, este rănit și arestat la Lublin.

1384 Se decretează eliberarea și împrăștierea țăranilor polonezi.

188b B. Prus termină liceul la Lublin și se înscrie la Facultatea de fizică și matematică din Varșovia.

Începe să apară la Varșovia *Revista săptămînată (Przegled Tygodniowy)* editată, de tinerii pozitivisti polonezi.

1868 Prus părăsește facultatea din cauza lipsurilor materiale.

1870 Devin dominante ideile pozitiviste : renașterea Poloniei prin redresarea economiei, dezvoltarea științelor, culturalizarea maselor, emanciparea femeii, egalitatea cetățenească, indiferent de naționalitate, religie și sex. Scriitorii mari ai vremii își însușesc ideologia pozitivistă : M. Konopnicka (1842—1910), E.

Orzeszkowa (1841—1910), B. Prus, H. Sien- kiewicz (1846—1916) ș.a.

1870—1871 Războiul franco-prusian.

1872 Se consacră activității publicistice, semnînd cu pseudonimul Bolesław Prus, (Amintim cele cinci volume masive de *Cronici săptămînale*).

1886 începe să apară la Varșovia revista poporaniștilor polonezi *Vocea (Głos)*.

*Potopul* de H. Sienkiewicz.

1887 Săptămînalul *Viața* ('*Zycie*') începe să răspîndească la Varșovia arta nouă.

E, Orzeszkowa susține, prin romanul *Pe Niemen*, că nobilimea ruinată nu se poate regenera social decît prin apropierea de țărănime.

1887—1888 Ultimul volum al trilogiei lui H. Sienkiewicz ; *Pan Wolodyjowski*

1887—1889 B. Prus publică în *Curierul zilnic (Kurier Codzienny)* cel mai bun dintre romanele sale, *Păpușa*, un tablou magistral al mediului orășenesc polonez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

%

1888 în romanul *Kaska Kanatyda*, G. Zapolska prezintă situația femeii ca victimă în societatea burgheză.

1891 Sienkiewicz scrie romanul *Fără ideal* în care critică aristocrația pentru absența unor idealuri ferme.

1891—1893 Tot în *Curierul zilnic* apare *Emancipatele*., un pamflet împotriva emancipării prost înțelese a femeilor,

1892 Se înființează Partidul Socialist Polonez.

1894 Romanul *Familia Polaniecki* de H. Sienkiewicz ; autorul face elogiul energiei burgheze, propunînd salvarea aristocrației prin întoarcerea la proprietatea funciară.

1895 Prus întreprinde singura lui călătorie în străinătate, cu ruta ; Elveția, Germania, Franța,

- 1895—1896** în *Săptămînalul ilustrat* (*Tygodnik Ilustrowany*), Prus publică *Faraonul*, roman istoric, cu rezonante contemporane.
- 1896 *Quo vaăis* de H. Sienkiewicz ; *Comedianta* de WL Reymont, un protest împotriva filistinismului înăbușitor al burgheziei. v
- 1897 La Cracovia își începe apariția revista *Viața*; *Fră-mîntări* de WL Reymont o continuare a *Comediantei*.
- 1899 *Pămîntul fîgăduinței* de WL' Reymont, frescă poporanistă a urbei industrializate.
- St. Przybyszewski (1868—1927) publică la Cracovia în lunarul *Viața* articolul *Confiteor*, un manifest al artei pure.
- 1900 *Cavalerii teutoni* de Îi. Sienkiewicz.
- 1902—1908 *Țăranii* de WL Reymont, epopee a țărănimii poloneze.
- 1905—1907 Revoluția burghezo-democratică din Rusia. A stîrmit ecouri largi în Polonia,
- 1908 *Copiii*, un pamflet împotriva revoluției din 1905— 1907, pe care Prus n-a înțeles-o.
- 1911 Apare în *Săptămînalul ilustrat* începutul romanului *Transformări* care atestă evoluția concepției lui B. Prus într-o direcție revoluționară. Romanul rămîne neterminat.
- 1912 10 mai. Bolesław Prus moare la Varșovia.
- ST. v;



## NOTA TRADUCĂTORULUI

Versiunea de față a romanului *Avanpostul* reprezintă primă traducere în limba română. Acoperind 6 zonă însemnată în ansamblul scrierilor lui B. Prus : problemele existențiale ale colectivității rurale, opera completează sugestiv fresca socială și de moravuri a Poloniei de la cumpăna secolelor XIX și XX. Finalitatea informațională și, precumpănitor, valoarea artistică întemeiază tălmăcirea acestei concentrate monografii a satului polonez din rînduierile trecute. Pornind de la *Opere alese (Wybor pism)*, voi. IV, *Anielka-Avanpostul (Anielka-Placowka)*, Varșovia, 1955, traducerea a fost efectuată într-un stil necomplicat de „prețiozități” „lexicale, de exagerări într-o direcție sau alta, de arhaisme, dialektisme sau neologisme, echilibrul expresiei stilistice fiind menținut cu ajutorul unei simplități cuceritoare mai mult prin valorile de conținut, decît prin căutări formale. Este, de altfel, una dintre caracteristicile intrinseci, distinctive, ale textului original.

Întrucît în traducerea numelor proprii a fost respectată - cu strictețe grafia polonă, cu toate că citirea lor implică unele dificultăți pentru lectorul român din cauza abundenței de consoane sau a unor litere cu valori fonice specifice, iată cîteva indicații menite să ușureze receptarea lor ca pronunție :  $q = o^n$  (o nazal) ;  $e = q^{TM}$  (e nazal) ;  $c == \text{ț}$  ;  $j = i$  ( $i$  scurt care nu poate forma singur o silabă) ;  $l, 6 == u$  ;  $cz, ci, c = ci$  ;  $rz, zi. z, z = j (ji)$  ;  $sz, \text{și}, s == \text{ș} (\text{și})$ .  
ST. V.



Izvorul râului Bialka sursură la poalele unui delușor cît o casă de mare. A săpat în solul calcaros un fel de găvan în care apa forfotește ca un roi de albine gata să-și ia zborul.

Preț de vreo milă, Bialka curge pe cîmpie. Pădurile, satele, copacii de pe cîmp și crucile de pe drumuri se văd ca-n palmă, micșorîndu-se pe măsură ce depărtarea crește, împrejurimile arată ca o masă rotundă, în mijloculcăreia stă un om asemenea unei muște acoperite ca de un clopot de bolta cerească. Îi este îngăduit să mănînce ce găsește și ce rămîne de la alții, numai să nu se deplaseze prea mult și să nu zboare prea sus.

Dar după parcurgerea unei mile spre miazăzi, parcă ne aflăm în altă țară. Malurile joase ale Bialkăi se înalță și se depărtează unul de altul, șesul neted se acoperă de coline, iar cărăruia aci urcă, aci coboară, apoi iarăși urcă și iarăși coboară din ce în ce mai des și mai abrupt.

Cîmpia a dispărut, te afli într-o trecătoare și în locul orizontului larg, la dreapta și la stîngă, înainte și înapoi, întîlnești dealuri de înălțimea unor case cu cîteva etaje, cu pante domoale sau priporoase, pleșuve ori acoperite de tufișuri. Din această trecătoare pășești în a doua, mai sălbatică și mai îngustă, apoi în a treia, a patra... a zecea...



Te cuprinde frigul și umezeala ; te cațări pe colină și vezi o rețea uriașă de trecători care se bifurcă în toate părțile.

Încă vreo câteva sute de metri în josul râului și peisajul se schimbă iarăși. Dealurile sînt din ce în ce mai scunde și mai izolate, ca niște uriașe mușuroaie de furnici. Strălucirea soarelui de amiază te orbește ; din țara<sup>1</sup> trecătorilor ai ajuns în valea largă a Bialkăi.

Dacă întreg pămîntul este o masă pe care Providența a pregătit un ospaț pentru viețuitoare, atunci valea Bialkăi este un taler uriaș de formă alungită<sup>2</sup> și cu marginile foarte înalte. Acest taler este alb numai iama ; în orice alt anotimp arată ca o majolică împodobită cu o mulțime de culori și forme aspre și neregulate, dar frumoase.

Pe fundul talerului, olarul dumnezeiesc a așezat lunca străbătută de la miazănoapte spre miazăzi de râul Bialka, pe al cărei fond ca safirul valurile strălucesc roșietic dimineața și seara, auriu ziua și ca argintul în timpul nopților luminoase,

Închipuind astfel fundul talerului, meșterul între meșteri s-a apucat să modeleze și marginile, avînd grijă ca locurile să nu semene între ele.

Spre apus, priveliștea arată silhuae. Lunca ajungea pînă la colinele abrupte acoperite cu pietriș calcaros. Unde și unde cresc tufe de măceș, cite un mesteacăn pitic sau vreun porumbar bolnav. În multe locuri, pămîntul pare jupuit de piele. Pînă și plantele cele mai rezistente fug de aici, verdețea fiind înlocuită de lut, straturi cenușii de nisip sau de stîncă, ce-și rînjește colții cadaverici spre luncă.

Marginea dinspre răsărit este altfel; alcătuieste parcă un amfiteatru cu trei nivele așezate unul peste altul. Primul, cel de deasupra luncii, este din cernoziom ; într-un loc, se văd înșiruite citeva case înconjurată de copaci ; aici se află conacul, cam deasupra satului, de care este legat printr-o alee de tei bătrîni. La dreapta și la stînga se întind lanurile boierești, ca niște dreptunghiuri mari,

semănate cu grîu, secară și mazăre sau ogorîte. În sfîrșit, al treilea nivel, cu pămînturi nisipoase, este acoperit de tarlale de ovăz și secară ; iar mai sus, înnegrește pădurea de pin, care reazemă cerul.

La marginea dinspre miazănoapte, se înalță citeva măguri, la oarecare depărtare una de alta, singuratece ca niște movile. Trei din ele (între acestea și cea mai înaltă din împrejurimi, cu un pin în vîrf) aparțin țaranului Jozef Slimak<sup>1</sup>

Proprietatea e izolată, asemenea unei sihăstirii; satul e destul de departe, iar curtea boierească și mai departe.

Gele zece pogoane ajung spre răsărit pînă la râul Bialka, iar spre apus pînă la drumul mare care în acest loc întretaie valea și se îndreaptă spre sat.

Lîngă drum, se înalță acareturile lui Slimak. O casă, întoarsă cu o ușă spre drum, iar cu cealaltă spre curte, grajdul cu ocolul pentru vite și cocina porcilor se află sub același acoperiș ; alături sînt șura și șopronul. Toate clădirile sînt așezate de-a lungul laturilor curții pătrate.

Țăranii diri vale rîdeau de Slimak că stă singur cuc, ca un exilat

în Siberia. E adevărat, spuneau, el e mai aproape de biserică decât noi, în schimb, n-are cu cine să schimbe o vorbă.

Cu toate acestea, locul nu era chiar atât de pustiu. Toamna, în zilele calde, se putea vedea pe deal silueta argatului, care ara cu o pereche de cai, sau nevasta lui Slimak și o fată năimită, amîndouă în fuste roșii, care scoteau cartofii. De obicei, printre măguri păștea vacile Jș-drek, băiatul de treisprezece ani al lui Slimak, răsu- cindu-se în acest timp cu mișcări ciudate.' Dacă te uitai mai bine, puteai să-l vezi și pe Stasiek, fratele mai mic, de opt ani, al lui Jșdrek, cu părul alb ca fuiorul de în, care rătăcea prin trecători sau, așezat sub pinul din vârful măgurii, privea îngîndurat spre vale.

<sup>1</sup> în 3b. pol. *slimak M melc*,

3 — **Avanpostul**



Această gospodărie, o picătură în marea vânzolelii omenеști, constituia o lume aparte care trecuse prin diferite faze și își avea istoria ei.

Așa, de pildă, a fost o vreme cînd Jozef Slimak avea numai șapte pogoane de pămînt, iar în casă numai pe nevasta lui. În curînd însă a avut parte de două întîmplări neașteptate ; nevasta i-a născut un fiu, pe Jșdrek, iar avutul i-a sporit cu trei pogoane după promulgarea legii servituților.

Aceste întîmplări au produs schimbări însemnate în viața țăranului ; și-a mai cumpărat o vacă și un porc și a început să angajeze oameni nevoiași la muncile cîmpului.

Cîțiva ani mai tîrziu, a venit pe lume al doilea fiu. Atunci Slimakowa și-a luat-o ca ajutor pe bătrîna So- bieska ; mai întîi de probă pentru o jumătate de an. Proba s-a prelungit însă la trei sferturi de an, după care Sobieska, învinsă de dorul cîrciumii, a fugit într-o noapte în sat, iar locul ei l-a ocupat „Zoska proasta“, tot pentru o jumătate de an. Slimakowi i se părea mereu că după încheierea treburilor mai grabnice, se va putea descurca și singură.

„Zoska proasta" a stat la ei aproape șase ani, și cu toate că pe urmă a intrat slujnică la conacul boierului, treburile casei nu s-au împuținat deloc. Gospodina a primit-o deci pe orfana Magda, de cinsprezece ani, care, deși își avea vaca ei, cîteva pogoane de pămînt și o jumătate de casă, prefera să trăiască printre străini, în loc să rămînă acasă. Zicea că unchiul ei o bate prea rău ; rudele mai îndepărtate știau numai s-o îndemne la umilință, susținînd că pentru ea va fi cu atît mai bine, cu cît unchiul va rupe mai multe bețe.

Pe atunci Slimak își muncea ogorul mai mult singur, angajînd rareori pe cineva la lucru. Cu toate acestea, îi rămînea atîta timp liber, încît nu de puține ori se ducea cu caii la conac sau căra de la oraș marfa evreilor din colonie. Cum însă oamenii boierului îl chemau tot mai des



la curte, lui Slirnak nu i-au mai ajuns argații cu ziua și a început să-și caute un ajutor permanent.

Într-o toamnă, pe vremea când nevasta îl bătea mai rău la cap din cauza argatului, s-a întâmplat să se întoarcă de la spital Maciek Owczarz <sup>11</sup>, căruia carul îi sucise un picior. Drumul schilodului trecea pe lângă așezarea lui Slirnak și fiindcă era tare slăbit și obosit, s-a așezat pe o piatră la poartă și a început să se uite umil în tindă. Stăpîna casei tocmai mărunțea pentru porci niște cartofi fierți, atît de buni, încît mirosul lor se împrăștia pe tot drumul o dată cu rotocoalele de aburi. Lui Owczarz mai că i-a venit amețeală de la stomac din cauza mirosului, așa că n-a mai putut să se ridice de pe pietroi.

—Tu ești, Owczarz ? l-a întrebat Slimakowa, abia re- eunoscîndu-l pe bietul om în zdrențe.

— Păi eu, a răspuns nevoiașul.

r— Ai din sat ziceau că te-a omorît.

•—■ Mi-a făcut și mai rău, a oftat Maciek, pentru că m-au dus la spital. Era mai bine să rămîi sub car, așa aveam barem un adăpost, unde să dorm noaptea și nu mai răbdam de foame.

Femeia a căzut pe gînduri,

— Dacă-ăș ști, a adăugat după o clipă, că n-ai să mori, ai rămîne la noi ca argat...

Sărmanul om a zvîcnit de pe piatră și a intrat în casă tîrîndu-și piciorul.

— De ce să mor, a strigat. Că dinții îi am buni și pot să fac treabă cît doi, numai să pui ceva în gură. Dă-mi puțin borș cu piine și după ce mîncînc, tai și-o căruță de lemne. Mă țineți o săptămînă de probă și o să vă ar toate dealurile astea. O să vă slujesc pentru îmbrăcăminte și încălțări vechi, numai să am și eu unde să mă acuez la iarnă...

Aici Owczarz s-a oprit uimit că trîncănise atît de mult, pentru că de felul lui era tăcut. Slimakowa l-a cercetat din toate părțile, i-a dat să mînce și cînd a văzut că a hăpăit o strachină de borș și încă una de cartofi, l-a trimis să se spele la rîu. Iar cînd bărbatul l s-a întors acasă seara, i-a spus că l-a luat argat pe Maciek care tăia lemne și adăpase vitele.

Slimak a ascultat în tăcere cele întîmplate. Și pentru că avea o inimă miloasă, a rostit după o vreme :

~~~~ Atunci rămîi, omule, la noi. O să ne fie nouă mai bine, o să-ți fie și ție mai bine ; o să ne fie nouă mai rău, o să-ți fie și ție mai rău. Iar dacă, Doamne ferește, n-o să mai avem\*ce băga în gură, o să nimeresti și iu acolo unde ai fi nimerit și astăzi. Că toți se bucură să ia la muncă un om odihnit.

În acest fel, gospodăria a mai căpătat încă un om.. Tăcut ca o furnică, credincios ca un cîine și, deși infirm, muncitor cît doi cai.

De atunci, cu excepția lui Burek, un cîine galben," gospodăria lui Slimak n-a mai sporit ; nici cu alți copii, nici eu alți argați și nici cu alte vite. Viața așezării se scurgea într-un echilibru perfect. Toate eforturile, grijile și speranțele, toate sufletele oamenilor ținteau un singur scop, traiul de fiecare zi. În acest scop, fata în casă căra lemne la sobă ori, cîntînd și sîrînd într-un picior, dădea fOga la groapa de cartofi. De aceea, gospodina

---

<sup>11</sup> în 1b. pol. *owczarz* = *oier*, *cioban*-.



alerga cu noaptea-n cap la vaci sau se cocea de căldură, dînd la o parte ori punînd la foc oalele mari. De aceea, nădușea aplecat deasupra plugului Owczarz sau își tîra piciorul șchiop în urma boroanei. În acest scop, în sfîrșit, după ce-și rostea rugăciunea de dimineață, se ducea Sli- mak în zori la șurile de la conac sau căra la oraș griul vîndut evreilor.

Din aceeași pricină, cînd se odihneau după truda zilei; se plîngeau iarna că a căzut prea puțină zăpadă sau se



îngrijeau de unde să ia nutreț pentru vite. Din această pricină se rugau în mai la Dumnezeu să dea ploaie, sau vreme frumoasă la sfârșitul lui iunie. Ori încercau să ghicească după secerat câte băncioare o să iasă la o claie și ce prețuri o să fie. Asemenea albinelor pe lângă • stup roiau gândurile lor în jurul însemnatei probleme a plinii de ficcare zi. Le era greu să se gîndească la altceva, iar să se desprindă de aceste griji, cu neputință. Ajunseseră chiar să-și spună cu mândrie că, așa cum boierul trăiește ca să petreacă și să poruncească, tot așa și țăranul vine pe lume ca să-i hrănească pe alții și pe sine.

## CAPITOLUL II

Într-o zi de aprilie, după-prînz, membrii familiei lui Slimak începură să se împrăștie pe la treburile lor. Stăpîna casei, strîngîndu-și basmaua roșie pe' cap, aruncă în spate legătura cu rufe și dădu fuga la rîu. În urma ei plecă și Slimak, uitîndu-se la norii care astăzi arătau altfel decît ieri. Magda, fata în casă, se apucă să spele vasele, îngînînd din ce în ce mai tare „Hei î da ! da *UJ*<sup>6</sup> pe măsură ce gospodina se depărta spre rîu. În sfîrșit, Jedrek o înghionti pe Magda ; trase ciinele de coadă și, fluierînd asurzitor, se duse într-un suflet să sape' răzoa- rele din grădină cu sâpăliga.

; \* Slimak ședea lângă cuptor. Era un bărbat de statură mijlocie cu pieptul larg și umeri puternici. Avea o față liniștită, mustățile tăiate scurt, iar părul, retezat pe frunte, îi ajungea la ceafă pînă la grumaz. În cămașa de tort purta înfipt la gît un ac cu gămălia din sticlă roșie, montată în alamă. Își sprijinise cotul sting în pumnul drept și trăgea, din lulea ; cînd i-se închideau ochii, iar capul i



se înclina prea mult înainte, se îndrepta pe laviță, își rezema cotul drept în pumnul stîng și continua să pufăie.

Slobozea fumul cenușiu și moțăia, scuipînd din cînd în cînd în mijlocul odăii ori schimbînd poziția brațelor. Dar cînd luleaua începu să-i țîrluie ca un pui de vrabie, ciocăni cu ea de cîteva ori în laviță, ca să scuture cenușa, și-o astupă cu degetul. În cele din urmă, se ridică și căscînd, puse luleaua după cuptor.

Se uită pe sub sprîncene la Magda și înălță din umeri. Sprinteneala fetei care mai că juca în timp ce spăla vasele, îi stîrni mila. El n-ar mai fi sărit așa, fiindcă știa cum i se îngreunau brațele, picioarele și capul cînd trudea cu nădejde.

Se încălță cu cizmele cu potcoave, își luă sumanul cam țeapăn, se încinse cu o curea tare, își puse pe cap căciula înaltă de oaie și simți că mîinile și picioarele, tot trupul, îi deveniseră și mai grele. îi trecu prin minte că după o strachină uriașă de crupe și una de tăiței cu brînză ar fi mai potrivit să se culce în paie decît să se apuce de treabă, își învinse însă clipa de ezitare și ieși încet în curte. În sumanul cărmaziu și căciula neagră părea un trunchi de pin scurt și afumat la vîrf.

Poarta șurii era deschisă și, ca un făcut, se vedeau cîteva snopi<sup>1</sup> de paie care-l ademeneau pe Slimak la somn. Dar întoarse capul și privi la una din coline, unde semă-nase ovăz de dimineață. I se păru că vede pe arătură grăunțele galbene, înfricoșate, care se străduiau zadarnic să se ascundă în pămînt de cîrdul de vrăbii care le ciuguleau.

— Păi voi m-ați aduce în sapă de lemn ! mormăi Slimak. Se apropie cu pași greoi de șopron și luă două boroane, asemenea unor rame de geam, cu dinții de stejar. Apoi scoase din grajd cei doi cai roibi. Unul căska, iar căiălalt' își rînjea buza și se uita la Slimak cu ochii mijiiți} spunîndu-i parcă :<sup>12</sup>

„Omule, n-ar fi mai bine să ațipești și tu un pic și să nu ne mai porți pe dealurile alea ? N-am nădușit ieri destul ?“

Slimak se mulțumi să clatine din cap. Înhamă roibii la boroană, o agăță de ea pe cealaltă și porniră fără grabă. Trecură prin luncușoara din spatele grajdului, urcară panta cenușie a dealului și ajunseră sus.

Dacă te-ai fi uitat la ei din vîrfurile grajdului, ai fi avut impresia că țăranul îndesat și perechea de roibi cu capetele plecate se preumblă pe bolta cerului, o sută de pași înainte și o sută de pași înapoi. Ori de cîte ori ajungeau la marginea cîmpului arat, dinaintea lor se ridica mînios cîrdul de vrăbii și zbura ca un nor pe deasupra lor pe latura cealaltă. Uneori se lăsau într-o parte, ciripind întruna și mirîndu-se că Slimak acoperă cu pămînt atîtea grăunțe minunate.

„Prostovanu' ! prostovana<sup>5</sup> !... Ce prostovan L.“ îi strigau vrăbiile.

— Îhî ! mormăi Slimak, învîrtînd biciul. Dacă-ri fi să mă iau după voi, pomanagioaiceilor, ați ajunge și voi să înghețați pe lîngă garduri. Vă mai și-ncontrați, trînda-velor !...

Cum se vede, Slimak n-avea nici bucurie și nici recunoștință pentru

munca lui. Nu era destul că vrăbiile îi criticau înfocate truda, că roibii își învîrteau cozile cu dispreț pe sub nasul lui, dar pînă și boroanele, în loc să meargă înainte-i, i se împotriveau din răspuseri și orice amărită de pietricică, orice pumn de pămînt îi puneau piedici în felul lor. La fiecare zece-cincisprezece pași, roibii se poticnesc obosiți, iar cînd Slimak strigă la ei : „Dii, copii !“ se opinesc într-adevăr, dar boroanele se opun din nou trăgîndu-i înapoi. Cînd, în sfîrșit, vlăguite de efort, boroanele dau drumul cailor, pietrele le intră pe sub copite, iar lui pe sub picioare sau se lipsesc eu pă <sup>13</sup> mint de dinții grapelor, adesea și rupînd cîte unul, Pînă și pămîntul i se pune împotriva, nerecunoscătorul,

— Ești mai rău decît un porc! se supără țăranul. Dacă-ș scărpină un porc așa, cum te grăpez eu pe tine cu boroanele, nu numai că s-ar întinde cuminte pe jos, dar ar mai și grohăi de mulțumire. Iar tu îți arăți mereu colții, de parcă ți-aș face vreun rău

Soarele luă apărarea pămîntului jignit și aruncă un snop uriaș de lumină pe arătura pestriță, pe care ici și colo se vedeau pete întunecate sau gălbui»

„Ia privește ! îi spuse soarele. Vezi tu peticul ăla negru ? Așa era tot dealul pe vremea cînd tatăl tău semăna grîu pe el. Iar acum, uită-te la pata aia galbenă ; aici argila răzbate de sub cernoziom și în euriid se va lăți pe toată tarlaua. “

— Și ce vină am eu ? întrebă Slimak.

„Ce vină ai tu ? șopti, la rîndul lui, pămîntul Tu mă- rund de trei ori pe zi, iar pe mine de cîte ori mă hrănești ?... Dacă dă Dumnezeu o dată la opt ani ! Și cît îmi dai ? Și-un ciine ar crăpa de foame cu asemenea mîn- care. Și la ce zgîrcești așa ?... IVli-e și rușine să spun, te zgîrcești la bălegarul de la vite !..\* ”

Țăranul își lăsă capul în jos umilit.

„Tu dormi și de două ori pe zi, dacă nu te gonește nevasta, dar pe mine cînd mă lași să mă odihnesc? O dată la zece ani, iar atunci mă calcă vitele-n picioare. Cum pot eu să fiu mulțumit că mă grăpezi ? Ia încearcă să nu le dai fin și să nu le așterni paie la vaci, să le rîci doar eu: țesala, și-ai să vezi clacă mai ai un strop de lapte, își dă duhul vita, primăvara trimite veterinarul ca să ți le omoare pe toate și nici măcar evreii nu se lăcomesc să cumpere pieile

„Of, Doamne, Dumnezeule !...“ oftă țăranul, reeu- noscînd că pămîntul are dreptate. Dar cu toată pocăința, nimeni n-avea milă de necazul lui.

Dimpotrivă, la ras-

timpuri se isca vîntul de apus și, încurcîndu-se prin lu-; jerele uscate de pe mejdină, îi șuiera în urechi ;

„N-ai grijă, că ți-arăt eu ție L. O să aduc o ploaie» potop, ce mai, că și cernoziomul care ți-a rămas o să-l care pe drum sau pe lunca boierului. N-ai decît să boro- nești și cu dinții tăi, că și-așa de la un an la altul bucuria o să-

ți fie tot mai puțină, Tot pământul o să ți-l secătu- iese !“

Vîntul nu-l amenința în zadar. Pe cînd mai trăia tatăl lui, bătrînul Slimak, strîngeau de pe locul acesta aproape o mie de kilograme de grîu la pogon. Acum trebuia să-i mulțumească lui Dumnezeu și pentru șapte sute de kilograme de secară ; ce-o să fie peste doi, trei ani ?...

— Ei, asta-i soarta țaranului ! murmură Slimak, Muncești de te spețești ca să nu te alegi cu nimic. Ehei, altfel m-aș descurca eu dac-aș mai face rost de o văcuță și mșcar de luncuța asta,,

Arată cu biciul spre\* lunca de pe malul Biaîkăi.

• „Prostovana’ ! Ce mai prostăvahi !“ ciripeau vrăbiile,,

„Ia uite cum îți gonește argila cernoziomul !“ îi arăta soarele.

„Mă-nfometezi și nu mă lași să mă o d i h n e s c . g e mea pământul.

„Prost mai ești, prostule !“ sfîrșiau minioase grapele dințate și leneșe.

„Hi ! hi ! hi L.“ hohotea vîntul printre luj erele uscate\*

\*— Necazul meu ! îngînă Slimak. Dacă boierul sau mă” car vechilul te-ar bălăcări așa, nu ți-ar fi cu bănat. Dar pînă și făpturile necuvîntătoare nu-ți spun o vorbă bună...

Își înfundă degetele în pâr, pînă cînd căciula îi alunecă pe urechea stingă și opri caii, vrînd să-și arunce ochii roată împrejur și să alunge gardurile negre pe cîmpuri.

n

între casă și drumul mare, Jșdrek săpa pământul cu săpăliga și din vreme în vreme zvîrlea cu pietre în păsări ori cînta fals :

„Cînd mă-mbăt, mă-mbăt eu, hei,

Cracoviacul îl joc iar,

Paiele din cizme, hei,

Și țândări din scînduri sar

Sau ciocănea în fereastra casei și urla ca să-i facă în ciudă Magdei i

„Să mă bată Dumnezeu, ^

Dacă eu te-am cunoscut,

Cum, crezi, tu, Stasiek, că eu,

Poarta-nchis-aș îi ținut

Dar ea îi răspundea dinăuntru în același fel i „Chiar dacă, sărmană, stau într-o

biată căsuță,

La flăcăi nu vreau să dau Prin colțuri a mea guriță

Slimak se întoarse spre luncă și își văzu nevasta care, aplecată sub pod, numai în cămașă și într-o fustă sub- țire, spăla rufele ,cu băătorul de răsună ecoul în toată valea. Pe luncă mai era și Stasiek, dar se depărtase de mama lui și pornise în susul riului spre rovine. Din loc în loc, îngenunchea pe mal și sprijinit în numi, se tot uita la apă.

«— De mirare, ce-o fi văzînd el acolo ? șopti țaranul zîmbind. Stasiek era băiatul lui preferat, era însă și un copil cam ciudat care vedea adesea lucruri inaccesibile ochiului obișnuit.

Slimak plezni din bici și caii porniră. Borcanele începură iarăși să sfîrșie, vrăbiile se înălțară iarăși în zbor deasupra lui, iar vîntul își vedea și el de şuieratul lui printre lujerele de pe mejdină, dar alie gînduri se perindau acum prin mintea

țăranului

„Cît pămînt am eu ? Zece pogoane, dar nici o palmă de luncă. Dacă aş semăna în fiecare an numai şase sau şapte pogoane, iar restul l-aş face ogor, cu ce mi-aş mai înnoada sărăcia ? Şi argatul, că el, cu toate că e schiop, mănîncă la fel ca mine şi mai primeşte şi cincisprezece ruble simbric. Magda mănîncă mai puţin, dar nici nu face mai nimic. Noroc că pe mine mă mai cheamă la curte sau mă mai angajează cîte un evreu cu căruţa, iar nevasta mai vinde din unt şi ouă ori vreun grăsun. Şi cu ce m-aleg din toate astea ? Dumnezeu e milostiv dacă agonisesc cincizeci de ruble într-un an întreg. Şi cînd te gîndeşti că atunci cînd ne-am luat nici o sută nu era prea mult...

Pas de dă-i pămîntului gunoi, cînd tu abia ai ce băga în gură, iar finul şi ovăzul eşti nevoit să le cumperi de la curte. Ce te faci dacă boierul nu mai vrea să-ţi vîndă nutreţ, sau să te mai cheme la muncă ? Nu-ţi mai rămîne decît să mori de foame, să-ţi duci vitele la tîrg...

Păi eu, se gîndea Slimak, nu am atîta pămînt cît au alde Grzyb<sup>14</sup>, Lukasiak sau Sarnecki. Aştia sînt boieri. Unul îşi ia nevasta şi se duce la biserică numai cu căruţa, altul umblă în şapcă, asemenea dogarului, iar al treilea ar vrea să-l doboare în fiecare an pe primar şi să-î ia locul. Tu însă, omule, arîneşte pe zece pogoane şi ploconeşte-te pînă la pămînt în faţa vechilului, ca să nu te uite.

Să meargă toate cum au mers atîtea veacuri ! încheie țăranul. E mai lesne să fii popa pe o falcă de moşie, decît cerşetor pe o brazdă de pămînt. Dacă eu aş avea mai multe vite şi lunca, nu m-aş mai duce la curte să cer nimic şi aş mai semăna şi trifoi..."

Dincolo de rîu, se ridică un nor de praf pe drum, Slimak îl văzu şi înţelese că cineva, poate de la curte, se

---

<sup>14</sup> în lb. polonă *grzyb* = *ciupercă*, :





apropia călare de pod. Era ceva ciudat. Tăvălugul de pulbere se rostogolea înainte, clar uneori rămânea în urmă vreo zece-cincisprezece pași. Câteodată se lăsă atît de jos, încît ochii țaranului puteau să vadă calul și călărețul ; alteori creștea și se învălătucea pe drum de parcă se isca furtuna.

„ Slimak opri caii, își duse mina streășină la ochi și se gîndi ;

„la te uită cum merge, cine-o mai fi ? Nîi e boierul și nici vreun chirigiu nu poate fi, te pomenești că nici creștin catolic nu e, dar nici evreu... Numai, un evreu s-ar răsuci pe gloabă ca ăla, dar nici el n-ar mina calul cu atîta îndrăzneală. Trebuie să fie vi^eun nebun de prin alte locuri...”

între timp, călărețul se apropiase de pod, și acum Slimak putea să-l vadă mai bine. Era un boier zvelt, în haine de culoare deschisă și cu o șapcă ușoară de jocheu pe cap. Avea ochelari pe 'nas, în colțul gurii o țigară, iar la subsuoară strîngea cravașa. Ținea dîrlogii cu amîndouă minile care se înălțau și coborau mereu între coama calului și propria bărbie. Strîngea calul cu picioarele îndoite' eu atîta putere, încît pantalonii i se suflecaseră pînă la' genunchi și deasupra pantofilor se vedea pînza albă.

Oricît de puțin s-ar pricepe cineva la hipism, ar putea ghici că acest călăreț se afla pentru prima dată pe cal,' iar calul purta pentru prima dată un astfel de călăreț. Uneori înaintau la trap amîndoi Într-o armonie deplină, dar cavaleristul care sălta în șa își pierdea brusc echilibrul, trăgea de dîrlogi, iar calul, sensibil la fiecare mișcare, sărea într-ro parte sau se prcăpea locului. în asemenea momente, călărețul începea să țîție din buze și să strîigă șaua cu genunchii, dar văzînd că asta nu duce la' nimic, se căznea sa tragă cravașa de la subsuoară. Atunci calul începea iarăși să alerge la trap, făcînd ca minile, picioarele, capul și trunchiul omului să descrie cele mai



năstrușnice mișcări, încît semăna cu o păpușă cusută din mai multe părți nu prea bine potrivite între ele.

Cînd și cînd, deși blînd, calul disperat se repezea în galop. Atunci călărețul își recăpăta ca prin minune echilibrul în sa și, așîțat de goană, își lăsa imaginația să zburde. Își închipuia că este căpitan de cavalerie și, zboară la atac în fruntea escadronului, Curînd însă, manile, neobișnuite, se vede, cu gradul de ofițer, făceau o mișcare de prisos, și calul se oprea dintr-o dată în două picioare, în timp ce stăpînu] se proptea cu nasul și țigara în coama lui.

Toate acestea nu-i stricau totuși buna dispoziție, în - trucît își dorise de copil să meargă călare, dar abia acum avea prilejul să-și îndeplinească visul

Cîteodată, cînd i se lăsa friul libertin loc să meargă înainte, calul apuca spre sat. Atunci călărețul vedea grămada de cîini și copii gonindu-l cu larmă și mulțumire; și inima-i însuflețită de simțăminte democratice se umplea de o bucurie binevoitoare. Fiindcă în afară de imboldul spre exerciții cavaleriești, iubea foarte mult poporul, pe care-l cunoștea în aceeași măsură ca și arta de a-și ține picioarele în scări. Cu toate acestea, după o clipă, își stăpîni explozia de dragoste pentru popor, înclinațiile hipice precumpăniră iarăși și, cu ajutorul unor sforțări complicate, eoti din nou spre pod. Se vede că avea intenția să străbată valea de-a latul

— Ehei, musai să fie cumnățelul boierului, cel care trebuia să vie de la Varșovia, își spuse Slimak înveselit, Boierul nostru și-a ales o nevastă fudulă și nici n-a fost nevoit s-o caute prea mult ; dar după un cumnat ca ăsta, știu că a' trebuit să colinde multă lume... Prin părțile noastre, mai degrabă întîlnești un urs, decît pe cineva care să stea așa pe cal Păi *astare* mai prost ea un cioban, deși e cumnatul boierului... Dar de, e cumnatul boierului.; i în vreme ce Slimak îl aprecia în acest fel pe prietenul poporului, călărețul intrase pe pod. Pesemne că zgomotul



bătătorului îi atrase atenția, fiindcă își îndemnă calul spre balustradă și din șa își înclină capul, uitându-se la apă. Trupul subțirel și cozorocul ridicat de la șapca de jocheu îl făceau să semene cu un cocor»

„Ce-o fi vrînd ?“ se întreabă țăranul»

Se vede că domnișorul o întreba ceva pe femeie, pentru că aceasta se ridică din genunchi și își înalță capul, își prinsese poala fustei în briu, așa că Slimak abia acum văzu ce genunchi albi și frumoși avea nevasta lui. Îl trecură fiorii.

— Ce dracu' are cu nevasta mea ? repetă Slimak de unul singur. Șede pe cal ca un ținău și cutează să se lege de femei. Că și nevastă-mea, ce-i drept, ar putea să-și mai acopere picioarele și să nu se mai aplece atît de urît. Totuși, e cumnatul boierului..,

Cumnatul boierului coborî de pe pod, îndreptă calul cu multă trudă spre apă și se opri lingă Slimakowa. Țăranul încetă să mai mormăie, uitîndu-se la ei cu luare aminte, Genunchii femeii i se păreau și mai albi.

Deodată se întîmplă un lucru de neînțeles. Domnișorul întinse mîna chipurile spre mărgelile de la gîtul Sli- makowei, dar aceasta înalță bătătorul cu atîta energie, încît calul sări din apă pe drum, iar călărețul îi înconjură gîtul cu picioarele,

• — Ce faci, Jagna ! răcni Slimak. Tu, proasto, nu vezi că e cumnatul boierului ?...

Dar strigătul lui nu ajunse pînă la Jagna, iar domnișorul nu se supără cîtuși de puțin din cauza bătătorului, fi trimise cu mîna o sărutare Slimakowei și îndreptîndu-se în scări, dădu pinteni calului. Animalul inteligent îi ghici intenția. Își zmuci capul în sus și porni în trap grăbit în direcția gospodăriei lui Slimak. Dar norocul îl părăsi din nou pe domnișor, piciorul îi ieși din scară, așa că înhață cu amîndouă mîinile coama fugarului și începu să strige cît putea de tare : „Pruu !... ho, diavole !“

Jădrek auzi strigătele și se cațără pe poartă ; văzîndu-l pe călărețul îmbrăcat atît de caraghios, izbucni în ris. Atunci calul făcu o săritură la stînga și-l răsuci în așa fel pe călăreț, încît acestuia îi căzu pe jos șapca moale de jocheu»

— Adu-mi șapca, iubițelule L» strigă domnișorul la Jedrek, gonind mai departe.

— Adu-ți-o și singur, dacă ți-o pierzi... Ha ! ha ! hohoti Jedrek și bătu din palme ca să sperie și mai tare bidiviul»

Toate acestea le văzu și le auzi tatăl lui. În primul moment, cutezanța băiatului îi luă graiul, dar își reveni degrabă și strigă cu minie :

— Jedrek, dosăditule... Dă-i tichia domnișorului, cînd îți spune !

Copilandrul luă șapca de jocheu în două degete și ți- nînd-o departe, i-o întinse călărețului care izbutise să domolească animalul.

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc foarte mult... rosti domnișorul rîzînd.și el la fel ca Jedrek.

■ — Jedrek, nepricopsitul, de ce nu-ți scoți căciula în fața domnișorului ?... îl certă Slimak de pe colină. Scoate-o numaidecît !

— Da' ce, să mă căciulesc la oricine ? se încontră flăcăiașul cu îndrăzneală.

— Delicios !... foarte bine !... se bucură domnișorul. Așteaptă să-ți dau un zlot. Un cetățean liber nu trebuie să se umilească în fața nimănui.

Slimak nu împărtășea teoriile democratice ale domnișorului. Slobozi hățurile roibilor și cu căciula într-o mână iar cu biciul în cealaltă, se repezi spre Jedrek.

— Cetățene î încercă domnișorul să-l oprească pe Slimak. Cetățene, te rog să nu-i faci vreo sminteală... Nu trebuie să-i înăbuși independența spiritului... Nu...

Voia să mai zică ceva, dar calul plictisit îl purtă spre pod. Pe drum, călărețul o întâlnește pe Slimakova, care se

întorcea acasă, și seoțindu-și șapca de jocheu prăfuită, începu s-o invîrtească și să strige :

— Doamnă, nu-î îngădui să-l bată pe băiat L.

J'drek dispăruse printre acareturi, domnișorul trecuse podul înapoi, dar Slimak mai stătea încă în loc cu biciul într-o mină și căciula în cealaltă, uluit de cele petrecute. Iată că un trăznit se legase de nevasta lui și se bucurase de obrăznicia lui Jșdrek, lui, unui om cinstit, îi zisese „ce~ tățene“, iar nevastei „doamnă“<sup>44</sup>...

„Un farmazon !“ mormăi. își puse căciula pe cap și se întoarse furios la cai.

— Dii, copii !.... Ptru ! ce vremuri o să mai vină ! Un băiat de țăran nu vrea să-și ia căciula de pe cap înaintea boierului, iar acesta îl laudă. Ce boier mai e și ăsta ! Adevărat că e cumnatul moșierului, dar trebuie să-i lipsească vreo doagă, oho ! Dii, copii ! în curînd ! n-o să mai fie nici boieri ca lumea, iar tu, țăran, n-ai decît să-fi dai duhul. Ehei, poate că Jșdrek, cînd o crește mare, o să trăiască altfel, că el n-o să mai fie țăran, mai mult ca sigur. Dii, copii !

I se părea că-l și vede pe Jșdrek în pantofi și cu șapcă moale de jocheu pe cap.

~~~ Ptiu ! scuipă, Cită vreme mai trăiesc eu, fandosii- iule, nu vreau să te văd îmbrăcat în asemenea haine. Dii, copii ! Oricum, trebuie să-i trag astăzi o chelfăneală, că se năvăleşte și nu-și mai scoate căciula nici în fața boierului, iar eu pot să-mi pierd eiștigul de la curte. Asta-mi mai lipsește ! Și toate astea numai din cauza nevastii care-l răsfață. N-am încotro, trebuie să-i tăbăcesc pielea !...

Acum Slimak zări iarăși praf pe drum, dar de astă dată dinspre cîmpie, și văzu parcă două umbre, una înaltă, iar cealaltă alungită. Cea alungită venea după cea înaltă și clătina din cap.

„Cineva își duce vaca, se gîndi țăranul, dar nu poate s-o ducă la txrg Trebuie să-l altoiesc pe Jșdrek. nici





Dumnezeu din cer nu mă poate opri... Ce vacă-i asta Dii, copii ! Ehe, dac-aș mai avea eu o vâcută și măcar o bucățică de luncă !...”

Cobori de pe vârful măgurii și începu să boronească pantă dinspre Biaïka. Pe malul riului, îl văzu pe Stasiek, dar acum îi pieriseră din ochi gospodăria și omul cu vaca. Brațele îi cădeau fără putere, iar picioarele abia- se mai tirau de oboseală, dar cel mai rău îl apăsa nesiguranța că nu va apuca să se odihnească niciodată ca lumea. Când o să sfârșească treaba aici, trebuie să plece la tîrg, că altfel n-ar avea cu ce să-și ducă zilele.

„Dacă măcar aș putea și eu să mă satur o dată de somn ! își spuse. De, dac-aș avea mai mult pămînt sau cel puțin încă o vacă și lunca asta, m-aș mai odihni și eu...”

Mergea de vreo jumătate de ceas în urma grapei, mdeemnînd caii și visînd la odihnă, cînd auzi deodată :

— Jozef ! Jozef !

Și o văzu pe Jagna pe deal.

— Ei, ce-i acolo ? întrebă țăranul,

— Tu știi ce s-a întîmplat ?...” îi spuse stăpîna casei gîfîind.

— De unde să știi ? îi răspunse țăranul neliniștit.-„O fi vreun impozit nou ? “îi trecu prin minte.

— A venit la noi unchiul Magdei, știi tu, Grochowski ăla. Wojciech...

— Poate că vrea să ia fata ? N-are decît s-o ia. j

— Da’ de unde, habar n-are el de fată. A venit cu o vacă și vrea să i-o vîndă lîi Grzyb pentru treizeci și cinci de ruble de hîrtie și una de argint pentru frînghie, O minune de vacă, dacă-ți zic.

\*— S-o vîndă, ce-mi pasă mie ?

■— Îți pasă, că o s-o cumpărăm noi, se oțărî Slima- kowa pe un ton hotărît.

Țăranul lăsă biciul în jos și înclinîndu-și capul, se uită mirat la Jagna.



Cu toate că își dorea de mult să aibă încă o vacă, o cheltuială de câteva zeci de ruble și asemenea schimbare în gospodărie i se păreau cu neputință.

— A dat dracu' -n tine ori ce-ai pățit o întrebă.

Femeia își puse mâinile în șolduri.

— De ce să dea dracu' -n mine ? se împotrivi ridicând glasul. Ce, eu nu pot să am o vacă ? Grzyb i-a cumpărat nevastei o căruță, iar tu te zgîrcești la o vită ?... Mai avem două și ce, te doare pe tine capul de ele ?... De unde-ai mai avea cămașă pe tine, dacă n-ar fi dobitoacele- astea ?

— O. Doamne ! gemu țăranul, căruia vorba repezită a Jagnei începuse să-i încurce gândurile. Și cu ce-o s-o ții, că mai mult nutreț de la curte n-o să-mi dea. Hai, spune, cu ce ?... o întrebă.

— Iei lunca de la boier în arendă și o să ai și nutreț, îi răspunse nevasta, arătînd spre fișia de iarbă dintre pământul lui Slimak și Bialka.

înfăptuirea grabnică a celor mai îndrăznețe visuri îl înspăimântă pe țăran.

Teme-te de Dumnezeu, Jagna, ' ce tot vorbești ? Cum o să iau lunca în arendă ? întrebă.

— Du-te la curte, roagă-l pe boier, plătește-i pe un an înainte și gata !

— Pe viul Dumnezeu, femeie, tu ți-ai pierdut mințile ! Păi și așa vitele noastre mai ciupesc pe gratis cîte o gură de iarbă de pe lunca asta ; dacă o să fie a mea, n-o să mai pască fără bani L.

— Cînd o să fie a ta, o ai încă o vacă.

— Dar-ar boala-n ea, dacă trebuie să dau bani și pe ea și pe luncă. Nu mă duc la boier...

Gospodina se apropie și-l privi în ochi.

— Nu te duci ? îl întrebă.

— Nu mă duc.

— Bine, o să fac eu rost de nutreț și atunci o să te duci și la ucigă-l crucea, nu numai la boier, cînd n-o să mai ai ce da la cai. Eu vaca asta n-o mai las să plece de la noi, o cumpăr...

— Cumpăr-o.

— O cumpăr, dar tocmește-te tu pentru ea, că eu n-am timp să-l conving pe Grochowski și să mai și beau aldămașul cu el.

— N-ai decît să bei, să-l convingi, dacă vrei să ai vacă ! se supără Slimak.

Vrednica femeie întinse brațul și amenințîndu-l, strigă :

— Jozek, nu te mai pune împotrivă, dacă nu știi să judeci ca lumea. Ascultă-mă pe mine. Te plîngi în fiecare zi că nu-ți ajunge bălegarul, mă bați la cap că-ți trebuie încă o vită, iar cînd se ivește ocazia să o cumperi, dai înapoi. Că doar vacile pe care le avem nu te costă nimic și pe deasupra mai aduc și bani pe brînză, unt și lapte ; așa că și vaca asta o să-ți aducă bani, numai să mă ascuți pe mine. Trebuie să mă ascuți, cînd îți spun !... Sfirșește de grăpat, vino acasă și țîrguiește-te pentru vacă, fiindcă altfel nu mai vreau să știu de tine...

Spunînd acestea, Jagna plecă, iar țăranul se luă cu mâinile de păr.

— Femeia asta e nenorocirea mea ! se lamentă. Cum pot eu să iau

lunca în arendă ?... Păi moșierul n-o să vrea nici să stea de vorbă cu mine... Și iarba pînă acum o aveam pe degeaba, ce-au mai păscut vițșoarele, ce necaz !... S-a-ncăpățînat femeia să aibă vaca ei, s-a îndîrjit și tu n-ai decît să te dai cu capu' de pereți... De ce m-oi fi născut, nenorocitul de mine, de ce-am mai venit pe lume, dacă din toate părțile mă-mbulzesc numai necazurile !... Dii, copii !...

Învîrți biciul, trase de hățuri și boroni mai departe. I se părea că pietrele și bolovanii îl ceartă iarăși : „Pros- tănacule, ești un prost !...” și vîniul rîde printre lujeri șoptind :

„Ai sa plătești treizeci și cinci de ruble de hîrtie și încă una de argint pentru frînghie. Tot ce-ai agonisit zi de zi, să- pțămînă de săptămînă. timp de zece luni, o să cheltuiești astăzi dintr-o dată, ca și cînd ai bate din palme» Banii noi-nouți o să umfle buzunarul lui Grochowski, iar punga ta o să se golească. Și mai trebuie să meșterești o iesle pentru vacă și o scară, să te ploconești nesigur și înfricoșat la picioarele moșierului, să-i dai banii pentru lunca și să aștepți cu ceasurile vechilul ca să-ți dea chitanță pentru arendă...”

— Of, nefericitul de mine ! se văicărea Slimak. Dii, copii L. Cîți groși musai să adune bietul om pentru un zlot, cîți zloți pentru o rublă, cît trebuie să se zbată ca să facă rost de o hîrtie nouă ! Dii, copii Și mai mult ca sigur că moșierul n-o să vrea să-mi dea lunca,...

„Nu mai trîncăni degeaba, că știi că o să ți-o dea !” ciripeau vrăbiile,

— Păi o să mi-o dea, răspunse Slimak cu amărăciune/ dar o să-mi poruncească să-i plătesc chirie, Da' și așa vitele mai ciupeau iarba vecinului pe gratis. Milostive Doamne, ce necaz pe capul meu, cîți bani gheață trebuie să dau L, Mai bine cele mai grele boleșnițe decît să risipesc atîta bănet pentru o prostie.

Soarele începuse să coboare spre apus, cînd Slimak mută boroanele pe ultima parcelă ele lîngă drum. în clipa aceea,, vaca pe care trebuia s-o cumpere, mugi ; țăranului îi plăcu și inima i se mai îmbună.

„Sigur că trei vaci nu sînt două, se gîndi, Cu atîtea vite și oamenii m-ar respecta mai mult. Cel mai rău e însă cu banii și cu lunca. De, e numai vina mea...”

își aduse aminte de cîte ori, culcîndu-se pe laviță, în loc să doarmă, alcătuia tot felul de planuri și i le povestea nevestei. De cîte ori nu-i spusese că trebuie să facă rost de o tarla pe care să semene trifoi i De cîte ori nu se lăudase că lumea îl sfătuiește să facă iarna care și unelte pentru gospodărie, la care avea atîta îndemînare ?”, în

sfirșit, nu el își dorise a treia vacă, nu tot el voia să ia lunca în arendă ?...

J.agna îl ascultase cu răbdare un ari, doi, trei, iar acum îl porunceea pe nepusă masă să cumpere vita și să arendeze lunca de îndată. Dumnezeu le mare, ce femeie tare de cap ! Curînd o să-l îndemne să semene trifoi sau să facă lemnăria la care..\* •

Ciudat om mai era Slimak. Se pricepea la toate, chiar ia secerătoare ; făcea de toate, reparase pîriă și treieră- foarea de la curte ; închipuia totul în mintea lui, se gin- dise să introducă pe pămînturile lui culturile succesive, clar nu îndrăznea să se apuce de nimic pînă nu-l lua cineva la zor. îi lipsea acel firicel subțire care unește proiectul cu execuția, în schimb, avea din plin simțul ascultării. Moșierul, preotul, primarul, nevasta — toți aceștia erau trimiși de Dumnezeu să-i dea lui Slimak dispozițiile pe care el nu era în stare să și le dea. Era un om cu scaun la cap și chiar isteț întrucîtva, dar se temea de independență mai rău ca de un ciine turbat. își avea zicala lui : „Rostui țăranului e să trudească, iar al boierului să petreacă și să poruncească

Soarele atinse vîrfurile munților care înconjurau valea. Slimak ajunsese și el cu grăpatul la drum și tocmai se gîndea să se tocmească acasă cu Crochbwski, eînd auzi un\* glas gros în spatele lui :•

— Hei! he i !

Pe drum se opriseră doi oameni. Unui cărunt, bărbierit, într-o manta albastră cu talia scurtă și cu șapcă nemțească pe cap cu marginile ridicate, celălalt mai tînăr, drept ca bradul, cu barba cînepie, în palton și cu caschetă, înapoia lor, la oarecare depărtare, se afla o căruță cu doi căi, pe căre-i mina un om îmbrăcat tot într-o manta albastră și caschetă.

— Pămîntul ăsta e alt tău ? îl întrebă bărbosul pe Slimak cu asprime,

—~ Așteaptă, Fryc, îl întrerupse bătrînul.  
 ■— De ce să aștept ? se revoltă bărbosul.  
 — Așteaptă. E pămîntul dumitale, gospodăriile ? se interesă bătrînul cu un glas mult mai blînd.  
 — Apăi al meu, al cui să fie ? răspunse țăranul.  
 Tocmai atunci Stasiek veni în fugă de pe luncă și începu să se uite la străini cu neîncredere și admirație.  
 — Și lunca e a ta ? reluă bătrînul.  
 — Așteaptă, Fryc. Și lunca e a dumitale, gospoda- rule ? îl îndreptă bătrînul.  
 — Nu e a mea, e a boierului,  
 — Dar măgura cu pinul în vîrf a cui este ?,..  
 — • Așteaptă, Fryc...  
 — Of, tată, că mult îți mai place să vorbești...  
 — Așteaptă, Fryc, îl domoli bătrînul. Măgura cu pinul în vîrf e a dumitale ?..  
 — A mea e.  
 — Uite, Fryc, se amestecă iar bătrînul în nemțește, aici am putea să ridicăm o moară de vînt pentru Wilhelm...  
 Și arată cu mîna spre colină.  
 — Wilhelm nu-și face moară de vînt nu pentru că sînt dealurile prea scunde, ci pentru că e leneș, răspunse mînios Fryc.,  
 \* — Fryc, ai răbdare, te rog. Dar cimpul de peste drum și rovinele de acolo nu mai sînt ale dumitale ? îl întrebă iarăși bătrînul pe țăran.  
 — De unde să fie ale mele, dacă sînt ale boierului.  
 — Ei, bine, îl întrerupse nerăbdător bărbosul, toată lumea'știe că gospodăria lui stă ca o gaură în lemn chiar în mijlocul moșiei boierești. Toată afacerea nu face două parale.  
 —..Stai, Fryc, îl liniști bătrînul. Gospodarule, jur împrejur sînt numai pămînturile boierești,  
 — întocmai.  
 — Ei, ajunge ! mormăi bărbosul și-l trase pe tatăl său spre căruță.

—■ Rămii cu Dumnezeu, gospodarele, își luă rămas bun bătrînul, ducîndu-și mîna la șapcă.

—• Off, tată, ce mult îți place să pierzi vremea ! îi tăie vorba bărbosul, împingîndu-l spre căruță. Din Wilhelm n-o să iasă nimic, de i-am găsi noi fie și zece dealuri ca ăsta.

— Ce vor, tăicuță ? rosti Stasiek deodată.

■— Păi chiar așa, își reveni țăranul și strigă :

•— Boierule, hei!...

Bătrînul întoarse capul.

— De ce mă întrebați de toate astea ?

>— Fiindcă așa ne place, răspunse bărbosul, urcîndu-și tatăl în căruță.

■ Rămii sănătos, cu bine ! îi spuse bătrînul lui Slimak.

Bărbosul ridică din umeri și porunci să pornească. Căruța se îndreptă spre pod.

— Ce de lume a trecut astăzi pe drum, se gîndi Slimak. Parcă s-ar duce la iarmaroc sau la hram.\*.

— Ce oameni sînt ăștia, tăicuță ? întrebă Stasiek.

— Cei din căruță ? Trebuie să fie nemți de la Wolka, vreo trei mile de aici.

■— Și de ce întrebau de pămînt ?

— Ei, copilul meu, cîtă lume nu întreabă, răspunse țăranul. Altora locul le-a plăcut atît de mult, încît au urcat pînă la pinul de pe măgură. Pe urmă, au coborât și duși au fost.

Slimak sfîrși de boronit și mîna caii spre casă. Uitase cu totul de nemți, îndreptîndu-și toată atenția la vacă și luncă. Ce-ar fi totuși s-o cumpere pe cea dintîi și s-o închirieze pe a doua ?.. Se înfioră la gîndul că poate i se va împlini vechiul vis.

Încă o vacă și două pogoane de luncă înseamnă pe puțin treizeci de ruble pe an. Ar putea să gunoiască pă- mîntul mai bine, să vîndă mai mult grîu, iar iarna să năimească vreun bătrîn care să învețe copiii să citească... Ce-o să zică ceilalți de ciștigul lui ? Nu încapе îndoială că-i vor face mai mult loc la biserică și la cîrciumă decît îi fac acum. Și cum s-ar mai odihni cu atîta avere ?...

Da, să se odihnească î Slimak nu știa ce-i foamea și frigul, îi mergea bine, se bucura de prietenia oamenilor, avea destui bani puși deoparte și ar fi fost pe deplin fericit dacă nu l-ar fi durut atîta oasele din cauza muncii, dacă ar fi putut să doarmă și să lenevească după pofta inimii.

#### CAPITOLUL U I

Odată ajuns îri curte, Slimak lăsă boroanele în grija argatului și începu să cerceteze vaca legată la gard. Cu toate că se lăsa înserarea, își dădu seama că vita era foarte arătoasă ; avea pete negre pe fondul alb, capul mic, coar nele scurte și ugerul mare. După ce se uită bine la ea, fu nevoit să recunoască în gînd că nici una dintre vacile lui nu- i putea sta alături,

Cugetă că n-ar fi rău s-o plimbe puțin prin bătătură, dar simțea că nu-i mai ajung puterile\* Avea impresia că i se smulg bratele din încheieturi, iar picioarele, dacă s-ar fi mișcat din loc, l-ar fi lăsat



îndată. Omul poate trudi pînă la apusul soarelui, dar după aceea musai să se odihnească, Așa că, în loc să plimbe vita prin curte, se mulțumi s-o mîngîie, Iar cînd aceasta, presimțindu-și parcă noul stăpîn, întoarse capul spre el și-i atinse mîna cu botul umed, Slimak fu cuprins de asemenea duioșie, incit mai că n-o luă de gît s-o sărute ca pe o ființă omenească.

— Musai STO cumpăr, îngîină uitînd de oboseală.

În ușa casei se ivi gospodina cu eiubărașul cu lături pentru porci,

— Maciek ! strigă la argat, du vaca în grajd. Primarul o să înnopteze la noi, așa că nu putem s-o lăsăm afară,.



— Ei, ce mai zice ? își întrebă Slimak nevasta.

• — Ce să zică ? îi răspunse aceasta, Cere treizeci și cinci de ruble de hîrtie și una de argint pentru frînghie, Dar ce-i al ei, e pus deoparte, adăugă după o clipă, vaca merită banii. Ani muls-o pentru seară și-ți spun că, deși a făcut atîta drum, a dat mai, mult lapte decît Lisa k..

Pe țaran îl apucă iar durerea din mîini și din picioare, Doamne, cît trebuie să alergi, să nădușești și să nu dormi, ca să siringi treizeci și cinci de ruble de hîrtie și încă una de argint ! Dacă măcar Grochowski ar mai lăsa ceva.,,

• — Nu l-ai întrebat, își rosti Slimak gîndul cu glas tare, dacă ar mai lăsa ceva ?

— Vorbă de pomană L. Să fii mulțumit dacă vrea să ți-o vîndă, pentru că o ține una și bună că i-a făgăduit ~o mai demult lui Grzyb,

Slimak începu să se tragă de păr»

Ceasul rău l-a adus pe capu'-meu î se văietă. Ce-am făcut de mă pedepsește Dumnezeu atît de greu L.. Nu știu dacă boierul o să-mi închirieze luncă și, colac peste pupăză, mai trebuie să dau și atîta bănet pe vacă,

— Jozek, nu fii prost, fii om cu judecată, îl certă nevasta. Ții minte că cei de la curte te-au întrebat întîi de luncă, așa că încearcă să te târguiești pentru vacă. Lasă ori nu lasă din preț, tu dă-i să bea și omenește-i cum se cuvine ; poate că Domnul Isus îi trimite gîndul cekbun. Numai să nu te iei cu vorba și să te uiți la mine, o să vezi că toate vor fi bune.

Tochmai atunci se apropie șontîcîind argatul și începu să dezlege vaca de la gard.

Nu-i așa, Maciek, se minună gospodina, că vaca 'e v frumoasă ?

— Oho !... răspunse Owczarz, dînd din mină.

). T- Da' șr prețul e foarte mare, nu ? întrebă Slimak,

— Oricum, tot își merită banii, nu-i așa\* Maciek ? se grăbi să intervină femeia.<sup>15</sup>

• — Oho ! ho

Repetă Owczarz și porni spre grajd cu vita care, uitîndu-se înapoi, își învîrtea coada parcă de mulțumire, încît Slimak nu se mai putu stăpîni și șopti :

— Facă-se voia Domnului, o să-ncerc s-o cumpăr..\*

Și se îndreptă spre ușa casei.

— Jozek, îl opri nevasta, numai să nu te iei cu vorba și să te interesezi de ce mai e nou pe lume. Gîndește-te cum să-l faci să scadă prețul mai mult, iar dacă începi s-o iei razna, să te uiți la mine. Că Wojciech ăsta nu e un om pe care să-l duci de nas. \*

În prag, Slimak își luă căciula din cap, se închină și intră în tindă. Părindu-i rău după bani tremura inima-n el la gîndul că nu va putea să smulgă măcar o rublă din preț.

Musafirul ședea pe laviță în prima încăpere la lumina focului din cămin și o îndemna pe Magda să fie cinstită, muncitoare și să-și asculte

---

<sup>15</sup> în lb. pol. *lysa "cheală, "*

stăpînii.

— Dacă-ți zic să aduci apă, o învâța, du-te și adu, îți zic să sari în foc, sari și în foc. Iar dacă gospodina te mai înghionțește uneori sau te bate cum se cuvine, tu sărută-i mina și mulțumește-i, că sfîntă e mina care bate...

Cum vorbea așa, în strălucirea roșietică a focului, cu brațul ridicat și fața gravă, Grochowski semăna cu un predicator. Magdei i se părea că pînă și umbrele care tremurau pe pereți îi încuviințau vorbele, iar înserarea care privea prin ferăstruicile încăperii repeta după unchiul ei ;

„Sfîntă e mina care bate !“

Se îneca de plîns. Avea impresia că ascultă cea mai frumoasă predică și că după fiecare cuvînt al tutorelui îi apar dîre vinete pe spate. Cu toate acestea, nu simțea nici frică, nici părere de rău ; mai degrabă recunoștință amestecată cu amintirile copilăriei nu prea depărtate, aproape uitate.

Ușa scîrțîi și în toată lărgimea ei se ivi Slimak.

Lăudat fie numele Domnului ! îi dădu binețe oaspetelui

«— În vecii vecilor ! răspunse Grochowski. Și rididn- du-se de pe laviță, cit era de înalt, aproape că atinse tavanul cu capul.

•— Să te răsplătească Dumnezeu, cumetre, că ai venit în ospeție la noi, rosti Slimak, întinzându-i mîna.

— Pe tine să te răsplătească, fiindcă mă întîmpini cu atîta bucurie, răspunse Grochowski.

— Dacă ceva nu e cum trebuie, spune degrabă,

— Ehe, nici acasă la mine nu-i atît de bine, și nu numai mie, ci și vacii de care s-a îngrijit nevasta-ta.

— Slavă Domnului că ești mulțumit.

■— Sînt de două ori mulțumit, că văd că și Magdet mai bine ca aici nu poate să-i fie nicăieri.

— Magda, se adresă Grochowski fetei, cazi în genunchi la picioarele stăpînului, că nici un tată bun nu s-ar fi purtat atît de bine cu tine, iar dumneata, cumetre, te rog să nu te zgîrcești la curele.

<— E fată cuminte, dădu răspunsul Slimak.

Magda îngenunche suspinînd mai întîi înaintea unchiului ei, apoi înaintea stăpînului, după care ieși în fugă afară. Deși suspinele îi mai umflau pieptul, lacrimile nu-i mai curgeau. Se liniști cu încetul și, ca să arate de ce ieșise din încăpere, începu chipurile să cheme porcii cu glasul jalnic și prelung :

— Țu... țugu... țugurei L.

Dar porcii dormeau de mult. În locul lor, se ivi din întuneric cîinile, Burek, urmat apoi de Jedrek și Stasick. Jșdrek veni să-i pună piedica, dar lovit cu pumnul în ochi, o apucă de o mină, Stasiek de cealaltă și se repeziră tuspătru pe drum. Erau atît de amestecați unii cu alții, incit nimeni n-ar fi deosebit pe întuneric care dintre ei era cîinele și care copiii, mai ales că toți începură să urle și să latre în întrecere cu Burek. În cele din urmă, se topiră în ceața ce se ridicase peste luncă,

în odaie, gospodarii stăteau de vorbă înaintea căminului,  
 — Ce s-a-nîmplat, îl întrebă Slimak pe musafir, de vrei să scapi de vacă ?  
 — Vezi, dumneata, treaba-i așa, răspunse Grochowski punîndu-i o mină pe genunchi. Vaca nu-i a mea, ci a Magdei, iar muierea îmi bate capul demult că nu mai vrea să țină dobitocul altuia, că grajdul e prea mic și pentru .ăfc mele. Eu nu prea m-am uitat la gura ei, dar acum se-nîmplă să se pună în vînzare pămîntul lui Komar <sup>16</sup>, ăla căre s-a beșivit și a dat ortu' popii. Pămîntul lui Komar e lîngă al Magdei, așa că ce mi-am spus : trebuie să vînd vaca și să cumpăr un pogon pentru fată. Că pămîntul, tot pămînt rămîne.  
 — Drept e, oftă Slimak.  
 — Păi cum. Iar dacă dă Dumnezeu vreo nouă împroprietărire, o să capete și fata mai mult decît ar căpăta acum.  
 — Cum așa ? întrebă Slimak curios.  
 — Păi o să dea la fiecare încă pe atîta cît are. Eu, de exemplu, am douăzeci și cinci de pogoane, așa că o să-mi mai dea încă douăzeci și cinci» Dumneata cîte ai ?  
 — Zece.  
 — Atunci o să-ți dea zece. Iar Magda, dacă o să aibă două pogoane și jumătate, o să-i dea și ei tot două și jumătate.  
 — Și e treabă sigură cu împărțirea asta ?  
 — Cine poate ști, răspunse Grochowski. Unii zic că e sigură, iar alții rîd. Eu însă m-am gîndit așa : o să dea ori n-o să dea, oricum tot e mai bine să-i cumpăr fetei un pogon, dacă se ivește ocazia. Mai ales că nici muierea nu mai vrea să țină vaca.  
 — Bine, dar dacă o.să ne dea pămînt pe gratis, e păcat să arunci, banii. pe fereastră, observă Slimak,

---

<sup>16</sup> în 3b. pol. *komar m țințar*.



— E adevărat, dar nu sînt banii mei, așa că n-o să mă doară inima de ei. La urma urmei, nu cumpăr de la boier, ci de la un țăran. De la boier nu m-aș grăbi să cumpăr, pentru că în astfel de treburi nu strică niciodată să mai aștepți.

— Se înțelege, încuviință Slimak. Prostu' se grăbește, deșteptu' așteaptă.

— Și le face pe toate cu judecată.

— întocmai, întări din nou Slimak.

în clipa aceea, intrară stăpîna casei și schiopul Maciek. Trecură amîndoi în odaia alăturată și traseră la mijlocul încăperii o masă vopsită vișiniu. Maciek aduse alături două scaune de lemn, iar gospodina aprinse lampa cu gaz fără sticlă și acoperi masa cu o mesală,

— Așază-te la masă, cumetre, îl îndemnă Jagna pe primar. Jozek, hai și tu, O să vă fie mai la îndemînă să cînați aici.

Zîbind mereu, Maciek se retrase stîngaci după cămin, iar cei doi gospodari se mutară în odaia bună.

— Frumoasă încăpere, aprecie Grohovsld, privind împrejur. Pe pereți, atîrnă o mulțime de chipuri de sfinți, patul e vopsit, pardoseală pe jos și flori la fereastră, Mai mult ca sigur, cumătră, că asta-i isprava dumitale !

— Păi a cui să fie ? răspunse femeia mulțumită. El trebăluiește mai tot timpul pe la boier sau pe la țîrg și nu se îngrijește de casă. Abia l-am convins să pună dușumele măcar aici. Stai, cumetre, uite aici, mai aproape de cuptor, dacă ești bun. Aduc îndată mîncarea.

Apropiindu-se de cuptor, umplu două străchini de crupe cu jumări. Cea mai mică era pentru argat, iar pe cea mare o așeză pe masă în fața musafirului.

— Mîncăți sănătoși, \* spuse mai mult către Grochowski, și dacă mai e nevoie de ceva, cereți.

— Dar dumneata nu stai la masă ? întrebă oaspetele.

— Eu mînînc pe urmă cu copiii. Maciek, se întoarse spre argat, ia-ți și tu mîncarea,  
SI



Maciek, mereu zîmbitor, își luă porția și se așeză pe laviță, cu ochii în odaia bună, ca să-l vadă pe primar și să mai asculte vorbă omenească, de care are tare dorit. Își puse strachina pe genunchi și prin fuiorii de abur privea cu mulțumire masa vișinie la care ședeau gospodarii, la fața de masă albă și la lingurile de metal cu care mînceau. Feștila fumegîndă i se părea unul dintre cele mai frumoase mijloace de iluminat, iar scaunele cu spătar cum nu se poate mai comode. Cînd se uita la primar, inima lui Maciek se umplea de admirație și mîndrie. Păi Grochowski îl dusese odinioară la recrutare și stătuse în cancelarie lîngă ușă, în timp ce pe ei îi uda ploaia afară. El poruncise să fie dus la spital, asigurîndu-l că va ieși de acolo sănătos. Și cine strînge impozitele, cine duce prapurele cel mai înalt la procesiune, cine cîntă în biserică la vecernie : „Haideti, oameni buni, să lăudăm Fecioara sîntă“ ? Pe toate le face numai Grochowski cu care el, Maciek Ow- czarz cel de toate zilele, se află acum sub același acoperiș.

Și ce frumoasă înfățișare avea, cum se mai lăfăia pe scaun ! Își întinsese picioarele, mina stîngă și-o rezema- se-n șold, dreapta o ținea pe masă, iar capul și-l înclinase pe spate. Cît de bine trebuie să-i fie pe scaunul cu spătar...

Maciek încercă și el să stea drept, dar peretele supărat îl respinse, amintindu-i că el nu e primar, ci un biet argat. Așa că, deși-l durea spinarea de atîta trudă, se îndoi și mai umil și, rușinat, își ascunse sub laviță picioarele, dintre care unul era răsucit, amîndouă în ghetre rupte. De altfel, de ce să se mai lăfăie și el, de vreme ce la cîțiva pași de el se lăfăiau primarul și stăpînul casei ? Mulțumirea lor îi era deaj uns lui Maciek ; începu deci să ma- nînce cu jumătate de gură și să asculte cu amîndouă urechile

— Dacă e să vorbim cu dreptate, spuse gospodina, de ce trebuie să mai duci vaca pînă în sat la Grzyh ?

— Pentru că el vrea s-o cumpere, răspunse Gro- chowski.

— Poate că am cumpăra-o și noi,

— Așa s-ar și cuveni, se amestecă Slimak, Fata stă la noi, de ce n-ar sta și vaca ?

— NiH așa, Maciek, că așa s-ar cuveni ? repeta Jagna vorbele bărbatului, adresîndu-se argatului.

— Oho ! ho !... izbucni în rîs Maciek, de i se vărsă zeama din lingură pe bărbie.

•— Dacă-i pe dreptate, apoi așa este, oftă Grochowski. Ar putea înțelege și Grzyb că vaca se cuvine să stea acolo unde stă și fata.

— Atunci vinde-ne-o nouă, se folosi Slimak de prilej.

Grochowski puse lingura pe masă și își înclină capul pe piept. Stătu pe gînduri o clipă, după care rosti în sfîșit și desemnat :

— Nu, n-am ce face ! Dacă o țineți >e-a voastră, apoi musai să vă vînd vouă vaca, nu-i alt chip. Unde-i fata, să' fie și vaca, asta-i.

— Dar mai lașă ceva din preț, cumetre, adăugă repede gospodina, lingusîndu-se pe lîngă Grochowski.

Primarul se adînci iarăși în gînduri.

«— Uite cum vine treaba, spuse. Dacă ar fi vaca mea; aș lăsa. Dar e vita unei biete orfane, fără mamă și fără tată. Cum aș putea s-o nedreptățesc

De aceea, dați-mi treizeci și cinci de ruble de hîrtie și una de argint pentru frînghie și n-are decît să rămînă la voi\*

■— Sînt bani mulți, oftă Slimak.

«— Dar e o frumusețe de vacă, răspunse primarul

— Banii stau în ladă și nu cer de mîncare.

\*— Da\* nici lapte nu dau.

— Pentru vaca asta ar trebui să iau lunca în arenda de la boier.

— Păi yă scoate mai ieftin dac-ați cumpăra nutreț.



Se înstăpini o tăcere mai lungă,- după care Slimak spuse deodată :

— Haide, cumetre, spune ultimul cuvânt...

— îl spun : dați-mi treizeci și cinci de ruble de hîrtie și una de argint pentru frînghie și vă las vaca.

Gospodina luă strachina de pe masă și intră în cămară. În curînd ieși de acolo cu o sticlă de votcă și două păhărele, iar pe o farfurie aduse cîrnați afumați și o furculiță tu un dinte rupt.

— Să fie cu noroc, cumetre, rosti Slimak turnînd votca.

— Să te-audă Dumnezeu !

Băură și începură să mestece în tăcere cîrnații afumați, după ce puseră furculița în farfurie. La vederea, votcăi, Maciek se simți atît de bine, încît slobozi un oftat adînc. Își băgă amîndouă mîinile în sîn și își trase puțin picioarele de sub laviță. Apoi îi trecu prin minte că primarul și stăpînul casei trebuie să fie foarte fericiți în clipa asta, așa că se simți și el fericit.

— Nu mai știu nici eu ce să fac, mărturisi Slimak, să iau vaca, să n-o iau. Prețul e atît de mare, cumetre, încît parcă n-aș mai vrea...

Grochowski se mișcă neliniștit pe scaun.

— Cumetre dragă, răspunse, ce să fac, dacă e vorba de o orfană ? Eu trebuie să-i cumpăr Magdei pămînt fie și numai pentru că muierea nu vrea,

— • Un pogon nu costă treizeci și cinci de ruble, pă~ mîntul e ieftin acum.

— Dar o să se scumpească, pentru că la noi o să se facă un drum nou și nemții o să cumpere pămînt.

— Nemții ? repetă Slimak. Păi abia au cumpărat Woika.

— O s-o vîndă altor nemți, iar ei o să se apropie de noi.

— Astăzi au venit la mine pe cîmp doi nemți și mi-au pus destule întrebări, dar n-am priceput ce vor, spusq Slimak,



— E, vezi. Vor să-și bage nasu' și aici. Iar dacă s-o aciua vreunul, apoi o. să vină și alții după el, ca furnicile la miere, și pământul o să se scumpească.

— Se pricep și ei să muncească pământul ?

— Și încă cum ! Ba scot chiar mai mult folos decât țărani născuți aici, răspunse Grochowski.

— Ia te uită !...

— Ehe, nemții sînt deștepți. Au multe wite, seamănă trifoi și iarna se țin de meserii. Un țaran nu se poate lua la întrecere cu ei.

■— Ce credință or fi avînd, că vorbesc între ei ca ovreii ?

— Credința lor e mai bună ca a ovreilor, îl lămuri primarul, deși e adevărat că nu e cea catolică. Știu că au biserici, ca și noi, cu bănci și orgă. Dar popii lor se însoară și poartă surtuc, iar în altarul mare, unde trebuie să stea Dumnezeu Tatăl, la ei stă numai Isus pe cruce, ca la noi în pronaos.

— Atunci credința lor e mai rea decît a noastră.

\*— Mai rea, confirmă Grochowski, că nici măcar la Sfinta Născătoare nu se roagă.

■— Maică Preasfîntă ! se minună gospodina în șoaptă.

Slimak și Grochowski oftară cu evlavie, iar Maciek se închină.

\*— Și Dumnezeu se arată milostiv cu unii ca ăștia, observă Slimak.

Mai bea, cumetre.

— În sănătatea dumitale. De ce să nu se arate, dacă au atîtea vite ?

Asta-i temelia !

Slimak căzu pe gînduri, apoi lovi deodată cu pumnul în masă.

— Cumetre, spuse cu glasul ridicat, vinde-mi mie vaca.

\*— Ți-o vînd încuviință Grochowski și izbi și el eu pumnul în masă.

Grochowski îl îmbrățișa.

— Frate, dă-mi treizeci... treizeci, ei și patru de ruble de hîrtie și una de argint pentru frînghie.

§ — Avanpostul



în încăpere intrară cu teamă copiii oboșiți. Gospodina le turnă și lor ciorbă de crupe și le spuse să mănince în liniște într-un colț. Într-adevăr, tot timpul păstrară liniște, afară de momentul în care Stasiek căzu de pe laviță și Jsdrek căpătă un ghiont de la mama lui. Magda însă era foarte cuminte, iar Maciek moțăia visînd că stă pe un scaun cu spătar în odaia bună și bea votcă. Simțea că băutura i se urcă tot mai mult la cap și sub influența ei el, Maciek, se îmbătoșează întocmai ca Slimak și vrea să-l sărute cu forța pe primar !... Atunci se cutremură și se trezi rușinat.

Din odaia bună ajungea pînă la el mirosul de votcă și fumul feștilei care arsesese pînă aproape de capăt. Slimak și Grochowski stăteau unul lîngă altul.

— Cumetre, se poticni Slimak bă tînd cu pumnul în masă. Îți dau cît vrei, așa că... spune ultimul cuvînt. Pentru mine, vorba ta contează mai mult decît banii, tu ești un om cu cap... Tu ești cel mai deștept din tot satul. Primarul comunei e un porc... Pentru mine tu ești primarul comunei, ești chiar mai bun decît cel de la tîrg, fiindcă ești deștept... Cel mai deștept din tot satul, să mă lovească damblaua dacă mint !

Se luară în brațe și Grochowski începu să plîngă.

— Jozek!... fratele meu !... îngăimă, nu-mi mai zice primar, ci frate, pentru că eu sînt fratele tău, iar tu ești fratele meu...

— Wojciech, cumetre... Spune cît vrei pe vacă și-ți dau, fie ce-o fi !

— Treizeci și cinci de ruble de hîrtie și o rublă de argint pentru frînghie.

— Doamne, apără-mă ! se cruci gospodina. Păi adineaori ne-o dăduși cu treizeci și trei de ruble.

Grochowski își înălță ochii înlăcrimați mai întîi la ea, apoi la Slimak.

— Adevărat ? întrebă. Jozek, fratele meu, e adevărat, treizeci și trei de ruble ?... Prea bine !... v-o dau... luați-o...

N-are decît să sărăcească orfana, numai tu, frate, să ai o vită ca lumea, cum trebuie.

Slimak izbi și mai puternic cu pumnul în masă.

— Eu să cîștig de pe urma unei orfane ?... Nu vreau !... Îți dau treizeci și cinci de ruble și încă una pentru frînghie.

— Ce tot vorbești, prăpăditule ?... îl dojeni nevasta.

— Nu fii prost !... o ajută Grochowski. M-ai primit și m-ai omenit atît de bine, încît Îți dau vaca numai cu treizeci și trei de ruble. Amin, asta e ultimul preț.

— Nu vreau ! răcni Slimak. Eu nu sînt ovrei să cer bani pe mîncarea musafirului.

— Jozek !... îi atrase atenția nevasta.

— Pleacă de-aici, muiere ! țipă, ridicîndu-se cu greutate de pe scaun. Te-nvăț eu să te mai amesteci în treburile mele...

Căzu deodată în brațele lui Grochowski care plîngea,

— Treizeci și cinci de ruble de hîrtie și o rublă de argint pentru frînghie i... strigă.

— De-aș înfunda iadul în vecii vecilor, nu vreau... Treizeci și trei... hohoti Grochowski.



— Jozek î îl certă iarăși soția. Musafirul trebuie respectat... Că el e mai bătrân ca tine, el e primar, e pe voia lui, nu pe a ta... Maciek, îl chemă pe argat, ajută-mi să-i duc în șură. /

— Eu mă duc singur ! răcni Slimak.

— Treizeci și trei de ruble !..., gemu Grochowski. Omoară-mă, taie-mă bucățele, nu primesc nici un groș mai mult... Sînt o iudă, un dine prăpădit, am vrut să te înșel și de-aia ți-am spus că-i duc vaca lui Grzyb... Da' eu ți-am adus-o ție, că tu ești fratele meu...

Se luară de braț și ieșiră din camera de oaspeți, în- dreptîndu-se apoi spre fereastră. Când însă Maciek deschise ușa de la tindă, după cîteva încercări mai puțin izbutite, ajunseră în curte.

Gospodina aprinse lămpașul și luă din cămară o pătură și o pernă, ca să-i aștearnă lui Grochowski în șură.



Dar cînd ieși în curte, asistă la o scenă ciudată. Slimak zăcea pe o grămadă de bălegar și-l îndemna pe Grochowski să se culce. Acesta îngenunchease lîngă el și ștergîndu-și lacrimile cu surhanul, îngîna rugăciunea. Alături aștepta Maciek incurcat.

- Le-ai dat ceva taxe, stăpînă, îi spuse gospodinei.
- Au băut o sticlă de horilcă.
- Oho ! ho !...
- Scoală-te, bețivanule ! strigă nevasta la Slimak.
- Nu mă scol î mi răspunse minios, iar tu, muiere, fugi de-aici cît mai ești întreagă. S-a sfîrșit cu conducerea ta !... Am cumpărat vaca și o să iau și lunca de la boier... Acum o să conduc eu !
- Jozek, ridică-te, că-ți torn apă-n cap ! îl amenință femeia.
- Ba o să-ți tom eu ție, cînd oi lua biciușca-n mină L\* răspunse Slimak.

Grochowski îi căzu în brațe și începu să-l sărute,  
— Scoală-te, frate, îl imploră, nu fă ceartă-n casă, că cine știe ce mai pățim amîndoi.

Argatul nu-și putea reveni din uimire, văzînd cît de mult schimbă votca oamenii. Un om ca primarul, cunoscut în tot satul pentru puterea lui de stăpînire, plîngea ca un copil, iar Slimak nu voia să se scoale din gunoi, striga ca vechilul și își amenința nevasta că acum a venit vremea lui L.

— Hai, cumetre, în șură, spuse Slimakova, luîndu-l de mîna pe Grochowski.

Uriușul se ridică ascultător ca oaia și, sprijinit dintr-o parte de Maciek, de cealaltă de Slimakova, se duse unde i se spunea. Gospodina îi așternu să doarmă pe o grămadă de fîn mai mare ; în acest timp însă, primarul amețit se prăbușise pe pămîntul gol și rămăsese acolo, deoarece nu-l mai putură urni cu nici un chip.

— Maciek, tu du-te și culcă-te la locul tău, îl îndemnă Slimakova pe argat, iar bețivul ăsta, adăugă ară-



ținând spre bărbatul ei, n-are decît să doarmă în gunoi dacă nu-nțelege de vorbă.

Supus, argatul dispăru într-o clipă în grajd. Iar cînd în curte se așternu liniștea, începu să-și închipuie că și el era beat.

\*— Aici o să dorm ! mormăi imitîndu-l pe Slimak. Acum o să conduc eu !...

După aceea, se văzu primar, îngenuncha lîngă așternutul sărăcăcios și începu să-i vorbească tot atît de duios, ca și primarul lui Slimak :

— Scoală-te, frate, nu fă ceartă-n casă, să nu pășim ceva amîndoi.

Ca să-l imite și mai bine pe Grochowski, se sili să plîngă. La început, nu prea izbutea, dar cînd își aduse aminte de piciorul răsucit, de soarta lui nenorocită și că gospodina nu-i dăduse și lui să bea măcar un păhăruț de votcă, lacrimi adevărate îi șiroiră pe obraji. Și adormi așa în culcușul lui, înlăcrimat ca un copil pe genunchii mamei.

Aproape de miezul nopții, Slimak se trezi. Simți că-i atîrnă capul greu și e ud. Deschise ochii — întuneric ; își încordă auzul, întinse mîna și înțelese că plouă ; încercă să se ridice în capul oaselor și se convinse că picioarele îi stăteau mai sus decît capul.

Treptat începu să-i revină memoria. Își aduse aminte de primar, de văcuța cu pete negre, de ciorba de crupe și de sticla mare de votcă. Ce se-ntîmplase cu votca ? De asta nu mai era sigur, dar vedea că nu prea se simte bine și-i căzuse greu ciorba de crupe, care fusese foarte fierbinte.

— Păi de cînd tot spun eu că nu trebuie să fiarbă seara ciorba de crupe, fiindcă păstrează prea multă vreme fierbințeala în ea, murmură și se ridică greoi.

În clipa aceea, nu se mai îndoia că se află în curte lîngă grămada de gunoi.

— Ia te uită unde m-a pocnit !... gemu. Și nu-i de mirare. Cel mai rău e cînd se amestecă votca și căldura. Cu ciorba de crupe e foc nu alta...

Noaptea era atît de întunecată, încît abia zărea peretele casei. Se apropie încet de el, de parcă ezita, și o vreme se așeză pe prag, sprijinindu-și în palme capul greu. Dar ploaia se îndesea mereu, așa că Slimak se hotărî să intre.

Se opri în tindă și auzi horcăitul Magdei. Apoi deschise cu grijă ușa care nu scîrțîi, ci mugi ca o vacă. În aceeași clipă, fu învăluit de o duhoare și o căldură atît de mare, că se simți și mai moleșit și, fie ce-o fi, se decise să ajungă la așternut.

În prima încăpere, pe lavița de lîngă fereastră, respira Stasiek, dar în odaia bună era liniște. Slimak înțelese că nevasta lui nu doarme și orbecăind, ajunse lîngă pat.

— Jagna, dă-te mai încolo, îi spuse, străduindu-se să fie cît mai aspru, cu toate că îl cuprinsese frica.

Tăcere.

— Ei, dă-te puțin mai încolo.\*.

— Du-te, bețivule, cît îți spun cu vorbă bună...

— Unde să mă duc ?

— Du-te pe grămada de bălegar sau în cocina porcilor, fiindcă acolo e

locul tău, îi răspunse femeia furioasă. Ai poftit să conduci, n-ai decît, dar de mine, să nu te apropii, turmentatule !... M-ai amenințat cu biciușca, așteaptă, tu, că eu nu te iert...

— Ce atîta vorbă, de vreme ce nu ți s-a întîmplat nimic, o întrerupse țăranul.

— Nu s-a întîmplat nimic?... Dar cine se încăpățîna să dea pe vacă treizeci și cinci de ruble de hîrtie și încă una de argint pentru frînghie, cînd chiar Grochowski ar fi dat-o cu treizeci ?... Abia l-am convins să ne ia numai treizeci și trei... Pentru tine trei ruble nu înseamnă nimic



Slimak n-o mai ascultă. Cu toate că era întuneric, își luă capul în mâini îngrijorat și se retrase în încăperea unde dormea Stasiek. Aici se prăbuși pe laviță peste picioarele băiatului.

— Matala ești, tăicuță ? întreabă copilul trezit.

— Păi eu.

— Și ce faci aici ?

— Mă așez și eu puțin, că mă doare ceva înăuntru.

Băiatul se ridică și-i încolăci gîtul cu brațele.

— Bine că ești aici, îi spuse, că nemții ăia vin mereu după mine.

— Care nemți ?

— Aia doi care au vorbit cu matala pe cîmp ; bătrî- nul și bărbosul.

Nu-mi spun ce vor, doar mă calcă în picioare.

— Dormi, copile, aici nu e nici un neamț.

Stasiek se ghemui și mai tare la pieptul tatălui și, deoarece Slimak era toropit de somn, se întinseră amîn- doi pe laviță, iar băiatul începu să vorbească din nou.

— E adevărat, tăicuță că apa vede ? își întreabă tatăl cu jumătate de glas.

— Ce să vadă ?

— Totul, totul... Cerul, munții noștri... Te-a văzut și pe tine cum. mergeai după boroane...

— Dormi, copile, nu mai vorbești prăpăstii, îl liniști Slimak.

— Vede, vede, tăicuță, m-am uitat eu, șopti și adormi.

Lui Slimak îi era prea cald în casă. Mahmur, ieși afară și, parcă nu prea sigur pe picioarele lui, se împletici pînă la șură. Aici se împiedică de Grochowski și după cîteva încercări nimeri pe grămada de paie, în care se. afundă atît de adînc, încît nu i se mai vedeau nici măcar cizmele.

— De cumpărat vaca, am cumpărat-o, își îngîriă în loc de noapte bună.





A doua zi, Slimak fu trezit în şură de strigătele Jagnei :

— Mai ai de gând să dormi mult ?

— Da' ce e ? întreabă de sub paie.

— E timpul să te duci la curte.

— M-au chemat ?

— De ce să te cheme, că doar trebuie să te duci *singur* să vorbeşti de luncă.

Ţăranul gemu, dar se ridică şi ieşi din paie, oprindu-se pe vatra unde bătea grîul. Avea faţa umflată, privirea ruşinată şi multe fire de paie în păr.

— Ia te uită la el cum ar^tă ! se miră nevasta înciudată. Sumanul mînjit şi ud, cizmele nu şi le-a scos din picioare toată noaptea şi se uită ca un hoţ. În cînepă e locul tău, să sperii vrăbiile, nu să vorbeşti cu boierul. Vezi să te schimbi înainte de a pleca.

După aceste cuvinte, se îndreptă spre grajd, iar lui Slimak i se luă o piatră de pe inimă, gîndindu-se că totul s-a sfîrşit atît de uşor. Credea că o să-l bată la cap pînă la amiază.

Ieşi în curte. Soarele era sus şi pămîntul se svîntase după ploaia din timpul nopţii. Dinspre rovine adia vîntul, aducînd ciripit de păsărele şi un miros umed şi parcă vesel. Noaptea, cîmpul înverzise şi mai mult, copacii se umpleau de frunze, cerul era proaspăt şi ţăranului i se părea că pereţii casei sînt mai albi.

— Ce zi frumoasă ! murmură şi simţindu-se înviorat, se duse în casă să se îmbrace. îşi scutură paiele din păr, apoi îşi puse o cămaşă curată şi se încălţă în cizmele cele noi. Dar pentru că nu i se părură destul de negre, luă între degete o bucată de osînză şi îşi unse mai întîi părul, apoi cizmele de la carîmbi pînă la tocuri. În cele din urmă, se opri în faţa unei oglinzi şi privind pe rînd dînd la cizme, cînd la imaginea fizionomiei din oglindă, zîmbi

mulțumit că strălucește din cap pînă-n picioare. În plus, ceva îi șoptea că boierul nu va rezista în fața unui țaran atît de pomădat și-i va da lunca în arendă.

Tocmai atunci intră Jagna și, aruncîndu-i o privire disprețuitoare, spuse :

— De ce te-ai ferchezuit așa de duhnești tot a unsoare. Nu era mai bine să te speli și să te piepteni ?

Recunoscînd dreptatea acestei observații, Slimak scoase de după oglindă un pieptene des și-l trecu prin păr, făcîndu-l să lucească mai abitir decît cea mai strălucitoare sticlă. După aceea se spălă temeinic cu săpunul pînă cînd degetele unsuroase îi lăsară dire întunecate pe gît.

— IJnde-i Grochowski ? Își întrebă nevasta înveselit. deoarece apa rece îi sporise buna dispoziție\*

— ■ A plecat.

— Și cu banii cum a rămas ?

— I-am dat, dar n-a mai vrut să ia treizeci și trei de ruble, ci numai treizeci și două, spunînd că dacă isus Cristos a trăit pe lume treizeci și trei de ani, nu se cuvine să ia pe o vacă tot atîta.

— Păi cam așa e, confirmă Slimak, vrînd să crească în ochii femeii prin erudiția lui.

Aceasta însă se apropie de cuptor și scoțînd o oliță cu crupe de orz și lapte, i-o dădu bărbatului, spunîndu-i :

— E, hai, hai... nu mai vorbi atîta, mănîncă și du-te la boier. Vezi să te tocmești tot cum te-ai tocmit ieri și cu primarul, că ce-o să-ți audă urechile !... adăugă în bătaie de joc.

Țăranul umilit se apucă să înfulece, în timp ce Jagna scotea banii din lada de zestre.

— Uite zece ruble, îl învăță. I le dai boierului în mînă, iar restul îi duci mîine. Bagă de seamă, oricît îți pretinde pentru luncă, tu sărută-i mîna, cazi la picioarele lui și roagă-l să mai lase măcar trei ruble. Dacă nu lasă trei, tocmește-te și pentru una ; stai în genunchi, și înaintea boierului și înaintea cucoanei, pîrîa cînd mai lasă cît de cît din preț. O să ții minte ?

— De ce să nu țin ! răspunse. Și pesemne că repeta în gînd învățăturile nevestei, deoarece încetă să mai mănînce și începu să bată ușor tactul cu lingura în masă.

— Hai, nu mai cugeta atîta și ia-ți sumanul pe tine, îl îndemnă iarăși femeia. Ia și copiii cu tine.

— Păi ce treabă au ei acolo ?

— Să se roage și ei alături de tine, iar pe urmă Jșdrek să-mi spună cum te-ai tocmit... Acum știi ce treabă au ?...

— Mai mare necazul de muierile-astea ! murmură Slimak, văzînd că Jagna s-a gîndit dinainte la toate. Iar în sinea lui adăugă : „De unde dracu 'are ea atîta minte și hotărîref? Se vede dintr-o dată că tatăl ei a fost vîtaf”.

Se îmbracă destul de greu în sumanul nou-nouț, cusut cu șnur colorat la guler și la buzunare, după care se încinse în chimirul aproape de două palme lățime. Apoi legă cele zece ruble într-o batistă și le băgă în sîn ; întru-cît copiii erau gata demult, plecară toți trei, îndreptîndu-se spre conac pe

drumul mare.

Îndată după plecarea lor, Slimakowa se întristă ; ieși de aceea la poartă ca să se mai uite după ei. Și văzu într-adevăr cum bărbatul ei mergea pe mijlocul drumului cu minile băgate în buzunare și cu capul sus, iar în urma lui, la stînga și la dreapta, pășeau Stasiek și Jedrek. Apoi i se păru că Jşdrek îi dă o palmă lui Stasiek, care trecu în dreapta, lăsîndu-l pe el în stînga tatălui. Pe urmă, se amestecară ; parcă Slimak îi dă o palmă lui Jedrek, după care Stasiek revine la stînga tatălui, iar Jedrek, merge și el tot în stînga lui, dar prin șanț, de unde-l amenință cu pumnul pe fratele mai mic.

— Uite la ei, și-au găsit de joacă, șopti femeia zîbind și se întoarse în casă, fiindcă trebuia să gătească de prînz.

: Potolind cu ajutorul palmei zbănțuiala băieților, Sli- mak începu să îngine de unul singur, apoi să cînte cu jumătate de glas:

„Of, pe lume nimic nu-i Ca viața curteanului.

Pe căluț el urcă iute,

Și mi se duce la curte

Se îngîndură o clipă și iarăși începu să cînte, de astă dată mai prelung :

„Verde, verde iasomie,

M-a băgat la ananghie.

Da' ce fel de ananghie ?...”

Aici se întrerupse și oftă, simțind că nu există nici un eîntec care să exprime toată îngrijorarea lui : ce-o să fie cu lunca ? O să i-o dea boierul ori n-o să i-o dea ?...

Tocmai atunci treceau pe lîngă ea. Slimak o îmbră- țise cu privirea și mai că se înspăimîntă, atît de frumoasă și inaccesibilă i se părea azi. Îi reveniră în minte toate amenzile pe care le plătise pentru vitele lui, pe care argații de la curte le prinseseră pe luncă, toate muștrările și amenințărilor boierului. Un glas tainic îi șoptea dinăuntru sau din afara lui că dacă parcela asta de pămînt s-ar afla undeva mai departe și în loc de fin ar da numai nisip sau obligeană, poate că i-ar da-o mai ușor în arendă. Dar așa, lunca însemna prea multe înlesniri, ca să nu stîr- nească în el destule îndoieli pesimiste.

— Ee... și ce-i cu asta ? mormăi scuipînd cu nepăsare. Parcă numai o dată mi-au oferit-o ! Mi-au spus chiar că așa ar fi mai bine pentru amîndouă părțile.

Așa-i, dar cînd îl îndemnau ei s-o ia ? Atunci cînd el nici nu se gîndea la asta. Acum însă, cînd el are nevoie de luncă, s-ar putea să facă mofturi sau să-l refuze de la început.

De ce ?... Cine să-i știe ? Pentru că întotdeauna țăranul trebuie să-i facă în ciudă boierului și boierul țăranului. Asta-i rînduiala lumii.

Își aduse aminte de cîte ori nu pregetase el să muncească la conac sau cum nu voise, alături de ceilalți săteni, să se înțeleagă cu boierul pentru desființarea serviciilor legate de pădure, și se simți plin de căință. Dumnezeu le mare, și ce frumos le mai vorbise boierul :

„Acum să trăim în pace, ca niște buni vecini, să ne ajutăm unii pe alții...

Iar ei îi răspunseră : „Ce fel de vecini mai sîntem și noi ? Boierul e boier și țăranul țăran... Fiecare și-ar vrea un vecin dintr-ai lui...

La acestea moșierul : „Țineți minte, dragii mei, s-ar putea să vină și rîndul meu...

La care Grzyb i-o plătise în numele obștei :

„Păi a și venit, boierule, atunci cînd ai vrut să-i scutești pe țărani de paza pădurii<sup>4</sup>.

Moșierul tăcuse, dar mustățile i se mișcau avan ; sigur că asemenea vorbe n-av&a cum să le uite.

— Și doar i-am spus întotdeauna lui Grzyb să nu se mai obrăznicească așa, oftă Slimak. Acum o să plătesc eu pentru bătoșenia lui.

în clipa aceea, Jśdrek zvîrli cu piatra după o păsărică. Slimak se uită împrejur și dintr-o dată gîndurile negre își schimbă fagașul.

„De ce să nu-mi închirieze lunca ? se întrebă. Doar știe și el că-i fac pagubă de multe ori și de-ar avea ■ încă o dată pe atîția argați, tot n-ar putea s-o păzească. E un boier cu multă minte, oho !... Și e și bun ; preferă să piardă el, decît să nedreptățească pe cineva... E om de treabă !

Cu toate acestea, un nou val de îndoieli îi inundă sufletul.

„Totuși, gîndi, atîta lucru înțelege și el că eu o voi « duce mai bine cu lunca decît fără ea. Dar nici un boier

nu se bucură cînd un țăran o duce mai bine, pentru că în acest fel conacul pierde un lucrător

Gîndurile își schimbă iarăși direcția și Sl'mak își aminti că ar putea plăti arenda și în muncă, nu numai cu bani gheață.

— • Chiar așa ! murmură înveselit. Doar pot să-i spun și eu : „Bine, boierule, dar eu muncesc de mult 4a curte și o să vin mereu L.“ Ceilalți săteni nu se prea îmbulzesc, numai eu mă duc, așa că de ce să-i pară rău de o parcelă de luncă ?... Parcă n-are el și așa prea destulă, și luncă, și pămînt de arat ?... Eu o să fiu întotdeauna un țăran bun de muncă, iar stăpînul o să fie tot el, chiar dacă mi-ar dăruia cele două pogoane, necum să mi le închirieze.

Și iarăși începu să cînte :

„în pâr cucul a cîntat,  
Vecinica mi-a strigat:  
Să nu-mi fie cu bănat,  
Dar sînt cel mai prost din sat !“

Ultimul vers mai mult îl bolborosi., ca să nu-i slăbească autoritatea față de copii.

Deodată se întoarse spre Stasiek și-l întrebă :

— ■ Tu de ce mergi atît de încet, de parcă te-ai duce să stai la colț, și nu scoți o vorbă ?

— Eu ? se învioră Stasiek. Mă gîndesc de ce ne ducem noi la curte.  
Te pomenești că nu vrei să mergi ?

— Nu vreau, că parcă mi-e frică...

— De ce să-ți fie frică ? La curte e foarte frumos! îl dojeni Slimak, dar se înfioră și el, cuprins parcă de frig.

Totuși, își stăpîni teama și începu să-i explice băiatului :

— Vezi tu, copile, treaba stă așa. Ieri am cumpărat x> vacă de la primar cu treizeci și două de ruble (a cerut treizeci și cinci de ruble și încă una de argint pentru frînghie ! dar cînd l-am luat la rost a mai lăsat din preț). Așa că, vezi tu, băiatu' tatii, vaca are nevoie de fin și de aceea trebuie să-l rugăm pe boier să ne dea lunca în arendă. Acum înțelegi de ce ?

Stasiek încuviință din cap.

— Asta înțeleg, răspunse, da' nici acum nu știu ce gîndește iarba cînd o apucă vitele cu limba și o rod în dinți ?...

— Ce să gîndească, nu gîndește nimic.

— Păidar !... continuă Stasiek, nu se poate să nu gîndească nimic.

Cînd oamenii se duc în zilele de sărbă-, toare și stau la cimitir, dacă te uiți la ei de departe\* parcă seamănă cu iarba sau cu niște tufișuri, fiindcă sînt și verzi, și roșii, galbeni și de alt fel, ca și buruienile pe cîmp. Și dacă atunci ,vreo vită spăimoasă și-ar trece limba peste cimitir, ei n-ar gîndi nimic ?...

— Oamenii ar striga, dar iarba nu zice nimic cînd o tai, răspunse Slimak.

— Cum nu zice ? Cînd frîngi un băț uscat, troznește ; cînd îndoi o crenguță verde, se trage înapoi și nu se lasă, iar cînd rupi iarba, piue și se ține cu rădăcinile de pămînt.

— E, păi ție numai prostiile îți umblă prin cap ! îl întrerupse Slimak.

Dacă s-ar apuca omul să întrebe fiecare fricel dacă vrea sau nu să-l taie coasa, ar rămîne nemîncat, la vite n-ar mai avea ce să le dea și toate s-ăr duce de rîpă.

— Și tu, Jșdrek, nu te bucuri că mergi la curte? îl întrebă pe fiul cel mare.

— Parcă eu mă duc ? Matala te duci, răspunse Jșdrek ridicînd din umeri. Eu nu m-aș duce acolo.

— Da' ce-ai face ? Doar nu te-ai apuca să-i trimiți o scrisoare boierului, că tu nu ești de-o seamă cu el și nici nu știi să scrii.

— Eu aș cosi iarba și aș aduce-o acasă. Să vină el la mine, nu samă duc eu la el.

— Păi cum ai îndrăzni tu să cosești iarbă boierului ?

— De ce-i a boierului? A semănat-o el, iar lunca e lîngă casa lui ?

— Vezi că ești un. prostănac, fiindcă lunca și tot pămîntul din jur sînt ale boierului.

Arătă cu mina linia orizontului.

— Acum sînt ale lui, răspunse Jedrek, pînă cînd i le-o lua cineva. Eu știu că și pămîntul matala, și casa aii fost ale boierului, iar acum sînt ale noastre. Așa și cu lunca. Cu ce-i el mai bun de are pămînt cît o sută de țărani, deși nu face nimic ?

— Are pentru că e al lui.

— Da' matala de ce nu ai tot atîta, sau Grzyb, sau altul ?  
— El e boier.  
— Mare scofală ! Dacă matala, tăicuță, te-ai îmbrăca întru-un surtuc și ai purtat pantalonii peste cizme, ai fi și matala boier. Și n-ai atîta pămînt cît are el.

— Ce mai, ești un prostănac ! se înfurie Slimak.  
— Eu sînt prost, e adevărat, pentru că n-am învățat carte. Dar Jasiek Grzyb e deștept, a scris și la cancelarie. Și l-ai auzit ce spune ? Spune că trebuie să fim toți la fel și o să fim cînd țărani vor lua pămîntul boierilor și fiecare își va avea tarlăua lui.

—\* Și Jasiek e un prost, că dacă toți ar avea pămînt, n-ar mai vrea nimeni să muncească pe la alții. N-o să îndrepte Jasiek lumea. Mai bine-ar face să nu fure bani de la taică-său, ca să umble prin tîrg din cîrciumă-n cîrciumă. E deștept cu ce-i al altuia. Averea mea i-ar da-o lui Owczarz, el ar lua-o pe-a boierului, dar a lui să rămînă tot a lui. Tot e mai bine cum a lăsat Dumnezeu și cum ne învață sfînta biserică, nu cum vor alde Grzyb, bătrînul și tînărul.

— Păi pămîntul boierului i l-a dat Dumnezeu ? în- găimă Jșdrek.  
— Dumnezeu a rînduit lumea în așa fel, încît să nu fie toți la fel. De aceea cerul e mai sus, iar pămîntul mai jos, pinul înalt, alunul pitic, iar iarba și mai mică. Tot așa e și cu oamenii, unul e bătrîn, altul tînăr ; unul e părinte, altul copil, unul stăpîn, altul argat, unul "boier, altul țaran.

Răsuflă ostenit, apoi continuă :

— Uită-te și tu cum se poartă cîinii deștepți, cînd sînt mai mulți într-o curte. Cînd li se aduce de la cuhnie blidul cu zoaie, cel dintîi vine cel mai puternic și mănîncă, iar ceilalți așteaptă lingîndu-și buzele, deși văd că el înfulecă ce-i mai bun. Abia după ce și-a umflat burdihanul îi lasă și pe ceilalți să se apropie. Fiecare își bagă botul în partea lui și hăpăie cît poate, fără să se bată. Da' cînd cîinii sînt proști, se reped toți deodată la blid, se încaieră și în loc să mănînce, mai mult se sfîșie între ei. Fie că răstoarnă blidul și\* varsă zoaiele, fie că se găsește unul mai puternic care-i gonește. În acest fel, nu-i rămîne nici lui prea mult, iar ceilalți nu se aleg cu nimic.

Așa ar fi și cu oamenii, dacă fiecare s-ar uita mereu unul în strachina celuiualt și ar pretinde : „Dă-mi mie, că tu ai mîncat mai mult Cel mai tare i-ar alunga pe ceilalți, iar cel mai slab ar muri de foame. De aceea, Dumnezeu a hotărît ca fiecare să-și muncească pămîntul lui și să nu rîvnească la al altuia.

— Bine, da' o dată li s-a-mpărțit pămînt țăranilor.  
■— Li s-a-mpărțit nu numai o dată, ei de două ori și s-ar putea să li se mai împartă și altă dată, dar cîte puțin și cu socoteală, ca fiecare să capete ce i se cuvine, nu să pună mîna oricine pe ce-i place. Așa a hotărît Dumnezeu în marea lui milă, ca pe pămînt să fie ordine și rînduială.

— Ce rînduială, cînd Grzyb a primit treizeci de pogoane, iar matala abia șapte ! se încontră Jșdrek.

Slimak se opri în mijlocul drumului, să-și mai tragă sufletul. își îndreptă căciula pe cap, își puse mina stîngă-n șold, iar cu dreapta arătă spre dealuri și puse :

— Vezi culmile de dincolo de conac ? Pămîntul se scurge mereu în jos de pe ele, ori nu-i așa ?

— Ba așa e.

— Bine. Dar pămîntul care se scurge pe ogoarele cui ajunge mai întîi ?...

— Pe ale boierului.

— Aha, pe ale boierului. Dar pămîntul care se scurge de pe haturile boierului pe tarlăua cui ajunge mai întîi, pe a mea sau pe a lui Grzyb ?

— Pe a lui Grzyb, că a lui e la poalele povîmîșului pe care stă conacul, iar matala în cealaltă parte a văii.

— Păi vezi, își urmă vorba Slimak. Dacă eu aș fi în locul lui Grzyb, aș avea și eu mai mult folos de pe pămîntul boierului, dar fiindcă s-a nimerit ca lotul meu să fie dincoace de rîu, am mai puțin.

— Și de pe măgurile noastre pămîntul se scurge pe \* - lunca boierului, completă Jșdrek.

— Voia lui Dumnezeu ! rosti țăranul, scoțîndu-și căciula. Eu sînt cel mai neînsemnat dintre țărani, deoarece am pămînt puțin, dar sînt mai bun chiar decît boierul, fiindcă pămîntul de pe ogorul meu se scurge pe lunca lui și-i sporește avutul.

Auzind asemenea judecată, flăcăiașul strîmbă din nas»

— Ce strîmbi din nas ? îl întrebă tatăl.

— Eu nu vād să fie așa tot ce spui matala.

— Nu vezi, pentru că ești mai mic decît mine și mai prost.

— Atunci și matala ești mai prost decît Grzyb, fiindcă el zice altfel.

Țăranul simți parcă un cuțit în inimă.

— Cînd ți-oi da una peste gură, se burzului, o să vezi îndată cine-i mai deștept, prăpăditule L.

În fața unui argument atît de puternic, Jșdrek tăcu și își urmară drumul fără să mai vorbească. Stasiek visa cine știe la ce, iar Slimak aci se îngrijora că nu-i vor

închiria lunca, aci se mira că băiatul lui cel mare vor« bește asemenea lucruri de ocară.

— Hm ! mormăi, împielîtatul, se ia după ceilalți. E mîndru, bată-l norocul, nu se lasă deloc și slavă Domnului, că încă nu fură. Ho! ho!... ăsta n-o să mai fie țăran.

În acest loc, drumul mare se unea cu șleaul de la curte.; care urca ușor pe colină. Slimak mergea tot mai încet, Stasiek privea înainte cu teamă crescîndă și numai Je- drek devenise mai îndrăzneț. Treptat, de dincolo de colină se iveau ramurile negre ale teilor, care străjuiau drumul, acoperiți de muguri, coșurile de la conac și acoperișurile clădirilor.

Deodată răsunară două împușcături.

— Trag cu pușca ! strgă Jșdrek și o zbughi înainte. ♦ în timp ce Stasiek se agăță de buzunarul de la sumanul tatălui.

— Unde te grăbești, întoarce-te ! îl chemă Slimak.

jQdrek se întunecă, dar își încetini fuga.

Intrară pe un fel de terasă, pe care se întindeau numai câmpurile boierului. Dincolo de ele, mai jos, se afla satul, și mai jos lunca și rîul ;



înaintea lor se înălța conacul înconjurat de stacheți, acareturile, iar mai departe grădina.

— Uite, vezi conacul ? Î] întrebă Slimak pe Stasiek.

— Care e ?

— Cel cu pridvor, pe stîlpi.

— Da' casa aia ce e ?

\*— Acolo la stînga ? Nu e casă, sînt acareturile, iar clădirea scundă e bucătăria. Bagă de seamă că acareturile au odăi și jos, și sus.

— Parc-ar fi pod ?

— Asta nu e pod, ci etaj. Podul e, și mai sus, sub acoperiș, ea la noi.

— ■ Acolo urcă totdeauna pe o scară de lemn, interveni Jşdrek,

— Scara nu e de lemn, ci de ciment, îl contrazise tatăl cu asprime.

Boierul vrea să-i fie ușor, nu-i place lui să se cațäre pe fuscei. De-aia îi și fură finul de deasupra grajdului.

— Da' aia de la dreapta, tăicuță, aia cu geamuri ? se interesă Stasiek.

— Acolo stau boierii și se încălzesc la soare, răspunse Jedrek.

— Nu trîncăni, dacă nu știi bine, îV dojeni Slimak. Acolo tot peretele e de sticlă, e oranjeria. Acolo sînt toate florile care cresc pe pămînt și înfloresc și iarna, cînd pe cîmp zăpada e pînă la genunchi.

\*— Musai să fie flori de hîrtie, ca la biserică, se amestecă iarăși Jedrek.

— Ba dimpotrivă, sînt adevărate. Înfloresc și iarna pentru că grădinarul le face foc la sobă.

— Da' iarna au și mere ? întrebă Jşdrek.

— Mere n-au, dar au portocale.

— Cred că sînt de o sută de ori mai bune ca merele Își dădu cu părerea Jedrek și ochii îi scînteiară.

Țăranul dădu disprețuitor din mină.

— Da' de unde... Am gustat și eu una, E ciț un cartof ' de mică, verde și atît de amară, că și cîinele ar scuipa-o din gură.

— Și ei le mănîncă așa ?

— De ce să nu le mănînce ?

■— Atunci sînt niște proști, conchise Jedrek.

— Tu ești prost, că nu te pricepi, răspunse țăranul. Ție îți place zeama de crupe sărată, iar boierului îi plac alte mîncări amare. Fiecare își are gustul lui pe lume, boului îi place iarba, dar porcul preferă urzicile.

— Uite, tăicuță i... strigă Jedrek, arătînd spre conac, dar înainte de a-și sfîrși vorba, răsunară din nou două împușcături. Cînd se împrăstie fumul, zăriră la poartă un tînăr cu ghetre galbene pînă la genunchi, într-o scurtă cu revere verzi, cu cartușiera pe burtă, tolba la șold și o pușcă cu două țevi în mînă.

— • E ăla care-a trecut călare și i-a căzut șapca din cap, adăugă Jşdrek.

Țăranul își înclină capul într-o parte, apoi în cealaltă, cercetîndu-rl.

— El e, măscăriciul !...spuse în ciudai

Și adăugă în șoaptă :

— Semn rău !... Mai mult ca sigur că n-o să-mi închirieze lunca

dacă mi-a ieșit în cale farmazonul ăsta.

— Are o pușcă pe cinste !\* observă Jșdrek. în ce poate să tragă, că pe aici nu zboară decât vrăbiile ?... E, poate că nu trage în nimic !... Eu dacă aveam o pușcă, aș trage toată ziua, fie și numai în sus și aș turna atîta pulbere de s-ar auzi pînă la casa parohială.

— Da' nu trage în noi ? întrebă Stasiek încet, te-mîndu-se să meargă mai departe.

— De ce să tragă în noi ? îl liniști tatăl. Nu e voie să tragi în oameni, că te bagă la pușcărie. Deși, cine poate ști de ce e-n stare un zvînturat ca ăsta !...

— Ehe ! îi urmă vorba Jșdrek, numai să încerce..,

— Și ce i-ai face ?

— I-aș frînge pușca și aș duce-o primarului. Ba aș mai trage de cîteva ori pe drum.

în acest timp, vînătorul se apropie de țărani, înear- cîndu-și pușca Lanaster k La cingătoare, lîngă tolă, îi atîrna o vrabie însîngerată.

— Lăudat fie. numele Domnului ! rosti Siimak, luîndu-și căciula de pe cap.

— ■ Ziua bună, cetățene ! îi răspunse vînătorul, sco- țîndu-și șapca moale de jochou.

— Ce pușcă grozavă, oftă Jșdrek. <sup>17</sup>

Domnișorul își potrive ochelarii și se uită cu luare aminte la flăcău.

■— Îți place, nu-i așa ? îl întrebă. Ascultă, nu mi-ai adus tu ieri șapca ?

— Eu, boierule, da' erai călare și fără pușcă.

■— Atunci eu ți-am rămas dator ! se bucură domnișorul, scoțînd pormoneul din buzunar. Poftim, spuse și-i dădu o monedă de argint de patruzeci de groși. Asta e tatăl tău ?... Cel care a vrut să te bată ieri cu biciul ?...

Țăranul se ploconi pînă la pămînt.

— Cetățene ! îl dojeni domnișorul cu tonul unui om jignit. Dacă vrei să fîm prieteni, nu te mai ploconi înaintea mea atît de adînc și pune-ți căciula pe cap. E timpul să uităm de rămășițele robiei care ne-aduc atîta pagubă și nouă și vouă. Cetățene, te rog să-ți pui căciula pe cap...

Uluit și îngrijorat, Slimak vru să îndeplinească porunca, dar mîna nu-i dădu ascultare.

— E rușine să stau în fața boierului tu căciula în cap, șopti.

•— Lasă copilăriile ! îl repezi domnișorul. îi smulse căciula din mînă și i-o îndesă pe cap cu forța, apoi procedă la fel cu Stasiek.

„Ce dracu' !" își spuse în gînd țăranul, neînțelegînd intențiile democratice ale domnișorului.

— Vă duceți la curte ? îl întrebă vînătorul, agățîndu-și pușca pe umăr.

— întocmai, domnișorule.

■— Aveți vreo treabă cu cumnatul meu ?

Țăranul vru să i se ploconească iarăși, dar nu i se îngădui.

---

<sup>17</sup> Cunoscută marcă de pușcă de vînătoare\*

— Ce treabă ?  
 — Voiam să-l rugăm pe boier să ne închirieze lunca dintre rîu și casa mea.  
 — La ce vă trebuie ?  
 — Ieri, eu și femeia mea, am cumpărat o vacă și ne temem că n-o să ne ajungă nutrețul, așa că-l rugăm pe boier să fie bun...  
 — Aveți multe vite ?  
 — Vreo cinci capete, adică doi cai, trei vaci și cîțiva porci.  
 — Și pămînt ai destul ?  
 — Da' de unde, boierule, numai zece pogoane care din an în an dau tot mai puțină roadă.  
 — Pentru că nu știți să-l întrețineți, spuse domnișorul. Omule, zece pogoane de pămînt sînt o avere uriașă ! în străinătate, din atîta pămînt trăiesc cîteva familii, iar la noi nu ajunge nici pentru una. Dar ce să-i faci, dacă semeni numai secară...  
 — Păi ce să semănăm, boierule, dacă grîul nu se face ?  
 — Grădinăritul, prietene, e o afacere strașnică ! Grădinarii de lîngă Varșovia plătesc cîteva zeci de ruble arendăda pogon și totuși o duc foarte bine...

Slimak își închină capul cu tristețe, iar inima i se făcu cît un purice. Ascultînd vorbele domnișorului, ajunsese la concluzia că boierul sau nu-i va da lunca în arendă, întrucît avea deja zece pogoane de pămînt, sau îi va porunci să-i plătească și ei cîteva zeci de ruble pentru ea. Altminteri, de ce i-ar povesti domnișorul asemenea lucruri de mirare, dacă n-ar vrea să-i bage în cap că are pămînt prea mult și de aceea trebuie să plătească o arendă mai mare ?

Se apropiară de poartă.  
 — O văd în grădină pe sora mea, spuse domnișorul, acolo trebuie să fie și cumnatul meu. Mă duc la el și-l rog să vă dea lunca. La bună vedere.  
 Țăranul se înclină pînă la pămînt, gîndind în sinea lui :  
 „Dar-ar boala-n tine, te-ai îndîrjit împotriva mea ! Te-ai legat de nevastă-mea, mi-ai zăpăcit băiatul, iar acum chipurile nu mă lași să-ți fac plecăciuni, dar îmi zici să plătesc atîta bănet pentru un pogon ! Știam eu că unul ca ăsta aduce nenorocire^.

De la conac, ajungeau pînă la ei sunetele orgii.  
 — Tăieută, cîntă !... Unde cîntă ?... strigă Stasiek.  
 ■— Boierul trebuie să cînte.  
 înir-adevăr, boierul cîntă la orga americană. Slimak și băieții ascultară cu atenție melodia frumoasă, pe care n-o înțelegeau. Stasiek se îmbujorase la față și tremura de emoție, Jșdrek devenise serios, iar tatăl lor se descorperise și începuse să se roage lui Dumnezeu să-l apere de ura domnișorului, căruia el nu-i făcuse nici un rău.

Orga tăcu și tot atunci domnișorul se întîlni în grădină cu sora lui și începu să spună ceva cu însuflețire.

— O ațîță împotriva mea ! murmură bietul om.  
 ■— Tăieută. începu Jșdrek, cucoana seamănă cu un tăun. E galbenă cu picături negre, subțire la mijloc și groasă la capete. Dar e frumoasă !

— Mai rău decît tăunul e zăltatul ăla pe picioare galbene ; cu toate că e ca o sur cică de sfrijită ! răspunse țăranul.

— Cum e mai rău, cînd mi-a dat patruzeci de groși ? De prost, trebuie să fie prost, dar e bun.

— O să-și ia ei înapoi cei patruzeci de groși, n-ai grijă.

În acest timp, domnișorul, după ce-i povesti cucoanei despre Slimak, începu să-i facă reproșuri.

— Sînt uluit, perora, de formele- de sclavie pe care le întîlnesc în popor. Bietul Slimak nu este în stare să discute cu căciula pe cap, și era atît de tulburat, de înfricoșat, că m-a cuprins mila, uitîndu-mă la el. Mi-a stricat dispoziția pentru toată ziua,

— Dar ce vină am eu și ce trebuie să fac ? îl întrebă cucoana.

— Să te apropii de ei, să le dai curaj...

— Ești delicios î îi răspunse sora înălțînd din umeri. Toamna trecută, cînd am organizat o petrecere pentru copiii argaților de la curte, tocmai pentru a le întări încrederea în ei, a doua zi mi-au rupt piersicile. Să mă apropii de ei ?... Am făcut și asta. Am intrat o dată într-o casă, în care era un copil bolnav, și într-o oră m-am impregnat de asemenea duhoare, încît am fost nevoită să-i dăruiesc slujnicei rochia nou-nouță. Îți mulțumesc de asemenea apostolat...

Vorbind astfel în limba franceză, se apropiară de gardul de ștacheți, dincolo de care se aflau Slimak și copiii,

— Cel puțin pentru ăsta trebuie să faci ceva, o rugă domnișorul, îmi place grozav.

Cucoana își duse monoclul la ochi.

— Ah, ăsta e Slimak, se bucură. Limacon<sup>18</sup>.. Imagi- nează-ți, ce nume comic.

— • Dragul meu, se adresă țăranului, fratele meu ar vrea să fac ceva pentru tine, iar eu aș face-o cu bucurie, Ai și o fată ?

— ■ N-am, cucoană, răspunse țăranul, sărutîndu-i poala rochiei printre ștacheți.

— Păcat. Aș fi putut să-ți învăț frica să îndeplinească dantelă. Spălînd-o bine mai înainte, adăugă în franceză,

„Despre luncă nu trebuie să scot nici o vorbă !“ se gîndi țăranul.

— ISînt băieții tăi ? continuă cucoana să-l întrebe pe Slimak.

— Ai mei, cucoană.

\*— Bine, să-i trimiți la mine, ca să învețe să citească,

— Parcă ei au timp de asta ? Cel mai mare mă ajută mereu acasă.

— Atunci trimite-l pe cel mic.

— Păi și ăsta păzește porcii..,

Cucoana își înălță privirile spre cer,

— Pofim și mai fă ceva pentru ei ! rosti în franceză către fratele ei,

---

<sup>18</sup> Melc, în ib, fr>



„Cred că se înțeleg împotriva noastră !“ se îngrijoră țăranul înfricoșat de conversația franțuzească a boierilor.

Dinspre conac se arată moșierul și văzându-și soția și cumnatul, grăbi pasul și ajunsese într-o clipă la ei. Slimak începu să se ploconească, pe Stasiak îl podidiră lacrimile de emoție și pînă și Jșdrek își pierdu îndrăzneala obișnuită în fața boierului. Între timp, democratul înarmat cu pușca de vînătoare îi povesti cumnatului cu ce treabă' venise țăranul, sprijinindu-i rugămintea din tot sufletul.

— Bine, dar mare decît să ia în arendă petecul ăla de luncă, încuviință moșierul. Așa cel puțin n-o să mai am necazuri cu el pentru vitele scăpate în finul meu. De altfel, e cel mai cinstit om din tot satul.

Boierii vorbeau mereu franțuzește, așa că pe Slimak îl furnicau fiorii, gîndindu-se că vorbesc împotriva lui. Era gata să se întoarcă acasă, numai să piară mai repede din ochii lor.

După ce ascultă relatarea cumnatului său, moșierul i se adresează țăranului :

— ■ Așadar, vrei să-ți închiriez cele două pogoane de luncă de lîngă rîu ? îl întrebă.

— Dac-ai fi bun, boierule, răspunse Slimak.

■— Și dacă ai lăsa măcar trei ruble din preț, adăugă repede Jșdrek.

Lui Slimak îi fugi sîngele la inimă, iar boierii se priviră uimiți.

— Ce înseamnă asta ? întrebă moșierul. Din ce trebuie să mai las trei ruble ?

Fără să vrea, țăranul duse mîna la cureaua, dan înțele- gînd că acum nu-l putea bate pe Jșdrek, își pierdu cumpătul și se hotărî să dezvăluie tot adevărul.

— Boierule ! strigă, nu-l asculta pe nepricopsitul ăsta ! Iată ce s-a întîmplat, muierea m-a boscorodit rău de tot că nu știu, să mă tîrguiască și mi-a spus să mă tocmesc măcar pentru trei ruble. Și-acuma, javra asta mă face de rușine !...



— Păi măicuța a zis să am grijă de matală și să pupăm amîndoi picioarele boierilor, ca să mai lase din preț, se dezvinovăți Jșdrek.

Lui Slimak îi pieri piuitul, dar boierii se înecau de rîs.

— Poftim, îi spuse din nou în franceză moșierul cumnatului său, ăsta-i țăranul. Ție nu-ți îngăduie să vorbești cu nevasta lui, de frică să nu-i sucești capul, dar fără ea nu e în stare să facă un pas. Dacă i-ai propune cea mai grozavă afacere, n-ar accepta-o fără acordul nevastei sau n-ar pricepe nimic fără explicațiile ei.

— Foarte bine ! Așa se cuvine să fie ! încuviință cucoana, acoperindu-și fața cu batista. Țăranii sînt delir cioși... Dacă npă ascultai pe mine, vindeai de mult satul ăsta plictisitor și plecam la Varșovia !

— Dragul meu, să nu-i crezi idioți pe țărani ! protestă cumnatul.

— Nu mai e nevoie să-i cred eu, pentru că ei sînt într-adevăr idioți. Țăranul nostru e alcătuit numai din stomac și mușchi, deoarece a renunțat la minte și la voință în favoarea soției. Slimak este unul dintre cei mai destoinici țărani din sat, cu toate astea, ai avut adineaori dovada prostiei lui.

— Bine, dar...

— Nici un dar, țărănistule. Dacă vrei, pot să te mal conving o dată că sînt niște măgari. -

— Bine, dragul meu, dar...

— Iartă-mă, îl întrerupse moșierul, „ai să afli numai- decît unde-i mintea țăranului.

Și întorcîndu-se spre Slimak, care aștepta înspăimîntat rezultatul disputei vesele, dar de neînțeles pentru el, îl întrebă :

— Deci, dragă Jozef, nevasta ți-a spus să închiriez ! • lunca de la mine ?

— Așa-i, boierule.

— Și să te tocmеști bine ?

— Chiar așa. Ce-i drept, e drept.

— Știi cît îmi plătește Lukasiak pe an pentru un pogon de luncă ?

— Zicea că zece ruble.

— Așadar, tu ar trebui să-mi plătești douăzeci de ruble pentru două pogoane.

Țăranul se gîndi și răspunse :

— Totuși, boierule, ai milă...

— Și mai lasă măcar trei ruble ?... îi continuă vorba moșierul.

Slimak tăcu rușinat.

— Prea bine, acceptă moșierul, îți scad trei ruble, așa că o să-mi plătești șaptesprezece ruble anual. Acum ești mulțumit ?

Țăranul se ploconi pînă la pămînt și neputînd ajunge la picioarele moșierului, îmbrățișe ștacheții ; dar pe chipul lui, în loc de mulțumire, se citea îndoială.

\* „Ceva este aici, se gîndi Slimak, de nu se tocmеște el ! Cumnățelul, se vede treaba, a ticluit-o bine !...“

Iar cu glas tare adăugă :

— Bine, boierule, atunci fii bun și primește arvuna. Nevasta mi-a dat zece ruble și a spus să aduc mîine restul.



Scoase din sîn legătura înnodată, din ea cele zece ruble și i le oferi moșierului.

— Stai puțin, îl întrerupse acesta, o să-ți iau banii mai târziu, acum am să-ți fac o propunere. Mai ții minte cu cît mi-a plătit Grzyb pogonul de luncă anul trecut ?

— Cu optzeci de ruble.

— Bașca notarul și topometrul, nu-i așa ?

— E adevărul curat.

— Acum ascultă. Cele două pogoane de luncă, pe care vrei să le închiriezi, ți le vînd cu șaizeci de ruble pogonul, deci cu douăzeci de ruble mai ieftin decît lui Grzyb. Mai mult, am să fac în așa fel, încît să nu mai dai nimic topometrului și notarului. Dar știi cu ce condiție ?

Țăranul ridică din umeri cu umilință.

— Cu condiția că să hotărăști singur și numaidecît, fără să-ți mai întrebi nevasta. Bagă de seamă deci : îmi dai pe luncă o sută douăzeci de ruble, deși ea face peste o sută șaizeci, cîștigi patruzeci de ruble, dar... trebuie să te decizi acum. Mîine sau chiar astăzi-seară, după ce te sfătuiești cu nevasta, nu ți-o mai vînd cu același preț.

Lui Slimak îi sticliră ochii. Avu impresia că abia acum descoperea uneltirea pusă la cale împotriva lui.

••— Ciudat capriciu să pierzi patruzeci de ruble degeaba ! comentă cucoana în limba franceză.

— Fii liniștită, îi răspunse soțul. Eu îi cunosc bine...

— Ei, cum rămîne, i se adresează lui Slimak, cumperi lunca fără să te sfătuiești cu nevasta ?

— Nu prea e frumos, răspunse țăranul cu un zimbet fățarnic. Dacă și dumneata, boierule, te sfătuiești cu cucoana și cu domnișorul, apoi ce să mai zic de mine.

— Ei, vezi ?.. se întoarse moșierul spre cumnatul său. Nu e un idiot patentat ?...

Domnișorul îl bătu pe umăr pe Slimak pe deasupra ștachețelor.

— Hai, prietene, acceptă imediat și-o să-i dai cu tifla boierului. A și cumpărat-o, își anunță cumnatul.

— O cumperi, Jozef ? Ne strîngem mîinile în semn că ne-am înțeles ? întrebă moșierul.

„Parcă eu sînt prost !“ își zise țăranul ui gînd și răspunse :

\*— Nu se cuvine s-o cumpăr fără nevastă, boierule../

— Și nu vrei să te mai gîndești ?

— Nu se cuvine, repetă țăranul mulțumit că boierul îi sugerase un refuz atît de potrivit.

Slimak se prefăcu întristat, dar se încăpățîna într-ale lui ; nici prin gînd nu-i trecea să cumpere lunca.

— E, în acest caz, ți dau lunca în arendă. Dă-mi arvuna și vino mîine după chitanță.

— Uite, domnule democrat, așa-i țăranul ! îi spuse cumnatului care în acest timp își rodea unghiile.

Slimak îi dădu zece ruble, boierii își luară rămas bun de la el și plecară. Văzînd că nu se mai uitau la el, țăranul le aruncă o privire învăpăiată și, furios, începu să șoptească de unul singur :

— Ehe ! Voiati voi să mă păcăliți, dar am și eu judecata mea !... Nu mai încape înăoială, încă anul ăsta o să ne dea pămînt, cum zicea Grochowski, de aceea se grăbesc ei să-l vîndă !... O sută douăzeci de ruble pentru asemenea luncă, hm, care face pe puțin două sute... Să i-o spuneți unui prost, nu mie... Dar și o sută douăzeci e mult, cînd poți s-o iei pe gratis.

— Se vede că boierii au ajuns răi<\*, lua-i-ar !... observă Jșdrek.

— \* Taci din gură, îl certă tatăl, iar în gînd adăugă i

„Pînă și nepricopsitu<sup>5</sup> ăsta a băgat de seamă că umblă cu șoalda...”

Deodată îi veni în minte alt gînd :

— Și dacă totuși n-o să ne dea pămînt acum, dacă așa li s-a năzărit boierilor să-mi vîndă mie lunca mai ieftin ?

Simți că nădușeste. Vru să strige îndată în urma boierilor, să li se arunce la picioare și să-i implore să-i vîndă lunca fie și cu o sută treizeci de ruble. Dar boierii ajunseseră pe la jumătatea grădinii. Deodată domnișorul se desprinsese de ei și veni în fugă la țăran.

— Omule, cumpără lunca ! îi spuse gîfîind. Cumnatul meu va accepta, dacă ai să-l rogi.

La vederea domnișorului nesuferit, în Slimak se trezi iarăși neîncrederea.

— Nu se cuvine s-o cumpăr fără nevastă, răspunse rîzînd.

— Dobitocule ! murmură domnișorul și se întoarse spre conac.

Lunca era pierdută.

— De ce mai stai, tăicuță ? întrebă deodată Jșdrek, văzînd că Slimak se rezemase de ștacheti și cugeta.

— Nu știu dacă am făcut bine că n-am cumpărat lunca de la boier cu o sută douăzeci de ruble ! mormăi țăranul.

— De ce să nu fi făcut bine, cînd ai luat-o cu șaptesprezece ?

— E, așa oricum, lunca nu e a mea.

— Cînd o să se dea pămînt, o să fie.

Slimak se bucură : „Trebuie să fie adevărat că se va da pămînt, de vreme ce și neisprăvitul ăsta știe, se gîndirV

— Copii, hai acasă ! spuse cu voce tare.

Se întorceau în tăcere. Jedrek, uitîndu-se cu coada ochiului la tatăl său? avea presimțiri rele, iar Slimak era chinuit de neliniște.

— Lua-i-ar dracu' de boieri ! șopti țăranul încleștîndu-și pumnii. Cu ăștia nu poți să știi niciodată cînd mint și cînd spun adevărul... Parcă sînt ovrei !

Pe la jumătatea drumului, băieții o luară înainte, fiindcă le era foame. De aceea, cînd Slimak intră în casă, Jagna îl întrebă :

— Ce tot zice Jșdrek că boierul a vrut să-ți vîndă lunca numai cu o sută douăzeci de ruble ?

— A vrut, fiindcă se teme că se va da iar pămînt, răspunse descumpănit.

— Și eu i-am spus lui Jedrek că ori el băsmăște, ori e ceva necurat la mijloc. Cine ar vinde o luncă de două sute de ruble numai cu o șută douăzeci ?

Slimak se dezbracă și se așază la masă, povestindu-i Jagnei în timp ce mînca, ce se petrecuse.

— Ho ! ho !... Boierii sînt deștepți. Nici măcar nu știu de unde au aflat că mergem la conac pentru luncă. Lă început, mi-a întins o capcană cumnățelul.

— Ochelaristul care s-a legat de mine la rîu întrebă Slimakowa,

— Ăla, dar-ar boala-n el! Ne-a ieșit înainte. lui Jșdrek i-a dat patruzeci de groși, mie mi-a îndesat căciula pe cap, ca să mă amăgească mai bine, și a început să mă ia de sus :

„Ce-ți trebuie lunca ? N-ai și așa pămînt destul ? Tu știi că zece pogoane înseamnă o mare avere ?...”

— Ce mai avere !... îl întrerupse Slimakowa. Cumnatul lui are peste o mie de pogoane și tot se plînge !

— Uite așa m-a tot bodogănit, bolîndul. Iar cînd a văzut că nu izbutește nimic, m-a dus la cucoană. M-a luat și ea la întrebări, mi-a zis să-i trimit copiii să-i învețe carte, iar în timpul ăsta boierul cînta la orgă...

— Păi ce, vrea să ajungă organist, cînd i-or lua pămîntul ? întregă gospodina.

— Aș, așa cîntă el mereu ; nu face nimic, doar cîntă. Așa că pe urmă, continuă Slimak, a venit și boierul și au început să ciripească pe 'franțuzește că țăranul (adică eu) e tare de cap, că nu te poți apropia de el (adică de mine), toate ca să mă ia cu vorba și să-mi vîndă lunca mai repede.

— Tu ai înțeles ce vorbeau ei ?

— Cum să nu-nțeleg ! Eu mă pricep și la limba ovreilor.

— Și n-ai cumpărat lunca ? Bine ai făcut, fiindcă aici nu e lucru curat ! sfîrși femeia.

Dar țăranul nu se prea bucură de lauda nevestei, deoarece îl năpădiră iarăși îndoielile în legătură cu intenția boierilor.

„Te pomenești că au vrut să-mi vîndă lunca mai ieftin fără nici un gînd ascuns !” medită.

încetă să mănînce și se preumblă încoace și-ncolo prin casă. Era din ce în ce mai neliniștit, gîndindu-se că n-a făcut bine pierzînd asemenea chilipir, dar își dădu singur curaj murmurînd :

— Nu sînt eu omul pe care să-l păcăliți ! Știu eu cum stă treaba !...



în cele din urmă, zbuciumul lui Slimak atinse zenitul. Se așeză pe laviță, apoi zvîcni în picioare, își luă capul în mâini și o vreme nu mai știu ce să facă, ros de nesiguranță. Deodată, îl văzu pe Jșdrek și-i veni gîndul fericit.

— Jșdrek, ia vino încoace, îl chemă, scoțîndu-și cureaua de la pantaloni.

■— O, tăicuță, să nu mă bați ! țipă băiatul care știa de cîteva ceasuri că n-o să scape de chelfăneală.

, — Nu ajută la nimic ! spuse Slimak. Ții nasu' pe sus, ți-ai bătut joc de domnișor, ai trîncănit și față de boier... întinde-te pe laviță !

— Dă-mi drumul, tăicuță ! se- rugă Jedrek. Stasiek îmbrățișe picioarele tatălui plîngînd și sărutîndu-i genunchii, iar Magda alergă în curte s-o cheme pe gospodină.

— întinde-te pe laviță, cît îți spun cu vorbă bună... se oțări Slimak. După ce-o să-ți capeți porția pe ziua de azi, firoscoșule, n-o să mai umbli cu mișelul de Jasiek... întinde-te numaidecît

Tocmai atunci Slimakowa începu să bată în geam cu putere.

— Jozek, vino repede, îl chemă, că nu știu ce are vaca de lă Grochowski. Se tăvălește de...

Țăranul îl lăsă pe Jșdrek în plata Domnului și dădu fuga în grajd. Aici însă văzu că toate vacile sînt legate la iesle și mîncă liniștite.

-r- Se pare că i-a trecut, se miră femeia, dar se tăvălea cum te tăvăleai tu ieri.

Slimak cercetă văcuța cu luare aminte, îi puse mina pe greabăn și clătină din cap. își dădu seama că Jagna îl chemase, ca să-l scape pe Jșdrek. Și pentru că băiatul se furișase cine știe pe unde, iar tatălui îi trecuse supărarea, totul se sfîrși aici, cum se întîmplă de obicei în asemenea împrejurări.

Era luna iulie. Boierul și cucoana plecaseră de mult în străinătate ; în sat, lumea uitase de ei și lina nouă începuse să îmbrace iarăși oile tunse.

Soarele dogorea atât de tare, încât norii fugeau de pe cer undeva spre păduri, iar pământul se apăra cum putea împotriva căldurii ; pe drumuri, se ascundea cu ajutorul prafului, prin lunci pe sub iarbă, iar pe câmpuri sub grâiele dese.

## CAPITOLUL X

Pentru oameni însă începuse munca cea mai grea. La curte, cosiseră lucerna și rapița, în vreme ce prin sat gospodinele și fetele săpau sfecla și cartofii, iar femeile bătrâne strîngeau nămol pentru transpirație, flori de tei pentru fierbințeală și părul-zînelor pentru dureri. Preotul și vicarul urmăreau toată ziua și prindeau roiurile de albine, far Josel, circiumarul, făcea oțet. Prin pădure răsunau chemările copiilor care adunau afine.

Grîiele se copseseră și ele, așa că Slimak se apucă să seceră secara a doua zi după sărbătoarea Maicii Domnului cu scapular. Munca nu dura mai mult de două-trei zile, dar țăranul se grăbea din două pricini ; întâi pentru că se temea că se usucă și se scutură boabele, iar în al doilea rînd, pentru că voia să se ducă și la curte.

De obicei munceau trei inși : Slimak, Owczarz și Jşdrek, secerînd și legînd snopii cu schimbul. Jagna și Magda le ajutau dimineața și după-amiază.

În prima zi, aproape de prînz, cînd secerînd în cinci tîde astă dată erau și femeile) ajunseseră în vîrfurile măgurilor, Magda zări la poalele pădurii cîteva siluete de oameni și-i spuse gospodinei. Se uitară cu toți într-acolo și începură să-și dea cu presupusul.

— Sînt niscaiva țărani, zise Owczarz, că sînt în alb.

— Unul din ei e. gălbui, iar țărani nu umblă așa, adăugă Slimakowa.

— Avanpostul



Cred că poartă și cizme, se amestecă Slimak.

— Ia uitați-vă, strigă Jędrej, au niște bețe în mină și parcă trag o frînghie după ei !

— S-ar putea să fie ingineri hotărînici ?... Ce să însemne asta ?... se întrebă Slimak.

— Măsoară iarăși pămîntul!...răspunse Slimakowa. Ce bine că n-ai cumpărat lunca de la boier !

Se apucară iarăși de treabă, dar parcă fără spor, deoarece fiecare se uita pe furiș la oamenii aceia de la liziera pădurii, care se deslușeau din ce în ce mai bine. Nu erau țărani, fiindcă în locul cămășilor încinse la brîu, purtau scurte albe sau gălbui, iar la pălării aveau panglici negre. Înaintau dinspre apus spre răsărit și se vedea că măsoară cîmpul.

Apariția lor îi stîrnise curiozitatea lui Slimak și în loc să secere în fruntea tuturor, se țira în urmă lîngă Magda. într-un tîrziu, exclamă :

— Jędrej, lasă secerea și dă fuga pînă la ei, vezi ce tot fac acolo.. Află ce sînt și dacă măsoară pămîntu) ca să-l împartă sau pentru altceva.  
: l; Flăcăiandrul porni în goană.

. — Poartă-te cu grijă ! îl învătă mama lui; să nu te alegi cu vreo scatoalcă.

Cît ai rosti cîteva rugăciuni, Jędrej ajunse la topometri, se amestecă și vorbi cu ei, dar de întors nu se grăbea să se întoarcă. Mai mult, se apucă să umble cu jaloanele și lanțul.

— E nemaipomenit ! se miră Slimakowa, parcă s-a lipit de ei. Ia uite, Jozek, cum mai trage de frînghie !... Ceilalți copii învață în toate iernile și nici unul nu e în stare să-l întreacă. Și el, zvînturatul, a văzut numai la ovrei în geam abecedarul, și se învîrte printre hotărînici ca un trepăduș... Ce băiat !... Păcat că nu i-am spus să se încălze în ghetе, să nu creadă ăia că e vreun nepricopsit fără tată și fără mamă, nu un fiu de gospodar.

Își puse mîinile-n soldmă și privi eu mulțumire la Jędrej care muta cu șîrg jaloanele și lanțul dintr-un loc în altul.

Curînd, grupul de topometri coborî în vale și pieri din ochii țărăniloî.

— E ceva aici, rosti îngîndurat Slimak, rău sau bine\*,;

— Ce rău poate să fie dac-o să ne dea pămînt? comentă Slimakowa.  
Tu ce părere ai, Maciek ?

Argatul, surprins de întrebare, își șterse sudoarea; de pe frunte și răspunse după ce se gîndi bine :

■— E, păi ce bine poate să fie ? 'Mi-aduc aminte că pe vremea cînd lucram la boierul de la Krzeszow, să tot fie șase ani de atunci, au venit niște hotărînici ca ăștia și au umblat pe cîmp cu bețele-ale, iar pe urmă, în toamnă, primarul a luat banii din casă și tot satul a trebuit să-i pună la loc. Orice lucru nou nu să știe ce aduce, încheie.

Soarele cobora spre apus, cînd Jędrej veni gîfînd să-i spună mamei să scoată lapte din pivniță, că o să vină doi boieri, boieri mari, care i-au dat doi zloți că a mutgt lanțul.

— Dă-i mamei numaidecât ! strigă Slimak. Ți-au dat doi zloți nu pentru lanț, ci pentru laptele pe care o să-I mănînce.

Jędrej mai că nu izbucni în plîns.

.— De ce să-i dau banii mei ? răspunse. Pentru ce-o să mănînce, o să



plătească bașca, că vor să mai ia și alte lucruri !... M-au și întrebat dacă avem pui și unt acasă.

— Păi ce, sînt negustori, de întreabă de unt și de pui ? întreabă Slimak.

— Nu sînt negustori, dar sînt boieri mari, umblă cu cortul și cu un bucătar care le gătește pe cîmp.

— Hm, parc-ar fi țigani [ murmură Slimak.

Gospodina nu mai așteaptă sfîrșitul discuției și alergă într-un suflet acasă ; curînd se apropiară de secerători cei doi boieri. Erau transpirați, arși de soare și acoperiți



de praf, dar aveau asemenea înfățișare, că îa vederea lor, Slimak și Owczarz își scoaseră pălăriile ca la comandă,

    Dîndu-le binețe, boierul mai în vîrstă și cu barba neagră întrebă :

    — Care dintre voi e stăpînul gospodăriei ?

    — Eu, spuse Slimak.

    \*— Locuiești de mult aici ?

    — De cînd eram copil»

    — Ai văzut vreodată cum se umflă riul și se revarsă ?

    — Oho ! parcă numai o dată !...

    — Și nu-ți aduci aminte pînă unde urcă apa ?

    — Boierule, citeodată năboiește peste luncă și e mai mare de-un stat de om.

    . — Știi sigur ?

    — Toată lumea știe, că doar rovinele alea de la poalele muntelui apa le-a făcut,

    — Va trebui să înălțăm un pod de aproape douăzeci de metri, își dădu cu părerea boierul mai tînăr.

    — Fără îndoială, răspunse vîrstnicul. își roti privirile pe luncă, apoi i se adresă din nou lui Slimak.

    — Puteți să ne dați niște lapte ?

    — Nevasta mea a și coborît acasă, vă rog să poftiți,

    Topometrii se îndreptară spre gospodărie, urmați de Slimak, Owczarz și de Magda.

    Faptul că cei doi boieri aveau să mănînce lapte era o întîmplare atît de importantă, în gospodăria lui Slimak, încît merita să lase baltă seceratul.

    O surpriză și mai mare îi aștepta acasă, în bătătură, Slimakowa și Jșdrek scosese în fața casei scaunele cu spătar și masa vișinie, o acoperiseră cu fața de masă, aduseseră farfurii, linguri de metal, un boț de unt, pîine și o bucată întreagă de brînză cu chimion. Pe pragul casei aștepta pregătută oala cu lapte covăsit, iar la vreo cincisprezece pași, într-o latură, trei cloști înconjurate de o droaie de pui aurii ciuguleau boabe cotcodăcind și gonindu-se una pe alta»

n



Boierii se priviră uimiți.

— Ia te uită, șopti tânărul, nici un șleahitic<sup>19</sup> nu ne-ar fi primit mai bine.

Se așezară la masă, mîncară o jumătate de oală de lapte covăsit, lăudară brînză și untul, iar la urmă vîrstnicul o întrebă pe Slimakowa cît trebuie să plătească.

— Să fie de sănătate, răspunse femeia.

Rămaseră și mai uimiți.

— Bine, dar nu putem mîncă pe degeaba ! se împotrivi vîrstnicul.

— Noi nu primim bani pentru ospetie. Și pe urmă, băiatul meu a cîștigat de la dumneavoastră aproape plata pentru o zi de secerat.

— Măi să fie ?... îi, șopti tânărul celui mai în vîrstă. Țăranul polonez.

Amîndoi păreau foarte mulțumiți, iar bătrînul îi spuse lui Slimak :

— Pentru că rie-ați omenit atît de bine, o să facem gara foarte aproape de casa voastră.

Slimak se înclină.

— Boierule,, eu nu știu pentru ce~i asta și nici ce vreți să faceți aici la noi.

— Construim o linie de cale ferată.

— Drum de fier, repetă tânărul.

Slimak dădu din cap.

: — Și cine-o să meargă pe drumul ăsta ?... Pînă și-un. cal și-ar zdreli copitele !

— Păi n-o să tragă caii, ci locomotiva.

Țăranul începu să se scarpine în-cap.

— La ce te gîndești ? îi întrebă vîrstnicul.

— Cred că drumul ăsta n-o să fie în folosul nostru, dădu răspuns Slimak/ pentru că n-o să mai cîștigăm nimic cu cărăușia.

---

<sup>19</sup> În lb. pol. *szlachcic* = *boier* cu titlu de noblete și știință de carte. Nu o dată cei scăpătați aveau o viață asemănătoare cu a țăranilor.

Cei doi boieri izbucniră în rîs, iar cel mai vîrstnic începu să explice :  
— Nu te teme, dragul meu, un astfel de drum e un adevărat noroc pentru voi ; și mai ales pentru tine care stai aproape de gară. O să cari mărfurile călătorilor și o să vinzi unt, ouă, varză, mă rog, tot ce-ți va prisosi. Iar noi plătim bine... Pentru început, poate că vrei să ne vinzi puii aștia. Cîți pot să fie ?

•— Douăzeci și doi, răspunse Slimakowa.

— Și cît vreți pe ei ?

— Cît vă lasă inima.

— Îi dați cu doi zloți bucata ?

Slimakowa își privi bărbatul. Pînă acum nu li se dăduse mai mult de un zlot puiul.

— Luați-i boierule.

\*— Evreul e un ticălos, murmură tîhărul, ni-i vinde cu o jumătate de rublă. „

— Unt proaspăt aveți mult ? o întrebă boierul cel bătrîn pe Slimakowa.

— Să tot fie vreo două oale.

— Și cu cît îl dai ?

— Cît vă lasă inima.

— Lei cinci zloți pe kilogram ?

Gospodina se mulțumi să se încline adînc. Evreul 14 lua numai cu o jumătate de rublă.

În acest fel, boierii mai cumpărară încă șazece de castraveți, cîteva bucăți de brînză, o sută douăzeci de raci, cîteva lipii de piine și le spuseră să ducă totul la marginea pădurii, unde se aflau cele două corturi. Tînarul se tot fnira că toate sînt atît de ieftine, iar vîrstnicul se lăuda că el se pricepe totdeauna la astfel de cumpărături.

Înainte de a pleca, după ce-i plăti gospodinei șaisprezece ruble de hîrtie și o jumătate de rublă de argint, mai întrebă :

— Ei, nu v-am nedreptățit ?

— Doamne ferește, dimpotrivă ! răspunse Slimakowa» De-am vinde în fiecare zi așa...

— O să vindeți, cînd vom construi calea ferată.

— • Să vă ajute Dumnezeu și Maica Precista, boierule ! îi Mne cuvîntă femeia. Owczarz se ploconi pînă la pămînt în tăcere, iar Slimak îi conduse cu pălăria în mînă pînă la rovine.

Cînd se întoarse de-acolo, începu să împartă porunci în dreapta și-n stînga :

— Jagna, strînge untul, Magda, rupe vreo șaptezeci de castraveți din cei mai frumoși, iar tu, Maciek, ia sacul și repede-te cu Jşdrek la rîu după raci... Isuse, Sfîntă Fecioară ! N-am vîndut atîta niciodată... Ar trebui să-ți cumperi duminică o maramă, iar lui Jşdrek o vestă nouă !...

— A intrat norocu-n casa noastră, se minună femeia tot atît de tulburată. Maramă trebuie să-mi cumpăr, fiindcă altfel n-o să creadă cei din sat că am cîștigat atîta bănet.

— Ce nu prea-mi place, e că pe drumul nou n-o să mai meargă caii, adăugă Slimak. Dar nu e păcatul meu !

Spre seară, le duse topometrilor alimentele pe care le cumpăraseră și primiră noi comenzi ; fiindcă la trasarea liniei lucrau peste zece boieri care-l numiră pe Slimak furnizor general. Așa că începu să le vîndă păsări și produse de lapte, pîine și legume la prețul stabilit de inginerii hotărînici. El aduna totul din satele apropiate, cîști- gînd în acest fel bani frumoși. Țăranul se mira de mîna largă a noilor cunoscuți, iar aceștia de prețul mic al produselor.

După o săptămînă, grupul topometrilor se muta mai departe, iar Slimak, făcînd socotelile cu Jagna, se convinse că are aproape douăzeci și cinci de ruble băni gheață, care-i căzuse plocon nu se știe de unde, afară de dștigul căraușiei și de plata zilelor pierdute.

„Să fi greșit ei oare ; sau eu te pomenești că am uitat să le duc ceva ?“, își spunea țăranul, rușinîndu-se de banii cîștigați în acest fel.

— Jagna, îi spuse o dată nevastei, poate că ar trebui să mă duc la boieri și să le dau banii înapoi ?

— E, prost mai ești ! îi strigă femeia. Toți cei care fac negoț cîștigă așa. Ba le-ai făcut un mare hatîr, vin- zîndu-le puii cu doi zloți bucata, pentru că de la ovrei i-ar fi luat cu cîte o jumătate de rublă...

— Bine, dar eu i-am cumpărat de la alții cu un zlot !

— Da<sup>5</sup> ovreiu cu cît îi cumpără ?

— Ovreiu cu e țăran și, ce mai vorbă, nu e nici botezat.

— Pentru asta el cîștigă cîte doi zloți și zece groși la fiecare pui, iar tu numai un zlot. La urma urmei, un zlot nu înseamnă cîștig, ci doar un bacșiș din partea boierilor pentru osteneala ta.

Expresia „pentru osteneală“ îl liniști pe țăran. E drept că el a ostenit, așa că boierii pot să-i dea cît poftesc ei. Se vede că boierii de la Varșovia plătesc bine pentru osteneală, cînd șină și cumnatul moșierului i-a dat lui Jșdrek o moneda de patruzeci de groși de argint numai pentru că i'a adus șapca.

Intrucît stăpîinii erau ocupați cu furnizarea alimentelor pentru inginerii hotărînici, toată truda seceratului rămase în spatele lui Maciek Owczarz. Ce făceau mai înainte în trei sau în cinci, acum trebuia să mîntuiască el singur. Urca dealul dis-de-dimineață și cobora noaptea tîrziu ; secera, lega snopii, îi așeza în cîrste și se gîndea : „Ce fel de drum de fier o mai fi și ăsta, dacă nu lasă caii să meargă pe el ?“

Cu toată vrednicia argatului, seceratul se prelungea mai mult decît de obicei, așa că Slimak o angaja pe bătrîna Sobieska să-l ajute. Aceasta veni la șase dimineață cu o butelcă nu prea mare de leacuri pentru rana de la picior și pînă la amiază secără cît doi, îngînînd eu glas gros cîntece de care pînă și lui Maciek îi era rușine\*. Dar după ce-și bău la amiază leacurile care duhneau a rachiu, băutura o moleși atît de rău, încît îi căzu secera din mînă.

— Aha, tu, stăpîne, începu să strige, tu, stăpîne, adună groș pe groș, iar tu, babo, secără !... Tu, stăpîne, cumpără-i marama nevastei, iar tu, babo, tîrăște-te pe brînci și sprijină-te-n nas...

„Boierul se-mbogățește,  
Iar sluga, hei, nădușește !“

Seceră, Maciek !... Seceră, bătrîna Sobieska !... că eu mă bat pe burtă cu inginerii, îi asmut împotriva satului și bag rublele în ladă !... Te pomenești că o să-și zică boierul Slimaczynski L. Are noroc, prăpăditu’,

pesemne că l-a născut dracu' dintr-o cățea rea de muscă... Viii și morții... amin...,

Îngăimînd sfîrșitul rugăciunii, Sobieska se prăpăstui într-o brazdă și nu se mai trezi pînă la apusul soarelui. Cu toate acestea, îi plătiră ziua întreagă, deoarece femeia, bătrînă și bolnavă, avea limba ascuțită, și cînd Slimak vru să-i scadă timpul dormit, îi zise sărutîndu-i mîna : v — De ce să ne mai sfădim, omule ?... Mai vinzi un pui și pui banii la loc fără să mă mai asuprești și pe mine !...

„Totdeauna obraznicu' mănîncă praznicu'...” gîndi Owczarz.

Dar cînd, duminică, toți ai casei se pregăteau să plece la biserică, el se așeză pe prispă și începu să ofteze din greu.

— Maciek, tu nu mergi la biserică ? îl întrebă Slimak, bănuind că pe argat îl roade ceva.

— Păi eu sînt de biserică ! oftă Owczarz. Să vă mai fac și de rîsul lumii...



\* — Ce-ți lipsește ?

— Nu-mi lipsește nimic, dar mă lasă încălțările\* Picioarele merg înainte, iar ele rămân în urmă pe drum,

— Numai tu ești vinovat, îl certă Slimak, de ce nu-mi spui ? Doar știi că banii pentru munca ta sînt la mine, îți dau îndată șase ruble.

După o clipă, ieși din casă cu banii, iar Owczarz îi îmbrățișe picioarele.

— Cumpără-ți ghetete, îl sfătui Slimak, și nu te mai duce la circiumă, că știi că nu te poți înfrîna și bei toți banii.

În curînd pleacă cu toții la biserică ; Slimak cu nevasta înainte, apoi Magda și băieții, iar la urmă, ceva mai departe, Owczarz. Pe drum, argatul medită că dacă avea să se construiască drumul de fier, Slimak o să ajungă boier, iar el, Owczarz, o să-l slujească la masă și o să se însoare.

Deodată își făcu semnul crucii, ca să gonească duhul rău, care se vede că-i aținea calea și-i șoptea dorințe prostești. Cum putea el, un sărăcan, să se gîndească la înșurătoare ! Nici măcar Zoskanu l-ar fi luat, deși are un copil de doi ani și s-a cam sclintit la minte.

Pentru Slimak și nevasta lui, această duminică avea să rămînă de pomină. Ea își cumpără de la prăvălie o maramă, împărți cerșetorilor cîte patru groși de pomană, iar în biserică se așează în banca din fața altarului, unde Grzybina și Lukasiakowa îi cedară locul îndată. Iar pe Slimak îl apuca mereu cîte ceva de vorbă. Arendașul îi reproșe că strică prețurile evreilor, vînzînd mai ieftin ; organistul îi aduse aminte că s-ar conveni să plătească o slujbă pentru sufletele aflate în purgatoriu ; pînă și jandarmul îi dădu binețe, în vreme ce preotul vicar îl îndemnă să crească albine.

— Acum, îi spuse vicarul, cînd ai bani și timp liber, ai putea să vii pe la casa parohială, să înveți cum se îngrijesc stupii. Mai tîrziu, ți-ai cumpăra eițiva, în felul acesta ai avea miere pentru casă și de vînzare și ceară pentru biserică. Fiindcă, dragul meu, chiar atunci cînd ai multă avere, nu strică să te gîndești la Dumnezeu și să crești albine...

După ce se despărți de vicar, se apropie Grzyb. Bătrî-nului îi străluceau ochii cînd îi spuse cu un zîmbet ipocrit :

— Slimak, gîndesc că astăzi ai să faci cîinste la toată lumea pentru afacerea strașnică pe care ai făcut-o !

— Tu nu mi-ai făcut mie cîinste niciodată, cînd ți s-a-nîmplat să-ți meargă bine, așa că n-arn să-ți fac nici eu ! îl repezi Slimak.

— Nu e de mirare, pentru că eu nu cîștig de pe urma vacilor cît cîștigi tu cu găinile.

— În schimb, cîștigi cel mult de pe urma oamenilor.

— Are dreptate ! îl sprijini Wisniewski pe Slimak, după care începu să-i dea tîrcoale, ca să-i ceară împrumut o sută de zlotți pînă la Anul nou. Cînd acesta îl refuză, se ascunse printre sătenii adunați în fața bisericii și începu să cîrtească împotriva semeției lui Slimak.

— S-a și văzut boier, în curînd nici n-o să mai stea de vortya cu noi !...

— La curte n-a mai venit la secerat, deși l-au chemat, interveni economul.

— Muierea lui s-a așezat în banca dinaintea altarului, adăuhgă Wojtasiuk.

\*

E, totdeauna banul sucește mintea oamenilor, • încheie Orzechowski.

După care intrară în biserică.

Lui Owczarz însă, banii pentru ghetе nu-i aduseră noroc. Cînd se așeză ca de obicei în pronaos, în partea destinată femeilor, ca să nu se sumețеască în fața lui Dumnezeu cu sumanul lui ponosit, cerșetorii se repeziră la el, reproșîndu-i că nu-i pasă de cei neajutorați. Așa că se duse la crîșmă să schimbe trei ruble, dar acolo îl luă în primire cîrciumarul :

— Ce-ai de gînd, Maciej, cu banii mei ?

~ Cu care bani ?

— Ai și uitat ?... îmi datorezi de la Crăciun șapte zloți.

— N-am mai auzit una ca asta !... se revoltă Owczarz. Toți oamenii din sat sînt martori că mie nu-mi dai niciodată pe datorie, iar cînd beau, trebuie să-ți plătesc cu bani peșin.

— Asta-i adevărat, Maciek, răspunse cîrciumarul. Dar la Crăciun, cînd te-ai îmbătat, atîta m-ai luat în brațe și m-ai tot pupat, că am fost nevoit să-ți dau pe daorie votcă și bere, și rachiu dulce, și covrigi.

— Ai martori ? il luă la zor Maciek. Pentru că eu îți spun că vrei să mă înșeli...

Cîrciumarul se gîndi o clipă.

— Martori n-am, spuse, și tocmai de aceea nu ți-am cerut banii pînă acum. Dar dacă tu juri aici, de față cu toți, că nu m-ai pupat și nu m-ai rugat să-ți dau votcă pe datorie, eu îți dăruiesc cei șapte zloți. Mai mare rușinea, adăugă cîrciumarul scuipînd, ca un argat la un gospodar atît de vrednic să se bucure să ia de la un biet ovrei L. Owczarz, acum te iert, dar de acum încolo să nu mai pui piciorul în cîrciuma mea niciodată, pentru că mi-c rușine mie de rușinea ta.

Hotărîrea argatului se clătină. Poate că îi datora într-adevăr șapte zloți ? !...

— Bine,\* răspunse, dacă tu pretinzi că-i așa, atunci îți dau banii. Numai vezi să nu te bată Dumnezeu pentru nedreptatea mea.

În sinea lui se îndoia totuși că Dumnezeu avea să pedepsească un om atît de însemnat, cum era cîrciumarul, pentru un prăpădit ca el.

Tocmai se pregătea să plece supărat, cînd în cîrciumă intrară cîțiva lucrători sezonieri din Galiția. Se așezară la masă și începură să discute că la construcția drumului de fier avea să se cîștige foarte bine.

Maciek se apropie de ei și, văzînd că sînt tot atît de jerpeliți ca și el, întrebă :

«O



— Să fie oare adevărat că prin alte părți există drumuri de fier?  
Fiindcă pentru așa ceva n-ar ajunge fierul din toate prăvăliile. Nici măcar guvernul n-ar avea atîta...

Sezonierii îl luară în rîs. Dar cel mai înalt dintre ei, care purta o caschetă militară și avea omușorul scos în afară, spuse :

— Nu se cuvine să rîdem de un biet om care nu știe ce-i calea ferată. Vîno, frate, și stai lîngă mine, o să ți le lămuresc eu pe toate dacă faci cîinste cu o sticlă de rachiu.

Maciek încă mai stătea în cumpănă, cînd sticla cu rachiu apăru pe masă. O aduse cîrciumarul spunînd :

— ■ De ce să nu faci cîinste ? A mai făcut el și la alții... E om bun...

Ce s-a mai întîmplat după aceea, Owczarz nu-și mai aduce aminte. Cineva îi povestise cît de repede merge *luftmașina*, iar altcineva zbiese la el că trebuie să-și cumpere încălțăminte, nu să bea banii. Într-un tîrziu, îl apucaseră de mîini și de picioare și-l duseseră în grajd. Dar cine ? Owczarz habar nu avea. Un lucîu era sigur, că se întorsese tîrziu acasă fără un sfanț în buzunar.

Stăpîna casei nici nu voise să se uite la el, iar Slimak clătina din cap, dojenindu-l :

— E, Maciek, Maciek !... N-o să te procopsești niciodată, fiindcă ai pe dracu'n tine și te-mpinge în cîrdășie *cu* oricine.

În acest fel, Owczarz nu și-a cumpărat încălțări, în schimb, după vreo cîteva săptămîni, a avut parte de un noroc la care nici nu visase.

Era o seară ploioasă de septembrie. Pe măsură ce ziua se stîngea, cerul se acoperea cu alte straturi de nori, tot mai joase, mai zdrențuite și mai mohorîte. Pădurile, colinele, satul și gardul de lîngă casă se topeau cu încetul în cenușiul înserării ; cădea o ploaie deasă și mărunță, atît de mărunță, încît pătrundea peste tot. Pămîntul se



mulase ca un aluat, drumurile erau pline de-apa care se scurgea în pîraie gălbui-murdare, iar în curte creșteau' băltoace întunecate. Umezeala pătrundea în acoperișurile și pereții caselor, în blana animalelor și îmbrăcămintă,\* prelingîndu-se pînă și în sufletele oamenilor.

Acasă la Slimak se gîndeau cu toții la cină, dar nimeni nu era prea vesel. Stăpînul casei căsca, gospodina era furioasă, băieții somnoroși și pînă și Magda se mișca mai alene decît de obicei. Priveau cu rîndul la soba pe care' fierbeau cartofii la foc încet, la ușa pe care trebuia să intre Owczarz sau la fereastra dincolo de care se auzea plescănitul picăturilor de ploaie, care cădeau din norii mai înalți, mai joși. și joși de tot, de pe pereți și de pe geamuri. La răstimpuri, toate aceste zgomote se contopeau într-unul singur și atunci părea că se apropie cineva,

Deodată scîrții ușa de la tindă.

— E Maciek, murmură gospodarul.

Totuși Maciek nu intră. Se auzi, în schimb, fișititul unei mîini care bîjbiia pe perete, de parcă cineva nu nimerea clanța.

— A orbit oare ? se întrebă gospodina și deschise ușa cu o mișcare nerăbdătoare.

În tindă era într-adevăr ceva, dar nu era Maciek ; ceva gros, nu prea înalt și învelit într-o pătură udă. Slimakowa se dădu înapoi și lucirile focului alunecară în tindă ; în deschizătura de sus a păturii se ivi o față omenească, arămie și parcă afumată, cu nasul scurt nu prea frumos și cu ochii oblici care abia se vedeau de sub pleoapele umflate.

— Lăudat fie numele Domnului, se auzi de sub pătură un glas răgușit.

— Tu ești, Zoska ? întrebă gospodina uimită\*

— Eu.

— Intră mai repede, că se face frig înăuntru.





Arătarea ciudată trecu pragul,' dar se opri lângă ușa în tăcere. Acum se putea vedea că ține un copil în brațe, mai palid ca hîrtia și cu buzele învințite ; de sub pătură îi ieșea mînuța subțire ca o surcică.

— Unde te duci pe o vreme ca asta ? o întrebă Slimak.

— Caut de lucru, răspunse. Se uită împrejur, căutînd un scaun,, dar negăsindu-l, se retrase pînă la ușa și se chirci lângă perete.

— Lumea vorbește prin sat că acum aveți bani mulți, rosti cu glasul răgușit și uniform. M-am gîndit că aveți nevoie de o fată în casă și am venit să-ntreb.

— Noi n-avem nevoie de fată în casă, răspunse gospodina. Și pe urmă, o avem pe Magda care nu face mare lucru.

— Ce prostie ai mai făcut, de te-au dat afară ? se interesă Slimak.

— Astă-vară am fost la secerat, dar acum nu vrea să mă primească nimeni cu copilul. Singură m-ar lua...

în clipa aceea, intră Owczarz și se cutremură uluit văzînd-o pe Zoska.

— Ce cauți aici ?... o întrebă.

— Caut de lucru. Se spune că Slimak e bogat acum. așa că am venit la el, poate mă ia fată în casă. Dar nici Slimak nu vrea să mă angajeze cu copilul.

— O, Doamne !... murmură argatul, văzîntîu-i nenorocirea mai mare chiar decît a lui.

— Ce-i, Maciek, de ce o plîngi de parcă te-ar mostra cugetul ? se miră gospodina cu asprime.

— Păi oricui i-ar fi milă, văzînd atîta suferință, mormăi Slimak.

— Da, dar cel mai mult ar trebui să-i fie celui care poartă vina, îl repezi Slimakowa.

— Eu n-am nici o vină, înălță Maciek din umeri, dar îmi pare rău de ea și de copil.

— Bacă-ți pare rău, ia-l tu, răspunse gospodina minioasă. Zoska, nu-i așa că i-ai lăsa copilul lui Owczarz ?... Ce e, băiat sau fetiță ?

— Fetiță, șopti Zoska uitîndu-se la Owczarz, are doi ani. Apoi adăugă : Dacă vrei, ia-o !...

— Mare nevoie am eu de ea, răspunse argatul, dar oricum, e păcat...

— Dacă vrei, ia-o... Hai, ia-o, dacă vrei... Slimak e bogat acum, așa că și tu ești bogat...

— Să știi că Owczarz e bogat. Bea cîte șase ruble în fiecare duminică, îl batjocori Slimakowa.

— Dacă ești atît de bogat că bei cîte șase ruble duminica, ia-o atunci !- îl îndemnă Zoska tot mai îndîrjită.

Scoase fetița din pătură și. o așeză pe pămîntul jilav. Părea și mai palidă, dar nu vorbea.

— Faci glume proaste, Jagna ! bodogăni.Slimak\*

Zoska se întinse și se ridică în picioare.

— Uite ce ușor îmi este, măcar o dată în viață!... rosti cu glasul ridicat, iar ochii îi străluceau sălbatic. De multe ori m-am gîndit că nu mai pot, că o s-o arunc undeva pe drum sau în apă... Dar dacă tu o vrei, ia-o !... Ia-o, numai vezi s-o îngrijești bine, că dacă n-o mai găsesc cînd mă-ntorc, îți scot ochii...

— Ce tot vorbești, zăltato ?... o certă Slimak. închi- nă-te...

— Să se închine cine se duce la moarte, eu mă duc să-mi caut de lucru... Zicea lumea că acum ești bogat... Am crezut că aveți nevoie de fată în casă și am venit aici... Dacă n-aveți nevoie, plec mai departe...

•— Poftim de vorbește cu proasta !... Hai, așezați-vă la masă, spuse gospodina și luă minioasă oala de pe foc.

Mișcarea bruscă împrăstie cărbunii prin toată soba, iar unul căzu pe jos, aproape de picioarele desculțe ale Zoskăi.

— ■ Ia foc !... Arde !... Arde !... țipă Zoska, repezindu-se spre ușă. O să ia foc casa, șura, toate o să ardă L\* Dar



Zoska o să fugă numai în cămașa și..\* o să umble în ea pînă la moarte...

Se împletici pînă la ușă ca un om beat, ieși în tindă, iar de aci în curte, repetînd întruna : „Arde !... arde !...” “ Strigătele se auziră afară la fereastră, apoi în grădiniță și pe drum. în cele din urmă, încetară, acoperite de zgomotul ploii. în casă, pe jos, se afla copila, slabă și tăcută.

— Fugiți după ea ! țipă Slimakova cu furie. Dă fuga,  
Maciek...

Dar Maciek nici nu se clinti din loc, în schimb, o domoli Slimak :

— Cine-o să fugărească o nebună noaptea ? Poate numai așa, ca să-i vină necuratul de hac.

— Se preface nebună, ca să lase copilul, mormăi gospodina.

— De ce să se prefacă ? Nu-ți aduci aminte că pe vremea cînd era la noi, îi pleca mintea cu sorcova ori de cîte ori era lună nouă ? Acum e și mai proastă decît atunci cînd i-a ars casa lui Skrzyp.

— Ea a pus focul.

Slimak dădu din mînă.

— Cine-a văzut-o ? Lumea pune totul în spinarea proștilor, în timp ce ticăloșii își fac de cap.

— Ei, și ce-o să faci cu copilul ?... izbucni gospodina. Că eu n-am de gînd să cresc copilul altuia...

— Doar n-o s-o arunci peste gard. De afffel, nu te teme. Azi, mîine o să vină Zoska după ea.

— N-o să mai vină, așa că o s-o duci la primărie. Eu nu vreau să adăpostesc în casa mea un copil găsit nici măcar o noapte, îl vesti femeia hotărîtă,

— Păi ce mai poți face ? se revoltă Slimak.

«— O iau eu în grajd, șopti Owczarz.

Se apropie de prag, ridică fetița cu stîngăcie de jos și, așezîndu-se cu ea pe capătul laviței, începu s-o acopere și s-o legene. în odaie se așternu liniștea ; din jumătatea



mai puțin luminată se apropiară Magda, Jşdrek şi Stasiek şi îl înconjură pe Owczarz, uitîndu-se la fetiţa.

— E numai pielea şi oasele, şopti Magda.

— Nici nu se mişcă, doar priveşte, adăugă Jşdrek."

— Maciek, trebuie să-i dai să mănînce cu o cîrpă, îl învăţă Magda. Îţi găsec eu una curată.

— Aşezaţi-vă la masă, îi grăbi gospodina cu o voce mai puţin mînioasă.

Mai întîi se uită la fetiţa de departe, apoi se aplecă deasupra ei şi îi atinse faţa galbenă şi încreţită cu degetele.'

— Asta e căfea, nu mamă ! murmură. Magda, adăugă mai tare, toarnă un pic de lapte într-un ciob şi dă-i să mănînce, iar tu, Maciek, aşază-te la masă.

— Să mănînce Magda acum, că-i dau eu singur să mănînce, propuse argatul.

— Cum de nu, îi dă el să mănînce !... Nici nu ştie s-o ţină în braţe !... se supără fata, vrînd să-i ia orfana.

— Las-o-n pace ! se împotrivi Owczarz.

— Hai, dă-mi-o !... se oţări Magda.

— Magda, nu mai trage de ea, o potoli gospodina. Toarnă laptele şi mototoleşte o cîrpă curată ; lasă-l pe Maciek să-i dea să mănînce, dacă vrea el aşa.

După o clipă, Owczarz ţinea în mînă cîrpă în formă de biberon şi-i dădea fetiţei să mănînce spre nemulţumirea Magdei care, în loc să-şi vadă de mîncare, îl tot dăscălea întruna :

— E, uitaţi-vă la el ! i-a mînjit toată gura... Uite cum varsă pe jos... De ce-i bagi cîrpă în nas ? O să se astupe fetiţa !...

Argatul înţelegea şi el că nu-i o dădacă prea bună, dar nu lăsa copilul din braţe. Se mulţumi să înfulece în grabă cîteva găluşte şi, lăsîndu-le pe celelalte în farfurie, înveli orfana în suman şi se duse să se culce cu 6a în grajd.

Cînd intră înăuntru, unul din cai necheză, iar celălalt întoarse capul în întuneric şi începu să miroase fetiţa.

— Aşa-i, urează-i bun venit ! se bucură Owczarz. Ne-a venit un rîndaş nou care nu e în stare să ţină biciul în mînă. Ha ! ha !...

Afară, ploaia continua. Uşa grajdului se închise şi totul tăcu. Iar cînd Slimak ieşi într-un tîrziu din casă să vadă dacă nu se îndreaptă vremea, i se păru că-l aude pe Maciek sforăind în grajd.

— Au adormit, rosti gospodarul. Apoi se uită la cer şi reveni în tindă.

— Ce crezi, o să-i fie destul de cald ? Îşi întreabă gospodina bărbatul.

— Au şi adormit ! îi răspunde acesta.

Se auzi scrişnetul zăvorului de la uşă, focul mocni în sobă o vreme, apoi se stinse. Se făcuse tîrziu. Cocoşii cîntară de miezul nopţii, cîinele le răspunde lătrînd şi se ghemui sub car ca să scape de ploaie ; în casă adormiră cu toţii.

Atunci scîrîi uşor uşa de la grajd şi o umbră se strecură afară ; înaintă

pe lângă perete și se furișă cu grijă în grajdul vacilor. Era Maciek. Scoase de sub suman fetița care suspina și-i pune în gură țița umflată de lapte.

— Suge de la vacă, șopti, dacă mama ta te-a părăsit. Suge...

În curînd, în grajd se auzi molfăitul slab al fetei.

Ploaia continua.

## CAPITOLUL VI

Construcția căii ferate avea să înceapă în primă-<sup>j</sup> vară, dar vestea acestui eveniment stîrni vîlvă în sat. În timpul iernii, în locul poveștilor la gura sobei, se zvoni despre niște necunoscuți care voiau să cumpere pămînt





de la țărani ; despre un biet nevoiaș care vînduse o măgură de pietriș și cu banii căpătați cumpărase zece pogoane de pămînt cum nu se poate mai bun, sau despre evreii care apăruseră prin tîrg, la cîrciumă și la arendaș.

În decembrie se întoarseră și boierii din plimbarea de vară și îndată se răspîndi vestea că vor să vîndă moșia. La drept vorbind, boierul cînta ca și mai înainte la orgă și se mulțumea să zîmbească atunci cînd oamenii de la curte îl întrebau cu teamă dacă-i adevărat că vrea să scape de moștenirea de la părinți. Cucoana însă îi povestea cameristei în fiecare seară cît de bine o să se distreze la Varșovia, unde aveau de gînd să se mute. O oră mai tîrziu, camerista îi destăinuia aceste noutăți economului cu care avea să se căsătorească ; a doua zi, economul le repetă în mare taină administratorului și socotitorului, iar la amiază se aflau pe buzele tuturor prin locuințele slujitorilor, pe la grajduri, ocoale și pe la stîne, se înțelege, tot în cea mai mare taină.

În sfîrșit, spre seară, știrea ajungea la cîrciumă,. de aici se împrăștia prin sat și în cele din urmă în tîrgul apropiat.

Slimak, care se ducea de multe ori la curte, auzi și el noutatea și-i văzu rezultatele. Le văzu și se miră de puterea unui singur ciivînt — „vînzare“.

Într-adevăr, făcea minuni. Din cauza lui argații făceau treaba dje mîntuială, din cauza lui administratorul își înaintă demisia la Anul nou. Din cauza lui slăbeau animalele tăcute și muncite, din cauza lui pierdeau snopii din șură și grăunțele din hambar. El făcea să dispară roțile de rezervă și hamurile, smulgea lacătele și cîrligele de la ușile acareturilor, scotea scîndurile și ștacheții de la garduri. Și tot el gonea în fiecare seară argații de la curte la crîsmă, iar în nopțile întunecoase rătăcea ba o găină, ba o oaie, ba un purcel...

Cuvînt mare, plin de faimă. Răsuna în toată moșia, prin sat și prin tîrg, de unde negustorii aduceau în fiecare zi



chitanțe de credit la curte. Era întipărit pe chipul tuturor, în ochii triști ai vitelor, pe toate ușile, pe toate ferestrele sparte și lipite cu hirtie. Numai doi oameni nu-l auzeau : boierul, care cânta mereu la orgă, și cucoana care voia să plece la Varșovia. Când vreunul dintre vecini îi întreba dacă-i adevărat că vînd moșia, el se mulțumea să zîm- bească și să ridice din umeri, iar ea răspundea cu un oftat :

— Am vrea să vindem, deoarece la țară e mare plictiseală. Dar ce să facem dacă papă n-a\* găsit încă un cumpărător !...

Slimak, care se înfîlnea adesea cu moșierul și îl cerceta cu luare aminte, nu credea în această vînzare.

„Oricît ar fi de nepăsător, gîndea țăranul despre boier, o nenorocire ca asta l-ar îngrijora și pe el. Că doar stau aici din moși-strămoși, aici au crescut, iar ce dinaintea lui ocupă jumătate din cimitir. O piatră și tot n-ar rămîne nepăsătoare, ce să mai vorbim de un om, dacă ar strămuta-o din locul de baștină. Și pe urmă, doar el n-are datorii,, că alții ! Toată lumea știe că e plin de bani“.

Asemena gînduri treceau prin capul țăranului, fiindcă el îl judeca pe boier cu măsura lui și nu pricepea deloc ce înseamnă o soție care se plictisește la țară.

Iar în vreme ce cugeta astfel, încrezător în înfățișarea liniștită a moșierului, la crîsmă, sub îndrumarea circiumarului Josel, gospodarii puneau la cale treburile însemnate.

Într-o dimineată, pe la jumătate lui ianuarie, bătrîna Sobieska dădu buzna în casa lui Slimak. Soarele de iarnă încă nu apucase să vadă lumea, dar baba avea obrăjii învîlorați și ochii năpădiți de sînge. Intră valvîrtej înăuntru, îmbrăcată într-un cojoc de-o vîrstă cu ea și cu cămașa desfăcută la pieptul uscat.

— Hai, aduceți niște rachiu, *c'evu* împiedicîndu-se de prag, și am să vă spun ceva...

Slirnak tocmai se pregătea să plece în șură să bată griul, dar stîrnit în acest fel, se așeză lîngă sobă și porunci să i se aducă rachiu, știind prea bine că bătrîna nu se juca niciodată cu vorbele.

Dădu de dușcă un păhărel, bătu din picior și strigă „U-ha !...“ După care spuse, ștergîndu-se la gură :

— Voi știți că moșierul vinde toată moșia, pădurile, cîmpul, totul ?... O să păstreze cel mult curtea și grădina...

Slirnak își aduse aminte de luncă și-l trecură fiori reci, dar răspunse scurt :

— Povești !

— Povești ?... repetă bătrîna, străduindu-se să-și stăpînească sughițul. Povești, ai ?... Bine, atunci să vă spun eu care-i adevărul... Ascultați-mă pe mine, gospodarii mai avuți se sfătuiesc cu Josel și Grzyb să cumpere tot satul de la moșier... Tot satul, pe viața mea !...

— Cum pot să se sfătuiască fără noi ? întrebă Slimakowa cu mînie.

— Pot, pentru că vor să vă lase de-o parte. Zic că și așa voi o să stați lîngă calea ferată, de pe urma căreia ați cîștigat o groază de bani, nedreptățindu-i pe ceilalți...

Dădu peste cap al doilea păhărel și vru să continue, dar i. se urcă băutura la cap. Așa că strigă : „U-ha !...” îl; înșfăca pe Slirnak la joc și... o părăsîră puterile. Se frînse ca o floare retezată pe brațul țaranului care o duse în tindă și o așeză într-un colț, atît de vlăguită, încît începu numaidecât să sforăie.

A doua zi, pînă către prînz, Slirnak chibzui împreună cu nevasta ce trebuie să facă în această împrejurare. Spre seară, țaranul se îmbracă în sumanul nou, căptușit cu cojoc, și plecă la cîrciumă să afle cum stau lucruriie.

înainte de a ajunge, se lăsă întunericul, iar în cîrciumă se aprinse lumina. Cînd deschise ușa, îi văzu șezînd la o masă pe Grzyb și Lukasiak. În lumina luminării de seu, îmbrăcați în sumane groase, semănau cu niște pietroaie uriașe care dormitau pe cîmp, străjuind hotarul. La tej-

ghea stătea Josel întivo tunică de lînă murdară cît dungi negre. Avea nasul ascuțit, barba ascuțită, perciuni înguștr, coate ascuțite și tichia ascuțită, iar în privire ceva care te înțepa. >

— Lăudat fie numele Domnului ! spuse Slimak.

— în veciii vecilor ! răspunse Josel cu nepăsare.

Gryb și Zukasiak se mulțumiră să dea din cap, reze-  
mîndu-și coatele pe masă. ;'

— Ce beau gospodarii ? întrebă Slimak.

— Ceai, îl lămuri cîrciumarul.

— Adu-mi și mie. Numai să fie negru ca smoala și cu mult lichior.

— Ai venit pînă aici să bei ceai ? întrebă Josel batjocoritor.

— N-am venit pentru ceai, ci să aflu...

— Despre cele povestite de bătrîna Sobieska, mormăi cîrciumarul.

Slimak se așeză lîngă Grzyb și începu vorba :

— Vreți să cumpărați satul de la moșier ?

Țăranii se uitară la Josel, care zîmbi. După o vreme îi răspunse

Lukasiak :

— E... vorbim și noi așa, că n-avem ce face !... Cine-ar putea aduna atîta bănet pentru afacerea asta ?

, — Ați putea cumpăra locul numai voi doi, tu și Grzyb, interveni Slimak.

— Poate că am putea, îi continuă vorba Grzyb, dai\*<sup>5</sup> numai pentru noi și pentru cei care locuiesc în sat.

— Păi eu de unde sînt ? întrebă Slimak.

— Tu nu ne-ai luat părtași la afacerile tale, așa că nu-ți băga nasul în treaba noastră.

— Nu e numai treaba ta, ci a obștei.

— Tocmai că a mea este ! strigă Grzyb înfuriat.

— Așa cum e și a mea.

— Ba nu !... se împotrivi, bătînd cu pumnul în masă.' Dacă cineva nu-mi place, nu-i îngădui să cumpere și\* basta !...

Cîrciumarul zîmbi din nou.

Văzîndu-l pe Slimak că pălește de furie, Lukasiak îl luă de mină pe Grzyb»

— Hai acasă, cumetre, îi spuse. Ce rost are să ne sfădim pentru o treabă nesigură ? Hai, hai, cumetre.

Grzyb privi la Josel și se ridică de pe laviță.

— Așadar, vreți să cumpărați fără mine ? întrebă Slimak din nou.

— Și tu ai cumpărat astă-vară găinile fără noi, răspunse Grzyb.

Apoi eh și Lukasiak dădură mîna cu cîrciumarul și ieșiră din încăpere fără să-și mai ia rămas bun de la Slimak.

Jose! privi în urma lor, zîmbind întruna.

Cînd. pașii lor se depărtară prin zăpadă, se întoarse spre Slimak.

— Vezi ce rău e să iei pîinea evreilor ? Eu am pierdut cincizeci de ruble din cauza ta, tu ai cîștigat douăzeci și cinci, dar te-ai ales și cu supărarea satului de vreo sută de ruble...

— Și vor să cumpere pămîntul moșierului fără mine ? întrebă Slimak,

— De ce să nu-l cumpere ? De vreme ce ei cîștigă, ce-i mai interesează

că tu pierzi ?

Țăranul dădu din cap.

— Măi să fie ! șopti.

— Eu, îi spuse Josel, aş putea să te împac cu oamenii din sat, dar de ce să m-amestec ? M-ai și păgubit o dată, parcă ai un dinte împotriva mea.

— Și nu vrei să ne împaci ? întrebă Slimak.

— V-aș împăca eu, dar cu niște condiții...

— Ei

— Tu, Slimak, trebuie să-mi dai mai întâi cele cincizeci de ruble pe care le-am pierdut astă-vară din pricina ta, și pe urmă... pe urmă să ridici o casă pe lotul tău și să i-o dai cu chirie unui cumnat de-al meu,



“ Ce vrea să facă acolo ?

— O să cumpere cai și o să care oamenii și mărfurile de la gară.

— Și eu ce-o să fac cu caii mei ?

— Tu o să ai pământ.

Țăranul se ridică de pe laviță.

— Nu te mai osteni să-mi aduci ceaiul, spuse.

— Nici n-am de unde, răspunse Josel nepăsător.

— Cele cincizeci de ruble n-o să ți le dau și nici casă pentru cumnatul tău n-am să ridic.

— Cum ți-e voia, i-o plăti cârciumarul.

Slimak părăsi cârciuma irîntind ușa ; Josel își întoarse după el nasul ascuțit și barba ascuțită, zîmbind cu melancolie. În întunericul nopții, Slimak se lovi de un argat de la curte, care ducea pe umeri un sfert de sac de grâu, apoi zări pe una din slujnicile boierului furișîndu-se printre garduri cu o gîscă ascunsă sub cojoc ; în acest timp, Josel zîmbea întruna. Zîmbea cînd îi plăti argatului doi zloți pentru sacul de grâu, zîmbea cînd dădu pe gîscă o sticlă cu bere acră, zîmbea ascultînd gospodarii care chibzuiau să cumpere moșia, zîmbea plătindu-i bătrînului Grzyb două ruble la sută pe lună și tot așa cînd lua de la tinărul Grzyb două ruble din zece.

Zîmbetul nu-i părăsea niciodată trăsăturile aspre ale feței, așa cum tunica murdară în dungi negre nu se despărțea niciodată de trupul lui. \*

Acasă la Sîlmac, focul se stinsese în sobă și copiii dormeau, cînd țăranul, întorcîndu-se de la crîșmă, începu să se dezbrace pe întuneric.

— E, ce e ? îl întrebă nevasta.

— Asta-i trebușoara lui Josel, răspunse. El e în fruntea lor.

— Și nu te iau și pe tine ?

Ji nu vor, dar o să mă duc de-a dreptul la boier. Te duci mîine ?





— Mîine. Altminteri pierd lunca. Și ce m-aș face fîfă ea, nefericitul de mine ?... oftă țăranul.

Veni mîine, veni poimîine, trecu o săptămână întreagă, dar Slimak nu se duse la curte. Într-o zi, spuse că trebuie să bată secara pentru un neguțător, în alta că e prea frig ca să mai iasă din casă, iar a treia începu să-l doară ceva înăuntru. În realitate, nici nu bătu secara, nici nu-l supără vreo durere, dar îi ținea ceva în loc. Ceva ce țărani numesc lipsă de curaj, boierii — lene, iar învățații — lipsă de voință.

Nu făcu nimic în aceste zile ; mîncă puțin, se înfuria pe toți ai casei și umbla de colo-colo prin gospodărie, oftînd mereu. Cel mai adesea, se oprea la marginea luncii acoperite de zăpadă și se gîndea ; lupta cu el însuși. Judecata îi spunea că trebuie să se ducă o dată la curte și să sfîrșească într-un fel cu lunca ; o altă putere însă îi umplea sufletul de teamă, îi împiedica picioarele și-i șoptea la ureche : „Nu te grăbi, mai amînă o zi, o să se aranjeze cumva...”

— Josek, de ce nu te duci la boier ? îl certă nevasta. Că tot trebuie să te duci o dată și să lămurești treaba.

— Și dacă n-o să-mi vîndă lunca, ce mă fac ?.. îi răspunse țăranul.

Stătea încă la îndoială, cînd într-o seară Sobieska îi dădu de știre că un grup de oameni au fost azi la boier și l-au rugat să le vîndă moșia.

Pe Sobieska o dureau toate oasele, așa că-i cerU lui Slimak un păhărel de rachiou. După ce4 căpătă, i se dezlegă limba :

— Să vezi, a fost așa. S-au dus Grzyb, Lukasiak și Orzechowski, îmbrăcați ca ia Paști. Boierul i-a poftit; în cancelarie, dar Grzyb a tușit și a început hodoronc-tronc din prag :

„Boierule, am auzit că vrei să vinzi averea de la părinți. Oricine are dreptul să vîndă ce-i al lui fi ori^ cine să cumpere, numai să plătească așa cum se cuvine.



Toate bune, sigur, dar n-ar fi frumos ca moșia păstrată din moși-strămoși atîta amar de vreme, pe care am muncit-o noi, țărani, cu truda noastră, să încapă pe mîini străine. De aceea, boierule, vinde-ne-o nouă, țăranilor și sătenilor dumitale, nu mai căuta oameni străini care nu respectă amintirea celor dinainte.

A vorbit atît de frumos, vreun ceas, continuă So- bieșka, de parcă era preotul în amvon. Pînă cînd i-au amorțit șalele lui Lukasiak și toți au început să pîngă. Abia atunci, unde nu-ncep țărani să-i facă la plecaciuni boierului pînă la pămînt, iar boierul să le ia capul în mîini...

— Ei și, cumpără moșia o întrerupse Slimak nerăbdător.

— De ce să n-o cumpere ?... O cumpără !... exclamă băbăția. Numai că nu se înțeleg din preț, fiindcă boierul cere o sută de ruble pe pogon, iar țărani îi dau cincizeci. Dar ascultați la mine, atîta au plîns și s-au pupat, atîta au vorbit de unirea care trebuia să fie între țaran și boier, că pînă la urmă gospodarii musai să mai aduge vreo zece ruble, iar boierul să-i ierte de celelalte. Josel îi învață să nu dea mai mult, să nu se grăbească, și vor face tîrgul... Deștept ovreiu, lua-l-ar dracu' !... De cîteva săptămîni de cînd țărani se tot sfătuiesc la crîsmă, are la mușterii de parcă s-ar fi arătat Maica Domnului prin sat... O, Maică, făcătoare de minuni !...

— Și pe gospodari îi asmute împotriva mea ? întrebă Slimak.

•— De asmuțit, nu-i asmute, răspunse femeia, dar mai strecoară uneori cîte o vorbuliță, cum că tu nu mai ești țaran, ci neguțător... Sătenii sînt și mai îndrîjiți împotriva ta ca el. Nu pot uita că ai cumpărat pui de la. ei cu un zlot și i-ai vîndut hotarnicilor cu doi...

Aflînd aceste noutăți, a doua zi, Slimak plecă de dimineață la curte și se întoarse acasă pe la amiază cu o înfățișare cam acră»



— E, ce-ai făcut ? îl întrebă Jagna,

— Ce să fac ? Am fost, o să-ți povestesc totul, dar dă-mi să mănînc.

După ce se dezbracă, se așeză la masă înaintea unei străchini cu ciorbă de varză și începu :

\*— După ce-am trecut de poartă, mă uit eu și văd că într-o parte a conacului toate ferestrele erau deschise. Pe gerul ăsta ! auzi tu, Jagna ?... O fi murit, Doamne ferește, cineva, m-am gîndit. Mă uit înăuntru și în odaia cea mai mare (aia cu istîlpi albi, ca la biserică) îl văd pe lacheul Mateusz, alunecînd pe dușumea. Fără tunică, cu un șorț în față, se sprijinea de perie și se da pe dușumea cum se dau copii pe gheață. \*îi spun : „Lăudat fie ! ce faci, Mateusz ?“ „în vecii vecilor ! răspunde, vezi' și tu, lustruiesc podeaua, fiindcă la noi o să fie mare dănțuială“. „Boierul nu s-a sculat încă ?“ îi zic. „Ehei, îmi răspunde, boierul s-a sculat, dar acum croitorul îi probează sumanul, pentru că el vrea să se îmbrace pentru danț ea țărani din regiunea Cracovia, iar cucoana ca o țigancă“. „Eu, îi spun, voiam să-l rog să-mi vîndă lunca“. La care Mateusz, lacheul de : „Nu fii prost, Slimak ! Cum poate vorbi boierul cu tine, cînd se pregătește pentru o nuntă ca la Cracovia ?...“ Și iar a început să alunece, de mă dureau ochii cînd mă uitam la el.

Am plecat de la fereastră și am zăbovit o vreme în fața bucătăriei. Acolo, vînzpleală grozavă, ardea focul că la fierărie, untul sfîrșia... Mă uit eu și-l văd că iese din bucătărie pe Ignac Kempiarz, care e ajutor de bucătar la curte, da' era atît de mînjit de sînge, de parcă-l lovise cineva cu securea. îl strig : „Ignac ! pentru Dumnezeu, cine te-a umplut de sînge așa ?“ „Nu e sîngele meu, îmi zice, bucătarul mi-a dat cu o rață tăiată în cap“. „Slavă Domnului, îi spun, că nu e sîngele tău, cum să fac să-l găsesc pe boier ?“ Iar el : „Așteaptă aici, fiindcă au adus o căprioară și trebuie să vină s-o vadă“.



Ignae a dat fuga la fîntînă, iar eu stau și aștept, plnă cînd mă apucă un căscat... Dar aștept...

— E, și l-ai văzut pe boier ? îl întrerupse nevasta pier- zîndu-și răbdarea.

— Se-nțelege că l-am văzut

— Și-ai vorbit cu el ?

— Cum altfel!

— Da, și cum a rămas ?

— ■ Păi eu i-am spus : „Mă rog de iertare, boierule, am venit pentru luncă...” Iar el mi-a șoptit: „Ee, astăzi, să nu-mi vorbești de afaceri, că nu-mi stă capul la asta”o

— Numai atît ? îl întrebă femeia.

Slimak își desfăcu brațele.

— O să mă duc iar mîine sau poimîine, cînd s-or sătura de somn după dăntuială, sîrși.

În acest timp, Maciek Owczarz tocmai intra cu sania în pădure după lemne. Avea cu el securea, un coș cu de-ale gurii și fetița Zoskăi proasta. De cînd o părăsise în toamnă, mama nu mai întrebuse de ea nici pînă-n ziua de azi, așa că o îngrijea Owczarz. O hrănea singur, îi așternea să doarmă în grajd și o lua cu el la orice muncă, numai s-o aibă mereu sub ochi.

Copila era atît de neputincioasă, încît mai că nu se mișca deloc și nu zicea nici pîs. Soții Slimak și mai cu seama Sobieska îi prevesteau o moarte apropiată.

— Nu trăiește nici o săptămînă.

■ — Ca mîine moare.

■ — Ehe, e ca și moartă.

Așa vorbeau despre ea. Dar orfana trăise o șăptă- mînă,<sup>s</sup> nu murise a doua, iar într-o bună zi, cînd toți o socoteau moartă, deschisese din nou ochii palizi.

La asemenea prevestiri, Maciek se mulțumea să dea din mînă spunînd ; „Nu vă temeți, n-o să i se întîmple nimic !...” în fiecare noapte o ducea să sugă pe furîș de la vacă, iar ziua n-o lăsa o clipă singură.

■ — Maciek, de ce te zbați atîta pentru biata orfană ? îi spunea nu o dată Slimakowa. Poți să-i vorbești cu vor\* bele scripturii sau chiar să i le citești, că tot nu pricepe nimic, atît de proastă e, În viața mea n-am văzut una ca asta...

— Da\* de unde !... îi răspundea argatul. Își are și ea mintea ei, numai că nu vorbește. Dar și cînd o să-și dea drumul, o să-i închidă gura și unui om bătrîn.

Și fie că ducea gunoiul pe cîmp, fie că bătea griul sau își peticea îmbrăcămintea, o lua cu el și pe orfana căreia îi povestea despre munca lui, îi dădea lapte dintr-o sticlă mică ori o legăna să adoarmă, cîntîndu-i fals ; „Orfana mergea prin sat, Cu cîinii droaie după ea...”

Astăzi o adusesse în pădure. O învelise în resturile unui cojoc vechi, apoi într-o pătură, o legase între leucile dinainte ale sâniei și așa coborîseră și urcaseră, deoarece locul era deluros. Ieșiseră pe neașteptate la șes și înaintau cu fața spre soarele, ale cărui raze piezișe, răsfrînte de giulgiul



nemărginit de zăpadă, îi orbea cu străluciri puternice.

Copila începuse să plîngă. Owczarz îi întoarse capul într-o parte, spunîndu-i :

— Ei, vezi, ți-am zis eu să închizi ochii. Nici un om, fie el mare boier sau chiar episcop, nu poate să se uite la soare, pentru că ăsta e felinarul lui Dumnezeu. Domnul Isus, de cum se revarsă zorile, îl ia în mînă în fiecare zi și își cercetează gospodăria de pe pămînt. Iarna, cînd îl supără gerul, merge pe drumul cel mai scurt și se odihnește mai mult noaptea. Vara însă, se scoală la patru și colindă prin toată lumea pînă la opt seara. Așa și omul se cuvine să trebăluiască numai din zori pînă la apusul soarelui. Tu poți să dormi mai mult și ziua, că și dacă n-ai să dormi, mare scofală tot n-ai face. Dii L'.

Și așa intraseră în pădure.



~ E, vezi, îi spunea acum Owczarz fetei. Aici e pădurea, dar nu e a noastră, ci a boierului. Slimak a cumpărat patru stinjeni de lemne și trebuie să le cărăm acasă cât e drumul bun și nu e nevoie de cai la câmp. Când o să crești mare, o să vii și tu cu alți copii după afine. Dar vezi să nu te duci prea departe, că-ți taie calea vreun lup. Ptruu !... Oo !...

Opriră lângă grămada de lemne. Owczarz dezlegă fetea din sanie și, uitându-se în jur, o așază pe o tufă de ienupăr, într-un loc mai ferit. Apoi scoase din coș sticluța cu lapte și i-o puse în gură.

— Na și bea, să mai prinzi putere, că e de robotit, nu glumă. Reteveiele și așchiile sînt cam mari și o să nădușesc bine pînă încarc sania. Nu mai vrei ?... Gata !... Să-ți fie de bine. Dacă-ți mai trebuie ceva, să mă chemi.

„Oricum, pînă și cu pruncu’ ăsta tot e mai bine decît singur cuc, adăugă în gînd. Mai demult n-aveam la cine deschide gura, iar acum mă satur de vorbă

Se apucă să încarce lemnele.

— Ca să vezi, cum e și munca asta. Jedrek ar zmuei îndată vreo spărtură, ar dărîma toată grămada, ar osteni și s-ar opri să se odihnească. Tu însă ia numai lemnul ide deasupra, așa, frumos, și t.rage-l încet, pune-l pe umăr și sus cu el în sanie. Țasta-i unul. La fel și cu al doilea. Ia-l cu grijă pe cel de deasupra, pe umăr și în sanie cu el. S-au făcut două. Numai să nu te grăbești, să nu te opintești prea rău, că ostenești.

Lemnele, lua-le-ar dracu’ nu vor să se așeze în sanie, fiindcă își au și ele judecata lor și știu ce le așteaptă. Fiecare preferă colțisorul lui, oricît de rău ar fi. Numai unuia care n-are nimic nicăieri nu-i pasă, adăugă oftînd. Îi e totuna pe unde îngheta.

Astfel vorbea Owczarz de unul singur, încercînd sania pe îndelete. Din cînd în cînd, se mai odihnea, acoperea orfana cu pătura sau își mai bătea șoldurile cu mîi- nile înțepenite, ca să se mai dezmoștească. Între timp, cerul se înroși și se iscă un vînt puternic și umed dinspre apus.

Adîncită mai înainte în somnul de iarnă, pădurea se învioră dintr-o dată, începu să se miște și să vorbească. Acele verzi de pin se înfiorară, apoi crenguțele și ramurile groase se clătinară, făcîndu-și parcă semne una alteia ; în cele din urmă, se mișcă sălciile și trunchiurile copacilor. Se legănau înainte și înapoi, sfătuiindu-se sau pregătindu-se de plecare. Părea că li se urîse cu nemișcarea de veacuri și că în orice clipă erau gata să pornească undeva, fie și la capătul lumii, îmbulzindu-se și șopo- cîind.

La răstimpuri, partea de pădure în care se afla sânia lui Owczarz se liniștește, parcă nevrînd să-și dezvăluie tainele unei ființe omenești. Atunci se aud de departe pașii picioarelor nenumărate, marșul unei coloane întregi. Iată că se apropie din străfunduri cenușii șirurile aripii drepte ; vin, sosesc, ajung în rînd cu noi, au și trecut... Acfim se urnește aripa stingă ; se aude scrișnetul zăpezii, scîrțitul ramurilor, fișitul aerului care se dă la o parte ; vin, sosesc, ajung în dreptul țaranului și trec de el. Iată și coloana din mijloc, încurajată, începe să-și trosnească ramurile, să-și facă semne cu crengile, să-și strîngă rîndurile cu șoapte amenințătoare. Își apleacă vîr- furile, uriașii se îndoaie-înainte, pornesc... Dar se opresc deodată... Văd

două ființe omenești în fața cărora pădurea nu și-a mărturisit tainele. Așa că stă locul și fremătind minioasă, le împoașcă avan cu conuri și ramuri uscate, spunându-le parcă : „Owczarz, pleacă de aici, pleacă de aici și nu ne sta în cale...”

Owczarz este însă doar un argat. Deși se teme de zgomotele pădurii și s-ar bucura să lase drumul liber uriașilor, nu poate s-o facă pînă cînd nu încarcă sania cu lemne. Nu mai stă să se odihnească, nu-și mai freacă mîinile amorțite de frig, ci se grăbește să așeze lemnele,

ca să fugă din pădure de frica nopții și a vifornitei de iarnă.

În acest timp, cerul se acoperă tot mai mult de nori. pădurea se umple de neguri, începe să cadă o bufă mai mărunță ca boabele de mac și înghețată. Cît ai rosti câteva rugăciuni, sumanul lui Maciek, pătura orfanei și coamele cailor se acoperă cu o pojghiță subțire și rece de gheață care trosnește. Lemnele devin atît de alunecoase, încît nu le mai poate ține în mină ; zăpada de pe jos e netedă ca sticla, încît nu-și mai poate propti piciorul pe ea. Maciek aruncă în sanie ultimele spărturi și se uită neliniștit la soarele care scapătă. E lucru cu primejdie să te întorci acasă cu asemenea încărcătură, prin lapo- viță și la vreme de noapte !...

Așeză în grabă orfana în sania încărcată, își făcu. semnul crucii și dădu bice cailor. Maciek se teme de multe lucruri pe lume, cel mai mult însă îl înspăimântă gândul că sania ar putea să se răstoarne pe drumul alunecos și să-l strivească, așa cum i se întîmplase cu carul mai demult.

— Dii Dii L, strigă Maciek la cai.

În sfîrșit, ieșiră din pădure, drumul e din ce în ce \* mai rău. Sania neferecată intră mereu prin gropi și s-ar fi răsturnat de multe ori dacă țăranul tremurînd de spaimă și de frig n-ar fi rezemat-o. O singură poticnire a piciorului sucit și s-ar prăpădi și el și orfana ; lemnele i-ar strivi iar gerul ar împlini restul.

Nu departe de drumul mare, șleaul era atît de alunecos, încît caii se opriră. Scîrșîitul sâniei încetă, țăranul ostenit nu mai strigă : „dii !...“ și în jur se înstăpînî liniștea. O liniște atît de adîncă, încît se auzea de departe freamătul minios al pădurii, șuierul vîntului printre lemnele din sanie și suspinele înăbușite ale copilei.

— Dii L. strigă Maciek.

Gaii se zmciră și alunecară în loc.

— Dii L. repetă punînd și el umărul la sanie.

«j> — Avapostul



înaintară câțiva pași, dar se opriră din nou.

— Sub ocrotirea ta alergăm, sfântă Născătoare de Dumnezeu... șopti țăranul.

Înșfacă securea din sanie și începu să cioplească drumul ca sticla dinaintea cailor.

' După ce trudi vreo jumătate de ceas, ajunse la drumul mare ; era foarte obosit. în acel loc, drumul urca pe o colină mai înaltă, aproape cu neputință de trecut pe întuneric și aluneeuș. Luă din sanie orfana care suspina, se așeză alături și învelind fetița, se întrebă : o să vină oare Slimak în ajutorul lor, sau o să se culce în odaia caldă și o să-i lase de izbeliște ?...

— Poate că o să vină, că-i pare rău de cai, Nu-ți fie frică, nu piînge, îi șopti orfanei. Dumnezeu cel milostiv e pretutindenii și nu ne va lăsa să pierim. Nu mai piînge, că tot n-ajută la nimic.

Deodată i se păru că șuierul viforîței se transformă în clinchet de clopoței. Răsunetul lor, mai gros, mai subțire și foarte subțire se auzea ca în timpul unei procesiuni: „Cling!... cling!... cleng!... cleng!...” “ La început crezu că-l înșală urechile, dar clopoțelii răsunau întruna din ce în ce mai tare, din ce în ce mai aproape, ca roiurile de țințari prin mlaștini.

— Ce poate să fie ? șopti și se ridică în picioare.

Departa, printre colinele acoperite de ienuperh se ivi pe zăpadă o flăcăruie roșiatică, urmată de a doua, a treia, a patra... Din cînd în cînd, dispăreau prin trecători. apoi străluceau iarăși pe înălțime, în cer parcă, după care se subțiau din nou în clinchetul neînterupt al clopoțelilor. De fiecare dată cînd apăreau iarăși, flăcările luminau tot mai puternic, așa că în curînd. în strălucirile lor se putea vedea o mulțime de siluete întunecate ca re alergau repede în direcția lui Owezar.

În același timp, la urechile argatului ajunse larma unor glasuri omenești, tropotul cailor și plesnete de bici.

— Hei, ha !...





Cu grijă, că aici e pantă !...

- N-ai decît să-ți frîngi gîtul!...
- Hei, voi de-acolo !... Nu faceți pe nebunii !
- Opriți sania. Eu cobor !...
- Mină înainte !...
- Isuse, Mărie !
- Orchestra nu s-a răsturnat ?
- încă nu, dar o să se răstoarne L.
- Hei, la, la L.

Acum Owczarz înțelese că era un șir de sănii, mari și mici, cu patru și cu doi cai, întovărășite de cîțiva călăreți care purtau torțe aprinse, în beznă nopții și în ceața înghețată, lumina lor producea un efect ciudat. Părea că alaiul intră pe o poartă rotundă, luminată de focuri roșietice, într-o prăpastie, din care nu va mai putea ieși niciodată.

Săniile înaintau mereu în galopul cailor, strigînd, fiu- ierînd ,cîntînd, plesnind din bice, deși drumul era plin de hîrtoape. Deodată se opri lîngă sania lui Owczarz.

- Hei, ce-i acolo ?
- Stați !... O sanie ne astupă drumul.
- Cine e ?
- Un țăran cu lemne.
- Dă-te la o parte, porc de cîine !...
- Hai să-l împingem în șanț !...
- Lăsați-l în pace !... Mai bine să-l ducem pînă sus !
- Bravo, să-l trecem !... Domnilor, jos din sănii !...

Și înainte ca Owczarz să-și vină în fire, îl înconjură o mulțime de boieri cu măști, pene, veșminte bogate, săbii, mături și chitare. Unii puseră mina pe sanie, alții pe el, urcară pînă pe virful dealului, apoi coborîră și-l lăsară într-un loc sigur, de unde se putea întoarce acasă fără prea mare greutate.

— Doamne, Dumnezeu ! șopti Maciek uluit, uitîndu-se cu atenție la aceste arătări, printre care recunosc pe cîțiva boieri din satele învecinate.

— Se duc să petreacă la boierul nostru, adăugă după o clipă. Strașnici flăcăi, și ce boieri de treabă L. Dacă nu erau ei, stăm aici pînă dimineață.

în acest timp, de sus se auzeau strigăte :

— Doamnele se tem să urce panta...

Să coboare, le conducem pe jos.

Și alergară cu toții iarăși pe înălțime.

Săniile nu pot să treacă pe aici...

— De ce nu pot să treacă ? întrebă un glas tineresc. Antoni, dă-i drumul.

— N-o să izbutesc, boierule...

— Atunci dă-te jos de pe capră, caraghiosule ! O să trec eu, dacă ție ți-e frică...

După o clipă, răsună puternic clinchetul clopoțelilor și de pe vârful colinei sania cu doi cai trecu ca vîntul pe lîngă Owczarz. Țăranul se închină.

Sus, se auziră iarăși strigăte :

■— Andrzej, e rîndul tău Stai, domnule conte !...

— Nu risca, domnule...

— Dă-i drumul L.

A doua sanie trecu ca o furtună.

.?— Bravo

li— Ce băieți curajoși !

Hai, Jacenty, mînă !...

De astă dată porniră în goană de sus, să-și rupă gîtul, nu alta, două sănii alăturate. în fiecare se aflau cîte un Vizitiu și un boier.

• întrecerile nebunești sparseră ghețușul de pe drum, așa că celelalte sănii, goale, puteau acum să urce și să coboare fără primejdie, ceea ce și făcură cu grija cuvenită,

\*— Acum să mergem L. se îndemnară cei de sus.

— Fiecare să dea mina unei doamne...

— Polka...

— Muzica, înainte L;



Oamenii eu torțe se înșirară de-a lungul drumului, orchestra își încercă instrumentele și perechile se așezară în șir. Răsună melodia tînguitoare a polonezei de Ogiri- ski \*, și din mulțimea rînduită pe deal începură să coboare pereche după pereche asemenea unui fir colorat, deșirat de pe un ghem întunecat.

Owczarz își luă căciula de pe cap. se retrase în spatele sâniei și scoase capul orfanei din cojoc.

— Uită-te și tu, uită-te bine. pentru că a doua oară n-ai să mai vezi asemenea frumusețe. Nu-ți fie frică, așa zic și eu alai !... Numai boieri și cucoane, și sînt atît de mulți, cîte oi pe imaș...

La cî ți va pași, stătea un lacheu cu o torță, așa că țăranul vedea foarte bine fiecare pereche din șirag și îi explica orfanei în șoaptă

— Uită-te la cel căruia i se vede platoșa de sub manta, cel care poartă o căldare de ^ilamă pe cap ? E un mare cavaler L. Cei ca el au cucerit jumătate de lume odinioară, acum însă au pierit cu toții.,,

Prima pereche trecu de sania țăranului și dispăru după colină,

— Uită-te bine și la cel cu barbă căruntă și pene în căciulă. E un boier mare și senator... Cei ca el au ținut în stăpînire jumătate de lume în alte vremuri, dar acum au pierit cu toții.,,

A doua pereche se topi în întuneric.

— Așa eu gulerul mare, își continuă țăranul lămuririle, e persoană duhovnicească. Cei ca e] știau totul eîndva, ce-i în cer și pe pămînt. iar după ce mureau, se făceau sfinți. Astăzi însă au pierit cu toții...

A treia pereche se ascunse după colină, <sup>20</sup>

\*=— Iar așa. cel peștriț ca o ciocănitore, e și el un boier mare. N-a făcut nimic, a băut tot timpul și dăntă- luit. Putea să bea o vadră de vin dintr-o dată și a irosit atîta bănet, că pînă la urmă a trebuit să-și vîndă moșia de la părinți. Cînd totul a fost cumpărat, parcă s-a dus și el.

Trecu a patra pereche.

— Uite, uite că acum vine un ulan !... Oho ! Cei ca el s-au războit mult... Au colindat toată lumea cu Napoleon și au bătut toate noroadele. Astăzi însă și aștia au pierit...

Dar privește, privește-i pe cei care se aprqpie... O, unul e coșar, celălalt e fierar, al treilea cîntă la chitară, iar așa, chipurile, e țăran, dar de adevărat sînt cu toții boieri îmbrăcați cu alte haine, așa ca să petreacă...

Alaiul trecu de țăran, poloneza lui Ogihski răsuna tot mai slab, în cele din urmă se stinse. Lăsară în urmă drumul cel mai greu, așa că începură să urce în sâni cu strigăte~și hohote de rîs. Clincheni iarăși un clopoțel,, al doilea, al zecelea, bicele plesniră din nou, se auziră tropotele cailor și alaiul galopă mai departe.

---

<sup>20</sup> Miehla Kleofas Oginski (1765—1833), compozitor și activist politic polonez ; ajutor de vistiernic al Lituaniei din 1793, consilier și senator în guvernul țarului Alexandru I. Stabilit la Florența din 1823. A compus cca. douăzeci de poloneze foarte populare, valsuri și mazurci pentru pian, cîntece revoluționare, marșuri ș a.

Țăranul își puse căciula pe cap, așeză fetița în sanie, apucă hățurile și porni cu grijă spre casă. În depărtare, înaintea lui, clincheneau clopoței și licăreau luciri roșietice ; uneori vîntul aducea cîte un strigăt mai puternic, în sfîrșit, nu se mai auzi și nu se mai văzu nimic.

— Ei sînt boieri, e drept, dar e bine oare să se joace cu asemenea lucruri ? murmură Owczarz. Fiindcă își aminti de portretul bătrînului senator, care mucegăia sub corul bisericii (la care se și rugase nu o dată), de tabloul rupt al șlehticului ras în cap, pe care țăranii îl porecliseră blestematul, și de statuia neagră a cavalerului care, îmbrăcat în zale, cu paloșul în mînă și mînușa de fier sub cap, zăcea lîngă altarul sfintei mucenițe Apolonia. Uite pe cine maimuțăresc boierii noștri !...

Apoi îi veniră în gînd episcopul agățat în sacristie,

*im*



care înviașe morții cu martori, călugărul care trecuse Vistula pe mantaua lui, și regina care adusese tocmai din Ungaria pînă în Polonia sare pentru săraci K La urmă, îi apără înaintea ochilor, parcă aievea, bunicul lui, Roch Owczarz. Deștept bunicul ! umblase cu Napoleon prin lume, iar la bătrînețe ajunsese să trăiască pe lîngă biserică ; le tălmăcea pe toate atît de bine, incit cîștiga mai mult decît organistul.

■— Odihnește-i, Doamne, sufletul de-a pururi ! șopti Owczarz. Il rodea totuși ca un vierme în inimă gîndul că boierii nu fac bine, jucîndu-se cu lucrurile bisericești, „Ar fi în stare să se îmbrace și în sfintele odăjdii./” medită.

Mai avea încă vreo verșă <sup>21 22</sup> pînă acasă. Din depărtare, abia mai răzbăteau pînă la el glasurile boierilor, cînd îl zări deodată pe Slimak înaintea lui.

— Ne-am gîndit că te-ai poticnit la poalele dealului, îi spuse Slimak, dar tu, slavă Domnului, vîd că ai ajuns cu bine. Ai văzut nunta ?

— Oho, ho !... răspunse Owczarz.

— Nu te-au lovit boierii ?

— De ce să mă lovească ? Ba m-au trecut dealul cu sanie cu tot.

— O !... Și nu te-a vătămat nici unul ?

— Nu m-a vătămat. Numai unul mi-a îndesat căciula peste ochi, așa în joacă.

— Da, așa sînt ei. Sau te aduc în sapă de lemn, sau sînt buni de pus la rană. Se poartă cum li se năzare, conchise Slimak.

— Cum li se năzare ! repetă Owczarz. Dar au un curaj grozav. Lua-i-ar dracu' ! S-au prăpăstuit de sus de

---

<sup>21</sup> Este vorba de Kinga (1224—1292), prințesă de Cracovia și Sandomierz ; fiica regelui Bela al IV-lea și soția regelui Boleslaw cel Rușinos, din 1239. Rămasă văduvă în 1279, se călugărește ; este beatificată în 1690.

<sup>22</sup> Veche măsură de lungime, în Polonia, egală cu 1,0668 km.





tot cu săniile, de m-au trecut fiorii. Cred că erau băuți bine, pentru că nici unul nu și-a frînt grumazul. Un țaran, treaz dacă era și tot nu scăpa cu viață dintr-o ananghie ca asta.

În curînd îi ajunseră din urmă două sănii. În cea dinainte era numai un călător, iar în a doua doi.

— Voi sînteți din satul ăsta ? întrebă călătorul din, prima sanie.

— Din ăsta, răspunse Slimak.

— Nunta care a trecut se ducea la voi ?

— Nu, la noi, ci la boier.

— Măi să fie... Dar arendașul Josel este acasă ?

— Cred că este, dacă nu cumva a plecat să mai înșele pe cineva, dădu răspuns Slimak.

— N-ați auzit dacă boierul vostru a vîndut moșia ? întrebă un glas gros din cea de a doua sanie.

— Ce rost are să vorbești despre asta, Fryc !... îl dojeni cel de lîngă el.

— Pentru că afacerea asta nu face două parale, răspunse cu minie glasul gros.

— Aha, ei sînt L, mormăi Slimak, cercetîndu-i cu atenție pe călători.

Săniile goniră înainte.

— Musai să fie ovrei, rosti Owczarz, fiindcă nu prea vorbeau bine și purtau barbă.

— Cel dinainte e ovrei, dar ăia doi din spate sînt nemți de la Wolka, zise Slimak, Îi țin minte, pentru că au vorbit cu mine vara trecută.

— Dacă nici boierii nu mai pot face o petrecere fără ovrei, se miră Owczarz. Abia au trecut unii și ceilalți le-au și luat urma,

— Se țin ca fumul după foc, adăugă Slimak.

Tot sporovăind așa, ajunseră la poartă, unde-i aștepta Jșdrek cu felinarul, în curînd intrară în casă, acoperiți de promoroacă, deoarece gerul se întetise.

În acest timp, săniile care-i duceau pe evreu și pe cei doi nemți de la Wolka. coborîră în vale, trecură podul

de peste nu, urcară cu mare greutate prima terasă a-dealurilor și opriră la cârciumă. Aici auziră sunetele unei melodii întrerupte și văzură lucirile trandafirii ale butoiașelor cu smoală aprinsă în fața conacului boieresc;. Nemții se dădură jos din sănii și intrară înăuntru, de unde ieși în fugă cârciumarul Josel și discută câteva minute cu noul sosit. În cele din urmă, îi făcu o plecăciune și-i spuse vizitiului să-l ducă la curte.

Unul dintre nemți, se repezi din cârciumă în urma sănii strigînd:  
...Hei ! Hei! Sania se opri. Neamțul, se sprijini de ea și spuse.

— Astăzi nu se mai poate face nimic.

— De ce ? întrebă evreul fără grabă.

— Pentru că acolo dansează...

— • Ei și ce-i cu asta ?

—Ț Un șleahitic nu lasă niciodată dansul pentru acte.

— Atunci o să vîndă fără acte.

— Sau o să poruncească să aștepți câteva zile.

— Eu n-am timp de așteptat, răspunse evreul. Mină ! îi spuse vizitiului.

La conac, muzica răsuna tot mai puternic, în sat îi răspundeau\* urletele clinilor stîrniți, iar prin ușile putrede dinspre drum șuieratul și gemetele vîntoasei. Sania urca încet dealul, caii se poticneau din ce în ce mai des, vizitiul îi 'șfichiuia cu biciul tot mai avan. iar călătorul își ridicase gulerul înalt de castor și cugeta.

În curte ardeau butoiașe de smoală, bucătăria arăta înăuntru de parcă era luminată cu foc de artificii, pereții conacului iradiau parcă sunete de valsuri. Pe lîngă acareturi se mai auzeau și acum clopoței de îa sănii, vizitii se certau pe locurile pentru cai, de ștacheții gardurilor se mezemau argații, bărbații și femeile din sat, privind la siluetele dansatorilor care treceau mereu prin fața ferestrelor de la salonul cel mare. Peste toată această larmă, muzică, străluciri, petrecere și curiozitate omenească se

întindea noaptea de iarnă, din adîncul căreia, se îndrepta spre. conac evreul gînditor, învelit în guleru-i de castor.

Sania lui modestă se opri în umbra porții ; evreul coborî și înaintă cu pași oboșiți pînă la ușa bucătăriei, li spuse ceva bucătarului, dar bucătarul nu-l luă în seamă ; îi făcu semn spălătoresei, dar aceasta îi întoarse spatele ; în cele din urmă, nimeri peste un flăcăiandru care ieșea în goană de la bufet, îl apucă de braț și-i spuse :

— Uite un zlot, iar după ce mi-l aduci pe lacheul Ma- teusz, îți mai dau încă unul.

Băiatul se opri, cercetîndu-l atent pe evreu.

— Dumneata îl cunoști pe Mateusz ?... întrebă.

— O să-l cunosc, numai să mi-l aduci aici.

în curîrid, Mateusz își făcu apariția.

— Uite o rublă, îi spuse călătorul, iar după ce mi-l aduci pe boier, îți mai dau una. i

Lacheul clătină din cap.

— Boierul e foarte ocupat acum, răspunse, mai mult ca sigur că nu vine.

— Spune-i că vrea să-l vadă domnul Hirszgold în- tr-o problemă foarte urgentă. Mai spune-i că Hirszgold a adus o scrisoare de la tatăl cucoanei. Ține încă o rublă, ca să nu-mi uiți numele : Hirszgold.

Lacheul alergă la conac, dar nu se ^întoarse prea repede. Orchestra făcu o pauză, apoi cîntă o polcă, dar el tot nu se întorcea : în sfîrșit, își făcu apariția.

— Boierul vă poștește în clădirea din spate, îl anunță pe musafirul cu guler de castor. O luă înaintea lui și deschise ușa unei camere în care se aflau cîteva paturi, unele așternute, destinate dansatorilor,

Evreul își scoase blana bogată și se așeză pe un scaun cu căciula de castor în mînă. Era un bărbat arătos, rumen la față, cu barba castanie, îmbrăcat într-un surtuc lung. își întinse picioarele încălțate în ghete de lac, se rezemă de spătarul scaunului și își aținti privirile la flăcăruia luminării, așteptînd gînditor, no



în salon, orchestra sfârși de cîntat o polcă și clupă o pauză nu prea lungă, abordă o mazurcă <sup>23</sup> vioaie. La conac, vînzoleala și tropăiturile se întetiră, cînd și cînd răsuna cîte o comandă de dans, după care urma o explozie de strigăte, de parcă avea să se prăbușească întreaga clădire. Evreul asculta nepăsător, aștepta cu răbdare și medita întruna.

Deodată, în tindă se auzi un zgomot, ușa se deschise la perete, de parcă cineva o smulsese din țîțini și, înaintea musafirului care aștepta, se ivi boierul. Era îmbrăcat în- tr-o manta cu guler roșu, împodobită cu cerculețe și zorzoane lucitoare și în pantaloni largi cu dungi albe și trandafirii, pe cap avea o căciulă roșie cu pană de păun, iar în picioare cizme cu potcoave.

■— Ce mai faci, domnule Hirszburg ? exclamă moșierul vesel. Ce scrisoare urgentă îmi aduci de la socrul meu ?...

Oaspetele se ridică încet de pe scaun, se înclină eu. gravitate și scoțînd scrisoarea din buzunarul de la piept al paltonului, răspunse :

— Poftim, citește și dumneata.

— Cum așa ?... Acum ?... Bine, dar eu trebuie să dansez; mazurca, domnule Hirszburg...

— ■ Iar eu construiesc calea ferată, îl înfruntă musafirul.

Moșierul își mușcă mustața, rupse sigiliul și parcurse scrisoarea în mare grabă. Zbenguiala dansatorilor se întetea, comenzile mazurcii răsunau tot mai des și mai puternic.

— Deci dumneata vrei să-mi cumperi moșia ? întrebă boierul.

— Și asta numaidecît.

— Ascultă, domnule, în casa mea e bal L.

— Iar pe mine mă așteaptă coloniștii. Dacă pînă la

---

<sup>23</sup> Dans polonez din regiunea Mazowsze.



miezul nopții nu mă înțeleg cu dumneata, mâine voi fi silit să mă înțeleg cu vecinul dumitale. El o să ciștige, iar dumneata o să pierzi.

—>- Bine. bine. adică... încuviință moșierul înfrigurat. Socrul meu îmi scrie foarte frumos despre dumneata... Acum însă...

— Dumneata trebuie să scrii doar câteva cuvinte.

Moșierul aruncă pe masă mantaua cracoviană.

— Domnule Hirszgold. "ești într-adevăr nesuferit

— Nu eu, ci afacerile. Aș vrea ca familia dumitale să fie mulțumită, dar n-am cum să lungesc timpul prea scurt...

în tindă-se auziră din nou pași și un ulan dădu buzna în încăpere strigînd :

— Wladek, n-ai frică de Dumnezeu, ce faci ?...

— O afacere urgentă... îl lămuri moșierul.

• — Bine, dar partenera ta te așteaptă...

— Să mă înlocuiască cineva, e într-adevăr ® afacere importantă care nu suferă amînare.

— Dar partenera !... se văietă ulanul, alergînd afară.

în salon, primul conducător al mazurcii răgușise în așa hal, incit amuțise cu totul. Deodată răsună un alt glas de bas :

— Doamnele *rond*, domnii coș !...

— Dumneata cît îmi oferi ? se adresă enervat stă- pinul casei neguțătorului. Ce.situație originală L. adăugă, iovindu-și potcoavele.

— Îți ofer două mii două sute. cincizeci de ruble pe cincisprezece hectare, ca sa nu ne mai tânguim, răspunse negustorul hotărît. Mîine pot șă-ți dau numai două mii.

— *En avani* !... răcni basul în salon.

— Niciodată, se împotrivi moșierul. Prefer să vînd țăranilor.

— Țăranii îți dau o mie cinci sute de ruble, cel mult o mie opt sute.

— Atunci prefer să mă înham eu la treabă...

“ O faci și acum, dar...;

:— *Tournez* /... se strigă în salon.

■ — Oe dar ?... se revoltă moșierul Pămîntul e grozav, pădurile, lunca...

Neguțătorul dădu din mîină.

— Domnule, știu foarte bine ce-î aici, răspunse. Știu de la administratorul dumitale, care a plecat de la Anul nou.

Moșierul se înfurie.

— Atunci o să împart totul coloniștilor strigă.

— Și o să capeți două mii. de ruble pe cincisprezece hectare, iar în acest timp, cuconița o să moară de plictiseală, nu se lăsă neguțătorul, zîmbind.

\*— *Chaine* / pe stînga ! răsună comanda,

— Dumnezeu, ce să fac ?... oftă moșierul.

— Să semnezi înțelegerea, răspunse neguțătorul Socrul dumitale îți scrie și el că-ți ofer prețul cel mai bun și merit toată încrederea.

— *Partagez* !... \*

în tindă se auzi zgomot pentru a treia oară, cineva se împiedică, se lovi de

ușă, înjură de diavoli și trăznete și ulanul năvăli iarăși în cameră.

— Wiadek ! strigă, contele se simte jignit de moarte pentru afrontul pe care i-l faci logodnicei lui și vrea să plece...

— Dumnezeule ! cât sînt de nefericit ! gemu moșierul Domnule Hirszgold, scrie înțelegerea, revin numai&ecât...

Ieși în fugă. Neguțătorul scoase din geantă o călimară de călătorie și o pană, o hîrtie împăturită în patru din buzunar și, la lumina luminării albe, în sunetele mazurcii, tîrșiitul picioarelor și strigătele celui care conducea dansul, scrise vreo cincisprezece rînduri. Apoi se cufundă iarăși în îngîndurare. \*

Mazurca se sfîrși după un sfert de ceas și în încăpere intră curînd moșierul, obosit, dar radios.

■— Gata ? întrebă bine dispus.

m





— Gata.

Citi și semnă cu zîmbetul pe buze,

— Ce valoare poate avea această înțelegere !..., se minună.

— Pentru tribunal, nici una, dar pentru socrul dumi- tale e legală. Și el

Ure banii, răspunse neguțătorul.

Suflă peste iscălitură, împături încet hîrtia și în încheiere se interesează cu o nuanță de ironie ușoară în glas :

— E, domnul conte mai e supărat ?

— Am izbutit să-l liniștesc, răspunse moșierul mulțumit.

— Anul acesta, va avea necazuri și mai mari cu creditorii, murmură neguțătorul. E, la bună vedere și distracție plăcută !

îi dădu mina moșierului care părăsi în grabă încăperea, întorcîndu-se în sala de bal.

Neguțătorul începu să se îmbrace tacticos în blană, în aceeași cH pă, se ivi ca din pămînt Mateusz.

— Domnia ta, întrebă lacheul ajutîndu-l să se îmbrace, ai cumpărat moșia noastră ?...

•— Ce-i de mirare ? nu-i nici prima, nici ultima dată, răspunse neguțătorul. Apoi scoase portofelul și-i dădu lacheului trei ruble.

— Chem trăsura îndată, domnule, spuse acesta, ploco- nindu-se pînă la pămînt.

— Nu e nevoie, îl domoli neguțătorul. Trăsura mea a rămas ia Varșovia, aici am numai o sanie obișnuită și nu prea se cade să mă fălesc cu ea.

După aceste cuvinte, ieși din curte pe jos, însoțit de Mateusz cu toate onorurile.

Treizeci de perechi începuseră contradansul care ținu pînă la cină. După care urmară iarăși poleile, valsuri, mazurci... la nesfîrșit. La răsărit, se revărsară zorile trandafirii, prin case se aprinseră focurile, cumpenele fîmîinilor scîrțîiră prin curți, în șuri duduiră îmblăciele, dar la curte dansau, dansau fără istov.



O dată cu răsăritul soarelui de iarnă, Slimak își luă sumanul pe umeri și ieși pe poartă, îngânându-și rugăciunea. La răstimpuri, privea cerul și-l întreba din ochi cum o să fie vremea, apoi se întorcea iarăși cu urechea spre conac, de unde ajungeau pînă la el lătratul clinilor și sunetele întrerupte ale muzicii. Dus parcă de ecoul lor, ieși în drum și se îndreptă fără să-și dea seama spre rîul acoperit de gheață, continuîndu-și rugăciunea în șoaptă și întrebîndu-se cît o să mai petreacă boierii la curte...

Se uita la bolta albastră, la zăpada trandafirie în razele soarelui, la norii scăldați parcă în purpură, trăgea în piept aerul rece al dimineții și simțea că cerul ăsta, zăpada și gerul nu le-ar da nici pe cea mai frumoasă muzică și dansuri.

— Eu nu mi-aș schimba niciodată sărăcia cu petrecerile voastre!... șopti. Obosesc, nu dorm cît trebuie și ăsta-i tot cîștigul...

își aduse iarăși aminte de rugăciune, goni gîndurile lumești și murmură :

— A doua rugăciune... Tatăl nostru carele ești în ceruri...

Deodată auzi pe cineva vorbind dincolo de colină. Înainta cîțiva pași în direcția aceea și zări doi oameni în mantale lungi, albastre. Unul avea fața îmbătrînită și rasă, celălalt era lat în umeri și bărbos.

îl văzură și ei, iar cel mai în vîrstă îl întrebă :

— Omule, e pămîntul dumitale ? Dar dealul ?

Slimak îi cercetă uluit.

— Dar de ce vă interesează pe voi averea mea ?... răspunse. Că doar v-am spus încă de vara trecută că pămîntul și dealul sînt ale mele.

— Dacă sînt ale tale, vinde-ni-le nouă, spuse bărbosul.

— Așteaptă, Fryc, îl întrerupse bătrînul.

— Tată, dumitale îți place să vorbești mult ! îl repezi bărbosul.

— Stai, Fryc, urmă bătrînul. Vezi dumneata, se adresă țăranului, noi am cumpărat moșia boierului.



~ De ce trebuie să-i spui asta lui ? îl întrerupse bărbosul.

Așteaptă, Frye. Dar vezi dumneata, gospodărule, noi avem nevoie de dealul dumitale, ca să facem o moară de vînt pe el...

— *Herr Jesus* /... sări bărbosul. Tată, dumneata ai dormit prea puțin și ți-ai pierdut mințile !... Ascultă, ii

\* spuse țăranului cu glas mînios, vrem să-ți cumpărăm pămîntul...

— Pămîntul, repetă uimit, țăranul, uitîndu-se înapoi. Pămîntul meu ?...

O clipă ezită, neștiind ce să răspundă, apoi spuse :

— Păi ce drept aveți voi să cumpărați pămîntul meu ?

— Avem bani, răspunse bărbosul.

— Bani ?... Eu nu vînd pentru bani. Țsta-i pămîntul meu. Am stat aici din moși-strămoși, încă de pe vremea iobăgiei, aici a fost casa noastră. Pe urmă, tatăl meu a devenit stăpîn prin lege, și asta scrie în actele comisiei. Iar mai tîrziu, mie mi s-au dat trei pogoane pentru pădure, lucru despre care iarăși scrie în hîrțile comisiei. Pămîntul a fost măsurat de hotarnicul statului, toate hîrțile au fost iscălite și pecetluite, cum se cuvine, așa că... Așa că voi cu ce drept vreți să cumpărați pămîntul meu Da, al meu L.

Tot timpul olt vorbi țăranul cu glasul ridicat, bărbosul îl ascultă întors într-o parte și fluierînd printre dinți, în vreme ce bătrînul își tot întindea brațele și le scutura cu nerăbdare. în sfîrșit, prinzînd o clipă potrivită, strigă;

— Bine, dar noi vrem să-ți plătim !... Cu bani peșin !... Cîte șazeci de ruble pogonul.

— Nu-l vînd nici cu o sută, răspunse Slimak, pentru că n-aveți nici un drept.

— Ne putem înțelege de bunăvoie.

Țăranul se gîndi un răstimp, apoi izbucni în rîs pe neașteptate.



— E, ai îmbătrînit, răspunse, și n-ai ajuns să pricepi că eu nu-mi vînd pămîntul de bunăvoie.

— De ce ?... Cu banii pe care ți-i dăm noi, poți să-ți cumperi treizeci de pogoane dincolo de Bug.

— Dacă pămîntul e atît de ieftin acolo, de ce nu-l cumpărați voi, de ce vă lăcomiți la satul nostru ?

— Ho ! ho !... hohoti bărbosul. Tată, se vede că țăranul nu e prost deloc, de vreme ce îți spune și el același lucru, pe care eu ți-l repet mereu.

— Stai, Fryc, îl liniști bătrînul, luîndu-i pe Slimak de mînă. Omule, continuă, strîngîndu-i-o, să vorbim ca niște creștini, nu ca păgînii. Ne închinăm aceluiași Dumnezeu, ce rost are să ne certăm ?... Eu, vezi dumneata', am un fecior care se pricepe la morărit și aș vrea să-i ridic o moară de vînt pe dealul ăla. Cînd o să-și aibă moara lui, o să se apuce de treabă, o să se însoare și o să se potolească, iar eu o să fiu liniștit la bătrînețe. Dumitaie dealul tot nu-ți. aduce nici un folos.

— Da, dar e dealul meu, e pămîntul meu ! răspunse țăranul. Duceți-vă la comisie și o să vă arate că ăsta e pămîntul meu și nimeni n-are nici un drept asupra lui.

— Prea adevărat, încuviință bătrînul, dar eu vreau să-l cumpăr...

— Iar eu nu vreau să-i vind.

Bătrînul se strîmbă, de parcă-i venea să plîngă. îl trase mai la o parte pe țăran, în drum, și-i. spuse cu glas scăzut, tremurînd de emoție :

— Omule, de celești atît de îndîrjit împotriva mea ? Vezi dumneata, băieții mei se ceartă- între ei. Unuia-i place munca pămîntului, altuia morăritul. Ei bine, eu aș vrea să-l așez la casa lui pe cel mic, să-i fac o moară de vînt, să-l însoar și să stea pe lîngă mine. N-o să mai trăiesc cine știe cît, am optzeci de ani, așa că... Hai, nu te mai împotrivi...

— Păi dumneata nu poți să cumperi pămînt și în altă parte ? întreabă țăranul.





— Nu pot, pentru că sîntem mai mulți, vreo cincisprezece... Ar fi multe de spus... Iar băiatul meu cel mic, Wilhelm, nu e agricultor... Dacă nu-și va avea moara lui, se va irosi sau își va lua lumea în cap. Eu însă am îmbătrânit și vreau să-l țin aproape de mine... Așa că vinde-ne nouă pămîntul, îl rugă, strîngîndu-l de mină cu mai multă putere. De altfel, ascultă, adăugă mai încet, îți dau șaptezeci și cinci de ruble pe pogon... Sînt bani mulți !... Dumnezeu mi-e martor că-ți dau mai mult decît face... Nu-i așa că ni-l vinzi ! Ești doar un om cumsecade, un creștin...

Țăranul privi cu uimire și milă la bătrînul căruia ochii roșii i se umplură de lacrimi.

— Gîndesc că judecata dumitale nu-i prea sănătoasă, de vreme ce mă năpăstuiеști așa, îi răspunse Slimak\* Spune și dumneata dacă are vreun rost să rogi pe cineva să-și taie o mină sau să-și reteze beregata. Păi eu sînt țăran, ce să fac «eu fără pămînt ?...

— O să-ți cumperi altul... O să ai de două ori pe atîta,» O să-ți găsesc eu un sat...

Slimak clătină din cap și spune

— Dumneata îmi vorbești cum îi vorbește țăranul copăcelului pe care-l scoate din pădure și vrea să-l sădească pe lîngă casă. „Haide, îi spune el, o să crești pe lîngă casă, printre oameni..” Și copăcelul prost pleacă din pădure, că n-are încotro ; dar pînă să-l sădească, se usucă. Dumneata vrei să ne prăpădim cu toții, eu, nevasta, copiii și vitele. Spune și dumneata, ce-aș mai putea face eu în ziua cînd mi-aș vinde pămîntuD?

Bărbosul le întrerupse discuția, vorbindu-i tatălui său în nemțește cu glasul ridicat și hotărît.

— Așadar, nu vrei să vinzi ? întrebă bătrînul.

— Nu, răspunse Slimak.

•— Nici cu șaptezeci și cinci de ruble pogonul ?

— Nici.

— Iar eu îți spun că ai să vinzi ! strigă bărbosul, înșfă- cîndu-l de braț pe tatăl său.

— N-am să vînd.

■— Ai să vinzi, omule, repeta bătrînul.

— Ba.

Se îndreptară amîndoi spre pod, certîndu-se în limba lor. Țăranul își sprijini bărbia-n pumn și se uită în urma lor.

Deodată își întoarse privirile spre conac, unde muzica încetase și ferestrele erau întunecate. Se vede că-i venise o nouă idee, pentru că se întoarse repede în casă.

— Jagna ! strigă, deschizînd ușa de la tindă, Jagna !... Tu știi că boierul a vîndut moșia nemților ?...

Gospodina, care stătea Ungă sobă, își făcu semnul crucii cu lingura.

— în numele Tatălui !... Jozek, tu ai înnebunit ?... Cine ți-a spus ?...

— Chiar acum, pe drum, m-au apucat de vorbă doi nemți, mi-au spus că boierul a vîndut moșia și... Jagna, știi ce-au mai vrut ? Au vrut să cumpere pămîntul nostru... Pămîntul nostru, auzi tu ?

— Ai înnebunit de-a binelea ! se minună Slimakova, Jșdrek, dă fuga

pe drum și spune dacă mai vezi doi nemți acolo, că tata vorbește în dodii...

Jsdrak alergă afară și reveni curînd cu știrea că dincolo de pod se văd într-adevăr doi inși în mantale albastre, între timp, Slimak, ședea pe laviță tăcut, cu capul plecat și minile sprijinite pe genunchi. În odaie, lumina cenușie a dimineții se amesteca abia vizibil cu strălucirile ro- șietice ale focului, împrumutînd oamenilor și lucrurilor înfățișări moarte sau amenințătoare.

Gospodina privi deodată la bărbatul ei.

— Și ce-ai îngălbenit așa ? îl întrebă, de ce te-ai posomorit ? Ce ai ?

— Ce am ? repetă Slimak, mai și întrebi, tu aia deșteaptă î... Păi tu nu înțelegi că dacă boierul a vîndut moșia, nemții o să ne ia lunca ?...

— De ce să ne-o ia ? se împotrivi gospodina cu glasul nesigur. O să le plătim și lor ca boierului..,

— Trăncănești ce ți se năzare, fiindcă nu știi că nemții au nevoie de nutreț. Oho ! ăștia au multe vite... Și pe urmă, adăugă pe gînduri, o să-mi ia lunca numai ca să-mi facă în ciudă și să mă izgonească din pămîntul meu,

— O să mai vedem cine pe cine o să izgonească ! răspunse Slimakova furioasă.

r— Oricum, nu eu pe ei ! șopti țăranul.

Femeia își puse minile-n șolduri și începu să vorbească din ce în ce mai tare.

— Hm, uite ce prostănac poate să fie !... Numai ce-a văzut sămînță de șvab, și s-a pierdut cu firea. Ei și ce-o să fie dacă-ți iau lunca ? O să bagi vitele să pască în ea, pînă cînd o să ți-o dea înapoi.

— O să-mpuște vitele.

— Ce face ? \_... strigă gospodina. Da' ce nu mai e judecată, nu mai sînt pușcării ?... Dacă boierii n-au voie să vatame vitele țăranilor, cum să le fie îngăduit asta șvabilor ?...

— Dacă n-o să le-mpuște, o să le ducă la gloabă și o să ne facă să plătim mai mult decît au păscut. Neamțul <e deștept, n-ai grijă. Cu paza și judecata îți ia șapte piei de pe tine.

Femeia tăcu o vreme,

— Bine, urmă după ce se gîndi puțin, atunci o să cumpărăm nutreț,

— De la cine ? Că gospodarii din sat nu ne vînd nici acum, iar neamțul, cînd s-o vedea așezat pe pămîntul boierului, nu-ți va mai da un firicel de iarbă.

Pe sobă, oala începu să dea în clocot, dar Slimakova nici nu se uită la ea, atît de mari erau minia și părerea de rău care pusese stăpînire pe sufletul ei. Se repezi cu pumnii strînși la bărbat, strigînd :

— Ce tot vorbești, Jozek, vino-ți în fire!... Și-așa-i rău, și-așa nu-i bine, deci ce-o să facem ?... Ce bărbat și

gospodar ești tu, dacă în loc să născoci singur ceva. tu îmi frînge inima mie, o femeie neajutorată ?,, Nu ți-e rușine de copii, nu ți-e rușine de Magda să stai pe laviță •și să holbezi ochii ca un mort, în loc să faci ceva ?.. Tu crezi că eu o să-mi las copiii să moară de foame și\_ o să pierd vitele din cauza nemților tăi ?... Sau poate crezi că o să te las să vinzi pămîntul ?-... Trăzni-v-ar să va traz- nească ! strigă înălțînd brațul. Trăzni-v-ar ! pe tine și pe șvabii ăștia i... De-aș muri și m-ați îngropa, tot am să ies din mormînt și n-am să las să nedreptățiți copiii... Nu ! Ce stai și te. holbezi la mine ca vițelul la poarta nouă ?... adăugă cu fața învîlvorată. Mănîncă și du-te la boier. În- •treabă-l dacă a vîndut într-adevăr moșia. Dacă n-a vîndut-o, cazi la picioarele lui, varsă lacrimi, roagă-te, schia- ună pînă cînd îți dă parcela de luncă, fie și cu două mii de zloți...

•— Și dacă a vîndut-o ?...

— Dacă a vîndut-o? exclamă. Dacă a vîndut-o, atunci... să-l pedepsească Dumnezeu.

— Da, dar și așa, noi tot fără luncă rămînem.

— Prost mai ești ! răspunse, întorcîndu-se spre sobă. Pînă acum, noi, copiii și vitele am trăit din mila lui Dumnezeu, nu a boierului, o să-trăim și de-acum înainte...

Țăranul se ridică de pe laviță.

— Dacă-i așa, acceptă Slimak, dă-mi să mănînc... E, acum de ce mai plîngi ? adăugă.

După explozia de energie dinainte, pe Slimakowa o podidură lacrimile.

— Cum să nu plîng. suspină, cînd Dumnezeu milostivul m-a pedepsit cu un nepricopsit de bărbat, care nu e-n stare de nimic și-mi mai frînge inima !...

— E, proastă ești ! răspunse încruntîndu-se. Mă duc numaidecît la boier și cumpăr lunca, de-ar fi să dau și două mii de zloți. E ambiția mea în joc !



■ — Și dacă boierul a vândut moșia ? îl întrebă nevasta.

— Puțin îmi pasă ! Am trăit pîn-acum din mila lui Dumnezeu, nu a boierului, o să trăim și de-acî înaintea,

— Da, dar nutreț pentru vite de unde ai să iei ?

— Las-pe mine\* eu răspund, tu vezi-ți de oalele tale, dacă ești femeie, și nu te amesteca în treburile mele !

— O să te gonească nemții de aici, cu răspunderea ta cu tot.

Țăranul lovi cu pumnul în masă, de se ridică praful în odaie.

— O să-mi gonească boala, nu pe mine ! răcni. Nu mă mișc nici mort de aici, de m-ar tăia bucățele !... Dă-mi să mănînc. Sînt atît de îndîrjit pe neisprăviții, ăștia, că dacă nu m-ascuți, să știi că te altoiesc ! Iar tu, Jșdreka, dă fuga după Owczarz și întoarce-te repede, că scot cureaua...

La această oră, la conac, strălucirea soarelui pătrundea în salon prin găurile și crăpăturile obloanelor. Pe podeaua zgîriată de tocuri și pe peretele opus ferestrelor cădeau dire de lumină albă, se răsfrîngeau orbitor în oglinzi, în galeriile aurite, în mobila lustruită și se împrăștiu prin încăperea uriașă. În lucirile lor, flăcările luminărilor și ale lămpilor deveneau galbene și tulbur. Chipurile femeilor păleau, pe sub ochi apăreau cearcăne vineții, pudra cădea din părul ciufulit, pe rochii apăreau găuri și fire deșirate. Pe cingătorile de aur ale boierilor se vedea urzeala, catifeaua bogată se preschimba în bumbac ponosit, blănurile de castor în piei de iepure, iar armurile argintii în tinichea albită. Cîntăreților din orchestră le cădeau brațele, de oboseală, picioarele dansatorilor înțepeneau. Înflăcărarea se stîngea, somnul încețoșa ochii, buzele ardeau de fierbințeală. La mijlocul sălii se mai învîrteau numai trei perechi, apoi două, apoi nici una. De-a lungul pereților, nu mai ajungeau scaunele pentru \* bărbații morocănos ! ; femeile își acopereau fețele oboseite și căscatul cu evantaiele.



în cele din urmă, muzica încetă, și pentru că nu mai vorbea nimeni, în salon se înstăpîni o liniște de mormînt. Luminile se stinseră, cîteva lămpi începură să fumege.

— Doamnelor și domnilor, nu vreți să poftiți la ceai ? se auzi glasul răgușit al amfitrionului.

— Să mergem la culcare, la culcare ! șoptiră ici și colo.

— Camerele pentru doamne și pentru domni sînt pregătite, adăugă gazda, străduindu-se să fie politicos, deși-i era somn și avea guturai.

După aceste cuvinte, se ridicară de pe canapele și fotolii mai întîi cei mai în vîrstă, apoi tinerele doamne și începură să părăsească salonul în foșnete de rochii, înve- lindu-se în eșarfele de atlas și întorcîndu-și fața de la ferestre. În curînd, salonul deveni pustiu, în schimb, încăperile mai depărtate se umplură de larmă ; în curte răsunară glasuri bărbătești, iar la etaj tropot de pași, apoi totul se adînci în tăcere. Muzica își părăsi și ea locul, lă~ sînd în urmă doar cîteva pupitre și pe evreul bătrîn, care dormea cu brațele afirmate peste corpul contrabasului.

în salon, intră moșierul bocănind cu potcoavele pe dușumea. Se uită pe pereți cu privirea tulbure și porunci căscînd :

— Mateusz, stinge luminile... Deschide ferestrele... Da... N-ai văzut-o pe stăpîna casei ?...

— Este în camera dumneaei, răspunse lacheul care stătea în prag.

Moșierul se întoarse și plecă. Trecu prin vestibul, prin sufragerie, ajunse în cele din urmă la ușa de la capătul coridorului și întrebă :

— Se poate

— Poftim ! răspunse un glas de femeie dinăuntru.

Boierul intră. Pe un fotoliu capitonat cu atlas portocaliu ședea soția lui în costum de țigancă. Își sprijinise mîinile de rezemătoare, își lăsase pe spate capul împodobit cu diademă și părea că doarme,





Moșierul se prăbuși în al doilea fotoliu și spuse:

— A fost o petrecere reușită... Aaa !...

— Foarte frumoasă, completă tînăra femeie, acope- rindu- și gura cu palma.

— Invitații trebuie să fie mulțumiți.

— Cred și eu.

Boierul moțai o vreme și rosti iarăși :

— Știi că am vîndut moșia ?

\*— Cui ? întrebă soția.,

— Lui Hirszburg. Mi-a dat două mii două sute cincizeci de ruble pe cincisprezece hectare. Aaa

— Slavă Domnului că plecăm în sfîrșit de aici î se bucură doamna casei. S-au împrăștiat cu toții ? \*

— Cred că au și adormit pînă acum. Aaa î... Hai, să- rută- mă și noapte bună !

— Să vin eu la tine ? Săruță-ma tu ! Sînt atît de obosită...

— Sărută-mă pentru că am vîndut atît de bine moșia. Aaa !...

— Atunci vino aici,

.. •— O, cît îmi e de greu... Aaa î...

— Hirszburg ?... Hirszburg ?... șopti cucoana. Aha\* acuma știi ! E un cunoscut al lui papa... Prima mazurcă a fost grozavă...

Moșierul sforăia.

#### CAPITOLUL VII

La O'Săptămîină după balul mascat, moșierul și cucoana părăsiră conacul mut-îndu-se la Varșovia. Locul lor îl luă împuternicitul lui Hirszburg, un evreu pistruiat care își pregăti locuința într-o cămăruță dm clădirea anexă ; noaptea închidea ușa cu un zăvor de fier și dormea cu două

revolvere sub pernă, iar în timpul zilei răsfoia sau scria chitanțe întruna.

O parte din mobila de la conac o luaseră boierii, ce mai rămăsese fiind vîndută la porunca lui Hirszgold. Un șicah- tic din împrejurimi cumpără lucrurile din salon, altul sufrageria, al treilea dormitorul. Biblioteca fu cumpărată de evrei la kilogram, preotul deveni proprietarul orgii americane, canapelele din grădină și scaunele intrară în stăpî- nirea lui Grzyb, iar Orzechowski cîpătă pe trei ruble un tablou uriaș, înfățișînd pe Leda <sup>24</sup> cu lebăda, la care cumpărătorul se ruga împreună cu familia ca la icoană. Podeaua călători pînă la cîpitaia guberniei <sup>2</sup>, ca să împodobească acolo clădirea tribunalului ele la județ, iar tapetul de damasc de pe pereți îl cumpărara croitorii și făcură din ei corsete pentru fetele de la țară,

Cînd Slimak veni la curte, la numai cîteva săptămîni de la plecarea boierilor, încremeni la vederea conacului părăduit. Ferestrele nu mai aveau geamuri, la ușile deschise la perete nu mai era nici o clanță, pereții goi, podeaua smulsă. Salonul semăna cu o gunoiște, în budoarub cucoanei, nevasta arendașuhli, Joselowa, pusese cîteva coșuri cu păsări, iar în cancelaria boierului dormeau cîțiva evrei pe lîngă mormane de fierăstraie, topoare și lopeți. Slujitorii de la curte, care aveau aici locul asigurat pînă la sfîntul Ion, umblau de colo-colo pierzînd vremea. Vizitiul bea de moarte, chelăreasa boala de febră, iar uri rîndaș și băiatul de la bufet se aflau în arestul comunal, acuzați că furaseră clanțele și ușile de la sobe.

— Pedeapsa lui Dumnezeu ! șopti țăranul și i se strîn- se inima de frică la gîndul puterii necunoscute care dărapănase cît ai clipi din ochi conacul construit d-e atîtea veacuri. I se părea că deasupra satului și a văii în care se născuse, unde odihneau de-a pururi părinții lui, deasupra acestui liniștit colț de lume plutește un nor nevăzut, din care căzuse primul trăznit și nimicea conacul boieresc.

După cîteva zile, împrejurimile începură să foiască de oameni noi. Erau muncitori cu fierăstraie și dulgheri, nemți în cea mai mare parte, aduși pentru o treabă grabnică. Treceau grupuri întregi pe drum, pe lîngă casa lui Slimak, uneori pregătiți parcă pentru război. Poposeau la conac, izgoneau slujitorii din locuințele lor și scoteau vitele ce mai rămăseseră prin ocoale, umplînd toate clădirile. Noaptea, % ardeau în curte bobotăi mari, iar dimineața mărșăluiau cu toții spre pădure.

La început, nu prea se știa ce fac. Cu toate acestea, curînd, cine avea auzul bun și urca pe colină, putea să audă zgomote venind dinspre pădure. De la o zi la alta, zgomotele se înmulțeau, deslușindu-se din ce în ce mai bine, de parcă cineva bătea darabana cu degetele pe masă, astfel că, în cele din urmă, începu să se audă foarte limpede bocănitul securilor și prăbușirea copacilor. Pădurea parcă se închircea, în contururile ei vălurite se iveau tot mai multe spărturi, coroanele pierind sub ochii oamenilor ; în peretele verde întunecat, începeau să apară mai întîi niște crăpături, apoi parcă niște ferestre, în sfîrșit,

---

<sup>24</sup> Soția lui Tyndareus, regele Spartei. Transformată în lebădă, a fost fecundată de Zeus, năs.cînd pe Castor și Polux.

- Unitate teritorial-administrativă din vechea Pcusie ; în Polonia a fost introdusă în 1837 și desființată în 1915,

goluri mari prin care se vedea cerul mirat că, pentru prima dată de când e lumea lume, privește valea din această parte.

Pădurea căzu. Rămase doar. cerul și pământul, iar pe el câteva tufe de ienupăr și alun, cițiva puieți de pin, nenumărate șiruri de buturugi și grămezi întregi de trunchiuri, de pe care se tăiau în grabă crengile. Toporul hrăpăreț nu respectă pe nici unul dintre reprezentanții norodului înfrunzit.

Pe nici unul, nu fu cruțat nici măcar stejarul de o sută de ani, peste coaja căruia alunecau panglicile fulgerelor. Ațintind tăria albastră, învingătorul furtunilor mai că nu observă viermuiala de la poalele lui, loviturile securilor ' neinteresându-l mai mult decât bocănitul ciocăniturilor. Se prăvăli dintr-o dată, convins pînă în clipa din urmă că lumea era aceea care se prăbușea, iar într-o lume atît de nesigură n-are rost să mai trăiască.

Dar mai era încă un stejar, de creanga căruia, uscată, se spînzurase anșart, bietul Szymon Gol^b, De atunci, oamenii treceau pe lîngă el cu frică. Acum văzînd grupul de tăietori cu fierăstraie și securi, șopti : „Fugiți de aici, fiindcă numele meu înseamnă moarte. Un singur om mi-a atins coroana cu mîna și a murit “. Dar cînd tăietorii, în loc să-i asculte îndemnul binevoitoare, începură să-l taie, afundînd în corpul lui ascuțișul fierului, îl cuprinse o mînie năpraznică, răcni : • „Am să vă strivesc !...“ și se prăvăli la pămînt.

Pinul, în scorbura căruia trăia o pereche de veverițe, văzînd distrugerea din jur, se mîngîia cu speranța că va înșela soarta potrivnică ajutat de locuitorii săi: „îi va cuprinde mila, fiindcă ce vină au biete veverițe ?“ șopti și se prăpăstui, strivind niște viețuitoare înfricoșate cu greutatea lui.

Astfel pieriră copacii falnici unul după altul ; pe mor- mîntul lor plîngea ceața nopții și se tînguiau păsările lipsite de cuiburile părintești

Mai vechi și mai puternice decît stejarii erau stîncile împrăștiate pe cîmpuri. Tăranii nu se atinseseră de ele pentru că nici una nu se lăsa clintită din loc, iar în al doilea rînd, pentru că nu le erau de nici un folos. Altminteri, se zvonea printre oameni că, în primele zile ale facerii lumii, diavolii zvîrliseră cu aceste stînci în îngeri, așa că nu se cădea să le miște, întrucît ar fi adus nenorocirea asupra întregului sat. Așa că fiecare zăcea pe locul ei, înconjurată de iarbă și acoperită de mușchi. Cel mult păstorii, care înnoptau pe cîmp, aprindeau focul la adăpostul lor, argatul trudit se odihnea la amiază ori omul lacom de bani căuta sub ele comori ascunse. Altceva mai rău nu li se întîmplase\*

Acum, însă, și stîncilor le bătuse ceasul din urmă, O dată cu distrugerea pădurii, oameni necunoscuți Începură să zăbovească în jurul stîncilor seculare. în sat, lumea crezu mai întîi că nemții caută comori, dar Jșdrek înțelese îndată că ei sfredeleau găuri în piatră.

— Păi nu sînt niște proști șvabii ăștia, că \* găuresc stîncă, îi spuse Slimakowa care spăla vasele bătrînei Sobieska. Dracu' știe ce folos pot să aibă ?...

E... vezi, cumătră, eu știu de ce fac asta,, răspunse băbăția, mijindu-și ochii înroșiți.

— De ce ? Poate din cauza prostiei lor.

— Ba ! se împotrivi Sobieska. Fac găuri, pentru că au auzit că în fiecare stîncă trăiește cîte o broască,..

— Și ce-i cu asta ? întrebă Slimakowa.

— Așa că ei vor să se convingă dacă e adevărat.

— Și ce folos au din asta ?

— Știe~i necuratu', răspunse Sobieska cu un glas atît de convingător, încît Slimakowa socoti discuția încheiată.

Nemții însă nu căutau broaște în stînci ; umplură găurile cu dinamită, le astupară cu nisip și începură să arunce pietroaiele în aer. Canonada dură toată ziua ; bubuiturile răsunară pînă la cele mai îndepărtate margini ale văii, vestind tuturor și fiecăruia în parte că nici măcar stîncile nu se pot împotrivi unui neamț.

— Tare neam de oameni mai sînt și șvabii ăștia ! mormăi âlimak, uitîndu-se la uriașii făcuți fărîme.

Și-i veniră în minte coloniștii care cumpăraseră pă<- mîntul moșierului și acum voiau să-l ia și pe al lui.

— Hm, nu se vād, adăugă. Te pomenești că nu mai vin deloc ?

!...

Coloniștii veniră totuși.

Într-o bună zi, aceasta se întîmpla pe la începutul lui aprilie, Slimak ieși ca de obicei din casă înainte de răsăritul soarelui, ca să-și spună rugăciunea și să vadă cum va fi vremea. Cerul se luminase, stelele păleau, doar luceafărul de dimineață strălucea, ca un giuvaer pe bolta

i28

cerească, iar pe pămînt îl întîmpina ciripitul păsărelelor trezite din somn,

Țăranul își înfipse privirile în ceața care albea ca zăpada cîmpurile și lunca și șopti : „Cînd zorile se revarsă<sup>41</sup>, Deodată, dinspre cîmpurile de sus se auzi larmă. Erau carele-care înaintau alene scîrțîind și oameni care vorbeau tare între ei.

Curios, urcă în fugă pe măgura cu pinul în vîrf și văzu un cortegiu neobișnuit. Era un șir lung de care acoperite cu coviltir, de sub care se ițeau ici capete omenești, dincolo obiecte casnice ori unelte agricole. Pe lîngă care, pășeau, sau ședeau pe capră cu picioarele slobozite pe crucile de la hamuri,

oameni în mantale lungi, albastre, și cu caschete pe cap. La unele care, erau legate vacile, iar în intervalele mai mari dintre ele alergau cârduiri de porci. La sfârșit de tot, venea o căruță, ceva mai mare ca un cărucior de copii, în care zăcea un bărbat cu picioarele afir- nindu-i în jos ; căruța era trasă de o parte a oiștii de un câine, iar de cealaltă de o femeie.

„Vin șvabii, îi trecu prin minte țăranului, dar respinse acest gând. Poate că sînt țigani ? își spuse. Nu, fiindcă țiganii sînt îmbrăcați în roșu, iar ăștia în albastru și galben. E, „poate că sînt tăietorii?... Dar aceștia n-ar duce vitele după ei și, la urma urmei, de ce-ar mai veni aici, dacă nu mai e pădure de tăiat ?...”

Așa se bătea țăranul cu gîndurile, fugind mai degrabă dinaintea unuia dintre ele, acela că vin coloniștii care cumpăraseră pămîntul boierului.

— Pot să fie, dar pot și să nu fie ei, șoptea cu ochii pironiți pe drum, în acest răstimp, nemții coborîră în vale și nu-i mai văzu. Țăranul se șterse la ochi. Parcă se topiseră în lumina zilei sau îi înghițise pămîntul? Da' de unde! Vîntul adia dinspre partea aceea și aduse iarăși pînă la urechile lui Slimak troncîntul roților, scîrțîitul oiștilor și larma glasurilor omenеști. De după colină se iviră din

nou capetele cailor, caschetele albastre ale vizitiilor, co- viltiriie cenușii ale carelor și capetele nemțoaicelor în baticuri pestrițe înnodate sub bărbie. Pămîntul ceda pas cu pas sub copitele cailor slabi. Ajunseră pe vîrfu ultimei coline, scâlțați în torențele aurii ale soarelui, gălăgioși, luminoși, întîmpinați de cîntecul ciocîrliilor, pe care aveau să le prindă toamna și să le mănînce.

Departе în urma lor, acolo unde se ițea prin ceață pădurea neagră, se auzi dangătul clopotului de la biserică. Chema ca de obicei oamenii la rugăciune, sau le vestea năvala unor străini ?...

Slimak își roti privirile împrejur. De cealaltă parte a văii, ușile caselor erau închise ; nu umbla nimeni prin curți și mai mult ca sigur că n-ar fi ieșit la poartă chiar dacă cineva le-ar fi strigat : „Priviți, oameni buni, ce prăpăd de nemți vin peste noi !...” “ Satul dormea încă.

Acum șiragul carelor, încărcate cu oameni lărmuitori, începu să treacă prin fața casei lui Slimak. Caii osteniți mergeau încet, vacile abia-și țirau picioarele, porcii se împiedicau guițînd. Numai oamenii erau mulțumiți, rî~ deau, strigau de la un car la altul și își arătau eu mina sau cu brațul valea. în sfîrșit, coborîră, trecură de pod și cotiră spre stingă, la cîmp deschis.

La cît ai spune două-trei rugăciuni, trecu pe urma lor și căruța trasă de un dine și o fată, care opri la poarta lui Slimak. Clinele uriaș se prăbuși răsufînd greu, bărbatul abia izbuti să se ridice în capul oaselor, iar fata își scoase hamul de pe grumaz și șfergîndu-și fruntea nădușită, se uită spre casa lui Slimak.

Inima țăranului se umplu de milă. Coborî la drum și se apropie de călători.

— De unde veniți, oameni buni, și ce neam de oameni sînteți ? întrebă.

— Apoi sîntem coloniști, hăt ! de dincolo de Vistula, răspunse fata. Ai noștri au cumpărat pămînt aici, așa că ne ducem și noi după ei.

•— Dar voi n-ați cumpărat ?

Fata înălță din umeri.

— La voi e obiceiul ca femeile să-și care bărbații ? o mai întreabă

Slimak.

— Ce să facem, dacă n-avem cal, iar tata nu poate merge pe picioarele lui.

— E tatăl tău ?

Fata încuviință din cap.

— Și e atât de bolnav ?

— *JoK*

Țăranul căzu pe gânduri..

— înseamnă că umblă după ceilalți și cere de pomană ? întreabă din nou.

■— O, nu ! răspunse fata cu energie. Tata îi învață carte pe copii, și eu, când am timp, mai cos câte ceva, iar când n-am ce coase, mă angajez eu ziua la muncile câmpului.

Slimak o privi uimit și într-un târziu spuse :

— Cred că tu și tatăl tău nu sînteți nemți, de vreme ce vorbiți atât de bine limba noastră.

— Ba nemți, sîntem, se împotrivi fata,

— Sîntem nemți, vorbi pentru prima oară -omul din căruță.

în timpul acestei discuții, Slimakowa și Jșdrek ieșiră din casă și se apropiară de poartă.

— Ce cîine mare ! se miră Jșdrek,

— Uite la fata asta, i se adresă Slimak, tot drumul și-a tras tatăl în căruță. Tu ai face una ca asta, zvînturatele ?

— De ce să fac ? Ce, matala, n-ai cai ? răspunse băiatul.

— Și noi am avut cal, dar acum nu mai avem, murmură călătorul din căruță.

Era un om slab, palid, cu părul roșcat și barba la fel..

■— Nu vreți să vă odihniți puțin și să mîncăți ceva după atîta drum ? o întreabă Slimak.,

<sup>1</sup> în lb germ corect *ja = da*.

— Eu nu mănînc, răspunse fata, dar tata poate că âr  
 bea puţin lapte. " \

— Jşdrek, dă fuga după lapte, îşi îndemnă Slimak feciorul.

— Să nu-ţi fie cu supărare, se amestecă Slimakowă, voi nemţii n-aveţi ţară, de veniţi aici la noi ?

— Aici e ţara noastră, răspunse călătoarea. Eu m-am născut aici, dincolo de Vistula.

Omul din căruţă dădu din mină a lehamite şi începu să vorbească, întrerupîndu-se :

— Noi, nemţii, avem şi noi ţara noastră, mai mare chiar decît a voastră, dar acolo sînt oameni răi. E lume multă şi pămînt puţin, plinea se clştigă cu greutate : Mai trebuie să plătim impozite mari, să facem armata şi să îndurăm tot felul de pedepse.,.

începu să tuşească, se odihni puţin şi îşi urmă vorba :

— Fiecare om vrea să-i fie bine pe lume, vrea să trăiască aşa cum îi place lui, nu cum îi poruncesc alţii... În ţara noastră nu e bine, de aceea venim aici.,.

Jşdrek aduse laptele şi i-l dădu călătoarei care îi oferî tatălui să bea.

— Dumnezeu să vă răsplătească ! mulţumi bolnavul.

Aici, oamenii sînt buni...

•— Numai să nu ne faceţi vreun rău, adăugă âlima- kowa cu jumătate de glas.

Ce vă putem face noi ? întrebă bolnavul. Nu vă luăm pămîntul, nu băgărh vitele în imaşul vostru, nu stăm în drumul nimănuî, numai să nu se lege nimeni de noi...

— Totuşi aţi cumpărat satul nostru ? interveni Slimak.

— Păi moşierul vostru de ce Fa vîndut ? întrebă bolnavul., Dacă pe pămîntul ăsta, în locul unui singur boier, care nu făcea nimic şi cheltuia o groază de bani, erau treizeci de ţărani, oamenii noştri nu mai veneau aici. Voi de ce nu v-aţi unit, ca să cumpăraţi moşia în devălmăşie.





Și voi, și noi avem aceiași bani, aceleași drepturi. Cu toate că stați aici din vechime, nu v-ați îngrijit să cumpărați pământul și de aceea a fost nevoie de coloniștii de dincolo de Vistula. Acum, după ce au cumpărat ei pământul, nu vă convine, dar boierul vă convenea.

Gifhnd, își lăsa capul pe piept și își aținti privirile la mîinile-i slăbite. După un răstimp, continuă :

— La urma urmelor, cui o să vîndă pământul coloniștii ? Țăranilor. Dincolo de Vistula țăranii au cumpărat totul și pretutindenî se întîmplă la fel...

— Totuși, unul dintr-ai voștri vrea să~mi ia pământul meu, se plînsese Slimak.

— Vorbă de clacă !... exclamă Slimakowa,

“ Ce fel de om e ? întrebă bolnavul.

— De unde să știu eu ? răspunse Slimak, Au venit la mine de două ori, unul mai bătrîn și unul cu barbă ; se îacomesc la dealul ăla. Ziceau că vor să facă acolo o moară de vînt. Ju

— Țsta-i Hamer, rosti cu jumătate de glas fata, ui- tîndu-se la tatăl ei.

— A, Hamer, repetă drumețul. Am avut și noi necazuri cu el, adăugă cu glas fare. Ai noștri voiau să mergem dincolo de Bug, unde pământul se vinde cu treizeci de ruble pogonul, dar el i-a convins să vină încoace, pentru că aici se construiește cale ferată. Așa că ai noștri au cumpărat pământul cu șaptezeci de ruble pogonul ; au luat bani cu împrumut de la un evreu și pînă la urmă nu se știe ce-o să iasă din asta,

În acest timp, fiica bolnavului mîncă pîine neagră din care-i da și cîinelui, privind spre celălalt capăt al luncii; unde coloniștii își opriseră carele.

— Hai, tată, să mergem ! spuse.

•— Să mergem ! repetă bolnavul. Cît face laptele ? îl întrebă pe Slimak.

Țăranul înălță din umeri.

j Dacă voiam bani pentru asta, nu vă mai pofteam.

m

JSJ — Avapostul



•— Atunci, să vă răsplătească Dumnezeu, dacă sin te ți atât de buni cu noi, spuse bolnavul.

— Drum bun ! le urară Slirnak și nevasta Îmi.

Bolnavul se întinse iarăși getnînd în căruță, fata își puse hamul pe umărul drept, peste piept și pe sub brațul sting, iar dulăul uriaș se ridică de jos și se scutură în semne că este gata de drum.

— Dumnezeu să vă răsplătească ! rămîneți sănătoși ! își luă rămas bun bolnavul.

— Mergeți cu Dumnezeu !

Căruța se urni încet spre locul unde poposiseră nemții.

— Ciudați mai sîrit și nemții ăștia, îi spuse Slirnak nevestei. Un om atât de deștept și merge în cărucean ca un neputincios,

— Și ea e la fel, îl completă Slimakowa. Cine-a mai auzit să-l tragă pe bătrîn ca un cal, atîta amar de drum

— Nu sînt oameni răi.

— Nici răi și nici proști.

După ce-și împărtășiră aceste gînduri, Slirnak și Jagna se întoarseră în casă. Discuția cu bolnavul fi liniștise. Nemții nu mai păreau atât de înfricoșători ca mai înainte.

După ce mîncară, Owczarz plecă pe colină să are pă- mîntul pentru cartofi, iar Slirnak se strecură în urma lui.

— Parcă trebuia să repara gardul ! strigă gospodina după el.

— Lasă-l că n-o să fugă nicăieri ! răspunse țăranul și se grăbi să trîntească ușa în urma lui, de teamă să nu-l întoarcă din drum.

Străbătu bătătura plecat de spate, vrînd să pară cît mai mic în ochii nevestei, și se furișă pe dealul unde Ma- eiek asuda deasupra plugului.

— Ce fac șvabii ? îl întrebă pe argat.

Slirnak se așeză pe povîrniș în așa fel ca să nu fie văzut din curte și își aprinse luleaua cu grijă.

\*— Mai bine-ai sta aici, arătă Maciek cu biciul un loc mai ridicat, că mi-ar veni și mie puțin fum.

— La ce-ți folosește, răspunse gospodarul scuihind. După ce sfîrșesc, îți dau luleaua să fumezi și tu ; așa n-o s-o mai doară ochii pe Jagna, că stau la vedere.

Maciek porni pe brazdă, îndemnînd caii din buze, iar Slimak rămase să privească de pe povîrnișul măgurii. Stătea așa, eu coatele sprijinite pe genunchi și capul în mîini, de-i alunecase pălăria pe ceafă, trăgea din lulea pe îndelete... pîc-pîe, și nu se mai satura privind.

La cîteva sute de pași, dincolo de rîu, pe cîmp, nemții se pregăteau de popas. Slimak pufăia întruna din lulea și se uita ia ei, tălmăcindu-și pe înțelesul lui fiecare mișcare a acestei mulțimi de oameni.

Nemții rînduiseră carele cu coviltir în formă de pătrat, alcătuint un fel de îngrăditură, înăuntrul căreia se aflau vitele și caii, în timp ce oamenii trebuiau în afara lui. Unul scoate un jgheab pe patru picioare și-l pune înaintea vacilor, altul toarnă grăunțe în el, al treilea se duce cu gălețile la rîu după apă. Femeile aduc de sub coviltire căldărușe de fier și săcotei cu

legume, iar cîrdul de copii aleargă la rovine după vreascuri de foc.

— Au o droaie de copii ! se miră Slimak. La noi, în tot satul nu sînt atîția.

— Ga păduchii, încuviință Măciek.

Țăranul trage mereu din lulea și se minunează. Să fie aieveya oare ?... Nu mai departe decît ieri, eîmpul era tăcut și pustiu, iar astăzi, ca la bîlci. Oamenii mișună peste tot, pe malul rîului, la rovine, pe arătură. Taie tufișurile, cară vreascuri, aprind focuri uriașe, adapă vitele și le dau să mănînce. Se pare că unul dintre nemți deschisese o tarabă într-un car și vindea, întrucît în jurul lui se îmbulzesc o mulțime de femei și întind mîpa ; una vrea sare, alta oțet, a treia zahăr. Cîteva nemțoaice tinere legaseră pături în vîrful furcilor și cu o mină mestecă supa în căzănele, iar cu cealaltă își leagăna copiii. Uite



Slimak se adresă lui Owczarz i  
și un fierar care cercetează piciorul unui cal rănit, și un frizer care  
bărbierește pe scara carului un șvab bătrîn Pe cîmp, zarvă, alergătură,  
muncă, iar pe cer soarele se înalță tot mai sus.

— Maciek, vezi ce repede fac treabă ? De la mine e mai aproape  
pînă la rovine decît de la ei, iar noi pierdem o jumătate de zi cu vreascurile,  
Ăștia însă se descurcă în cît ai rosti două rugăciuni,

— Oho-ho ! răspunse Maciek, simțind că gospodarul se referea la  
încetineala lui,

— Sau uită-te și tu, îl îndemnă Slimak, cum fac orice treabă cu  
toții, Cîtebdată, se întimplă ca și oamenii noștri să iasă la muncă împreună,  
dar fiecare își vede de treaba lui, se odihnește mși des și nu-i lasă nici pe  
ceilalți să trudească. Împielitații ăștia însă parcă se îndeamnă unul pe altul.  
N-ai cum să lenevești, oricît ai vrea, fiindcă unul abia îți dă lucrul în mină,  
că al doilea și așteaptă și te zorește să sfîrșești. Uită-te la ei și spune și tu,  
îi dădu luleaua aproape stinsă lui Owczarz și se irir toarse îngmdurat  
acasă;

— Iuți oameni mai sînt și șvabii ăștia, murmură, și deștepți...;  
Privirea lui de șoim descoperise într-o jumătate de oră două din  
secretele muncii moderne — graba și organizarea.

Pe la amiază, veniră la Slimak doi coloniști jși-l rugară să le vîndă unt,  
cartofi și fin. Unt și cartofi le dădu fără să se tîrguiaseă, dar de fin Slimak  
nici nu vru să audă.

— Dă-ne măcar o căruță de paie, insistă unul dintre ei cu accent  
străin,

Nu, nu vă dau nici paie, pentru că n-am, refuză Slimak.  
Colonistul furios dădu cu șapca de pămînt,





~ Lua-l-ar dracu' pe Hamer ăsta ! izbucni, în ce belea ne-a'mai băgat !... Ne-a spus că ne așteaptă aici acareturile de la conac și nutreț, și tot ce ne trebuie, și n-am găsit nimic... La conac, n-au nutreț, iar Acareturile sînt ocupate de tăietorii pădurii, care zic că nu pleacă de acolo !...

Tocmai cînd coloniștii ieșeau din curte cu sacii de cartofi în spinare, conduși de familia țăranului, pe drum se arată o brișcă ; în ea se aflau cei doi nemți, pe care Slimak îi cunoștea — bătrînul și cel cu barbă. Erau cei doi Hamer. Coloniștii lăsară sacii jos și opriră brișcă stri- gînd.

Țăranul nu înțelegea despre ce vorbeau. Văzu doar că nemții erau mînioși și tot dădeau din miini, arătînd cînd la casa lui Slimak, cînd spre clădirile de la conac, O dată se întoarseră și spre el și spuseră în polonă :

— Și un prost știe că omul poate să doarmă oricum, dar vita nu rezistă pe cîmp în nopțile reci. Dacă merge tot așa, într-un an se duce totul de rîpă...

Apoi iarăși strigară în nemțește cînd unul, cînd altul, pe rînd, de parcă și la supărare păstrau ordinea.

În schimb, cei doi Hamer erau foarte liniștiți. Ascultară cu atenție și răbdare reproșurile coloniștilor, răspun- zîndu-le la răstimpuri în cîteva cuvinte. Dar cînd coloniștii obosiră să tot țipe, Hamer cel tînăr începu să le explice. Nu vorbi prea mult, dar se vede că-i convinse, deoarece strîngîndu-le mîna tatălui și fiului, își luară sacii cu cartofi în spinare și se depărtară spre locul de popas cu fețele împăcate.

— Ce mai faci, gospodarule ? strigă din brișcă bătrînul Hamer la Slimak. E, facem tîrgul cu pămîntul ?

— Ba !

■— Tată, de ce mai vorbești cu el? îl întrerupse tî- nărul furios. O să vină el singur la noi,

— N-o să vin ! răspunse Slimak, adăugînd cu jumătate de glas ; Da' știu că s-au înfîrșit împotriva mea !...



Brișcă porni mai departe. Țăranul privi în urma ei, căzu pe gîhduri, apoi începu să-i spună nevestei :

— Ce oameni și șvabii 'ăștia !... Cei doi Hamer arată ca niște boieri\* dar cei care au luat cartofi de la noi parcă sînt țărani ; și totuși se ajută unii pe alții la nevoie. Păi, la noi, cînd se supără, oamenii nu se mai ascultă unul pe altul. Țștia însă și cînd, se supără, vorbesc pe rînd și se potolesc...

— E, de ce-i tot lauzi atîta pe șvabi ? îl întrerupse Slimakowa. Mai bine te-ai gîndi că vor să ne lase fără pămînt. Ai frică de Dumnezeu, Jozek...

— Ce pot să-mi facă ? Cu vorba n-o să izbutească nimic, o să le spun tot ce știu eu. Că doar n-o să mi-l ia cu japca.

— Cine poate ști, răspunse femeia. Ce e sigur, e că ei sînt o grămadă, iar tu numai unul.

— Ce-o vrea Dumnezeu ! oftă țăranul. Minte văd că au mai multă ca mine, dar dacă-i vorba de răbdare, n-o să mă-ntreacă nimeni !... Uită-te și tu, adăugă după o clipă, ce puzderie de ciocănitari stau într-un singur copac, și toate-l ciocănesc întruna. Ei și ?..., Pînă la urmă, ciocănitorea zboară și copacul rămîne pe locul lui. Așa și cu țăranul. îl bate la cap boierul, îl bat la cap primăria și evreul, acum o să-l necăjească și neamțul, dar n-o să-i vină de hac.

Spre seară, veni în grabă la Slimak bătrîna Sobieska»

— Dați-mi un degetar de rachiu, strigă din prag, că-mi sare inima din piept, așa am fugit ca să vă aduc vestea...

îi turnară un degetar, de care nu s-ar fi rușinat nici un uriaș să-l poarte în deget, iar băbăția îl bău și începu :

— Doamne, la noi în sat parcă e ziua judecării de apoi !... Grzyb se tot încontra cu Orzechowski că n-o să vină coloniștii aici și ei, Grzyb și Orzechowski, de, o să poată cumpăra vreo șaizeci-șaptezeci de hectare din moșia boierului... Că ei, băgați de seamă, vor să-l însoare pe



Jasiek Grzyb cu Pawlinka lui Orzechowski și să-i așeze pe o sfoară de moșie, ca pe niște boieri. Că și Pawlinka a învățat de la cucoană să brodeze și să țivească, iar el, Jasiek, de, a fost la cancelarie și acum umblă în surtuc în zilele de sărbătoare... Mai dați-mi un degetar, că nu mai pot să vorbesc.

Dădu de dușcă încă un păhărel și continuă :

—> între timp, ascultați-mă pe mine, coloniștii i-au dat ovreiului jumătate din banii pe moșie și au venit astăzi aici pentru totdeauna. Când a văzut Grzyb al meu una ca asta, a început să se tragă de păr și s-a dus într-un suflet la Josel, zicându-i : „Lepădătură care l-ai răstignit pe Isus Cristos, acum m-ai înșelat și pe mine ?... Ca-' iafă, Iudă ! n-ai spus tu că nemții n-o să dea banii la timp, o să piardă arvuna și eu o să cumpăr pământul ?... Ia poftim și uită-te (și l-a tras la fereastră), nemții au venit cu câțel și purcel...” La acestea Josel : „Nu se știe dacă o să stea mult aici, fiindcă se ceartă cu Hamer și mai mult ca sigur că o să se despartă de el\ Dar vine și Orzechowski îndată și dă de știre că cei doi Hameri au venit și ei, iar nemții s-au împăcat.

Grzyb atîta s-a înfuriat, că s-a făcut vînat la față și bătea mereu cu pumnul în masă și striga : „O să-i gonesc eu pe șobolanii ăștia de-acolo !... Au venit cu carele, dar o să fugă pe jos !...” Pînă cînd Josel l-a tras de mîneacă, l-a dus într-o odăiță împreună cu Orzechowski și nu știu ce-au pus la cale.

— E un prost, răspunse Slimak. Dacă n-a știut să cumpere la timp, acum nu le mai poate face nimic nemților. Țștia sînt oameni stăruitori.

Amețită de rachiu, Sobieska începu să se clatine pe laviță.

— Nu le mai poate face nimic?... se miră. Mai turnați-mi un degetar... Dacă n-o să poată el, o să poată Josel sau cumnatul lui... încă un degetar... Au ei leac de cojocul șvabilor. Știu eu prea bine... Hai, turnați-mi...\* .că-mi vine greață... Eu am văzut multe la circiumă... Ehei, ați fi știut și voi cîte ceva despre asta, dacă nu era în sat ovreii ăsta care l-a chinuit pe Cristos,,

în curînd, începu să încurce vorbele, să șopocăiască,, pînă cînd căzu de pe laviță și adormi pe jos ca un copil — Ce tot spune ? își întrebă Slimakowa bărbatul., — E, cai verzi pe pereți, ca o femeie beată, răspunse țăranul. Dacă-l slugărește pe ovrei, crede că el poate face ce vrea.

Cînd se lăsă întunericul, Slimak urcă din nou pe colină să se uite la nemți. Oamenii se adăpostiseră în corturile de pînă, vitele în pătratul de care, și numai herghelia de cai păștea pe luncă nu departe de rovine. Uneori, din focurile care se stingeau izbucnea -cîte o flacără și lumina mai puternic, alteori se auzea nechezatul unui cal sau chemarea paznicului toropit de somn,

Slimak se întoarce în casă. Se întinse pe pat, dar nu putu să adoarmă. întunericul îl moleșea, așa că se întrebă cu teamă dacă, despărțit de sat, cum era, va fi în stare să li se împotrivească nemților.

„Ar putea să mă năpăstuiască,, să-mi dea foc își spunea, întoreîndu-se de pe o parte pe alta.

Deodată, pe la miezul nopții, auzi de departe o împușcătură. Zvîcni în picioare. Răsună a doua împușcătură. Țăranul alergă în bădătură, unde se întîlni cu Owezarsz, tot atît de înfricoșat ca și el. Peste rîu izbucniră strigăte,

blesteme și tropote de cai.

Cu încetul, zgomotele încetară, dar în tabăra nemților nu mai dormi nimeni pînă la răsăritul soarelui. A doua zi, Slimak află de la coloniști că hoții încercaseră să se apropie de cai. Țăranul se minună.

Oho, așa ceva nu s-a mai pomenit pe la noi.

~ Pentru că voi țineți caii închiși, răspunse unul din coloniști. Hoții credeau că sîntem oboșiți și o să adormim. Ehe! n-adormim noi cu una cu două ! adăugă rîzînd L. ^

Știrea despre încercarea de a fura caii coloniștilor făcu înconjurul satelor din împrejurimi, îmbogățindu-se cu noi amănunte de la o așezare la alta. Se zvonea că apăruse o bandă de hoți, care duceau caii furați în Prusia, că nemții luptaseră toată noaptea cu ei și omoriseră. cîțiva... în Cîteva zile, veștile ajunseră la urechile șefului de jandarmi, care înhămînd iapa grasă la șaretă, luă din cămară un butoiuș, de la nevastă cîțiva saci și plecă în cercetare.

Nemții îl primiră cu rachiul de ienupăr și costiță afumată, iar Fryderyk Hamer îl lămură că la caii lor, după părerea lui, se furișaseră doi oameni, foști argați la conac, iar acum fără căpătîi — rîndașul Kuba Sukiennik și Jasiek Rogacz, băiatul de la bufet.

— Aștia au stat la arest, răspunse șeful de post, pentru furtul clanțelor și al ușitelor de la sobe. Le-am dat drumul pentru că n-am avut: dovezi... Dar care dintre voi a tras eu pușca ? întrebă după o clipă. Are permis să poarte armă ?

Văzînd că lucrurile se încurcă, Hamer îl conduse pe șeful de jandarmi în afara taberei și-i împărtăși lămuririle cerute care îl mulțumiră atît de mult, încît plecă numai- de cit. Le spuse să aibă grijă de cai și repetă că aceia care n-aveau permis, nu trebuie să fie găsiți cu arme.

— O să vă faceți casă curîrid ? mai întrebă șeful de post la plecare.

— într-o lună ar trebui să fie gata, răspunse Hamer.

— Foarte bine !... foarte frumos L. o s-o udăm.

De la coloniști, șeful de jandarmi plecă la conac, unde pistruiau în puternicit al lui Hirszgold se bucură -atît de mult la vederea lui, încît puse pe masă o sticlă cu vin de Crimeea. Cu toate acestea, la întrebările în legătură cu furtul nu putu da nici un răspuns.

— Domnule șef, îi spuse evreul, cînd am auzit în pușcături, am luat cîte un revolver în fiecare mînă și n-am închis ochii, toată noaptea, de frică să nu mă atace și pe mine.

— Ai permis pentru revolver ?

\*— Cum de nu ? Am.

■— Pentru amîndouă ?

— Unul e stricat și umblu cu el numai așa, ca să mă vadă lumea.

— Cîți muncitori ai acum ?

— Din cei de la pădure ?... Cîteodată sînt mai mult de o sută, dar de obicei numai optzeci. Cum se nimerește.

— Buletinele sînt în ordine?

împuțernicitul îi dădu răspunsul cuvenit, după care șeful de post își luă rămas bun. în timp ce urca în șaretă, îl avertiză :

— Ai grijă, că dacă au început hoțiile în sat, nu scapă nimeni. În caz că se întîmplă ceva, să mă anunți întîi pe mine, adăugă.

Ultimele cuvinte îl înspăimîntară atît de mult pe împuțernicit, încît îi chemă îndată să doarmă cu el pe cei doi evrei care dormiseră pînă atunci la conac.

De la conac, șeful de post își mîină iapa la casa lui Slimak. Gospodina tocmai presăra arpacașul în oală cînd intră corpulentul șef de post.

— Lăudat fie numele Domnului ! dădu binețe. Ce se mai aude pe aici ?

— Mai nimic, în vecii vecilor, răspunse Slimakowa.

- Șeful de jandarmi se uită prin încăpere.

— Bărbatul tău e acasă ? întrebă.

— Unde-o fi dispărut ? Jedrek, dă fuga după tata.

— Frumos arpacaș. Voi îl semănați ?

— "Noi.

— Pune-mi și mie vreo cîți va pumni în traistă, o să ți—l dau înapoi cînd mai vin pe aici.

— Dar traistă ai dumneata ?

— E-n șaretă. Poate-mi vinzi și vreo găinușă.

\* — Se poate.

— Atunci alege-mi una, dar vezi să fie tînără, și bag-o în lada de sub capra șaretei.

Intră Slimak, așa că femeia se duse după găină și ar- pacaș.

— N-ai auzit cine-a vrut să fure caii nemților ? îl întrebă șeful de post.

— Știu și eu ? răspunse Slimak, înălțînd din umeri. Am auzit că au tras cu pușca de cîteva ori în timpul nopții, iar a doua zi vorbea lumea că au încercat să le fure caii. Dar cine putea fi, n-am de unde să știu...

— Prin sat se zvonește că ar fi Kuba Sukiennik și Jasiiek Rogacz,

— Nu știu. Eu am auzit că-și caută de lucru, dar nu găsesc nicăieri, pentru că au stat la închisoare.

— Votcă n-ai ? Mă mîncă-n gît cle-atîta praf...

Slimak aduse votcă și piine cu brînză. Șeful de post bău, se odihni o clipă, apoi se pregăti de plecare.

— Voi stați aici, afară din sat, îi spuse în loc'de rămas bun, trebuie să aveți grijă să nu vă fure sau, Doamne ferește', să nu vă învinovățească de hoție.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspunse Slimak, pînă acum nu ne-a

furat nimeni, și nici noi pe alții, așa că o să fie și de-acum înainte tot așa.

Acum șeful de post plecă la Josel. Cîrciumarul îl în- timpină cu mare bucurie, porunci să i se ducă iapa în grajd, iar pe musafir îl pofti în cea rftai frumoasă odăiță, lăudîndu-se că are toate actele în regulă.

— Dar firma de ia poartă nu e cum trebuie, observă oaspetele.

— O să fie numaidecît cum poruncești dumneata, domnule șef !  
răspunse cîrciumarul, străduindu-se să-și ascundă neliniștea cu manifestări de politețe.

Cînd i se aduse sticla cu bere, șeful de post aduse vorba despre încercarea de furt.

— Ce încercare de furt ! răspunse Josel pe un ton batjocoritor. Nemții au tras cu pușca de frică și lumea bănuiește că i-a atacat o bandă de hoți. Pe la noi nu s-a mai întîmplat așa ceva.

Șeful de post își șterse mustățile și fața rumenă cu batista, apoi spuse :

— în bandă sau altfel, ce să mai tăiem firul în patru, Kuba Sukiennik și Jasiiek Rogacz au dat fircoale cailor.

Josel se strîmbă și își miji ochii.

— Cum puteau să dea fircoale cailor, răspunse, c'înd azi-noapte au dormit la mine ?

— Au dormit aici ? întrebă șeful de post.

— Aici, răspunse Josel cu nepăsare. Orzechowski și Grzyb i-au văzut de cu seară, erau beți turtă. Ce altceva mai pot să facă, adăugă după ce se gîndi o vreme, decît să bea în neștire ? Cînd țaranul n-are mereu de lucru, ce apucă și cîștigă ziua, risipește noaptea pe băutură.

— Dar puteau să iasă pe furiș din casă, observă șeful de post.

— ■ Tot ce. se poate, dar grajdul meu e închis noaptea și cheia o ține sluga mea.

începură să discute despre alte lucruri. Șeful de post mai întîrzie vreun ceas la Josel, iar după ce se odihni iapa, porunci să înhame. După ce se urcă pe capră, îl mai sfătui pe cîrciumar :

— Josel, ai grijă de Sukiennik și de Rogacz.

— Păi ce eu sînt tatăl lor ? Doar nu argătesc la mine ! răspunse evreul.

— Nu e vorba de asta, dar haimanalele astea ar putea ș a te fure și pe tine.

— O să stau cu ochii pe ei.

Șeful de post, după ce așeză săcoteiul și butoiășul în așa fel, încît să nu-l împiedice, porni spre casă. Pe drum ațipi și, pe jumătate în somn, pe jumătate aievea, i se perindară mereu prin fața ochilor figurile lui Kuba Sukiennik, Jasiiek Rogacz și Josel. O dată îl văzlu pe Sukiennik-cu clanțele în miini, pe urmă pe Rogacz cu ușițele de fier de la sobe, apoi iarăși pe amîndoi înconjurați de o herghelie de cai, și totdeauna în apropierea lor se afla





fie tichia de catifea, fie fața zîmbitoare și blajină a lui Josel. Cîteodată, pentru o clipă și parcă deasupra unui nor, se ivea chipul tineresc al lui Jasiek Grzyb ori părul cărunt al tatălui său. Atunci șeful de post se trezea brusc și se uita împrejur. Dar nu vedea pe nimeni, afară de. iapa lui, de găina albă de sub capră și de copacii de lingi, drum.

— Ptiu ! scuipa. Mary..T

Cu fiecare zi ce trecea, țăranii se convingeau tot mai mult că nemții se așezaseră definitiv pe pămîntul boierului. Nădăjduseră că hu-i vor plăti ratele la timp lui Hirszgold, dar ei le plătiseră. Mai înainte se vorbea că se ceartă că cei doi Hame'r, dar se împăcaseră. Speraseră că se vor înspăimînta de hoții care se furișaseră la căli lor, dar nemții, în loc să se sperie, îi înfricoșaseră ei pe hoți.

— Da, dar parcă nu-s prea siguri pe ei, fiindcă nu se vede că ar avea de gînd să-și ridice case, Nici măcar pămîntul nu l-au împărțit

Această părere o exprimă OrzeehoWski la cîrciumă într-o seară, udînd-o cu o cană de bere, Dar nici nu apucă să se șteargă la gură, dnd se auzi duruit de roți în fața cîrciumii și-l zăriră cu toții, într-o brișcă, pe inginerul hotarnic. Nu mai încăpea îndoială, el era, fiindcă avea pe lîngă el o mulțime de bețe și lanțuri. Mai întii, îl recunoscuse Grzyb, cu care avea legături mai strînse, apoi îl recunoscuse și ceilalți gospodari după mustățile firoase și nasul roșu ca boabele de dracilă,

Cînd Grzyb, cam speriat, îl conduse acasă pe Orxe- chowski, acesta încercă să-l liniștească :

— Știi ce, cumetre, poate că omul, chiar dacări ho tarnic, n~a venit la noi, ci s-a oprit să înnopteze la cîrciumă, »

— Să dea Dumnezeu, răspunse Grzyb, pentru că aş vrea să se ia odată copiii noștri, să se astîmpere și zvîn~ turatul de Jasiek al meu.

— Atunci, hai să le cumpărăm pămînt în altă parte, propuse Orzechowski.

— N-ar fi de nici un folos. Dacă nu mai sînt eu ochii pe el, haimanaua vinde pămîntul și se pierde pe cine știe unde.

— O să aibă grijă de el Pawlinka mea.

Grzyb se întristă și se adînci în gînduri.

— E, cumetre, spuse, dumneata vorbești așa, pentru că nu știi cît e de ticălos. O să-l supraveghem toți trei, și eu, și dumneata, și Pawlinka, dar tot nu cred că-l vom putea stăpîni. Păi nepricopsitul ăsta nu doarme nici o noapte acasă, iar dacă se întîmplă vreodată, pe urmă nu-l mai vîd o săptămînă !...

Gospodarii își luară rîmas bun și fiecare se duse la culcare cu o fărîmă de nădejde în suflet că hotarnicul este doar în trecere prin sat. A doua zi îi convinge totuși că greșeau. Întrucît, o dată cu zorile, inginerul hotarnic se trezi, își luă legătura de bețe din cîrciumă, țeva de metal și harta, sticla îmbrăcată, plină cu rachiu foarte tare și plecă pe cîmp.

Vreme de cîteva zile, îl văzură umblînd încolo și-n- coace înconjurat de droaia de nemți. Unii duceau jaloanele înaintea și în urma lui, alții

întindeau lanțul și-i făceau măsuță din bețe ori se uitau pe hartă peste umărul lui. El Ue poruncea să se miște la dreapta și la stîngă, nota în carnetel, desena pe planșetă, iar cînd soarele dogorea mai puternic, își desfăcea umbrela deasupra, capului sau mutîndu-se în alt loc, bea cu înghițituri mari din sticla îmbrăcată.

Țăranii urmăreau de departe aceste deplasări și tăceau. A patra zi, însă, Wisniewski remarcă :



— La dracu' ! dacă eu aş gîlgîi atîta băutură, aş 'măsura mai bine chiar decît hotamicul.

La care Wojtasiuk :

— Păi de-aia şi e hotarnic, că ţine la băutură.

Şi Slimak îl urmăreşte pe hotarnic şi văzu cum după plecarea lui, nemţii desfăcură coviltirile de pe citeva care, inhămară caii la ele şi se împrăştie în trei direcţii,

„Te pomeneşti că pleacă !...“ se gîndi.

Dar pleacă doar pentru cîteva ceasuri, după scurgerea cărora carele se întoarseră încet şi nemţii începură să le descarce ; dintr-unul o grămadă de grinzi, din altul o grămadă de scînduri, din al treilea piatră. Şi aşa, timp de două zile, cărară lemne, piatră, cărămidă şi văr, aşezm- du4e în stive pe un deal nu prea departe de tabără, la cîteva sute de paşi de gospodăria lui Slimak,

în acest timp, cei trei Hamei' dădură ocol colinei, în- semnînd în jurul ei un loc pătrat care avea o suprafaţă de vreo două pogoane, -

După aceste pregătiri, într-o “bună zi, în tabără se iscă mişcare.

Dinspre pădure sosiră vreo cincisprezece dulgheri în pantaloni şi tunici albastre cu fierăstraie, sfre- dele şi topoare. Din tabără le ieşiră în întîmpinare tot atîţia colonişti cu mistrii şi canciocuri, urmaţi la oarecare depărtare de o mulţime compactă de femei şi copii şi ceilalţi colonişti îmbrăcaţi cu toţii în straie de sărbătoare. Cele trei grupuri se întîlniră pe colină, unde se aflau un car cu un butoi de bere şi încă unul cu afumături şi pline.

Bătrînul Hamer purta o tunică decolorată, un fiu, Fryc, era îmbrăcat în surtuc, iar celălalt, Wiihelm, într-o vestă roz cu flori roşii. Erau cu toţii foarte ocupaţi. Tatăl îi întîmpina pe noii-sosiţi, alergînd de la dulgheri la zidari, şi de la zidari la femei ; Fryc îngrămădea într-un loc ţăruşi groşi de lemn, iar Wiihelm desfunda butoiul cu bere.

în gospodăria lui Slimak, primul care observă aceste pregătiri fu Owczarz care-i vesti îndată și pe ceilalți. Așadar, urcară cu toții în fugă pe colină ; Slimak și nevasta, Magda, Stasiek și *Jşdrek* în fruntea tuturor. Se opriră pe povîrniș, de cealaltă parte a riului, cu fața spre tabără, și începură să se uite cu luare aminte la cele ce se petreceau.

Cred că își fac casă, presupuse Slimak, altminteri de ce s-ar fi adunat atîția meseriași ?

Chiar în clipa aceea, bătrînul Hamer, sfîrșind cu în- tîmpinarea oaspeților, luă în mină un țăruș și, cu ajutorul unui ciocan de lemn, îl înfipse în pămînt.

— Sus Ura L. strigară dulgherii și zidarii.

Hamer se înclină, luă în mină alt țăruș și începu să-l bată drept spre miazănoapte. După el mergea Fryc cu ciocanul, urmat de mulțimea de coloniști mai în vîrstă, ele femei și de copiii îndrumați de învățătorul care venise în căruța trasă de fiica lui și de cîinele uriaș.

Deodată, învățătorul își scoase șapca de pe cap, bărbații se descoperiră și ei, și mulțimea intonă imnul de sărbătoare :

„Cetatea noastră e Cristos,  
Arma noastră și puterea,  
El ne vine-n ajutor,  
De ni-i grea durerea.  
Al lumii vechi dușman Drum își caută avan,  
Roi de răutăți și stîncă Asupra noastră aruncă,  
Cine să stea-mpotrivă

De la primele cuvinte ale cîntecului, Slimak își luă pălăria în mină, Slimakowa se închină, iar Owczarz în- genunche cu umilință pe povîrniș. Stasiek, tremurînd de înecîntare, deschise larg gura și ochii, iar *Jşdrek* coborî dealul în fugă, trecînd riul prin vad și alergă spre tabără,

înaîntînd cîțiva pași spre miazănoapte, bătrînul Hamer înfipse în pămînt alt țăruș și coti spre apus. în urma lui, în aceeași ordine ca mai înainte, mergea mulțimea cîn- txnd mai departe :

„Păcatul nu-l putem înfrînge,  
Cînd răul trebui' surghiunit ;  
Dar El luptă și învinge,  
De Dumnezeu din cer trimis\*  
Cine-i el ? lumea exclamă,  
Isus Cristos se cheamă,  
Savaot Domnul e Săgeata răului o frînge,  
Și altul Dumnezeu nu e !”

Țăranii ascultau uluiți această melodie necunoscută și atît de solemnă. După cîntecele melancolice și pline de dor din biserica lor, acesta li se părea un imn al puterii triumfătoare. Nu credeau că pe aceste ogoare, unde pînă atunci răsunase geamătul profund :

„Tie, Doamne, îți încredințăm greșelile noastre../\*; :

mulțimea străină putea să strige cu glas puternic i

„Dar El luptă și învinge,  
De Dumnezeu din cer trimis

Strigătul lui Stas îi întrerupse brusc îngîndurarea lui Slimak :

— Cîntă, măicuță !... cîntă !... îngăimă băiețelul răgușit, tremurînd și plîngînd. Apoi îngălbeni, buzele i se învinețiră și se prăbuși.

Părinții speriați îl ridicară cu grijă și-l duseră în casă, stropindu-l cu apă și liniștindu-l întruna. Știau că băiatul este sensibil la muzică, știau că plînge la biserică și rîde în timpul procesiunilor. Dar nu-l văzuseră niciodată în asemenea stare.

Abia în casă, unde nu se mai auzea cîntecul nemților, Stasiek se liniști și adormi.

În timp ce trecea riul, Jșdrek intră, în apă pînă la brîu, își udă pălăria și mînecele de la cămașă, se cufundă în nisipul de pe mal; dar cu toarte că-i era frig, nu-i păsa de nimic, prins de spectacolul la care privea.

„De ce-or umbla cîntînd în jurul dealului ? se întrebă. Pesemne că vor să gonească duhul rău, ca să nu le intre în casă. Și pentru că, așa cum li se întîmplă de obicei șvabilor, n-au ierburi și cretă sfințită, înfig țărushi de stejar în colțurile cîmpului. Se pare că țărushi de stejar sînt mai buni împotriva «diavolului decît creta, ce mai... Ori poate că fac farmece, adăugă după o clipă, ca să li se înalțe casa singură la noapte ?...” Respinse totuși numaidecât acest gînd nelalocul lui. Avea doar cincisprezece ani și știa că o casă nu poți s-o faci cu ajutorul cîntecelor, ci trebuie s-o construiești.

Rămase uimit de încă un lucru în purtarea nemților. Doar cîțiva bătrîni, femeile și copiii ocoleau dealul cîntînd și împiedicîndu-se pe locul plin de gropi. Tinerii dulgheri, însă, și zidarii stăteau în două grupuri pe înălțime, rîzînd în hohote, îmbrîncîndu-se și trăgînd din lulele. Ba, o dată, procesiunea se opri din cauza lor, deoarece atunci cînd Wilhelm Hamer, care umbla cu butoiul cu bere, ridică, halba, tinerii strigară „sus“ și „ura !“ Bătrînul Hamer se uită înapoi, iar învățătorul bolnăvicios îi amenință cu mina.

Treptat, procesiunea se apropie atîta de Jșdrek, incît acesta putea desluși acum glasurile subțiri ale copiilor, pe cele scîrțitoare ale femeilor bătrîne și basul nazal al lui Hamer. Pe acest fond neplăcut, auzi deodată glasul ciudat al unei femei, curat, sonor și nespus de duios. I -se strînse înima. În închipuirea lui, sunetele deveneau imagini și avea impresia că deasupra tufelor de iarbă și lujere uscate zărește un copac uriaș, o salcie plîngătoare.

Privi mai cu luare aminte la mulțime și înțelese că era fiica învățătorului, pe care o văzuse prima dată cînd își trăgea tatăl în căruță. Atunci îl interesase mai mult

dulăul decît ea. Acum însă glasul ei îl tulbură atît de mult, încît uită treptat de toate. Îi pieriră din ochi câmpurile, nemții, stivele de grinzi, și de piatră ; rămase doar glasul acela care umplea văzduhul. Își simți inima tremu- rînd în piept, vru să chite și el și începu cu jumătate de glas : „Ziua bună s-a înălțat, Și Cristos a înviat...”

Această melodie se potrivea cel mai mult cu cîntecul nemților.

Cît timp a durat, nu-și mai aduce aminte. îl treziră din visare alte strigăte „sus !” și „ura !”, ale mulțimii adunate lîngă carul cu butoiul, de unde Wihelm Hamer le împărțea noilor-veniți halbe cu bere. Jșdrek zări în mulțime rochița maronie a fiicei învățătorului și se apropie instinctiv de ea.

Aici îl aduseră îndată la realitate. Un neamț tînăr îl văzu și-l arătă celorlalți, altul îi smulse pălăria din cap, al treilea îl împinse în mijlocul mulțimii și o vreme îi îmbrînciră unul spre altul, rizînd în hohote. Ud, plin de nisip și desculț, flăcăiandrul arăta ca o sperietoare în cămașa-i de tort. La început, își pierdu cumpătul și se învîrți ca o minge murdară printre nemți. Întîlni însă ochii cenușii ai fiicei învățătorului și simți în el o energie sălbatică. Lovi cu piciorul desculț un dulgher, smuci de tunică unui zidar, izbi ca un tăuraș cu capul în burta bătrînului Hamer și cînd se făcu puțin loc în jurul lui, se opri cu pumnii încheștați, căutînd o spărtură prin care să-și croiască drum.

Răsunară strigăte. Unii rîdeau în hohote și beau bere, dar cei pe care-i îmbrîncise voiau să-l bată. Din fericire, bătrînul Hamer, uitîndu-se mai bine la el, îl întrebă :

— ■ E, tu ce faci aici, piciule ?...

— De ce își bat joc de mine răspunse Jșdrek, căruia îi venea să plîngă,

*în*





Nemții începută să vorbească între ei, dar Hamer îi luă pe băiat de mină și-l trase mai ia o parte. Acum îl văzu și învățătorul și-l întrebă :

— Tu stai în casa de peste râu ?

— Păi cum,

\*— Și ce faci aici ?

— Am venit să mă uit la slujba voastră și ăștia au început să rîd smucească,,.

Tăcu brusc și roși, văzînd ochii cenușii ai fiicei învățătorului ațîntiți asupra lui. Ținea în mină o halbă începută și apropiindu-se, i-o întinse băiatului

~ Te-ai udat. îi spuse, ia și bea,

— Nu vreau !... , răspunse Jșdrek și se rușina din nou I se părea că uneii cucoane atît de frumoase nu poate să -i răspundă urît,

— Unde te-ai udat așa ? îl întrebă ea curioasă,

— în râu, murmură. Cînd am venit aici, am trecut prin apă.

— Atunci, ia și bea, insistă oferindu-i halba cu bere,

“— Să nu mă-mbăt... mai zise Jșdrek.

îh sfîrșit, bău, îi privi fața smeadă și roși iarăși, așa că pe chipul fetei alunecă un zîmbet trist,

în clipa aceea, începură să cînte din vioară și contrabas. Wilhelm Hamer se apropie în sărituri greoaie de fata învățătorului și o luă la dans, Îndepărtîndu-se» aceasta îi aruncă lui Jșdrek o privire plină de dor»

J<șdrek simți o tulburare ciudată. O minie năprasnică și o jale adîncă puseră stăpînire pe el, învălmășind u-i gîndurile. La început, vru să se repeadă la Wilhelm Hamer și să-l tragă de vesta înflorată, apoi se gîndi că va izbucni în hohote de plîns. Se întoarse brusc să plece,

— Te duci ? îl întrebă învățătorul»

•— Mă duc,

— Salută-l pe tata din partea mea»

Iar din a mea adu-i aminte că la sfîntuî Ion am să-i iau lunca, se amestecă bătrînul Hamer,

— Păi ce e lunca dumita-le ? se încontră Jșdrek, Tata a luat-o cu chirie de la boier,,.

— Ehei, de ia boier !... rîse Hamer. Acum eu sînt stă- pînul aici, și lunca e a mea.

Jedrek plecă. Apropiindu-se de drum, văzu un țăran ascuns după un tufiș, care privea la petrecerea nemților. Era Grzyb.

‘ — Lăudat fie spuse Jedrek,

— Cine să fie lăudat ? întrebă bătrînul mînios. Cred că nu Dumnezeu, ci diavolul, de vreme ce vă înfrățiți cu nemții.

— Cine se înfrățește cu ei ? întrebă Jedrek uimit.

Țăranului i se aprinseră scînteii în ochi și pielea obrazului, uscată, începu să-i tremure.

— Tu nu înfrățești, ai ? spuse ridicînd pumnul. Crezi că nu te-am văzut cînd ai fugit la ei ca un ciine\* prin apă, ca să-ți dea o cană de bere ? Crezi că pe taică- tău și pe maică-ta nu i-am văzut cum se rugau pe colină pentru șvabi ? Diavolului se rugau... Se vede că Dumnezeu v-a și pedepsit, pentru

că pe Stasiek l-a picnit ceva. Mai așteptați însă, că nu s-a sfârșit... Nemernici și ticăloși ce !...

Îi întoarse spatele și se îndreptă spre sat, blestemînd familia lui Slimak.

Jedrek se tîrî pînă acasă mirat și trist. Aici îl găsi pe Stasiek bolnav și teama îi strînse inima. Îi povesti numai- decît tatălui de întîlnirea Cu Grzyb.

— E tot atît de prost, pe cît e de Hatrîn ! răspunse Slimak. Poți să rămîi nepăsător cu pălăria pe cap, cînd alții se roagă, fie ei și șvabi ?

— Da, dar slujba lor i-a făcu rău lui Stasiek, se împotrivi Jedrek.

Slimak se posomori.

De ce să-i facă rău ?. răspunse după o clipă. Stasiek e un copil îpsempat,; ajunge să,audă o -femeie, cîn- ținîd pe cîmp, ca să înceapă să tremure.



Cu astea sfârși ce avea de spus. Jedrek umblă de co- lo-colo prin casă și pârîndu-i-se că n-are destul aer, se furișă afară și se duse la rovine. Rătăci și aici în neștire. Uneori se cățăra pe deal, de unde-i vedea pe nemți să- pînd laolaltă șanțuri pentru temelie, apoi iarăși cobora în trecătoare sau se strecura prin tufișurile ghimpoase.

Oriunde se ducea, îl însoțea mereu umbra fetei învățătorului,. fața ei oacheșe, ochii cenușii și mișcările pline de farmec. La răstimpuri, ajungea pînă la el, parcă din adîncuri, cîntecul ei puternic și duios ori glasul răgușit al lui Grzyb care blestema.

—• Poate eă ea a făcut farmece ? șopti cu teamă și iarăși se gîndi la ea.

## CAPITOLUL VIII

Slimak nu se simțise niciodată atît de mulțumit ca în această primăvară. Se și odihniise în lege, teancul de bani îi crescuse în ladă și în plus mai și văzuse o mulțime de lucruri noi.

Mai demult, greutățile zilei îl copleșeau. Abia apuca țăranul trudit de muncă să -se culce în așternut și să adoarmă ca un buștean, că nevasta și începea să tragă pătura de pe el și să strige :

— Scoală, Jozek, că e ziuă...

„Cum să fie ziuă ?... se gîndea uimit, că doar ce m-arn culcat Cu toate acestea, își aduna mădularele care parcă se lipiseră de așternut, nevrînd în ruptul capului să se scoale, se ștergea la ochi, căsca de-i troznea grumazul și de voie, de nevoie se ridica din pat.

Îi era atît de greu, încît uneori visa cu plăcere la somnul cel veșnic în pămînt. Dar nevasta nu-i da pace 2

„Scoală-te... spală-te !... îmbracă-te... că -întârzii și îți opresc din plată...”<sup>44</sup>

Așa că se îmbrăca, scotea din grajd caii, la fel de obosiți ca și el, și se urnea la muncă la conac sau la târg, de unde-i ducea pe ovrei prin lume. Cîteodată se simțea atît de ostenit, că se oprea pe pragul casei și șoptea : „Rămîn acasă !...” Dar se temea de nevastă și-i părea rău și de cîștigul, fără de care nu s-ar fi descurcat cu gospodăria.

Acum însă era altceva, acum Siimak doarme cît vrea. Din eînd în cînd, din obișnuință, nevasta îl mai trage de picior, spunîndu-i : „Scoală-te, Jozek !” dar țăranul deschide un ochi, ca să nu-i fugă somnul, mormăie : „Lasă-mă-n pace !” și doarme mai departe, fie și pînă ia ora șapte, cînd în biserica din sat bate clopotul de utrenie

Înt-adevăr, n-avea de ce să se scoale. Maeiek siîrșise de mult muncile de primăvară, evreii din târg se răs-pîn- diseră de-a lungul căii ferate, iar de la conac nu-l mai chema nimeni pe Slimak, deoarece conacul nu mai exista. <sup>5</sup> Cîteodată nu făcea nimic cîteva zile la rînd. Pufăia din lulea, se preumbla printre acareturi sau cerceta semănăturile care răsăreau ca peria. Cel mai mult îi plăcea totuși să urce pe colină, să se așeze sub pin și să privească la casele nemților, care creșteau ca ciupercile după ploaie.

Pe la sfîrșitul lui mai, Hamer își sfîrșise casa, iar alți trei vecini ai lui Slimak : Gede, Treskow și Pifke, erau aproape gata. Gospodăriile, lor arătau foarte frumoase. Toate stăteau în mijlocul cîmpului și semănau între ele ca două picături de apă. La drum, fiecare avea o grădină de vreo două pogoane, înconjurată cu gard de lemn în formă de pătrat ; lîngă o latură a pătratului, se înălța casa alcătuită din patru odăi mari, acoperită cu șindriă, iar în spatele casei se întindea, o curte uriașă, străjuită de acareturi.

Oricare din aceste clădiri era incomparabil mai largă, mai lungă și mai înaltă decît ale țărănilor ; toate erau <sup>25</sup> curate, și plăcute la vedere, în același timp însă parcă țepene și aspre, deoarece în vreme ce casele ori șoproanele țărănești aveau acoperișurile înclinate în patru părți, ale nemților coborau numai spre fața și spatele casei,

în schimb, acestea aveau ferestre mari cu șase ochiuri de geam și uși rinde'luite de dulgheri. Jșdrek, care se ducea în fiecare zi printre coloniști, mai povestea că înăuntru încăperile erau pardosite, iar bucătăria separată ; în ea se aflau sobe cu plite de fier,

La toate aceste rînduieli gospodărești privea Slimak de sub pinul lui, visînd că odată și odată își va ridica și el o asemenea casă, numai că acoperișul avea să fie altfel. Și în timp ce visa, cîteodată, ceva îl făcea, să sară drept în picioare. Voia să se ducă undeva și să se apuce de vreo treabă, pentru că se plictisea și-i era rușine că% pierde vremea ; dar iarăși îl năpădeau temerile, de parcă cineva îl ciocănea în piept și-l întreba : „Și ‘ce-o să mai fie ?’”

Atunci îl apuca dorul ele conac și de cîmpurile, pe care nu de mult umblase cu plugul, unde acum se construiau casele coloniștilor. Apoi iarăși îl cuprîndea o spaimă năprasnică și se gîndea că nu va putea face față, cînd

---

<sup>25</sup> Slujba religioasă de dimineață.

se vor îndrepta împotriva lui nemții care tăiaseră pădui'ea, fărîmîțaseră stîncile și-l goniseră pe boier...

Cu toate acestea, își aduna gîndurile împrăștiate și se liniștea numaidecît, Privea de cîteva luni la nemții cu care se învecina și nu cunoscuse nici o strîmbătate din partea lor. Trudeau pe la casele lor, păzeau vitele să nu intre pe lunca lui și pînă și copiii lor nu iroseau vremea, ci învățau în casa lui Hamer, unde se stabilise învățătorul.

— Sînt oameni cumsecade, își spunea Slimak, și e mai bine cu ei decît pe vremea moșierului.

Era mai bine, fiindcă de cînd veniseră, cumpăraseră o mulțime de lucruri de la Slimak, plătindu-le cu dărnicie.

Pînă acum le vînduse doi viței, treisprezece porci, unsprezece găște și vreo șaizeci și patru de băhicioare de grîu, nemaipunînd la socoteală păsările, untul și cartofii, Avuseseră nevoie și dăduseră bani pînă și pe un șirag de ciuperci mucegăite,

Nu trecuse nici o lună de zile și Slimak se alesese cu cel puțin o sută de ruble de la ei, pentru care la conac, ar fi trudit din greu un an întreg,

La drept vorbind, nevasta îi mai spunea cîteodată :

— Josek, tu crezi că nemții o să cumpere întotdeauna de la tine ? Au și ei gospodăriile lor și încă mai bogate ea a noastră. O să te bucuri de ei cei mult pînă la iarnă, pentru că pe urmă n-o să mai cumpere nici cît negru sub unghie de la noi.

— O să vedem ce-o să mai fie, răspundea țăranul.

În "sinea lui, își spunea acum că dacă n-o să mai cum pere nemții, o să cîștige destul de la cei care construiesc calea ferată, numai să se apropie de casa lui. Făcu chiar pregătiri în acest sens. Cumpără cîteva purcelandri de la Grochowski, de la Wisniewski cîteva găște, iar cînd nemții nuri mai întrebare de unt, îi porunci nevestei să-l strîngă și să-l săreze.

— N-ai teamă, îi spuse, o să cumpere totul cei de la calea ferată. Nu-ți aduci aminte ce vorbeau inginerii ?

în drumurile lui pentru negoț, se întâlneau de cîteva ori cu Josel, care-l privea zîmbind batjocoritor.

— E mînios pe mine, ciinele ! se gîndi Slimak, I-e frică să nu-i ciupesc din cîștig

Odată, cîrciumarul îi propuse :

— Slimak, hai să facem o afacere împreună Ce afacere ?

— Fă pe pămîntul tău o casă pentru cumnatul meu,

— La ce-i trebuie ?

— O să facă negoț cu cei de la calea ferată. Altfel, o să vezi că nemții o să ne ia totul de sub nas.

Slimak se cufundă în gînduri, apoi răspunse :

— Nu vreau să aduc ovreiul pe pământul meu. Pe mulți ați înghițit voi, perciunaților, dintre cei care v-au primit în casa lor.

— Cu ovreii nu-ți place să stai în casă, se înfurie Jose!, dar cu nemții te și rogi la Dumnezeu, O să mai vedem ce-o să iasă și din asta.

— ■ Ticălosul, îi miroase a câștig mare ! își spuse Slimak, uitându-se la evreul care pălise de furie.

Și continuă să cumpere cu încetul. O dată un sfert de mei, în altă zi două banițe de crupe de orz, apoi o garniță de untură.

Colindând împrejurimile, fiindcă gospodarii din satul lui nu voiau să-i vîncle nimic, află că prețurile creșteau. Iar cînd îi întrebă pe țărani și pe gospodine de ce scumpesc atîta, aceștia îi răspunseră :

— De ce să-ți vindem ție mai ieftin, cînd azi-mîine o să\* putem vinde mai scump.

— Cui să vindeți mai scump ?

— Păi, fie și nemților care au venit în satul vostru.

— Ei cumpără și de la voi ? întrebă Slimak curios.

<sup>N</sup> — Și încă de cînd ?... Cum se ivește cîte ceva de vânzare, vine neamțul numaidecât, înaintea ovreiului, și plătește fără să se mai tocmească. La moară se macină atîta făină pentru ei !... De parcă s-ar pregăti războiu’.

„Hm ! cugetă Slimak, cumpără de prin sate, pentru că griul este încă pe cîmp, iar ei sînt destul de mulți”.

îndeletnicirile negustorești și înfrățirea cu nemții nu le plăceau deloc țăranilor din satul lui. De aceea, duminica, înaintea bisericii, rareori îi răspundea vreunul : „în vecii vecilor”. Iar cînd Slimak trecea pe lîngă vreun grup, atunci discutau între ei cu voce tare despre vânzătorii sfîntei credințe catolice, care puteau să atragă asupra satului mînia dumnezeiască.

Pînă și Sobieska venea în casa lor mai rar și pe furiș, iar după ce^și bea rachiul, spunea :





— Prin sat se vorbește că v-ați botezat ca șvabii...; E adevărat că milostivul Dumnezeu este "peste tot același, totuși șvabul e lucru de ocară !

Ca să mai înăbușe clevetirile, Slimak, sfătuit de nevastă, plăti vicarului o slujbă de duminică și în ziua aceea se spovedi împreună cu Jagna și Jśdrek, Dar fără nici un folos. Pentru că, îndată, Grzyb înaintea bisericii, iar Jos el seara la crîșmă le explicară sătenilor că Slimak nu s-ar ruga cu atîta cucernicie, dacă nu s-ar simți apăsător de păcate.

, — Trebuie să fi făcut el vreuna din cele nefăcute, de vreme ce s-a dus să se spovedească împreună cu nevasta!... comentau sătenii bînd bere.

La sfîrșitul' lui mai, Owczarz îl vesti pe Slimak că de cîteva zile nemții tot pleacă undeva cu căruțele înainte de răsăritul soarelui. Stau toată ziua pe cine știe unde și se întorc seara tîrziu. Apoi Owczarz îl văzu pe Wilhelm Ha- mer cărînd de acasă saci cu făină, crupe și hălci de slănină. Pornea chipurile spre satul în care se afla biserica, dar cotea nu departe spre rovine și nu-l mai vedea nimeni.

Aceste vești îl făcură pe Slimak să se scoale iarăși mai de dimineață și să cerceteze împrejurimile de pe colină.. Se convinse într-adevăr că, o dată cu zorile, din curțile nemților ieșeau căruțele, dar unde se duceau, nu fu chip să înțeleagă.

În schimb, uitîndu-se într-o zi puțin mai spre dreapta de la biserică, văzu în partea dinspre miazănoapte și apus a orizontului, hăt ! dincolo de cîmpuri, un punct galben.. Spre seară punctul se mări, a doua zi arăta ca o linie, apoi crescuseră treptat, semănînd în curînd cu un val de nisip galben ce înainta spre Bialka. În același timp, află de la Jśdrek că și căruțele nemților se întorceau de la muncă murdare de nisip și de argilă.

— Și n-ai întrebat unde se tot duc ? se interesa Slimak, ,

— Am întrebat, clar Fryc Hamer, ăla cu barbă, nva gonit, răspunse băiatul. '

Pe Slimak îl fulgeră an gînd :

- Eheî, acum înțeleg eu unde se duc. Ce mai, se construiește calea ferată, asta trebuie să fie.

— 'E ciudat totuși că la noi n-a venit nici un muncitor după cumpărături, se amesteca și Slimakowa.

— Pentru că sînt prea departe. Dar o să mă duc eu > la ei, răspunse Slimak. Pezevenghi, șvabii ! adăugă după ce se gîndi puțin, n-au spus la nimeni, ca să nu mai ciș- fige și alții... ,

■— Atunci du-te și tu pe-acolo ! îl îndemnă femeia; Acum ar trebui să ciștigăm și noi cel mai bine...

Țăranul făgădui că va pleca a doua zi de dimineată. Dar pentru că dormi prea mult, mai trebăluî una-alta, iar pe urmă se gîndi că-i prea tîrziu, se duse abia în ziua următoare, cînd îl goni nevasta din casă.

Pe drum, țăranul trecu prin satul cu biserica, unde toată lumea vorbea că, la o milă depărtare, începuseră do săptămîna trecută să sape șanțuri și să toarne nisip sub șine. Cîțiva dintre sătenii neajutorați încercaseră să se angajeze la muncile manuale, dar numai unul fusese primit, iar după trei zile se întorsese și el vlăguit.

— E muncă de dine acolo, nu e pentru oameni, i se spuse lui Slimak în sat. Cu toate că cine are cai, face să se ducă, deoarece cu căruțele se ciștigă cite patru ruble • pe zi.

‘ : „Patru ruble ?... se gîndi Slimak, șfichiind caii. Așa ă j va nu s-a pomenit pe vremea boierului !...”

. Merse vreun ceas pe drumuri lăturalnice pînă cînd nimeri, în sfîrșit, la locul unde se lucra. Văzu de departe mormane uriașe de argilă, ca niște dealuri, pe care se vinzoleau vreo sută de oameni de prin alte părți. Erau țărani bine clădiți și bărboși, în cămăși colorate, foarte puternici. Unii săpau argila, iar alții 6 cărau mai la o parte *în* roabe, pe care nu le-ar fi urnit nici un cal.

Slimak clătină din cap.

— Oho ! mormăi, nici vorbă, unul de-ai noștri n-ar *ii* în stare s-o miște din loc.

Și privi uluit la dealurile și văile săpate într-un timp atît de scurt de mîiniie oamenilor.

Se apropie cu căruța și încercă să-i vorbească unuia dintre muncitori, dar acesta nici măcar nu-i răspunse, ocupat cum era cu truda lui neomenească. Spre norocul lui îl văzură cîțiva dintre cei care nu făceau\* nimic, prim tre aceștia un ovrei îmbrăcat într-un surtuc scurt\*

— Ce vrei, omule ? îl întrebă pe Slimak.

— Am venit și eu să întreb, răspunse țăranul descumpănit, învîrtindu-și șapca în mîini, am venit să întreb dacă nu aveți nevoie de crupe sau de untură

— Dragul meu, îi răspunse evreul, noi avem furnizorii noștri. Ce ne-am face dacă ar trebui să cumpărăm fiecare pumn de crupe de la țărani L. „Ăștia sînt boieri mari L. medită Slimak rușinat. Nu vor să cumpere de

la țărani,ăștia iau numai de la șleah- tici.

Evreul se pregătea să plece. Deodată, Slimak i se ploconi pînă la pămînt și-l întrebă din nou :

— Iartă-mă, boierule, dar cu căruța nu m-aș putea angaja și eu ?...

Evreului îi plăcu această manifestare de umilință,

— Dragul meu, îi spuse, du-te acolo unde cară nisip și pietriș, poate că te primesc și pe tine/.

Țăranul se ploconi și mai adînc, urcă în căruța și ocolind o bună bucată de drum prin trecători, ajunse în alt loc, unde se înălța un val uriaș de nisip.

Aici văzu cîteva zeci de căruțe, printre altele și pe ale coloniștilor nemți,

Îl văzură și ei, fiindcă Fryc Hamer veni numaidecît ia el. Părea a fi supraveghetorul

:— Ce cauți aici ? îl întrebă cu minie.

— Aș vrea să mă angajez și eu la muncă.

Neamțul își încruntă sprîncenele.

— Tu n-ai nimic de. ciștigat: aici, îl repezi. Și văzînd că Slimak se uită în jur și așteaptă, se duse la socotitor și vorbi o clipă cu el.

Socotitorul porni în fugă spre țaran, strigîndu-i înainte de a ajunge la el :

— Nu ne trebuie căruțe ! nu ne trebuie... Și așa avem prea multe. N-ai ce aștepta aici, pentru că încurci drumul. Dă-te la o parte !...

Porunca, rostită cu glasul ridicat, îl descumpăni pe bietul țaran. Slimak întoarse caii în loc atît de repede, de mai să se răstoarne, și se grăbi să plece. I se părea că supărase înalta putere care tăia se pădurea, îl izgonise pe moșier, trimisese coloniștii în sat, iar acum pînă și pămîntul îl întorcea pe dos, scurmînd trecători prin dealuri și înălțînd coline prin locurile joase.

Mina deci cu sirg, biciuind caii, în vreme ce prin cap îi zburau gînduri învălmășite. Te pomenesci că-l înhață cineva de grumaz și-l aruncă în închisoare, tipînd : „Cum ai cutezat, necioplituie, să vii și tu la o muncă la care s-au angajat nemții ?...”

Rătăci vreun ceas prin rovine pînă *cină* ieși la cîmp deschis. Privi în urmă și văzu movilele galbene de argilă, iar înainte — satul și biserica. Asta îl mai întremă.

„Bine, dar țaranii din sat s-au dus să muncească și nu s-a supărat nimeni pe ei !” se ghidi Slimak. Apoi își aduse aminte că la căratul nisipului și al argilei văzuse și căruțe de-ale țaranilor. Așadar, și țaranii"au voie să se.: angajeze la calea ferată, nu numai nemții. Iar dacă ei au voie, ei.de ce a fost alungat, și încă atît de repede, că nici n-a avut timp să vadă ce fac ?

Într-un tirziu, își aminti de Fryc Hamer, de spriice- nele lui încruntate, de șopocăială cu socotitorul și înțelese ce se petrece, ll alungaseră la îndemnul colonistului, La început, nu-i prea venea să creadă, dar alte dovezi îi întăriră curînd bănuielele. De ce plecau coloniștii pe furiș de acasă ?

Pesemne ca să nu afle Slimak. Sau de ce ll' go  
lea



nise Fryc Hamer pe Jşdre, cînd băiatul întrebese unde se duc ? Tot ca să nu afle Slimak de o muncă bine plătită.

— A, ticăloşilor ! mormăi ţăranul şi pentru prima dată se simţi scîrbit de purtarea nemţilor. Nu se mira că erau lacomi de cîştig, dar se revolta pînă în adîncul sufletului că voiau să ascundă un lucru la vedere, cum era construirea căii ferate.

■ — Iude viclene ! I-au întrecut pînă şi pe ovrei !... îşi spuse ţăranul, fierbînd de mîncă.

Întorcîndu-se acasă, Slimak îi povesti pe scurt nevastei că nu căpătase de lucru, apoi se duse la Hamer.

Pe cînd se apropia de casă nouă, văzu în grădină câteva femei care săpau brazde, iar printre îngrădituri cîţiva bărbaţi. Erau acolo bătrînul Hamer, alţi doi colonişti şi un evreu, împuternicitul lui Hirszburg. După mişcările şi feţele lor învăpăiate, Slimak ghici că discutau ceva cu mare însufleţire, cine ştie dacă nu se certau chiar.

Hamer îl recunoscu şi el pe ţăran, dar se vede că evita să-l întâlnească, deoarece se întoarse cu- spatele la drum şi plecă în curte cu ceilalţi, spre şură.

— Ia te uită la el, ce deştept ! murmură Slimak. Ştie de ce vin..., Te găsesc eu. n-ai grijă, şi o să-ţi spun totul în faţă.

Cu fiecare pas însă, curajul i se muia tot mai mult, în cele din urmă părăsindu-l cu totul.

El e mare boier, se gîndi, iar eu un biet sărac. Dacă-i zic ceva, e gata să mă şi îmbrîncească. şi unde-o să-mi găsesc eu dreptatea ?<

— Musai să mă întorc acasă ! şopti.

Dar părerea de rău după banii pierduţi nu-i îngăduia să se ducă acasă cu mîna goală. Aşa că stătea în cumpănă, înainta cîţiva paşi, apoi se rezemă de gard şi chipurile privea ce fac femeile în grădină. În acest fel,, se apropie încet de casa lui Hamer, dar îi lipsi curajul să intre în curte, -





<sup>0</sup> fereastră de la casa colonistului era deschisă și dinăuntru se auzea un murmur asemănător cu bîzîitul albinelor într-un stup. Țăranul se apropie mai mult și văzu într-o încăpere spațioasă o mulțime de copii așezați în bănci. Unul din ei povestea ceva cu glas țipător, iar ceilalți șopteau. La mijloc, printre rîndurile de bănci, se preumbla învățătorul bolnăvicios cu linia în mină, strigînd din cînd în cînd :

^— Sztyl ! <sup>1</sup>...

învățătorul privi din întîmplare pe fereastră și vă- zîndu-l pe țăran, îi făcu semn cu mîna. După o clipă, murmurul copiilor crescui și mai mult, iar înăuntru se arătă fiica învățătorului cu o carte, repetînd din vreme în vreme cu glasul-i sonor și înduioșător ;

— *Sztyl !...*

„Le zice să-și țină gura..”<sup>4</sup> își spuse țăranul.

Deodată auzi în spatele lui pașii greoi ai cuiva care tușea. Se întoarse și-l văzu pe învățător.

— Ai venit să vezi cum învață copiii noștri ? îl întrebă învățătorul zîmbind,

— Doamne iartă-mă ! se împotrivi țăranul. Am venit să-i spun lui Hamer al vostru că este un ticălos, pentru că m-a lipsit de un cîștig bun,

Și-i'. povesti cum îl goniseră astăzi de la munca la calea ferată la îndemnul lui Fryc Hamer,

învățătorul clătină din cap.

— E, păi ei se poartă la fel și cu ai noștri, răspunse. Acum Treskow și FabryGjusz tocmai se ceartă cu Hamer, pentru că nu le mai îngăduie să cumpere alimente și să le vîndă celor de la calea ferată, în timp ce împuternicitul lui Hirszgold îi strînge cu ușa pentru rata pămîntului.

— N-au decît să se sfădească între ei și cu ovreiu, răspunse Slimak. Dar ce vină am eu, de vor să mă piardă ? Din cauza lăcomiei lor, nu mai poate omul să cîștige un ban. Ce să fac, să mor de foame ?..., De ce ?

<sup>1</sup> în îb. germ., corect *still* = liniște.



— E drept că dumneata le faci mult sînge rău, răspunse învățătorul după un răstimp.

\*— Cum așa ?

— Pământul dumitale se află la mijlocul pământurilor lui Hamer și-i încurcă socotelile, îl lămurî învățătorul. Dar asta încă nu-i nimic. Hamer credea că o să-i vinzi măcar dealul cu pin în vîrf, unde vrea să facă o moară de vînt pentru Wiihelm.

— Ce nevoie au ei de moară de vînt, cînd au atîta pămînt ?

— Așa ar cîștiga și mai mult. Iar dacă Hamer nu face moara acum, anul viitor o face Gede pentru nepotul lui,

— Și de ce n-o face Hamer pe pămîntul lui.

— Pentru că ei au numai locuși joase. E pămîntul cel mai mănos din toată colonia și l-au ales cu cap, îi explică învățătorul, dar nu pot să facă moara pe el.

•— Ce le-a cășunat cu moara asta de vînt ? îl întrerupse Șlimak furios, izbînd cu pumnul în gard.

•— E o afacere strașnică, răspunse învățătorul mai încet Dacă Wiihelm ar avea moară acum, s-ar însura cu fata morarului Knap din Wola, pentru care ar căpăta o zestre de douăzeci de mii de ruble... Douăzeci de mii de ruble !... Dacă n-o să pună mîna pe bani, s-ar putea ca Hamerii să dea faliment....J<sup>o</sup>+ă de ce, încheie învățătorul, dumneata le stai ca un os în gît. Dacă le-ai vinde pămîntul, ar da un preț bun și ar ieși din încurcătură.

\*— Nu-l vînd, răspunse țăranul. Nu i-am chemat eu aici și nici nu vreau să pier pentru binele lor. Cînd un țăran pleacă de pe pămîntul lui, s-a zis cu el...

— Atunci o să fie rău, se văietă învățătorul, desfă- cîndu-și mîinile.

— Fie ce-o fi. N-o să pier de bunăvoie din cauza lor<

După aceste cuvinte, âlimak își luă rămas bun de la învățător și se întoarse acasă, nemaivînd chef să-l întâlnească pe Hamer. Abia acum înțelegea că între ei nu <sup>26</sup>

mai poate fi pace și că va învinge acela care va avea mai multă răbdare.

— Voia Domnului ! rosti țăranul și pe drum îngină o rugăciune.  
Ceva nu prea limpede îi spunea că pentru el vin vremuri grele.

La câteva zile după discuția cu învățătorul, Slimak fu trezit de Owczarz la răsăritul soarelui.

— Scoală-te, stăpine ! îi spuse argatul gîfîind, scoa~ lă-te și ieși afară, pentru că lîngă rîu s-au adunat o grămadă de oameni.

Slimak sări în picioare, se îmbracă și porni în fugă spre rovine, de unde se auzeau glasuri. Se strecură vreun sfert de ceas prin tufișurile care creșteau prin trecători și pe coline, pînă cînd ajunse la cîmp deschis. Aici, pe malul Bialkăi, văzu o mulțime de săpători și de oameni cu roabe, carele coloniștilor și ale cîtorva săteni. Printre ei se afla și Wisniewski.

Slimak se duse la el.

— Ce se petrece aici ? îl întrebă.

— Vor să ridice un stăvilă și pe urmă un pod peste Biaika,  
răspunse Wisniewski,

— Și voi ce faceți aici ?

— Ne-a angajat Fryc Hamer la căratul nisipului, de-aia am venit aici.

Acum Slimak îi zări în grămadă pe cei doi Hamer, pe Fryc și pe bătrîn, și se apropie de ei.

— Buni vecini mai sînteți, le spuse cu amărăciune, V-ați dus pînă în sat după căruțe, iar pe mine nu m-a chemat nimeni la muncă...

— Cînd o să stai în sat, o să te chemăm și pe tine, răspunse Fryc, întorcîndu-i spatele.

În apropiere, printre săpători, Slimak văzu un boier care părea mai mare peste ei. Veni la el și scofîndu-și șapca, începu să-i spună.

— Ce dreptate e asta, boierule ? Nemții se îmbogățesc la calea ferată, și eu nu pot să cîștig un sfanț, deși stau

aici la îndemînă. Anul trecut, au fost în casă la mine doi boieri care mi-au făgăduit că voi cîştiga o grămadă de bani cînd va începe construirea căii ferate. Uite că a şi început, iar eu nici n-am scos caii din grajd. Un neamţ cu o sută de hectare de pămînt poate să se lăcomească la ciş-tig, iar eu care am numai zece pogoane şi am pierdut munca la conac, fiindcă moşierul l-a vîndut, umblu şi mă rog ca un cerşetor. Am şi eu nevastă şi copii, argat, fată în casă şi cîteva vite. Noi trebuie să murim, pentru că nemţii s-au înverşunat împotriva noastră ? E drept aşa, mărite boierule ?

Slimak spuse toate acestea dintr-o răsufare, plococindu-se mereu pînă la pămînt. La început, boierul mai în vîrstă se uită mirat la el ; înţelese însă repede despre ce este vorba şi-l întrebă pe Fryc Hamer :

— De ce nu l-ai luat şi pe el la muncă ?

Fryc înaintă cîţiva paşi şi privindu-l de sus pe necunoscut, răspunse :  
— Dacă eu nu aduc căruţe într-o bună zi, plăteşti dumneata în locul meu ?... Nu răspunzi dumneata pentru căruţe, ci eu. Aşa că-i aleg pe cei în care am încredere că nu-mi vor înşela aşteptările,

Boierul mai în vîrstă îşi muşcă buzele de minie, dar tăcu. După o clipă, îi spuse lui Slimak :

— Frate dragă, acum nu te pot ajuta cu nimic. În schimb, ori de cîte ori am să vin prin părţile astea, o să mă duci tu cu căruţa. N-o să cîştigi prea mult, dar oricum. Unde stai ?...

Slimak îi arătă fumul care se înălţa dincolo de rovine, spunîndu-i că acolo e casa lui. Iar cînd boierul se pregătea să se întoarcă la muncitorii care-i aşteptau dispoziţiile, îi îmbrăţişă picioarele.

Înţelegînd că nu mai are ce aştepta, ţăranul se îndreptă spre casă. Pe drum, intră în vorbă cu el bătrînul Hamer :

— E, vezi ce rău ai făcut că nu mi-ai vîndut pămîntul ! Eu am ştiut că n-ai să rezisti dacă te pui în poară cu noi. Acum o să fie şi mai rău, pentru că Fryc s-a supărat pe dumneata.

— Dumnezeu e mai tare ca Fryc, răspunse ţăranul,

— Mai gîndeşte-te, adăugă bătrînul. Îţi dau şaptezeci şi cinci de ruble pe pogon.

— Nu iau niciîncă o dată pe atîta, refuză Slimak,

— O să ai necazuri, pentru că aici n-ai să cîştigi nimic. Dumneata ai nevoie fie să stai lîngă conac, fie să ai mai mult pămînt. Dincolo de Bug, ai putea cumpăra cel puţin douăzeci de pogoane cu banii pe care ţi i-aş da eu.

— Eu nu mă duc acolo. N-au decît să se ducă alţii, dacă-i aşa de bine.

Se despărţiră furioşi amîndoi. Cînd Slimak ajunse la rovine şi întoarse capul, îl văzu pe Hamer stînd în acelaşi loc, cu mîinile în buzunare şi luleaua în gură, şi privind posomorît în urma lui. Iar cînd Hamer, îndreptîndu-se spre colonie, se uită înapoi, îl văzu pe înălţime pe ţăranul care îşi încrucişase mîinile pe piept şi zîmbea cu tristeţe, clătînînd din cap.

Se temeau unul de celălalt şi fiecare se întreba : ce mai pune la cale şi de ce e atît de îndărătnic ?

Terasamentul căii ferate creştea întruna şi înainta încet de la apus spre

răsărit. Peste cîțiva ani, aveau să treacă zilnic pe el sute de vagoane cu iuțea zborului de pasăre, cărînd oameni și bunuri, înavuînd pe cei bogați, sărăcind pe cei neajutorați, întărinîd pe cei puternici, zdrobi ndu-i pe cei slabi, răspîndind alte obiceiuri și înmulțînd fărădelegile, într-un cuvînt, ceea ce se înțelege prin civilizație. Slimak însă nu știa nimic despre civilizație și poate tocmai de aceea una dintre cele mai frumoase realizări ale ei i se părea Ck?va de rău augur.

Cînd urca pe măgura lui ca să se uite la cei care roboteau, vederea terasamentului stîrnea de fiecare dată în el gînduri cum nu se poate mai posomorite. Cîteodată, i se părea că valul nisipos seamănă cu limba scoasă a unui balaur uriaș, care sta în pădure, la linia de apus a orizontului, și avea să se tîrască de la o zi la alta pînă aici să-i înghită avutul. Altădată, avea impresia că umplutura lungă de nisip este un hotar care va despărți satul lui de restul lumii. Se lucra în cinci locuri, pe amîndouă malurile rîu- lui ; dealurile, aidoma unor movile funerare mai înainte, se uneau acum prin astuparea adînciturilor dintre ele/ Slimak văzu aieva în mintea lui această asemănare și își închipui că terasamentul este o întindere uriașă, pe care se înșirau unul după altul patru morminte...

Treptat însă, adînciturile fură astupate ; mormintele dispărură și nu mai rămase decît valul înalt de nisip, lung și drept ca o săgeată. Terasamentul își făcea simțită prezența tot timpul zilei ; la amiază strălucua de te orbea, iar noaptea lucea ca o linie fosforescentă pe perete.

Owczarz se uita și el la acest spectacol de neînțeles care i se părea îndreptat împotriva rînduielilor lumii.

— Nemaipomenit, se miră o dată argatul, să îngrămădești atîta nisip pe cîmp și să mai îngustezi și albia rîu- lui. Cînd o să se umfle Biaika, n-o să mai încapă prin deschizătura pe care i-au lăsat-o.

Slimak abia acum observă că cele două capete ale tera- samentului coborau din amîndouă părțile pînă la malurile rîului. Dar pentru că malurile fuseseră întărite cu capete de pod din beton, nu văzu nici o primejdie, cel puțin pentru el.

— Așa-i, îi răspunse lui Owczarz. De cealaltă parte a terasament'ului, apa se poate revărsa peste cîmpuri, dar aici la noi nu e nici o primejdie.

Cu toate acestea, rămase mirat cînd văzu că cei trei Hamer înălțau malul Bialkăi în locurile mai joase, de parcă se temeau că dacă vine apa mare, le inundă cîm- purile.

„Deștepți șvabii ! se gîndi țăranul. Ar trebui să fac și eu la fel pe malul nostru Plănu, așadar, că după ce va strînge finul, își va despărți cîmpul de lunca nemților printr-un val de pămînt și va întări poalele colinelor cu garduri de nulele, ca să nu le roadă viitura apelor. I se părea că astăzi chiar, cînd are atîta timp liber, s-ar putea apuca să așeze gardurile, dar începu să amine de pe o zi pe alta și totul se sfîrși ca de obicei în stadiul de intenții.

Nu putea să prevadă ce groaznică nenorocire avea să se abată asupra lui din această pricină.

Era începutul lui iulie, cînd după cositul finului se coace grîul și oamenii se pregătesc de secerat. Slimak strînse finul și-l întinse pe bătătură, ca să se usuce mai bine, iar nemții își luară lunca în primire și o înconjurară îndată cu un gard de stînginii, despărțînd-o astfel de pă- mîntul țăranului.

Vara din acel an era foarte călduroasă ; albinele roiau de timpuriu, grîiele îngălbeniseră mai devreme, apele Bialkăi scăzuseră mai mult ca de obicei, iar la terasament muriseră pînă acum trei săpători din cauza insolatiei. Sătenii cu experiență se așteptau fie la ploi lungi în timpul seceratului, fie la neașteptate furtuni cu grindină, deoarece în cîteva locuri mai depărtate bătuse piatra.

Într-adevăr, furtuna veni,

Dimineața acelei zile era fierbinte și înăbușitoare , păsărețul nu se prea îndemna să cînte, porcii nu voiau să mănînce și se ascundeau moleșiți printre acareturi, căutînd umbra. Vîntul aci se isca în rafale, aci slăbea ; era cînd uscat și fierbinte, cînd rece și umed ; își schimba deseori direcția, adunînd din toate părțile norii deși ; straturile de sus păreau că plutesc spre apus, iar cele de jos spre miazănoapte.

Pe la orele zece, o parte însemnată a cerului, la nord de calea ferată, se acoperi de nori grei care, schimbîndu-și repede culoarea, din cenușii deveniră plumburii, pe alocuri cu totul negri. Părea că în țării ardea funingine care se revărsa în vălătuci uriași peste pămînt, căutîndu-și locurile în care să cadă. Uneori, masa norilor se desfăcea în rotocoale izolate și atunci prin spărturile zdrențuite cădeau pe cîmpurile somnolente străluciri mohorîte. Alte

ori, cîte un nor se apropia de pînînt, și vîrfurile copacilor din pădurea depărtată se cufundau în masa întunecată. Aerul cald se aduna însă repede dedesubt și-l împingea atît de năprasnic în sus, încît din vîlătucii fugari se desprindeau petice ferfeniîte care atîrnau ca niște zdrențe cîmpuri.

Deodată, dincolo de satul în care se afla biserica, se ivi un nor roșcat, zburînd cu iușeală de-a lungul tera- samentului. Vîntul de apus îl mina avan din urmă, în același timp, îl izbi dintr-o latură o pală dinspre miazăzi ; de pe terasament, de pe drumuri și șleauri se ridicară vîr- te juri dese de pulbere, iar norii care se rostogoleau pe bolta cerului începură să duruie surd.

Săpătorii și cei care cărau pămîntul cu roabele la calea ferată părăsiră uneltele și, adunați în două grupe, plecară unii spre conac, alții spre barăcile de pe cîmp. Coloniștii nemți și țărani goli ră nisipul din care și plecară acasă, dînd bice cailor. Vitele fură aduse în goană de pe cîmp, femeile fugiră din grădini și se adăpostiră prin case ; nicăieri nu se mai vedea picior de vietate.

Un tunet după altul vesteau mereu alte turme de nori care, rostogolindu-se pe cea mai mare parte a cerului, începură să acopere soarele. Părea că în fața vîlătucilor negri, încărcăți de trăsnete, pămîntul se închircește și urmărește cu teamă furtuna, ca potîrnichia eretele ce plutește în tăria albastră. Tufele de porumbe și ienupăr fi- șiau încet, vestind starea de alarmă ; praful de pe drum se ridica neliniștit și acoperea mejdinele. Spicele tinere se ghemuiau unul în altul, apa rîului se tulbura Pădurea depărtată fremăta,

în acest timp, pe cer, în norii încărcăți de electricitate, prinse ființă un nucleu întunecat al forței creatoare care, privind pe pămînt, își propuse să imite pe Părintele atotputernic și să facă din vîlătucii moi forme vii. Alcătui o insulă, dar înainte de a avea timpul să mormăie : „E bine !...“ veni vîntul și o destrămă. Acum înaltă un munte uriaș, dar înainte de a ajunge la vîrf, îl suflă vîntul, Apoi, într-un loc se străduiește să facă un leu, iar în altul o pasăre ; în curînd, însă, din pasăre nu mai rămîne decît o aripă ruptă, iar leul se topește într-o masă informă.

Atunci^ văzînd că munții și insulele create de mîna Părintelui ceresc durează veșnic, iar alcăturile lui doar o secundă, că figurile lui n-au nici suflet, nici sens și nici măcar puterea de a se împotrivi unor nimicnice pale de vînt, că toată truda-i e în zadar și toată forța doar o închipuire, văzînd deci că nu creează nimic, nucleul întunecat se înfurie cumplit și vru să nimicească tot ce exista pe pămînt.

Printre norii care se roteau ca un stol de ciori, se auziră mormăituri amenințătoare. E puterea care poruncește : „Vedeți mîna care ne maimuțărește ?...“ Drept răspuns, ceva căzu din cer pe pămînt și rîul fu lovit de trăsnet. „Auziți freamătul pădurii ? Pe noi ne sfidează !...“ Un fulger străbătu jumătate din cer și al doilea trăsnet lovi pădurea. „Bateți cîmpurile cu piatră !... Și munții cu ploaie !...“ Și norii ascultători se aruncă asupra munților și a cîmpului : „Ha... Ho !...“ Pe pămînt căzu o picătură mare, urmată de a doua... a suta... a mia... „Ha... ho... ! ha !... ha !...“ Un bob de gheață, al doilea, a miile... E doar avangarda. Vijelia sună deșteptarea, ploaia bate darabana, norii, asemenea unor cîini scăpați din curea, urlă, se îmbulzesc, calcă în picioare ; o picătură o gonește pe a doua, se întrec, și-o



iau înainte, în sfârșit, se unesc în piraiele care curg din cer pe pământ. Soarele se stinse, iar ploaia și grindina se contopiră într-o masă nimicioare, al cărei scop și direcție o arată fulgerele orbitoare.

După un ceas de ploaie torențială, furtuna păru că încetează vlăguită și atunci se auzi zgomotul Bialkăi care ieșise din albie. Apele murdare curgeau pe toată lărgimea drumurilor, piraiele susurau pe pantele dealurilor, luncile erau inundate, iar de cealaltă parte a terasamentului se formase un lac.

Curînd, întunericul deveni și mai negru ; în diferite puncte ale orizontului țîșniră iarăși fulgerele, ploaia se înteti și trăsnetul căzu undeva pe drumul- mare. Vîntul bătea în torențele verticale de apă, înclinîndu-le, învâl- mășindu-le și sfîșiindu-le ; lumea se cufundă într-o mohoreală cețoasă.

Acasă la Slimak, se adunaseră cu toții în prima încăpere. Owczarz căsca pe colțul laviței, lîngă el Magda legăna orfana învelită în suman, îngînîndu-i abia auzit : „A, a, a !...” Gospodina umbla minioasă dintr-un colț în altul, fiindcă ploaia îi stîngea focul în sobă, iar Slimak se uita pe fereastră, întrebîndu-se dacă ploaia o să-i strice recolta sau nu. Numai Jşdrek era vesel ; ieși înaintea casei și ploaia-l făcu ciuciulete, apoi dădu buzna în casă, rîzînd în hohote și îndemnîndu-i pe Magda și pe Stasiek să iasă afară cu el.

— Haide, Stasiek ! îi spuse, trăgîndu-și frățiorul de mînă. Ploaia e așa de caldă, că doar te spală, ha ! și te veselești pe dată...

— Lasă-l în pace, îl dojeni tatăl, nu vezi că nu-î în  
apele lui ? ;

— Și tu nu mai tot fugi pe-afară, că uzi toată casa, interveni mama.

În clipa aceea căzu trăsnetul.

— Cuvîntul s-a întrupat... șopti femeia. Magda se închină. Owczarz se șterse la ochi, dar începu iarăși să mo- țăie, iar Slimak murmură :

— A căzut undeva aproape...

Jşdrek ascultă zîmbind bubuitul trăsnetului. Deodată strigă :

— Asta bubuit !... Oho, sau acum !... Să tragi cu zece puști și tot n-ar bubui așa ! Da' știu că Isus se distrează, nu glumă...

— Taci, prostule, se supără mama, dacă te nimerește?,,

— Să mă nimerească ! răspunse flăcăul îndrăzneț. Cînd o să mă ia în armată, o să tragă și mai mult și tot n-o să-mi facă nimica...

Și alergă din nou înaintea casei, ca să se întoarcă numaidecît leoarcă de apă.

— Impielițatul ăsta de Jedrek nu se teme de nimic, spuse mama îmbunată, privind la Slimak.

Slimak ridică din umeri.

— Păi nu e bărbat ?

Owczarz moțăia, la răstimpuri, apărîndu-se instinctiv de muște. Iar afară curgeau puhoaiile, tuna fără încetare, fulgerele luminau cerul pretutindeni.

Printre acești oameni cu nervi de oțel, dintre care unul se gîdea la recoltă, al doilea dormea, iar al treilea se bucura de vijelie, se afla totuși cineva care trăia cu toată ființa groaznică furtună. Acesta era Stasiek, copil

de țărani, dar cu nervii slabi, nu se știe din ce pricină.

El presimțise o dată cu păsările furtuna care se apropia și toată dimineața umblase neliniștit prin casă. Privind, la nori, ghicise că acolo sus se pregătea ceva și se temea de urmări rele. Simțea durerea ierbii bătute de ploaie și tremura la gândul că povârnișului acoperit de apă trebuie să-i fie tare frig. Aerul saturat de electricitate îi producea înțepături în tot corpul, fulgerele îi ardeau privirea, iar fiecare trăsnet parcă-l nimerea în creier și în inimă.

Stasiek nu se temea de furtună, suferea doar din pricina ei, și suferind, se întreba de unde vin și pentru ce există atâtea lucruri înspăimântătoare pe lume ?

Îi era foarte rău. Cîteodată închidea ochii, ca să nu mai vadă fulgerele, dar atunci i se părea că vede fulgerele înăuntrul lui și-l cuprindea frica. Uneori își astupa urechile, ca să nu audă tunetele, dar totul se dovedea zadarnic pentru auzul lui prea sensibil. Se preumbla deci dintr-o încăpere în alta, ca un om cu mintea rătăcită ; din cînd în cînd, privea pe fereastră, crăpa fără motiv ușa de la tindă sau se întindea pe laviță. Îi era rău, pretutîndu-se.



eleni îi era rău, mai ales aici, unde nu se uita nimeni la el.

Acum voia să vorbească și el cu Owczarz, dar Owczarz dormea. Intră în vorbă cu Magda, dar aceasta era ocupată cu orfana. Se uită la Jśdrek, dar acesta vru să-l scoată îndată în ploaie. îndurerat și chinuit, se ghemui lângă mama care, supărată că ploaia îi tot stingea focul, îl împinse la o parte, spunându-i morocănoasă :

•— E, lasă-mă în pace ! Acum ți s-a năzărit să mă joc cu tine, când mîncarea nu se mai face odată...

Intră iarăși în odaia bună și se culcă pe un cufăr, dar seîndura tare îl chinuia. Așa că se sculă, se întoarse la ceilalți și se sprijini de genunchii tatălui.

— Tăicuță,-rosti încet, arătîndu-i ploaia de afară, de ce e atît de rea ?

— Cine poate ști ?

— Dumnezeu face vijelia ?

•— Cred că Dumnezeu.

Copilul îi îmbrățișe picioarele ; se simțea puțin mai bine, era mai liniștit, dar tocmai atunci tatăl se mișcă pe laviță și îl împinse pe Stasiek.

#  
Respins pe rînd de toți, îl văzu pe Burek sub laviță ; se băgă lingă el și, deși cîinele era ud, își puse capul pe el și-i înconjură gîtul cu brațele. <sup>1</sup>

Din nefericire, îl văzu mama. <sup>v</sup> — Ia uitați-vă, strigă, ce minuni mai face și copilul ăsta !... Pleacă de lingă cîine, că te nimerește trăsnetul., Burek, ieși afară !...

Văzînd că gospodina caută un rețetei, cîinele își băgă coada-ntre picioare și se strecură în tindă, iar Stasiek rămase iarăși în încăperea în care era ațita lume, doar cu temerile lui. în cele din urmă, purtarea lui atrase luarea- aminte a mamei care, crezînd că lui Stasiek îi era foame, îi dădu o bucată de piine. Copilul luă piinea în mînă, mușcă din ea, dar în loc să mănînce, izbucni în plîns.

— Pentru Dumnezeu, Stasiek, ce ai ? îl întrebă marna. Ți-e frică ?



— Nnu.

\*

— Atunci de ce nu-ți mai intră nimeni în voie ?

— Mă doare aici, șopti ducându-și mîna la piept.

Slimak, pe care-l chinua grija recoltei, îl mîngîie și-l linișți.

■—E, nu pune la inimă... Chiar dacă Dumnezeu ne va distruge semănăturile, tot n-o să murim de foame.

Și întorcîndu-se către nevastă, adăugă :

— Tu vezi că el, cu toate că e cel mai mic, are mai multă minte decît noi toți, fiindcă se gîndește la gospodăria noastră.

Treptat, furtuna încetă ; în același timp, atenția îi fu atrasă de zgomotele neobișnuite care se auzeau dinspre rîu. Țăranul se descălță repede de cizme și se ridică de pe laviță.

— Unde te duci ? îl întrebă nevasta.

— Dau o raită pe afară, răspunse, pentru că acolo nu-i lucru curat.

Ieși, dar după cît ai spune de cîteva ori *Tatăl nostru*, se întoarce gîfîind.

■— E, trezi că am ghicit ? strigă din prag.

— A bătut grindina griul ?... întrebă Jagna.

•— Grîul n-a pățit mare lucru, o lămuri, dar celor de la calea ferată le-a stricat digul...

— Isuse ! Isuse !...

°— Apa boiștește peste luncă și a ajuns aproape de bătătura noastră...

Și pentru că șvabii au înălțat malul în dreptul lor, șuvoiul a ros o bucată din dealul nostru...

■— O, Doamne !... E mare ?

— Nu e prea mare, cam cît două sobe, dar e păcat și de atîta.

•— În grajd ai fost ? îl întrebă Owczarz.

— Cum să nu fiu ? E plin de apă, ca și bățătura, dar și în tindă e la fel. Ploaia a stat, iar spre apus s-a înseninat. Trebuie să dăm apa afară, că se îmbolnăvesc vitele.

— S-a udat tot, dar o să dea Dumnezeuii vreme bună și o să se usuce.

— Magda, aprinde focul ! strigă gospodina. Jșdrek, ia polonicul și un blid și scoate apa din tindă, iar voi dați fuga cu Owczarz la vite. Orfana las-o pe laviță !

— Dă-mi cheia de la hambar, spuse Slimak, să iau lopata.

Cînd soarele se ivi dinapoia norilor, în gospodăria lui Slimak roboteau cu toții. În sobă ardea focul, gospodina împreună cu Magda și Jșdrek goleau tinda, în vreme ce Slimak și argatul scoteau apa din grajd.

În acest timp, de partea cealaltă a râului se adunase o grămadă de nemți. Văzuseră plutind la vale pe apa Bialkăi bucăți de lemne și hotărîseră să le scoată. Înarmați cu prăjini lungi, își suflecaseră pantalonii pînă peste genunchi și se apropiau cu grijă de sforul apei.

Pe măsură ce contenea furtuna, Stasiek se liniștea tot mai mult. Nu-l mai durea capul, nu mai simțea înțepături în brațe și furnicăturile încetaseră. Cîteodată credea că mai tună ; își încorda auzul, dar nu, nu erau tunete, ci tăicuța și Owczarz care loveau cu lopețile în pragul ușii în timp ce scoteau apa din grajd.

Iar în tindă se aud alergături și chiote ; e Jșdrek care, în loc să scoată apa, se hîrjonește cu Magda.

— Stai locului, Jșdrek ! îl amenință mama, că pun mina pe jordine și te învinețesc...

Dar Jșdrek rîde și mai tare, fiindcă în glasul mamei răsună veselie, deși e supărată.

Lui Stasiek îi vine inima la loc. Ce-ar fi să iasă puțin în bățătură ?... Și dacă deasupra casei vede norul înfricoșător dinaintea furtunii ?... E, da' de unde ?... Scoase capul pe ușă, privi și în locul norului, văzu cerul albastru ;

vălătuci zdrențuiți gonesc undeva spre răsărit, dincolo de dealuri și păduri. Cocoșul din-șopron bătu din aripi și cîntă ; parcă drept răspuns, din spatele casei se arată soarele. Pe tufișuri, pe grîie și pe iarbă străluceau picături de rouă, ca ceața din măgelele de sticlă ; dîre aurii vrîstau tinda întunecată, iar cerul senin se oglindea în băltoacele negre.

Stasiek fu cuprins de bucurie. Fugi în bălătură și începu să alerge pe unde era apa mai mare, bucurîndu-se că de sub picioarele desculțe țîșneau snopi de lumină ca niște curcubeie. După aceea, văzînd o bucată de scîndură, o trase în băltoacă, urcă pe ea cu un băț în mînă și își închipui că plutește.

— Vîno, Jedrek ! își chemă fratele.

— Nu te miști de aici pînă nu scoți apa ! îl opri mama.

între timp, de cealaltă parte a rîului, nemții scoteau lemnele din apă. Cînd izbuteau să prindă cîte un trunchi mai mare, strigau rîzînd : „Ura !”<sup>1</sup> Iar cînd rîul aducea mai multe deodată<sup>3</sup> se înflăcărau și începeau să cînte în cor ;

„Es braust ein Ruf, wie Donnerhall,  
Wie Schwertgeklirr und Wogenprall :  
Zum Rhein, zum Rhein, zum deutschen Rhein,  
Wer will des Stromes Hiiter sein ?  
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,  
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,  
Fest steht und treu die Wacht, die Wacht am Rhein !  
Fest steht und treu die Wacht, die Wacht am Rhein !”<sup>4</sup> \*

<sup>1</sup> în traducere liberă din lb. germ. :

„Răsună chemarea, ca bubuit de tunet,  
Ca zăngănit de săbii, ca valul ce izbește \*

La Rin, la Rin, la Rinul german,  
De strajă rîului cine să-i stea ?  
Patrie iubită, tu poți fi liniștită,  
Patrie iubită, tu poți fi liniștită,

Căci dîrză, credincioasă e paza de la Rin ! Căci dîrză, credincioasă e paza de la Rin !”<sup>5</sup>

Stasiek sări de pe scîndur& lui. El, care era atît de, sensibil la muzică, auzea pentru prima dată un cor alcătuit din peste zece glasuri. Îmbătat de bucurie și de strălucirea soarelui, i se păru că visează. Uită unde se află, uită cine este, ascultând încremenit de încântare.

După o pauză scurtă, întreruptă de plescăituri și hohote de rîSj nemții reluă cîntecul :

„Durch Hunderttausend zuckt es schnell,  
Und Aller Augen blitzen hell,  
Der deutsche bieder, fromm und stark,  
Beschütz die heil’ge Landes Mark ;”<sup>7</sup>  
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,

---

<sup>27</sup> în traducere liberă din lb. germ. \*

„De sute și mii de ani curgi repede, Toți ochii strălucesc limpede, Germanul cîstit, voios și puternic Al țării sfînt hotăr îl apăra-va”.



Lieb Vaterland magst ruhig sein,  
Fest steht und treu die Wacht, die Wacht am Rhein \ Fest steht und treu die Wacht, die  
Wacht am Rhein !“

Stasiek nu auzea cuvintele, nu înțelegea melodia, dar simțea forța  
glasurilor omenești. Avea impresia că de dincolo de deal și de râu înaintează  
parcă niște valuri ca- re-l cuprind cu brațe nevăzute și-l atrag chipurile mân-  
gâindu-l. Voia să fugă spre casă și să-l cheme pe Jșdrek, dar nu era în stare  
să-și întoarcă nici măcar capul ; voia să stea locului, dar ceva îl împingea  
înainte. începu deci să meargă, amețit, din ce în ce mai reped^ ; în cele din  
urmă, o luă la fugă și dispăru după deal.

Glasurile de peste râu intonau :



„Er blickt hinauf in Himmelsa'n\*  
Wo Heldenväter niederschau'n,  
Und schwor mit stolzer Kampfeslust ;  
Du, Rhein, bleibst deutsch, wie meine Brust !<sup>1</sup>  
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,  
Lieb Vaterland, magst ruhig...“

Deodată cîntecul încetă, iar după o clipă răsunară  
strigăte :

— Ajutor !... Săriți L.

Slimak și Owczarz își întrerupseseră lucrul și ascultau cîntecul  
nemților cu lopețile în mîini. Tăcerea bruscă și strigătele care urmară îi  
speriară pe amîndoi. Argatul avu o presimțire.

— Stăpîne, aleargă degrabă, îl zori Maciek, lăsînd lopata din  
mînă, de ce zbiară ăia așa ?...

— E... așa li se năzare, răspunse Slimak.

— Săriți ! se auzea de peste rîu.

— Du-te totuși, insistă argatul, că eu cu piciorul meu nu pot să ajung  
la timp, iar acolo se întîmplă ceva.

Slimak alergă spre rîu cu Owczarz tîrîndu-se în urma lui. Tocmai  
începea să urce colina, cînd îl ajunse J^drek și-l întrebă :

— Ce fac acolo ?... Unde-i Stasiek ?...

La urechile lui Owczarz ajunseră de departe cuvinte nedeslușite. St  
opri și auzi un glas gros strigînd de peste apă :

■— Vită poloneză ! Așa aveți grijă de copii ?...

<sup>1</sup> în traducere liberă din lb. germ. :

„Privește-n su& pe-ntinsul cer,  
De unde-l vād eroi străbuni,  
Cu bucuria luptei mîndre jură :  
Tu Rin, fi-vei german ca pieptul meu V\*  
IBS

Deodată, pe povîrnișul colinei se arătă Slimak, ținîndu-l în brațe pe  
Stasiek. Capul copilului odihnea pe umărul tatălui, iar mina dreaptă îi atîrna  
fără putere. Din amîndoi se scurgea apa murdară.

Slimak avea buzele vinete și ochii larg deschiși. Alu- necînd pe  
povîrnișul plin de noroi, J^drek îi aținu calea.

— Ce are Stasiek, tăicuță ? întrebă înpăimîntat.

\*— S-a înecat ! răspunse țăranul.

J^drek se repezi cu pumnii încheștați la tatăl lui.

— Ți-ai pierdut mințile, tăicuță ? strigă. Doar îl ții în brațe...

Și smuci de cămașa lui Stasiek. Capul copilului căzu pe spate.

— ■ Vezi și tu că s-a înecat... șopti Slimak.

<sup>1</sup>— Ce tot îndrugi matală, tăicuță! țipă J^drek, doar adineaori era în  
bătătură !...

Țăranul nu-i mai răspunse. Rezemă iarăși capul lui Stasiek pe umărul  
lui și își continuă drumul spre casă poticnindu-se.

Slimakowa stătea înaintea tindei. Cu o mînă se sprijini de blid, iar pe  
cealaltă și-o duse streășină la ochi și privi cu atenție la cei care veneau.

' — E, ce boroboată ați mai făcut ? întrebă. Ce mai e și asta ? Iar l-a

picnit pe Stasiek ?... Nemții ăștia și slujba lor sînt o adevărată pacoste !... Iar s-a îmbolnăvit copilul.

Se apropie de Slimak și luîndu-i capul lui Stasiek în mîini, îi spuse cu glasul tremurător :

— Hai, Stasiek... Nu mai întoarce ochii așa !... Vino-ți în fire, Stasiek și uită-te la mine, că nu-ți fac nimic... Magda, adu apă !...

— E sătul de apă, murmură Slimak, ținîndu-și mereu băiatul în brațe. Femeia se dădu cîțiva pași înapoi.

— Ce are ? întrebă cu spaimă crescîndă. De ce e așa de ud ?

— Abia l-am scos din apă...

ISI



— De unde din apă? țipă biata femeie. Din rîu ?...

— Din groapa de după deal, răspunse țăranul. Apa e doar pîr&t la brîu, dar pentru el a fost de ajuns...

— A căzut în apă ! gemu mama, luîndu-și capul în mîini. Atunci de ce-l ții în brațe ?... Dacă a căzut în groapă, varsă apa din el... Maciek !... ia-l de picioare... întoarece-l cu capul în jos... O, oameni fără minte !... Nepricopsiților !...

Dar argatul nu se mișcă din loc. înhăță deci copilul de picioare și i-l smulse tatălui, apoi îl ținu cu capul în jos ; Stasiek lovi greoi pămîntul cu mîinile, iar din nas îi curse puțin sînge.

Owczarz îi luă copilul ; îl duse pe brațe în casă și-l așeză pe laviță. Intrară cu toții după el, afară de Magda care umblă o vreme ca o nebună prin curte, apoi își desfăcu brațele deodată și alergă la drum, strigînd :

— Ajutor !... Scăpați-l pe Stasiek !... Cine crede-n Dumnezeu !...

După care se îndreptă iarăși spre casă, dar nu intră înăuntru. Căzu pe prispă și ghemuindu-se în așa fel, încît capul îi atinse genunchii, izbucni într-un plîns cu suspine, gemînd :

— Ajutor !... Cine crede-n...

înăuntru, Slimak se repezi în odaia bună, se îmbracă în suman și alergă înaintea casei. Voia să fugă nici el nu știa prea bine unde, așa că umbla ca un besmetic de colo- colo prin curte, dînd din mîini ca un apucat.

Un glas interior îi striga : „Tată, tată !... dacă îngrădeai dealul cu gard, copilul nu se îneca“.

Țăranul însă răspundea : „Nu sînt vinovat eu !... Nemții l-au fermecat cu cîntecul lor...”

Pe drum se auzi duruitul unei căruțe, care se opri în curînd la poartă, apoi plecă mai departe. în spatele casei răsunară pași greoi ; în curte intră tușind învățătorul cu bastonul în mînă și cu capul descoperit,

— Ce face copilul ? îl întrebă pe Slimak, dar nu-i mai așteptă răspunsul și intră în casă.

— Ce face băiatul ? se interesă din prag.

Stasiek zăcea pe laviță ; așezată alături, mama îi sprijinise capul pe genunchii ei, xngînînd parcă numai pentru!

sine :

— încet, încet, o să-i treacă, dacă-i curge sînge din nas... Acum parcă e mai cald...

— Cum e ? repetă învățătorul, adresîndu-se de astă dată lui Owczarz.

— Știu și eu ? răspunse încet argatul. Ea zice că e mai bine, dar băiatul nu se mișcă deloc, ca și mai înainte.

învățătorul aruncă bastonul într-un colț și se apropie de laviță.

— Dă-mi o pană de gîscă... îi spuse lui Jedrek. Flăcăiandrul împietrit ridică din umeri în loc să-i răspundă.

— Atunci adu-mi o trestie sau altă țeavă..,

— N-avem nici o țeavă, îngăimă Jșdrek. învățătorul îl cercetă pe

Stasiek cu privirea și-i spuse  
mamei să se dea la o parte.

Ascultătoare, aceasta se retrase în mijlocul odăii, privind cu gura deschisă și suspinînd. Bătrînul îl dezbracă pe Stasiek de cămașa udă și-i scoase limba cu forța.

— Isuse ! ce-are de gînd... murmură mama.

Cînd și cînd, Slimak privea pe fereștriuca dinspre curte ; acum se retrase brusc, neputînd să se uite la trupul palid al băiatului.

întinzîndu-i brațele lui Stasiek de-a lungul șoldurilor, învățătorul le ridică apoi pînă deasupra capului, după care le întinse iarăși spre șolduri. Le ridică din nou și iar le lăsă în jos, ca prin această mișcare copilul să-și recapete răsufllarea. Slimak se uita prin fereastră de afară, Jșdrek sta prostît lingăi sobă, iar mama suspina. în cele din urmă, nemaîputîndu-se stăpîni, femeia își smulse basmaua, se apucă cu mîinile de păr și începu să se dea cu capul de perete, gemînd :

— De ce te-am mai adus pe lume !... De ce te-ai mai născut ?...

Copil ca aurul... a trecut prin atîtea boli, ca acum să se înecă !... Abia a ieșit din casă... l-am văzut cu toții... și uite că acum s-a înecat !... Doamne, de ce mă pedepsești atît de greu ?... Să moară ca un cățel în groapa cu apă... Și fără nici un ajutor, fără nici un ajutor !...

Alunecă în genunchi lingă perete, gemînd cu glas sfîșietor.

învățătorul se strădui vreo jumătate de ceas să-i redea răsufllarea lui Stasiek. Îi mișcă brațele și îi apăsă pieptul, ascultîndu-i inima. Dar copilul nu da nici un semn de viață. Atunci, bătrînul învățător, văzînd că nu mai poate face nimic, acoperi cu o pătură trupul țeapăn, se închină, rosti o rugăciune și părăsi încăperea. îl însoți Owczarz în tăcere.

în curte, învățătorului îi tăie drumul Slimak. Arăta ca un om beat.

— ■ De ce-ai venit aici, domnule învățător ?... îl întrebă țăranul cu glasul înăbușit. Nu-ți ajunge o nenorocire ?... Mi-ați omorît copilul cu cîntecele voastre, acum ce mai vreți ?... Vrei să-i pierzi și sufletul înainte de a pleca pk lumea cealaltă, sau vreți să ne blestemi pe cei care am rămas în viață, ca să ne prăpădim cu toții ?...

— Ce tot vorbești, Slimak ? întrebă învățătorul, uitîndu-se la el cu spaimă.

Țăranul începu să clatine din cap și să dea din mîini, de parcă-i lipsea răsufllarea.

— Nu te supăra pe mine, îi spuse. Dumneata ești un om bun, să te răsplătească Dumnezeu.,

Și-i sărută mîna învățătorului.

— Dar plecați de aici... Stasiek al meu a murit din cauza voastră !... strigă țăranul. O dată l-ați fermecat și a leșinat, dar acum... ați făcut la fel și s-a înecat.,

— Omule ! se cruci învățătorul, ce tot spui ?... Nu sîntem creștini și noi ca și tine ?... Nu respingem puterea satanei ca și voi ?...

Țăranul îl privi în față cu ochii rătați,

— Atunci de ce s-a înecat ?...

— Putea să alunece. Știi și eu ?

— În groapă apa e așa de mică, încît ar fi putut să iasă... Dar i s-a întunecat mintea din cauza cîntecelor voastre... E a doua oară cînd se întâmplă... Nu-i așa, Owczarz ?...

Argatul încuviință din cap.

— Poate că avea boala copiilor ? întrebă învățătorul.

— N-a avut niciodată.

•— Și nu suferea de nimic ?

— Nu !...

Owczarz clătină din cap.

— Era bolnav de astă-iarnă, spuse argatul.

— Cum ? se interesează Slimak.

— Spun adevărul, continuă Owczarz. De astă-iarnă, de cînd a răcit și a zăcut o săptămînă, Stasiek nu s-a mai înzdrăvenit. Dacă fugea o sută de pași, ostenea numaidecît și-mi zicea : „Maciek, mă-năbuș !...” Ba o dată, astă-primă- vară, cînd a urcat în fugă dealul unde eram, a și leșinat, A trebuit să cobor pînă la rîu după apă, ca să-l trezesc.

Și atunci, urmă Owczarz, cînd nemții și-au măsurat locul de casă, Stasiek n-a leșinat din cauza cîntecului, ci pentru că a venit în goană și a ostenit...

— De ce n-ai spus nimic ? îl întrerupse Slimak.

\*— I-am spus stăpînei, dar s-a pus cu gura pe mine : „Ce știi tu ?... Ai umblat toată viața cu vitele, ești un prost și vorbești în locul felcerului !”

— E, vezi ? îl dojeni învățătorul. Băiatul suferea de inimă și asta l-a pierdut. Oriunde ar fi căzut, în apă sau pe jos, tot ar fi murit, dacă nu-i mai bătea inima... Noi și cîntecele noastre creștinești n-avem nici o vină.

Slimak îl ascultă cu atenție, venindu-și parcă treptat în fire.

— Poate fi și așa, murmură, poate că Stasiek a murit într-adevăr, fiindcă trebuia să moară...

Ciocăni în geamul ferestrei și o chemă pe Jagna. Aceasta apără după o clipă în ușă.

— Ce este ? întrebă, ștergîndu-și ochii umflați de plîns.

— De ce nu mi-ai spus că Stasiek era bolnav de astă- iarnă ? Că nu putea să fugă, iar cînd obosea, se înăbușea și leșina ?

— Așa-i, era bolnav, răspunse, dar cu ce l-ai fi putut ajuta tu ?

— Nu l-aș fi putut ajuta, dar băiatul era în primejdie de moarte.

Mama începu să plîngă încet.

— Oricum, așa ori așa, tot n-ar fi scăpat de moarte. Astăzi, săracul, își presimțea sfîrșitul în timpul furtunii, că umbla năuc prin casă și se ghemuia pe lîngă fiecare... O, dacă-mi trecea măcar prin minte, nu l-aș fi lăsat să iasă din casă... L-aș fi închis în pivniță... M-aș fi ținut pe urma lui peste tot...

— E, murea și în casă, dacă-i bătea-ceasul, interveni învățătorul.

— Adevărat, oftă Slimak. Dacă te cheamă Dumnezeu la el, nimeni nu



te mai poate opri, nici chiar...

învățătorul plecă, iar părinții îndurerați rămaseră în curte cu Owczarz, oftând și suspinând. În inimile lor se înstăpînise resemnarea, așa că-și spuseră că fără voia Domnului nu s-ar fi clintit nici un fir de păr din capul copilului.

— Nici animalele nu pătesc nimic fără știrea Domnului, zise Slimak. De cîte ori nu se trage într-un iepure, eiți cîini nu aleargă în urma lui, iar el scapă sănătos, dacă așa-i place lui Dumnezeu. Dar cînd îi bate ceasul, moare și pe cîmpul pustiu. Îl prinde vreun prăpădit de dine sau vreun cioban îl nimereste cu piatra drept în cap și atîta i-a fost.

— Cum s-a întîmplat și cu mine, îi continuă vorba Owczarz. M-a strivit carul cu lemne, m-au dus la spital, pe urmă n-am găsit de lucru, dar uite că trăiesc, pentru că nu mi-a venit încă sorocul. Cînd o veni, pot să mă ascund și-n gaură de șarpe, că tot am să mor.

— E, parcă numai tu, adăugă Slimak. Boierul, oricît ar fi el de mare, ca și stăpînitorul cel mai bogat, de s-ar închide și-ntr-un palat cu obloanele de fier, și tot n-ar scăpa de moarte. Așa și cu Stasiek.

— Copilașul meu !... mîngîierea mea !... începu să plîngă mama.

— Mare mîngîiere de pe urma lui n-am fi avut, spuse Slimak. Nici să păzească vitele nu era în stare.

— O, nu... se amestecă Owczarz.

— N-ar fi putut nici să are.,\*

— O, nu...

— Ce om putea să fie ?...

— Vai de el. N-avea putere și nici sănătos nu era. ,

— Era un copil însemnat, își dădu cu părerea Slimak. De gospodărie nu-i păsa, umbla mereu prin rovine sau pe malul apei, se uita și se gîndea întruna...

— Vorbea singur, adăugă Owczarz, sau cu iarba și păsările. Eu însumi îl auzeam de multe ori și spuneam : tu, sărmane, n-ai s-o duci mult ! Printre boieri, ai fi ajuns de rîsul lumii, dar printre țărani, n-ai cum să trăiești.

Astfel discutau țărani hotărîrile neînțelese ale lui Dumnezeu. La scăpătatul soarelui, gospodina aduse în tindă o oală cu lapte și o lipie de piine, dar nimeni nu mîncă. Jşdrek încercă cel dintîi, dar abia atinse mîncarea, că izbucni în plîns și fugi printre dealuri, iar Slimak nici nu se uită la bucate. Nici măcar Owczarz nu se atinse de ele și plecă în grajd, murmurînd :

— Dumnezeuule mare, asemenea boier, asemenea moșier !... Ar fi avut cinci pogoane de pămînt de. la părinți și... s-a înecat... Și eu ?

Seara, Slimak îl mută pe Stasiek în patul din odaia bună. Mama îi puse două monede de trei groși pe ochi, ca să se închidă, și aprinse candelă la icoana Maicii Domnului. Părinții, împreună cu Jşdrek și Magda, se culcară pe jos cu toți în încăperea de toate zilele, dar nici unul nu putu să adoarmă. Burek urlă toată noaptea, Magda avu fierbințeală, iar Jşdrek se ridică de mai multe ori de pe așternutul de paie, ca să se uite în odaia bună, fiindcă de fiecare dată i se părea că Stasiek se trezise și se mișcase.

Dar Stasiek nu se mișca.

Cînd începură să se reverse zorile, Slimak se apucă să meșterească micul coșciug. Lucră toată *ziua*.; tăie scîn- durile, le trase la rindea, le lipi și mai că zîmbi de mulțumire că treaba-i mergea atît de bine. Dar cînd își aduse aminte ce fel de meșter mai era și el, îl cuprinse asemenea jale, încît lăsă totul baltă și fugi la drum, neștiind încotro s-o apuce.

A treia zi, Owczarz înhămă caii la car și, după ce așeză în el coșciugul cu Stasiek, porni încet spre satul unde era biserica. După car, mergeau soții Slimak și Magda ; cel mai aproape se afla Jșdrek care, ținînd de coșciug, ca să nu se legene, asculta dacă nu cumva frățiorul iubit se trezește și vrea să vorbească. De cîteva ori ciocăni în coșciug...

Dar Stasiek tăcea. Nu spuse nimic cînd opriră înaintea bisericii și preotul îl stropi cu apă sfințită. Nu spuse nimic cînd îl duseră în cimitir și lăsară coșciugul jos. Tăcu de asemenea în timp ce propriul tată îi săpă mormîntul, aju- tîndu-l pe bătrînul gropar, iar mama și Jșdrek își luară rămas bun de la el pentru ultima oară. Tăcu și atunci cînd bulgării grei de pămînt începură să se rostogolească peste coșciug..o

Pînă și pe Owczarz îl podidiră lacrimile. Slimak \*se întoarse și își acoperi fața cu pulpana sumanului, ca un senator roman, nevrînd ca ceilalți să-l vadă plîngînd.

în clipa aceea, inima îi șopti : „Tată, tată! dacă îngrădeai dealul cu gard, copilul nu se îneca...”

Dar Slimak își răspunse : „Nu e vina mea; trebuia să moară, și a murit, cînd i-a venit ceasul...”

#### CAPITOLUL IX

Venise toamna. în locul lanurilor luminoase înnegreau miriștile triste, iar prin rovine tufișurile împrumutau culori arămii; berzele de pe șuri plecau spre miazăzi.

în pădure, dacă mai rămăsese pe undeva vreo pădure, abia mai zăreai cîte o pasăre, iar pe cîmpuri arareori mai întâlneai pe cineva ; doar ici și colo, pe malul nemților, cîteva femei în fuste albastre scoteau cartofii care mai rămăseseră. Muncile mai importante se sfârșiseră și la calea ferată. Terasamentul fusese înălțat, săpătorii și muncitorii cu roaba se răspîndiseră prin lume, iar în locul lor apăruseră locomotivele care cărau șine și traverse. La început, la capătul dinspre apus al terasamentului, se văzuse doar un fum negru, ca la distileria de rachiu ; după cîteva zile, printre dealurile îngălbenite se ivise coșul, iar puțin mai târziu, cazanul uriaș. Cazanul înainta singur pe o platformă cu roți și mai trăgea după el și vreo zece-cincisprezece vagoane încărcate cu lemne, fier și oameni. Acolo unde se oprea, oamenii săreau jos, așezau pe terasament traversele de lemn, pe care prindeau șinele, și cazanul pornea iarăși înainte.

Owczarz, care privea în fiecare zi la acest du-te-vino, îi spuse o dată lui Slimak :

— Ia te uită ce iscusiți sînt !... La vale, coboară încărcătura fără cai. Chiar așa, de ce să mai chinuiască bietele animale ?

Dar într-o bună zi, cazanul și vagoanele opriră în dreptul rovinelor. Oamenii descărcară șinele și traversele în timp ce cazanul pufăia și fumega. Stătu vreo oră, și Owczarz așteptă tot atîta să vadă cum b să se mai întoarcă.

Deodată, spre uluirea argatului, cazanul fluieră asurzitor și porni înapoi o dată cu vagoanele fără ajutorul nimănui. Abia acum Maciek își aduse aminte ca prin ceață că mai demult sezonierii din Galiția îi povestiseră despre o mașină care mergea singură. Atunci când îi băuseră banii cu care trebuia să-și cumpere cizme.

— E adevărat, că merge singură, dar abia se tîrăște, ca bătrîna Sobieska, se mîngîie Owczarz. Inima i se strînse totuși de teamă și se gîndi. că asemenea născociri străine nu pot să aducă nimic bun pentru cei din partea locului.

Cu toate că judecata lui nu era cîtuși de puțin îndreptățită, aprecia bine lucrurile, întrucît o dată cu apariția primei locomotive, hoțiile începură să se țină lanț prin împrejurimi.

De la oalele care se uscau pe scîndurile de la gard și roțile de rezervă de prin curți la păsările din cotețe și caii din grajduri — totul se fura. Colonistului Gede îi dispăru din hambar o halcă de slănină ; pe țăranul Marcihczak, niște oameni cu fețele înnegrite îl aruncară din car pe cînd se întorcea cam amețit de la hram și plecară cu car cu tot... la capătul lumii. Pînă și un biet croitor, Jojna Niedoperz, fu atacat în pădure de hoții care-i luară cele trei ruble ciștigate cu mare trudă.

Nici Slimak n-avu parte de ceva mai bun de pe urma primei locomotive. Acum cumpăra și mai greu nutreț pentru vite ; cît despre grîu, nu-l mai întreba nimeni, untul din cele cîteva putinici se îngălbenea în pivniță nevădut, iar păsările le mîncau în casă, deoarece nu le mai lua nimeni. Tot negoțul dintre sat, calea ferată și tîrgul apropiat încăpuse pe mina nemților nimeni nu se mai uita la griul și untul țăranelui.

De aceea, Slimak își petrecea timpul mai mult în casă fără să facă nimic (unde să mai lucreze, dacă nu mai era conacul ?), ședea lîngă sobă, trăgea din lulea și se gîndea : totdeauna o să se descurce atît de greu cu finul ? n-o să mai vină niciodată nici un negustor să-î cumpere grîul, ouăle și untul ? o să se sfîrșească vreodată hoțiile astea ? Iar în acest timp, pe cînd el cumpănea cu atîta judecată fiecare lucru în mintea lui, nemții umblau cu produsele lor în toate părțile, vînzîndu-le la cîteva mile prin împrejurimi. Hoții, la rîndul lor, furau și ei oriunde aflau ceva nepăzit sau neînchis cu lacăte puternice.

— Totul se duce de rîpă ! se văieta Slimakowa.

— E... într-un fel tot o să fie, răspundea țăranul.

Treptat uitară de bietul Stasiek. Doar mama mai punea cîteodată o lingură în plus la masă, și cînd își dădea seama, își ștergea ochii cu șorțul. Altădată, Magda, cînd îl striga pe Jșdrek, din pricina grabei greșea și îi zicea Stasiek. Sau Burek dădea ocol acareturilor, căutînd parcă pe cineva și negăsindu-l, își lipea capul de pămînt și lătra. Asemenea lucruri se întîmplau însă din ce în ce mai rar.

Jșdrek resimțea cel mai puternic moartea fratelui. Din acest motiv, nu-i mai plăcea să stea în casă, iar cînd n-avea nimic de făcut, rătăcea pe cîmp. Colindînd încoace și-ncolo, ajungea uneori la colonia nemților, la bătrînul învățător, unde se uita curios prin cărți. Știa aproape jumătate din litere, așa că învățătorului nu-i fu prea greu să i le arate pe celelalte ; iar cînd învăță tot

alfabetul, fiica învățătorului, ca să-și alunge uritul, îl deprinse cu cititul. Și flăcăul silabisea, câteodată greșind înadins, ca ea să-l îndrepte, sau uita câte o literă, ca fata să se aplece peste carte și să-l atingă cu umărul.

Odată, când aduse acasă abecedarul și arătă ce știe, de bucurie Slimakowa îi trimise fiicei învățătorului două găini și vreo treizeci de ouă, iar Slimak, întâlnindu-l pe învățător, îi făgădui că-i va da cinci ruble când Jșdrek va începe să se roage după cartea de rugăciuni, la care va mai adăuga zece când băiatul va învăța să scrie. Iată de ce, o dată cu venirea toamnei, Jșdrek începu să se ducă în fiecare zi și de câteva ori la colonie, unde fie că învăța, fie că se mulțumea să privească la fata învățătorului și să-i asculte glasul, ceea ce nu-i prea convenea unuia dintre flăcăi, ca și băieților lui Hamer.

În vremuri obișnuite, alergătura lui Jșdrek ar fi atras poate luarea-aminte a părinților ; acum însă erau ocupați cu altceva. Cu fiecare zi se convingeau tot mai mult că nu le mai ajunge nutrețul pentru vaci... Nu spuneau nimic, dar toți ai casei nu se gindeau decât la asta. Se gindeau gospodina, văzînd tot mai puțin lapte în șistar, și Magda care, presimțind ceva rău, mîngîia vacile în fiecare zi, și Owczarz, fiindcă lua câte un pumn de fîn din hrana cailor, ca să-l arunce bietelor dobitoace. Cel mai mult se gîndea însă Slimak, pentru că se opjea adesea înaintea grajdului și ofta.

Lipsurile începură astfel să-l împulzească din ce în ce mai mult în acalmia aparentă, pe care o tulbură el însuși. Într-o noapte, zvîcnî din așternut și se ridică în capul oaselor.

— Ce-i cu tine, Jbzek ? îl întrebă nevasta.

■— Of !... Am visat că nu mai aveam nutreț deloc și toate vitele muriseră.

— în numele Tatălui și al Fiului... Să nu vorbești într-un ceas rău.

— Oricum, e sigur că nutrețul nu ne mai ajunge pentru cinci capete de vite, spuse țăranul. Chibzuiesc și socotesc mereu, dar degeaba...

— Și ce-ai de gînd să faci ?

■— Știu și eu, vai de capul meu !



— Poate că...  
 — Poate că ar trebui să vindem o vacă ? sfișii țăranul.  
 Ce era mai rău, fusese spus. Două zile mai târziu,  
 Slimak se duse la circumă și-i pomeni lui Josel de vacă, iar luni veniră la el  
 acasă doi măcelari de la oraș.  
 Slimakowa nici nu vru să stea de vorbă cu ei, iar Magda începu să  
 plîngă. Atunci ieși în curte Slimak.  
 — Ascultă, omule, începu vorba unul dintre măcelari, ai o vacă de  
 vînzare ?  
 — Mde, știu și eu...  
 — Pe care, hai, arată-ne-o și nouă.  
 Slimak tăcu atît de mult, încît\* răspunse Owczarz în locul lui:  
 — Dacă-i musai să vindem, apoi numai pe Lysa...  
 • — Scoate-o s-o vedem, insistă măcelarul.  
 Maciek intră în grajd și după o clipă ieși cu biata vacă. Părea uimită că  
 o scoteau în curte cu vremea nevenită.  
 Măcelarii o cercetară pe Lysa și sporovăind între ei, întrebară de preț :  
 — Știu și eu ? răspunse Slimak.  
 — Ce mai vorbă lungă ? Vezi și dumneata că vita e bătrînă. Îți dăm  
 cincisprezece ruble pe ea.  
 Slimak se adînci în tăcere, așa că Owczarz fu nevoit să-i țină din nou  
 locul la tocmeală. Evreii strigară ca niște apucați, se jurară, smuciră vaca în  
 toate părțile, iar în cele din urmă, după ce se certară între ei, oferiră  
 optsprezece ruble. Unul îi trecu lațul frînghieii peste coarne, celălalt o altoi  
 cu ciomagul pe spinare și se pregătiră de plecare...  
 Simțind pesemne mirosul de sînge, vaca nu voia să se miște din loc. La  
 început, se îndreptă spre staul, dar măcelarii o traseră spre drum ; apoi mugi  
 atît de jalnic, că Owczarz păli; în sfișit, se propti cu picioarele în pămînt,  
 uitîndu-se la Slimak cu ochii întorși, în care se vedea părerea de rău și  
 spaima.



În casă se auzi plînsul Magdei ; gospodina nu cuteză să se uite în curte, iar lui Slimak i se păru că biata vita îi șoptește :

— Stăpîne, uite ce fac cu mine evreii ăștia... Vor să mă ia de aici și să mă taie !... Am stat șase ani la voi și-am împlinit cu dreptate tot ce-ați vrut. Apărați-mă în această nenorocire !... Stăpîne... stăpîne !...

Slimak tăcea. Atunci sărmana vacă, văzînd că n-o mai scapă nimic, își roti privirea împrejur pentru ultima dată și ieși pe poartă.

Cînd ajunse la drum și porni prin noroi spre oraș, Slimak se tîrî în urma ei. Pășea la distanță, strîngea în pumn banii evreilor și se gîndea :

„Ehei, nu te-aș vinde eu, hrănitoarea și binefăcătoarea noastră, dacă nu m-aș teme de nenorocirea tuturor N-am nici o vină pentru necazul tău. Dumnezeu milostivul s-a mîniat pe noi și ne trimite pe rînd la moarte.

Cînd și cînd, vaca, nevenindu-i parcă să creadă, privea înapoi-la tot ce lăsa în urmă. Atunci Slimak pornea iar după ea cu îndoiala în suflet ; nu era mai bine să le dea banii ovreilor și să-și ia văcuța acasă ? Ar fi scăpat-o de cuțit, le-ar fi dat chiar mai mulți bani, dacă s-ar fi găsit cineva să-i vîndă nutreț pentru iarnă.

Pe pod, țăranul se opri și rezemîndu-se de balustradă, începu să se uite la apă. Nu mai încăpea îndoială, ceva se stricase în gospodăria lui !... De lucru nu mai găsește, grîul nu i-l cumpără nimeni, astă-vară i s-a înecat băiatul, acum trebuie să-și trimită vita la tăiere, iar iarna care vine, cine știe ce va mai aduce ?...,,

Și iarăși îi trecu prin minte :

„Mai pot s-o iau înapoi, diseară va fi prea tîrziu“.

Deodată auzi în spatele lui glasul bătrînului Hamer :

— La noi veneai, omule ?

— Aș veni eu și la voi, răspunse Slimak, dacă mi-ați vinde nutreț...

— Acum nutrețul nu mai ajută la nimic, se împotrivi bătrînul cu luleaua în gură, pentru că nici un țăran nu poate trăi printre coloniști. Dar vinde-ne nouă pămîntul și așa o să fie bine pentru toată lumea,

— Ba !

— Îți dau o sută de ruble pe pogon !...

Slimak mai că se închină de uimire și elătînînd din cap, răspunse :

— Nu cumva ai înnebunit, domnule Hamer... Mie mi se rupe sufletul de durere, că am fost silit să-mi vînd vita din obor din cauza voastră, iar voi îmi cereți acum să vă vînd toată averea ! Păi eu aș muri pe pragul casei, dacă ar trebui să plec din gospodăria mea ; dac-aș ieși pe poartă, apoi m-ați duce drept la cimitir. Pentru voi, nemții, nu înseamnă nimic să te muți dintr-un loc în altui, pentru că voi sînteți un norod rătăcitor, azi aici, mîine dincolo... Dar țăranul e înfipt în pămîntul lui ca piatra lîngă drum. Aici eu știu pe dinafară fiecare colțișor, nimeresc pretutindeni, chiar pe întuneric, fiecare bulgăraș de pămînt l-am întors cu mîna mea, iar dumneata-mi spui : „ Vinde și pleacă în lume !“ Unde să mă duc, cînd eu dincolo de biserică dacă ajung și parcă sînt orb și mă cuprinde spaima că nu mai cunosc nimic în jurul meu. De mă uit la pădure, arată altfel decît de la casa mea, de mă uit la vreun tufiș, îmi dau seama că nu l-am mai văzut niciodată ; tot pămîntul e



altfel și nici măcar soarele nu mai răsare și nu mai apune ca la mine acasă...  
Pe urmă, dac-ar trebui să plec de-aici, ce fac cu nevasta, cu băiatul ?... Ce-aș  
putea să le spun părinților, cînd mi-ar aține calea, întrebîndu-mă : „Pentru  
Dumnezeu, Jozek, unde să te căutăm cînd ne va fi greu în purgatoriu ?  
Rugăciunea ta va mai nimeri oare la mormintele noastre, dacă ai să te muți  
la capătul lumii ?...” “ Ce să le răspund lor și lui Stasiek care s-a prăpădit din  
cauza voastră ?



Âscultîndu-l, Hamer tremura de mînie ; mai că nu dădu cu luleaua de p  m  nt.

— Ce tot • tr  nc  ne  ti vrute   i nevrute ! strigă. Păi pu  ini țărani de-ai vo  tri   i-au v  ndut gospodăriile   i au plecat în Wo  ynia, unde au ajuns boieri ? Auzi, cine-a mai auzit să vină taică-său mort la el ?... Vezi mai bine ca din cauza   nd  r  t  niciei tale să nu pierim amîndoi. Din cauza ta, mă se irose  te feciorul, îmi lipsesc banii pentru rate   i mă batjocoresc vecinii... Tu crezi că în dealul tău prăpădit sînt îngropate comori ? Vreau să-  i cumpăr p  m  ntul, pentru că aici este locul cel mai bun pentru moara de v  nt.    i dau o sută de ruble, un preț nemaipomenit, iar   u-mi b  sme  ti că nu poți trăi în altă parte !... *Verflucher ! K.*

•— Te superi dumneata, nu te superi, dar eu nu vînd p  m  ntul.

— O să-l vinzi, n-ai grijă, răspunse Hamer amenin  ti ndu-l cu pumnul, dar eu n-am să   i-l mai cumpăr !... N-ai să rezisti nici măcar un an în mijlocul nostru...

  i   ntorc  ndu-i spatele, plecă spre casă.

— Iar băiatul tău să nu mai umble prin colonie, adăugă oprindu-se. Eu n-am adus   nv    torul aici pentru voi...

— Mare scofală ! n-o să mai umble, dacă te zgîrcești   i la aerul din odaie, mormăi Slimak.

— A  a-i, mă zg  rcesc   i la aer, se supără Hamer. Să r  m  n     i băiatul un prost, ca   i tatăl lui.

Se desp  r  tir  .    aranul era atât de m  nios, că nu-  i mai c  in   nici vaca.

— Dacă-i pe-a  a, n-au dec  t să-i taie g  tul,    i spuse. Dar g  ndindu-se că vita n-avea nici o vină pentru cearta lui cu Hamer, of  t  .<sup>28</sup>

---

<sup>28</sup> Afurisit, blestemat (1b. germ.).



în casă auzi vaiete. Magda plîngea, pentru că gospodina nu voia s-o mai țină. Slimak se așeză tăcut pe laviță, în timp ce nevasta îi spunea fetei :

— De mîncare, n-ai duce lipsă la noi, e drept, dar de unde să iau banii pentru leafă și pentru daruri la Crăciun ? Gîndește-te și tu. Acum ai crescut mare, după Anul nou ți s-ar cuveni o leafă mai bună, iar noi nu putem să-ți dăm nici cît ți-am dat pînă acum. De altfel, nici nu mai ai ce face de cînd am vîndut vaca... Așa că mîine sau poimîine du-te la unchiul tău, continuă gospodina, și spune-i cît de rău ne merge : nu vindem nimic, nu mai avem de unde să cîștigăm nici un ban și am fost nevoiți să vindem vaca măcelarilor. Spune-i asta și , aruncă-te în genunchi la picioarele lui, ca să-ți găsească un loc mai bun. Cu cît mai repede, cu atît mai bine. Iar dacă Dumnezeu milostivul ne-o ajuta, o să te întorci la noi...

•— Oho ! șopti Owczarz care asculta într-un colț. Odată plecat, omul nu se mai întoarce...

Apoi adăugă :

— în curînd o să ia sfîrșit și slujba mea la voi. După vacă, Magda, după Magda, eu...

— E... tu, Maciek, poți să mai stai, îl întrerupse gospodina. Tot trebuie să vadă cineva de cai, iar dacă n-o să-ți dăm ce ți se cuvine într-un an, o să-ți dăm totul în celălalt. Cu Magda e altceva. Ea e tînără, abia intră în viață, de ce trebuie să se usuce în sărăcie ?

— Asta așa-i, confirmă Owczarz după o vreme. Sînteți oameni de omenie, că în necazul pe care-l aveți, vă gîndiți mai întîi să nu-i stricați viața fetei.

Slimak tăcea, admirînd înțelepciunea nevestei care înțelesese mumaidecît că Magda nu mai are ce face la ei. La început, îl cuprinsese frica la gîndul că gospodăria lor se va destrăma atît de repede. Ani întregi truseră ca



să-și ia încă o vacă și o fată în casă, iar acum fusese de ajuns o zi, ca să se lipsească de amîndouă.

„Să mă apuc de dulgherie sau să-l întreb pe părintele ce să fac ? Nici eu nu mai știu încotro s-o apuc... Dar ce poate să-mi spună părintele ! Chiar dacă-i plătesc o liturghie la biserică, o să cînte slujba și n-o să-mi dea nici un sfat. De unde să-l ia și el ? Poate că pînă la urmă se schimbă vremurile. Musai să se schimbe. Dumnezeu milostivul e ca un tata ; cînd începe să te bată, apoi te bate bine, oricît l-ai ruga și ai țipa, te bate pînă cînd îi ostenește mîna, iar pe urmă, iarăși îți trimite mîngîierea ; numai să înduri totul cu răbdare...”

Așa chibzuia Slimak și trăgea din lulea. Îi părea rău de Magda, și mai mult de vacă, își aducea aminte de luncă și de Stasiek, se temea de nemți, dar ce putea să facă ? Să aștepte cu răbdare pînă cînd toate aveau să se schimbe. v Așa că aștepta.

Pe la începutul lui noiembrie, Magda nu mai era la Slimak ; se dusese la unchiul ei care îi găsise o nouă slujbă. Ai casei aproape că o uitaseră, doar gospodina se mai întreba cîteodată, de una singură, dacă Stasiek existase cu adevărat, dacă pe lîngă sobă trebăluise Magda și dacă în staul mai avuseseră o vacă ?...

În acest timp, prin împrejurimi, furturile se înmulțeau, iar Slimak se gîndea în fiecare zi ba să cumpere de la tîrg scoabe și lacăte pentru acareturi, ba să cioplească zăvoare cu care să închidă toate ușile în timpul nopții.

„Cum fură de la alții, pot să fure și de la mine”, își zicea și uneori întindea mîna după secure, vrînd să cioplească cel puțin zăvoarele. Dar se arăta îndată că securea se afla prea departe ori că el are brațul prea scurt, așa că lăsa totul baltă.





Alteori, auzind de atâtea hoții, își lua sumanul și deschidea lada, unde ținea banii, ca să cumpere scoabe. Dar ce să facă, dacă atunci când se gîndea să irosească fie și cîteva ruble în aceste vremuri de cumpănă, mai că-l apuca amețea. Se grăbea deci să ascundă banii în fundul lăzii și se dezbrăca de suman, ca să nu-l mai ispitească.

— Trebuie să aștept pînă la primăvară, își spunea, în acest timp, poate că se milostivește Dumnezeu și ne apără de nenorocire ; la urma urmei, stau de veghe Owczarz și Burek. Ho ! Ho au ei grijă !...

Parcă pentru a-i întări această convingere, Burek urla și lătra toată noaptea, iar Owczarz se scula de cîteva \* ori în fiecare noapte și aruncîndu-și sumanul pe umeri, străbătea toată bătătura.

Într-o noapte foarte întunecoasă, cînd din cer cădea lapoviță, iar pe pămînt noroiul urca pînă mai sus de glezne, Burek se năpusti deodată spre trecători și începu să latre cu furie. Owczarz sări din culcuș și înțelegînd după îndîrjirea cîinelui că umbla cineva în spatele surii, îl trezi pe Slimak. Se înarmară amîndoi, unul cu un drug, altul cu securea, și poticnindu-se prin noroi, plecară după cîinele care schelălăi de cîteva ori,- ca și cînd ar fi fost lovit.

— Sînt hoții, șopti Maciek. în același timp, se auziră pașii a doi oameni care duceau o greutate.

— Pe ei, Burek !... Pe ei !... asmuțiră cîinele care, sim~ țindu-și stăpînul aproape, se repezea ca turbat.

— Sărim asupra lor ? îl întrebă Maciek pe Slimak, sau îi lăsăm în plata Domnului ?

— Nu știu cîți sînt, răspunse Slimak.

În clipa aceea, în casa lui Hamer se aprinse lumina, iar pe drum răsunară tropote de copite și strigăte ;



— Prinde-l ! Ține-l !.»

— Ia-l !... strigă Owczarz, iar Slimak, ajungând în spatele șurii, întrebă răstit :

— Hei, cine sînteți voi ?...

La vreo cincisprezece pași înaintea lui, bufni ceva greu, iar din întuneric i se răspunse :

— Așteaptă, tu, paznic de șvabi !... o să afli în curînd cine sîntem...

■— Pe el, Burek ! strigă Slimak»

— Lovește-l ! adăugă Owczarz.

\* Și alergară orbește spre rovine. Dar hoții fugiră spre trecători, blestemîndu-l pe Slimak.

Atunci sosiră nemții în galopul cailor, iar Jșdrek ieși în curte cu vreascuri aprinse. Se adunară cu toții în spatele șurii și, la lumina roșietică a vreascurilor, găsiră an noroi un porc înjunghiat.

\*— O, e porcul nostru ! strigă Fryc Hamer\*

— Vi l-au furat ? întrebă Slimak.

— L-au omorît și l-au furat, cu toate că în casă era - lumina aprinsă.

— Curajoși, nu glumă ! murmură Owczarz.

— Și noi care credeam că voi ne furați, spuse de pe cal unul dintre argații lui Hamer și începu să rîdă.

— Bine ne mai răsplățiți pentru ajutor, n-am ce zice ! Lua-v-ar !... mormăi Slimak.

— Hai după ei ! propuse Fryc furios, poate prindem vreunul.

— Duceți-vă, răspunse Slimak supărat. Uite la ei L. Aează cred că noi sîntem hoții, iar acum ne roagă să ne punem viața în primejdie pentru ei.

— Mă duc și eu, tăicuță, se rugă Jșdrek.



— întoarce-te în casă și ia cîinele cu tine ! îl repezi tatăl. Le scăpăm cogeamite porcul, și ei cred că noi sintem făptașii ; ba, colac peste pupăză, ne mai amenință și hoții L.

Fryc Hamer îl liniște, dojenindu-l pe argatul nepriceput, dar țărani, pleacă acasă. E drept că în locul lor veniră cîțiva nemți din colonie, dar Hamer nu mai avea chef de urmărire, așa că își luară porcul și se întoarseră prin noroi și întuneric acasă.

La cîteva zile, se arată și șeful de post, îi ascultă pe coloniști, îl luă la întrebări pe Slimak, îi făcu o vizită lui Josel, cercetă cu de-amănuntul rovinele, asudă, se umplu de nervi, dar nu găsi pe nimeni. În urma acestor căutări, trase totuși o concluzie cu totul îndreptățită, anume că hoții spălaseră putina de mult. Așa că, după ce o rugă pe Slimakowa să-i aducă în șaretă o ulcă de unt și o găină galbenă cu pete negre, se întoarse acasă.

Furturile încetară o vreme. Amintindu-și amenințarea hoților, Slimak se gîdea mereu că trebuie să cumpere scoabe și să zăvorască ușile cu druguri de-a latul. Plănuind totul cu judecată în mintea lui, aștepta să-i vină chef să cioplească barele și să dea banii pe cîrligele de metal. Amîna totul de la o zi la alta, gîndindu-se la zicala că tot ce-i prea repede vine de la diavol ; aștepta să-i vină o idee mai bună și să se îmbunătățească vremea.

— Scoabe musai să cumpăr, își spunea, dar de ce să-mi stric cizmele prin noroi ?

Între timp, iarna se așeza temeinic, Pe coline, cojocul de zăpadă crescui de un cot. Bialka se acoperi cu un strat de gheață tare ca piatra, drumurile deveniră netede, Dumnezeu înveli ramurile copacilor în cămășuiei de omăt, iar Slimak cugeta mereu la zăvoare și scoabe. Trăgea cu



nădejde din lulea, de umplea casa de fum, își trecea un picior peste celălalt sau, șezînd la masă, își sprijinea capul cînd în mîna dreaptă, cînd în cea stîngă și chibzuia, chibzuia întruna. Și tocmai cînd se afla pe la jumătatea cugetărilor lui, într-o seară, Jșdrek dădu buzna în casă foarte tulburat. Ocupată cu grija sobei, mama nu luă seama la fecior, dar tatăl, deși lumina nu era prea puternică, observă că Jșdrek avea sumanul rupt, părul vîlvoi și vînatăi pe sub ochi.

Chipurile fără un gînd anume, Slimak îl cercetă din toate părțile pe Jșdrek care gîfîia, ghici la ce se gîndea, își scutură luleaua, scuipă și rosti :

— Băiete, mi se pare că cineva te-a lovit peste gură, nu~i așa ?... Și încă de vreo trei ori...

— Eu l-am pocnit de mai multe ori, răspunse Jșdrek nour os.

Mama era în tîndă și nu-i auzi ce vorbeau. Tatăl nu se grăbi nici el cu întrebările, fiindcă tocmai își curăța ciubucul cu o sîrmă. Abia după ce suflă prin el, îl cercetă mai departe :

— • Cine te-a învinețit așa ?

— Blestematul de Herman, mormăi Jșdrek, mișcîn- du-și omoplații, de parcă-l pișcă ceva.

— Argatul lui Hamer ? întrebă tatăl.

— El.

■ — Păi ce căiitai tu ia Hamer, doar știi că n-ai voie să te duci acolo.

— Mă uitam și eu la învățător pe fereastră, răspunse flăcăul roșind și adăugă repede : Cînd văd că sămînța asta spurcată de neamț iese în fugă din bucătărie și-ncepe «să strige la mine : „Ce tot iscodești pe-aici, hoțul ?“ „Da\*





ce ți-am furat ?“ îi zic. „încă nimic, răspunde, dar ai să furi.<sup>44</sup> Și mă alungă țipînd : „Pleacă de-aici, că-ți dau una-n gură !...<sup>44</sup> „încearcă !“ zic eu. Iar el ir „Uite că încerc<sup>44</sup>. Eu : „Poate mai încerci o dată ?“ El : „Poftim, încă o dată...

— Iute șvabul ! murmură Slimak. Și tu nu i-ai făcut nimic ?

— Ce era să-i fac ? se oțărî Jedrek. Am pus mina pe un rețev și abia l-am atins o dată în moalele capului... Poate de două ori, e... fie de trei ori. Că ticălosul a și căzut la pămînt și a început să-i curgă sîngele. Am vrut eu să-i mai plătesc și pentru viclenie, dar au ieșit ceilalți din casă. Ba Fryc avea și pușca în mină, așa că am fugit.

<— Și nu te-a ajuns ?

— Oho ! cum să mă ajungă, cînd fugeam ca un iepure.

— Mai mare necazul cu băiatul ăsta, se căină mama, ascultînd cele întimplale. O să-l omoare șvabii în bătaie.

— Ce pot să-i facă ? o liniști tatăl. E mai iute de picior ca ei, așa că o să le scape totdeauna.

își umplu luleaua și începu să se gîndească iarăși la hoți, scoabe și zăvoare.

A doua zi însă, pe la amiază, se opriră în fața casei lui Slimak Fryc Hamer, fratele lui, Wilhelm, și argatul Herman cu capul învelit în atîtea cîrpe, încît abia i se mai vedea un ochi. Se opriră în drum cîteșitrei, iar Fryc Hamer începu să strige la Owczarz :

— Hei, spune-i stăpînului tău să vină pînă aici !

Slimak auzi și alergă la poartă, încheindu-și în grabă cureaua peste cămașă.

•— Ce vreți ? întrebă.

— Ne ducem să facem plîngere la primărie împotriva hoțului, țipă Fryc furios. Uite, vezi cum l-a schilodit



pe Herman?... Uite și certificatul de la felcer că rănilile sînt primejdioase, spuse arătîndu-i țăranului o foaie de hîrtie. Jşdrek al vostru o să-nfunde pușcăria.

— A poftit să-i dea tîrcoale fetei învățătorului Acum o s-o facă-n pușcărie !... îngăimă nu prea limpede Herman, pentru că avea și gura acoperită,

Slimak se sperie întrucîtvă.

— Nu vă e rușine, se miră, să vă duceți la primărie pentru o prostie ca asta ? Herman l-a lovit și el de două ori peste gură pe Jşdrek, iar noi nu ne mai ducem să ne plîngem.

— Aha ! l-am lovit, așa e... bălmăji Herman. Dar unde sînt semnele ?... unde-i sîngele ?... unde-i certificatul de la felcer ?...

— Fiți oameni cumsecade, încercă Slimak să-i domolească. Atunci, cînd, cu porcul, nici unul din voi nu i-a spus șefului de post că noi vi l-am scăpat. Dar acum, cînd băiatul l-a lovit în joacă pe Herman cu o jordine, dați fuga la primărie...

'— Numai la voi un om înseamnă tot atîta cît și un porc, răspunse Fryc. La noi însă, nu e voie să schilodești omul... După ce o să stea la pușcărie, o să se dezbare de tîlhării, bădăranul !...

Și plecară toți trei la primărie.

După această întîmplare, Slimak uită de hoți, de scoabe și de zăvoare și începu să se gîndească ce-o să-i facă lui Jşdrek la judecată ? Adesea se sfătuia și cu Owczarz.

— Ascultă, Maciek, îl întrebă o dată, eu socotesc că judecătorii, cînd l-or vedea pe Jşdrek atît de mic pe lîngă zdrahonul de Herman, n-o să-i facă nimic băiatului ?

— Sigur că n-o să-i facă, confirmă argatul,

— Sînt curios totuși, continuă Slimak, ce pedeapsă © să-i dea, pentru că l-a bătut ?

— E, capul n-o să i-l ia, răspunse Owczarz, și nici n-o să-i facă mare lucru. Mi-aduc aminte că atunci cînd Szymon Krawczyk l-a bătut pe Wojcik pînă i-a dat sîngele, lui Szymon i-au dat numaf două săptămîni de arest. Iar cînd Potocka, a lui Jşdrzej, de a rănit-o cu găleata pe Makolşgwianka, au pus-o să plătească amendă,

Slimak căzu pe gînduri și spuse după o clipă :

— Chiar așa. Că doar și pe la noi s-au bătut oamenii și n-a intrat nici unul la pușcărie. Mă tem însă că un neamț face mai mult decît un țăran.

— De ce să facă mai mult, un păgîn ca Herrnan...

— Oricum... Nu uita că și șeful de post se poartă altfel cu ei. Nici măcar cu Grzyb nu vorbește cum vorbește cu ei«

— Asta-i adevărat. Dar și șeful de post, după ce se uită în jur, ca să nu-l audă nimeni, o să-ți spună între patru ochi că nemții sînt niște tîlhari.

— Nemții își au împăratul lor, îi atrase atenția Slimak\*

— Dar împăratul lor nu înseamnă nimic pe lângă al nostru. O știu de la un soldat cu care am stat în spital, care zicea : „Nici vorbă să-i stea alături !...“

Părerea argatului îl mai liniști puțin pe Slimak. Cu toate acestea, se gîndea mereu la pedeapsa pe care puteau să i-o dea lui Jşdrek, așa că duminica următoare se duse la biserică împreună cu nevasta și băiatul, ca să ceară și părerea unor oameni mai hîrșiți cu judecățile.

Acasă rămase numai Owczarz să aibă grijă de oalele de pe sobă și să se joace cu orfana.

Era trecut de amiază, cînd în curte Burek începu să latre cu îndîrjire, Cîinele lătra de parcă-l zădăra cinea.

2m



Owczarz privi pe fereastră și văzu lângă casă un om străin în haine de orășean. Purta o tunică cenușie lungă și o glugă roșcată pe cap care-i acoperea aproape toată fața.

Argatul ieși în tindă.

— Ce-i nevoia ?

V'— Ai milă, omule, răspunse străinul, și scapă-mă din nenorocire. Mi s-a stricat sania nu departe de casa dumi- tale și nici măcar n-am cu ce s-o repar, fiindcă azi-noapte mi-au furat securea din ladă.

Owczarz îl privi neîncrezător/\*

■— Ești de departe ? întrebă.

— De la vreo șase mile de aici. Mă duc cu nevasta ia rude, mai avem patru mile. Dacă mă ajuți, îți dau o votcă bună și cîrnați.

Cînd auzi de votcă, bănuielele lui Maciek începură să se spulbere.

Clătină din cap de cîteva ori, se întinse de-i pîriiră oasele, în sfîrșit, vrînd să-și scape aproapele de la ananghie lăsă orfana în casă, luă securea și plecă după drumeț.

Într-adevăr, nu prea departe de casă, văzu sania cu un cal înhămat la oiște iar în sanie o femeie ghemuită și mai înfocolită decît bărbatul ei. Cînd îl zări pe Owczarz, băbăția începu să-l binecuvînteze cu glas plîngător, în timp ce drumețul fu și mai omenos, întrucît îi oferi lui Maciek să bea dintr-o sticlă arătoasă.

Argatul, refuzînd de formă, trase cu sete din sticlă, pînă cînd îi dădură lacrimile, apoi se apucă să dregă sania. Nu era prea mult de lucru, oricum, nu mai mult de o jumătate de ceas. Cu toate acestea, recunoștința călătorilor se arătă fără margini. Femeia îi întinse lui Owczarz o bucată de cîrnaț și patru covrigi, iar bărbatul ei era atît de mișcat, că strigă :

•— Frățioare, am mers o bucată bună de drum, dar n-am întîlnit nicăieri un om atît de bun ca tine. Vreau să-ți las o amintire. N-ai o sticlă ?

— Acasă poate că aș găsi, răspunse Maciek cu glasul tremurînd de bucurie, ghicind că vrea să-i dea votcă.

Drumețul împinse femeia de pe capră și scoase © sticlă neagră.

— Hai să mergem, îi spuse argatului. Tu o să-mi plătești osteneala cu cîteva piroane, pentru cazul cînd mi s-ar strica iarăși sania, iar eu, pentru că m-ai ajutat, o să-ți dau un vin strașnic, pe lângă care votca e nimic !... Pentru că are în el și votcă și leacuri.

Se îndreptară repede spre casă, iar străinul îi spuse :

— Dacă te doare capul sau burta, înghite un pîhărel din băutura asta. Dacă nu poți să dormi, ai vreun necaz ori te scutură frigurile, golește un pîhărel și boala iese din tine ca aburul. Ai mare grijă de băutura asta și n-o da oricui, că e lucru rar. Bunicul meu a învățat s-o facă de la călugării din Radechnica. E bună și pentru deochi, ca și apa sfințită.

Ajunseră acasă. Maciek intră înăuntru după cuie și o sticlă, iar călătorul rămase în curte, uitîndu-se nepăsător peste acareturi și aparîndu-se de Burek, care lătra la el cu înverșunare. În altă împrejurare, poate că furia ciîne- lui i-ar fi atras atenția lui Owczarz, dar acum îi era peste putință să-l

bănuiescă de ceva rău pe musafirul care-i dăduse votcă și cîrnați pentru te miri-ce, fîgăduin- du-i pe deasupra și o băutură făcătoare de minuni. Aduse deci din casă o sticlă pîntecoasă și i-o întinse zîmbind drumețului ; acesta îi turnă aproape o jumătate de litru, avertizîndu-l să nu dea oricui să bea și s-o păstreze numai pentru cazurile importante.

În cele din urmă, își luară rămas bun. Străinul alergă la sanie, iar Owczarz astupă sticla cu un dop de cîrpă și o ascunse în grajd sub iesle. Avea poftă să guste o picătură din băutura miraculoasă, dar se stăpîni, spunîndu-și : „Parcă numai o dată cade năpasta peste om ? Mai bine să amin pînă atunci !”

În această situație, Maciek arătă o putere de stăpînire ieșită din comun, deoarece, parcă spre nenorocirea lui, soții Slimak întîrziară mult la biserică, așa că bietul om n-avea nici măcar cu cine să vorbească. Mîncă de prînz, pierzînd mai multă vreme ca de obicei, legănă orfana, apoi o trezi și-i povesti despre spitalul unde-i îndreptaseră piciorul rupt, despre călătorii care se arătaseră atît de darnici cu el... Dar, cu toate că ocolea cu grijă acest gînd, îi venea mereu în minte băutura călugărilor de la Radeecnica, ascunsă sub iesle. Se uita zadarnic în toate părțile, doar-doar o uita de ea. Sticla pîntecoasă se ivea printre oalele de pe sobă, înverzea pe perete, lucea sub laviță și mai că ciocănea și în geamul ferestrei, iar sărmanul Maciek își mijeia ochii și gîndea : „Altă dată ! O să-mi prindă bine la vreme de ananghie”.

Cu puțin înainte de apusul soarelui, Owczarz auzi cîntece vesele pe drum. Alergă la poartă și-i văzu pe membrii familiei Slimak, care se întorceau de la biserică. Erau pe colină și siluetele lor coborau parcă din cerul învăpăiat pe zăpadă. Jșdrek, cu capul sus și cu mîinile împreunate la spate, pășea pe partea dreaptă a drumului, gospodina, într-o scurteică albastră descheiată, de i se vedeau cămașa și pieptul, mergea pe dreapta, iar Slimak, cu căciula pe-o ureche și ținîndu-și cu o mînă poala sumanului ca la danț, se repezea înainte, tăind drumul de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga și cîntînd :

„Colo-m șură-i cumnățica ;

Hai, mă lasă ! Nu-i nimica.

De-o să strig : Hai și te cară !..

O s-audă popa iară...

De-o să strigi, de-o să te zbați,

Dacă vreau, tu nu mai scapi

Veselia lor se transmite și argatului și începu să rîdă nu pentru că băuseră prea mult, ei pentru că se simțeau atît de bine.

— Află, Maciek ! strigă Slimak de departe, văzîndu-i la poartă, află, Maciek, că nemții n-au să ne facă nimic..

Veni în fugă și se agăță greoi de gîtul lui Owczarz,

•— Află, Maciek, îi spuse gospodarul în drum spre casă, că l-am întîlnit la liturhie pe Jasiek Grzyb. E cam neastîmpărat, dar e un om cumsecade L. Cînd i-am spus că Jșdrek l-a altoit pe Herman, de bucurie a făcut cinste eh o litră de votcă și s-a jurat să nu moară cu capul pe căpățîi, dacă băiatul n-o să fie achitat... Și Jasiek se pricepe, pentru că el a fost la cancelarie și chiar la judecată pentru tot felul de boroboațe. Ho ! ho ! ăsta se pricepe...

— Dacă mă băgau la zdup, le puneam foc... adăugă Jșdrek roșu de ger.

— Nu mai vorbi prostii ! îl certă mama, fiindcă dacă se abate nenorocirea asupra lor, pe tine o să te bănuiască...

Bucuroși nevoie mare, intrară cu toții în casă și se așezară să mănînce. Dar nu prea le era la îndemînă. Gospodina, în timp ce le turna ciorba de varză, vîrsă mai mult pe masă decît în strachină ; Slimak n-avea poftă, iar Jșdrek uitase în care mînă trebuie să țină lingura. O mută din dreapta în stingă, își murdări sumanul, îi opări piciorul tatălui și se duse să se culce. Părinții nu întîrziară să-i urmeze exemplul și, în curînd, toată familia lui Slimak dormea buștean.

Owczarz rămase iarăși singur, neavînd cu cine să schimbe o vorbă, și ca un făcut, își aduse din nou aminte de sticla ascunsă sub ieszle. Zadarnic încercă să alunge acest gînd, scormonind focul din sobă ori trăgînd feștila opaițului care sfîrîia. Sforăitul celorlalți îl îndemna ȘI





pe el la somn, iar mirosul de votcă din încăpere îl umplea de dor. În zadar se apăra de gândurile ademenitoare care se învălmășeau în capul lui asemenea roiului de muște în jurul luminii. Abia uită de spital, eă-l năpădi tristețea din cauza orfanei părăsite ; iar cînd nu se mai gîndi la copila oropsită, îl apucă jalea pentru soarta lui.

— N-am încotro, mormăi, trebuie să mă duc și eu să mă culc...

' înveli orfana în cojoc și se duse în grajd. Aici se întinse în culcușul lui, încălzit de răsuflarea cailor, și închise ochii, dar nu ajută la nimic. Somnul nu venea, pentru că era prea devreme.

Într-un tîrziu, tot întorcîndu-se de pe o parte pe cealaltă, mîna-i nimeri peste sticla cu băutura călugărilor. O împinse la o parte, dar sticla, în virtutea legilor inerției, îi revenea tot mai insistent în mînă. Vru să-i astupe mai bine gura cu dopul de cîrpă, dar acesta îi rămase între degete, iar cînd ridică fără să vrea sticla înaintea ochilor, ca să vadă pe întuneric ce se petrece cu ea, gîtul ciudatului recipient îi sări în gură și Maciek, fără să se mai gîndească ce face, trase o înghițitură zdravănă din licoarea dătătoare de sănătate.

înghiți și se strîmbă în întuneric, fiindcă băutura era foarte tare și grețoasă. Ca toate medicamentele.

„Uite la ce mă lăcomeam eu !“ se gîndi Owczarz și astupînd sticla, o ascunse și mai adînc sub iese. în același timp, se hotărî ca pe viitor să fie mai cumpătat și să nu mai bea fără să fie nevoie, deoarece băutura nu avea un gust prea bun.

Rosti rugăciunea și se simți mai liniștit ; acum îi era mai cald. Își aminti iarăși de Slimak, de biserică și, lucru de mirare, i se înfățișară aievea înaintea ochilor, Deodată, Jedrek dispăru cine știe unde (în această clipă, Owczarz nu era sigur dacă mai exista pe lume vreun Jśdrek), Sli- mak se duse să se culce, dar undeva departe, foarte departe, iar lîngă el rămase numai gospodina în scurteica albastră deschisă, sub care se vedeau cîteva șiraguri de mărgele, cămașa desfăcută la gît și pieptul alb.

Owczarz își coborî pleoapele și le apăsă cu degetele, ca să nu se mai uite. Cu toate acestea, o vedea mereu pe Slimakowa care-i zîmbea în chip ciudat. Își acoperi capul cu cojocul — degeaba. Femeia stă și se uită întruna la el, de-l trec fiorii. Inima începe să-i bată cu putei'e, în vine simte sîngele clocotind. Se întoarce cu fața la perete și deodată (o, ceas nefericit !) simte că e cineva lîngă el și-i șoptește : „Dă-te mai încolo...<sup>4</sup> Se trase cît putu de mult mai într-o parte, dar auzi iarăși același glas, spu- nîndu-i : „E, hai, dă-te mai încolo...“ „Unde să mă mai dau, că sînt lîngă perete ? întrebă Maciek... „Hai, dă-te mai încolo<sup>44</sup> șoptește glasul nerăbdător și în același timp, un braț cald îi înconjură gîtul.

Lui Owczarz i se pare acum că birlogul lui începe să se scufunde cu el cu tot. Adînc... tot mai adînc... Doamne, unde-o să cadă ?... Nu, el nu cade,

ci se înalță în văzduh, ușor ca un fulg, ca fumul. Deschide ochii și deasupra dealului acoperit de zăpadă vede cerul întunecat spuzit de stele. De unde pînă unde cerul, că doar el se află în grajd ?... Cu toate acestea, vede cerul. În ce fel Nu, acum nu-l mai vede, se cufundă iarăși în beznă. Vrea să se miște, dar nu poate. La urma urmelor, ce rost are să se miște, cînd și așa se simte foarte bine ? Există oare măcar un lucru pe lume, pentru care merită să îndoi fie și un deget ? Nu există, sau mai degrabă există unul singur — somnul care pune stăpînire pe el în această clipă ; un somn atît de profund, că Owczarz n-ar mai



vrea să se trezească niciodată. Ah... ah... răsuflă cu greu și adoarme, adoarme, adoarme...

Din somnul lui fără vise, care trebuie să fi durat vreo zece ore, Maciek fu trezit de ceva dureros. Simți o zdruncinătură puternică. Cineva îl lovi cu piciorul în sold, apoi în cap, după care începu să-l tragă de mîini și de păr, strigînd :

— Scoală, hoțule !... scoală !...

Owczarz încercă să se ridice, dar nu izbuti decît să se rostogolească pe partea cealaltă. Atunci loviturile în cap și smuciturile se repetară cu și mai multă putere, în vreme ce un glas înăbușit (așa i se păru argatului) țipă la el :

— Scoală-te !... Nu te-ar mai fi născut sfîntul pă- mînt !...

Maciek se ridică în capul oaselor. Dar pentru că îl orbea lumina zilei, iar capul îi atîrna ca un pietroi, închise ochii la loc și își sprijini bărbia în pumni. Începu să-și adune gîndurile și la început i se păru că avea fierbințeală.

Cineva îl lovi cu pumnul în față o dată, de două ori. Își ridică pleoapele cu greutate și se convinse că-l bate Slimak. Țăranul era înnebunit de furie.

— De, ce mă bați, stăpîne ? întrebă Maciek uluit.

■— Unde sînt caii, hoțule ?... răcni Slimak.

— Caii ?... îngăimă Maciek. Ieși în patru labe din bîrlogul lui și repetă : Caii... Care cai ?...

Brusc, începu să vomite. Își veni puțin în fire și se uită în grajd. Avu impresia că lipsește ceva. Își șterse fruntea, vrînd parcă să-și dezmeticească gîndurile leneșe, și se mai uită o dată în grajdul gol.

— Unde sînt caii ? întrebă Owczarz de astă dată.



— Unde sînt ?... strigă Slimak. Acolo unde i-au dus frații tăi, hoțule !... Argatul își desfăcu mîinile de uimire.

— Eu n-am dus caii nicăieri, răspunse, toată noaptea nu m-am mișcat din grajd. Cred că mi s-a întîmplat ceva, că sînt tare bolnav...

Și se împletici așa de rău, încît fu nevoit să se țină cu mîna de tocul ușii de la grajd.

— Ce tot îndrugi ?... Faci pe prostu' sau nu vezi că mi-au furat caii ?... întrebă Slimak fierbînd de minie. Iar cel care i-a furat, a trebuit să deschidă poarta și să scoată caii pe lîngă tine.

— Nimeni n-a deschis poarta, n-a scos nimeni caii din grajd pe lîngă mine, să mă pedepsească Dumnezeu dacă mint ! spuse Owczarz, bătîndu-se cu pumnul în piept. Și izbucni în plîns.

în clipa aceea, din spatele șurii veniră în fugă Jşdrek și Slimakowa.

— Tăicuță ! strigă flăcăul, Burek zace lîngă gard, e mort...

— L-au otrăvit hoții, adăugă femeia, fiindcă-i curge spumă din gură... I-a înghețat pe bot.

Neputînd să stea în picioare, Owczarz se așeză pe pragul ușii de la grajd.

— Păi și ăsta nu știu ce are, răspunse Slimak, fiindcă e mahmur. Abia l-am trezit... Și s-a mai și îmbolnăvit...

— N-are decît să-și aștepte moartea ! se oțărî Slimakowa, amenințîndu-l cu pumnul. A dormit în grajd și i-a lăsat să ne fure caii... Nu l-ar mai răbda pămîntul !

Jşdrek căută o piatră să arunce în Owczarz, dar părinții îl opriră. Uitîndu-se mai bine la argat, văzură că era foarte schimbat. Avea fața vînată, buzele palide ca un mort și ochii adînciți în orbite.

— Te pomenesci că l-au otrăvit și pe el ? șopti gospodina.

Slirnak înălță din umeri, nu prea știind ce să răspundă. în cele din urmă, începu să-l cerceteze pe argat : dacă ieri a fost cineva pe la ei, în absența lor, și dacă i-au dat să bea ?

încet și cu mare greutate, neascunzînd însă nimic, Ma- ciek le povesti de călătorul căruia îi reparase sania, despre băutura călugărilor din Radechnica și sfîrși suspinînd :

— Mi-au dat cine știe ce ierburi să beau, ca să fure caii...

în loc să-i fie milă, Slirnak fu cuprins iarăși de furie.

— Dar tu de ce-ai primit băutura de la el, îl întrebă, și de ce-ai băut ?... De ce nu ți-a trecut prin gînd să-mi povestești toate acestea cînd ne-am întors de la biserică... De ce ?...

— Ce să-ți mai spun, stăpîne, răspunse Maciek, că și voi erați cam cu chef ?...

— Asta nu te privește pe tine ! răcni Slirnak. Datoria ta de ciine nu e să vezi dacă sînt beat, ci dacă m-am cherchelit, să păzești și mai bine... Ești

un tâlhar la fel cu ceilalți, ba chiar mai rău, pentru că m-ai vîndut, deși te-am luat în casă cînd mureai de foame...

— O, nu vorbi așa, stăpîne ! gemu Owczarz. Alunecă de pe prag și căzu în genunchi la picioarele lui Slirnak,

— Mai ai să-mi dai cîteva ruble din leafă, suspină. Am un cojoc, sumanul și lada... Poți să le iei, dar nu-mi spune că te-am vîndut... Nici cîinele n-a fost mai credincios ca mine și totuși l-au otrăvit și pe el...

Dar Slirnak îi îmbrînci îndrîjit.

— Nu mă mai zăpăci ! îi spuse supărat. Tu-mi dai lada și leafa ta, iar caii făceau optzeci de ruble pe puțin... Nici într-un an nu strîng atîta, ca să-mi cumpăr alții... Optzeci de ruble, o, Isuse !... Trebuie să cheltuiesc optzeci de ruble din cauza acestui nemernic... Copilul meu să fi fost, nu un venetic, și tot nu te-aș fi iertat... Doi băieți, amîndoi feciorii mei, și nu m-au costat atîta...

O minie aprigă puse stăpînire pe el. Se cutremură, strînse pumnii și strigă :

— în definitiv, de ce trebuie să mă amărăsc eu ? Tu ai pierdut caii, tu să-i găsești, că dacă nu, să știi că te dau în judecată ca pe un hoț... Du-te unde vrei, caută-i cum vrei, dar fără cai să nu te văd în fața ochilor, fiindcă unul din noi va trebui să moară !... După nelegiuirea asta, te urăsc atît de mult, încît îmi vine să iau securea și să-ți crăp capul... Vezi să-ți iei și orfana cu tine, că aici moare de foame, ia-o și să nu vă mai văd ! Dacă te întorci cu caii, te iert de toate. Fără ei, mai bine să nu apari înaintea mea...

— O să-i caut, strigă Maciek și cu mîini tremurătoare, începu să se îmbrace în cojocul vechi. Poate că-mi ajută Dumnezeu.

— Mai bine roagă-te de diavol să te ajute, dacă ești atît dd nemernic și-mi risipești avutul ! mormăi Slimak și-i întoarse spatele, îndreptîndu-se spre casă.

— Lada o lași aici, spuse Jşdrek.

— Ne-a răsplătit cum se cuvine pentru inima noastră bună ! adăugă gospodina, ştergîndu-se cu şorţul la ochi.

Plecară toți trei în casă. Nici unul dintre ei nu-i aruncă nici măcar o privire binevoitoare lui Maciek, deși poate că-i părăsea pentru totdeauna.

Maciek rămase singur, pregătindu-se încet de drum.' îmbracă orfana în vesta lui, o înveli într-o pulpană de suman, apoi într-o pătură. În sfîrșit, se încinse cu o curea și căută prin bătătură un ciomag mai gros.

Îl durea capul îngrozitor și se simțea atît de sfîrșit, de parcă trecuse printr-o boală grea. Putea însă gîndi și înțelegea foarte bine situația. Nu era supărat pe Slimak, pentru că îl bătuse și îl alungase din casă, deoarece dreptatea era de partea lui ; nu se temea că de acum înainte va fi lipsit pînă și de un adăpost deasupra capului, fiindcă cei ca el nu-l aveau niciodată. Nu se îngrijea de viitorul lui și al orfanei, fiindcă lumea era mare, și Dumnezeu pretutindeni. Îi părea însă tare rău de caii furați.

Pentru Slimak, caii erau doar niște animale de muncă, pentru Owczarz



însă, erau prietenii și frații lui. Cine ținea după el pe lumea asta, cine-l întâmpina cu bucurie cînd intra în grajd sau cine își lua rămas bun de la el la plecare, dacă nu Wojtek și Kasztan ? Atîta amar de ani arăniseră împreună, înduraseră lipsuri, se ajutaseră la nevoie, se veseliseră la ceas de singurătate și uite că astăzi, prietenii lui nu mai erau ! Îi furase cineva, îi dusesese cine știe unde, iar el, Owczarz, nu se împotrivișe..

Lui Maciek i se păru că-i aude nechezînd. Înțelegeau, sărmanii, ce li se întimplă și-l chemau pe argat, în ajutor... „Vin ! vin !“ murmură. Luă fetița într-o mînă, bățul în cealaltă și plecă șchiopătînd prin spatele șurii. Nu se mai uită spre casă ; o să se sature de privit cînd s-o întoarce cu caii.

După șură, îl văzu pe Burek întins fără viață, dar nu mai avu timp să se gîndească la el, deoarece zări urmele cailor, întipărite în zăpadă ca în ceară. Asta-i copita mare a lui Kasztan, iar asta, ruptă într-o parte, e a lui Wojtek. Uite, aici țîlharii au încălecat și au pornit la pas. Pesemne că nu se temeau de nimic ! Dar Owczarz o să-i găsească, deși e șchiop și fără vlagă, pentru că în el s-a stîrnit îndirjirea țaranului. De-ați fugi la capătul lumii, o să vină după voi pînă acolo ; de v-ați ascunde-n pămînt, o să sape pămîntul cu mîinile și-o să vă scoată ; în cer de-ați zburat, o să nimerească și-n cer, și atîta o să aștepte tăcut la poartă, pînă cînd sfinții, plictisiți de umilînța lui, se vor împărștia prin tot cerul și-i vor aduce caii.

De pe cîmp, urmele coteau spre drumul care ducea spre satul cu biserica, dar și pe drum erau foarte clare. Maeiek le vedea cum nu se poate mai bine și citea în ele cum se desfășuraseră lucrurile. Aici, Kasztan se poticnise, aici Wojtek sărise speriat într-o parte, iar aici hoțul descălecăse de pe Kasztan și-i potrivise căpăstrul. Boieri mari și hoțiiăștia ! Se duc să fure cizme noi ; nici un șleahic nu s-ar rușina să meargă la vînat în astfel de încălțări...

La marginea satului cu biserica, Maeiek înțelese că hoții părăsiseră drumul mare și, ceea ce era mai rău, se îndreptaseră fiecare în altă parte, cel care călărea pe Kasztan la dreapta, cel de pe Wojtek la stînga. După ce se gîndi o vreme, Owczarz o luă spre stînga, poate pentru că urmele lui Wojtek erau mai clare, sau poate pentru că ținea mai mult la calul ăsta.

Aproape de amiază, mergînd mereu după urmele copitelor, Maeiek ajunse nu prea departe de satul în care locuia primarul Grochowski, cumătrul lui Slimak. Și pentru că pînă la el nu mai avea decît o bucată mică de drum, Maeiek trecu pe la Grochowski, nădăjduind că vor căpăta de mîncare ; îi era foame și lui, iar orfana începuse să-i plîngă în brațe.

Îl găsi pe primar acasă, tocmai cînd îl ocăra nevasta, așa fără nici o pricină. Țăranul uriaș, așezat pe laviță lîngă perete, își rezemase o mînă de masă, pe cealaltă de

fereastră și asculta cu seriozitate trăncăneala femeii, de parcă i se citea ian raport la primărie. Gravitatea lui era însă prefăcută, deoarece ori de câte ori nevasta își băga capul printre oalele de pe sobă, Grochowski se întindea și căsca sau se bătea cu pumnii în cap și se strîmba atît de urît, de parcă i se făcuse lehamite de toate.

Față de străini, nevasta îi dădea pace primarului, ca să nu-î stirbească greutatea funcției. De aceea, Grochowski îl întâmpină cu bucurie pe Owczarz ; porunci să i se dea lui mîncare caldă, iar fetei lapte. Cînd însă argatul îi povesti că lui Slimak i s-au furat caii și el, Maciek Owczarz, mergînd pe urmele hoților, venise la primar să-i. ceară sfatul, Grochowski îl omeni cu eîrnați afumați și votcă. Era gata să scrie și un proces-verbal, dar, din nenorocire, nu avea acasă hîrtie și ștampilă.

De altminteri, îl luă pe Maciek să se sfătuiască în taină în odaia de oaspeți, unde șopocăiră vreun ceas și mai bine. Se arată că Grochowski urmărește de multă vreme banda de tîlharx și știa chiar cine-i opducătorul lor ; totuși nu putea să le facă nimic, pentru că nu prinsese pe nimeni asupra faptului și, ce era mai rău, avea mîinile legate de puteri mai mari ca el. îi destăinuî lui Maciek numele călătorului care-l cinstise ieri cu băutura călugărilor din Radechnica, pentru că-i reparase sania, și în plus îi mai spuse că femeia care-l însoțea, nu era nici nevastă, nici femeie, ci un frate al cumnatului lui Josel, îmbrăcat în haine muieresti.

Astfel, Maciek înțelese de ce băiatul lui Grzyb îl ome~\* nise ieri după slujbă cu atîta sîrg pe Slimak la cîrciuma din sat, încît acesta se întorsese acasă pe două cărări. Se jură însă înaintea primarului că nu va scoate o vorbă pînă la timpul potrivit,

— La judecată, sîrși Grochowski, nu le putem face nimic tîlharilor, dar o să le venim de hac singuri, numai să-i prindem cu mîta-n sac. Cînd o să-i descoperim pe toți, o să se găsească și caii, n-ai grijă.

Owczarz îi îmbrățișe picioarele și spuse :

— Fac tot ce-mi spui dumneata, de-ar fi să plătesc și cu viața.

— Uite ce trebuie să faci, îl dăscăli primarul. N-are rost să mai cauți urmele pe lîngă casa mea, fiindcă știi că duc la cumnatul lui Josel. Sînt curios însă, unde-ar putea să ducă celelalte, cele din dreapta drumului, căci s-ar putea să ajungem astfel la vreunul dintre coloniști sau poate la evreul care are grijă de pădurea care a mai rămas. Așa că, frate, pornește pe urma cealaltă și mergi cît poți de departe ; dacă dai de ceva, dă-mi îndată de știre. Pînă mîine ar trebui să fii înapoi, deoarece cuibul hoților nu-i prea mare.

•— Și o să le luăm caii ?... întrebă Maciek.

— O să-i scoatem pînă și din măruntaiele lor ! îl asigură primarul cu ochii strălucindu-i amenințător.

Erau aproape două ceasuri după-amiază, cînd Maciek începu să-și ia rămas bun. Grochowski zise că ar fi mai bine să lase orfana la el, dar nevasta se cătrăni atît de rău, încît nu mai insistă. Owczarz înveli deci fetei

în pulpana de suman și în pătură, o luă în mîna stîngă, bățul în dreapta și plecă.

Cînd ajunse la drumul mare, găsi numaidecît urmele lui Kasztan și după un ceas de mers, își dădu seama că grajdul hoților trebuie să se afle pe undeva pe aproape,, prin împrejurimi, deoarece urmele erau foarte încurcate. La început, se depărtau de drum, apoi iar se apropiau de el, coteau spre pădure și se pierdeau printre rovine, de cealaltă parte a terasamentului de cale ferată. Se lăsa un ger strașnic, dar Maciek, gîfîind, nu mai simțea frigul ; la răstimpuri, pe bolta cerului treceau cînduri de nori, iar pe pămînt ninge cu întreruperi ; de aceea, Maciek căuta tot mai. înfrigorat, temîndu-se să nu se ștergă urmele. Căuta întruna, uitîndu-se în jos, astfel că nu băga de seamă că se face întuneric și ninge din ce în ce mai des\*

Foarte obosit, se așeza să se odihnească, dar pentru scurt timp, căci i se părea că aude nechezatul lui Kasztan. O dată auzi ceva ațit de limpede (poate doar în capul lui bolnav), că părăsi urmele și încordîndu-și puterile, porni de-a dreptul în urma glasului. Cu cît alerga mai repede, cu ațit nechezatul devenea mai clar, așa că urcă pe colină, coborî de cealaltă parte, se luptă cu tufișurile care-i țineau calea, căzu și se ridică urmînd mereu glasul acela...

În cele din urmă, nechezatul încetă și atunci Maciek observă că se află printre rovine, cu zăpada pînă la genunchi, și că se făcuse noapte.

Se cățăără cu mare greutate pe colină, ca să cunoască unde este și să nu se rătăcească. În jur văzu însă doar zăpada albă, împetritată ici și colo cu tufișuri. Zăpadă la dreapta, la stînga, zăpadă în spatele și înaintea lui, zăpadă sub el, iar în văzduh zăbranicul cerului. Dincolo de nori nu strălucea nici o stea, iar la asfințit se stinsese pînă și aura amurgului. Nimic, pretutindeni numai întuneric și zăpada pătată de tufișurile negre.

Încercă să coboare de pe colină. Pe aici i se păru că povîrnișul era prea abrupt, pe acolo erau prea multe tufe. În cele din urmă, nimeri o pantă mai ușoară, pipăi cu bățul și coborî cîțiva pași, apoi se prăbuși cîțiva coți într-un gol. Din fericire, zăpada era pînă la brîu, altfel și el, și copila s-ar fi prăpădit\*

Fetița, speriată, începu să suspine încet (totdeauna avusese glasul slab) și lui Maciek i se strînsese inima.

„De rătăcit nu m-am rătăcit, își spuse, pentru că locul mi-e cunoscut, aici sînt rovinele noastre. Dar cum să ies din ele ?...”

Porni iarăși la drum, dar de astă dată prin trecători, cu zăpada cînd pînă la genunchi, cînd pînă la gleznă, cînd' în sfîrșit, pînă peste genunchi. Merse vreo jumătate de ceas, pînă cînd ajunse într-un loc bătătorit. Îngenunche, pipăi cu mîna și înțelese că erau urmele lui.

— Uite ce drum încurcat ! murmură și intră în altă trecătoare. Merse iarăși cam cît ai rosti cîteva rugăciuni și găsi un fel de groapă în zăpada de la poalele dealului. Pipăi cu mina peretele colinei și forma adînciturii și își dădu seama că este locul unde căzuse nu demult.

Își încordă auzul, fiindcă i se păru că deslușește un zgomot. Eray

tufişurile care fişiau deasupra capului. Acolo sus se iscase vîntul şi gonea norii din care se cernea zăpada mărunţă, dar îngheţată, care-i înţepa mîinile şi faţa ca ur>roi de ţîntari.

„Să-mi fi bătut oare ceasul din urmă ?... se întrebă. E, da' de unde... întîi trebuie să gădesc caii, ca să nu creadă că sînt hoţ“.

Strînse la piept orfana, care-i adormise în braţe, cu toate că o tot mişcase şi n-o ţinea prea comod, şi porni drept înainte prin trecătoare, numai aşa fă să nu stea locului.

— Nu sînt prost să stau jos, mormăi, că dacă m-aşez, îngheţ numaidecît, şi doar n-o să las caii hoţilor...

Zăpada îngheţată cădea tot mai deasă şi-l albi pe Maciek din cap pînă-n picioare. Ascultînd vîntul care vuia pe dealuri, ţăranul se bucură că viforniţa nu-l prinsese pe cîmp, ci în rovine, unde oricum era mai cald.

— E chiar cald bine, dar tot n-o să stau jos, o să umblu aşa pînă mîine dimineată, că altfel îngheţ.

Mai era mult pînă la miezul nopţii, cînd picioarele refuzară să-l mai asculte pe Owczarz ; nu mai putea să le urnească din zăpadă. Se opri deci şi începu să bată pasul pe loc. Dar şi asta îl obosi, aşa că se apropie de o ruptură a malului şi se rezemă cu spatele de peretele de argilă.

Locul i se părea bine ales. Se afla ceva mai sus decît trecătoarea şi avea şi o adîncitură nu prea mare, cam cît să încapă un om ; tufişurile înnegreau din toate părţile, astfel că nici zăpada nu-l supăra prea mult. În plus, cînd îşi întinse picioarele, Maciek simţi că spre dreapta, în adîncitură, era un pietroi mare, cît o masă.

„De aşezat, nu mă aşez, se gîndi, pentru că aş îngheţa. Pot, în schimb, să stau pe vine. Ce-i drept, adăugă după o clipă, în ger nu trebuie să te culci şi să adormi, dar să stai chircit, se poate.“

Se aşează deci cu curaj, îşi trase căciula pe urechi, înveli mai bine orfana care continua să doarmă, apoi îşi spuse că după ce se odihneşte puţin, o să-şi mai dezmoştească iarăşi picioarele trepădînd pe loc, după" care o să se odihnească din nou şi iar o să-şi mişte picioarele... pînă cînd o să se lumineze de ziuă.

„Numai să nu adorm“, murmură.

Zăpada nu mai ajungea pînă la el în adîncitură, de aceea i se păru că e puţin mai cald decît afară. Picioarele

1 se dezgheţară şi, în loc de frig, simţea acum că-i umblă ceva, ca nişte furnici, pe tălpi. Urcînd printre degete, furnicile se răspîndiră pe toată talpa, apoi trecură pe piciorul sucit şi pe cel sănătos, ajungînd pînă la genunchi.

Nu se ştie de unde, o asemenea furnică începu să-i umble pe nas. Vru s-o gonească, dar un roi întreg îi urcă îndată pe braţul în care ţinea orfana, apoi şi pe celălalt. Owczarz nu le mai gonî, mai întîi pentru că umbletul lor nu-l lăsa să adoarmă, iar în al doilea rînd, pentru că-i făcea plăcere. Mai că zîmbea, simţînd că insectele jucăuşe îi ajung pînă la brîu, aşa că nici nu se mai întreba de unde apăruseră. Ştia doar că se află în rovine, printre tufişuri, unde erau destule muşuroaie de furnici, şi aproape că uitase de iarnă.

„Numai să nu adorm... Numai să nu adorm“, repeta. Pînă cînd, într-un tîrziu, se întrebă : de ce să nu adoarmă ? E doar noapte și se află în grajd. Chiar așa, în grajd, iar hoții trebuie să vină în curînd. Maciek îi așteaptă cu un ciomag noduros în mîini și nu se întinde în culcuș, ca să nu adoarmă, de aceea stă pe un rețev.

Oho !... se aud șoapte... Vin hoții. Acum deschid ușa de la grajd și se vede zăpada din băătură. Maciek se lipește de perete și strînge ciomagul în mină... Îi învață el minte !...

Dar se vede că hoții băgară de seamă că Maciek veghează și plecară. Aha, plecară, vorba vine, își luară tălpășița fugind de le sfîrșiau călcîiele... Owczarz începu să ridă și se gîndi că acum poate să adoarmă sau cel puțin să moșăie liniștit. Se așeză mai bine pe piatră, se ghemui într-un colț și strînse orfana la piept cu amîndouă mîinile, ca să nu cadă. Îi ajunge să-l fure somnul o clipă, fiindcă este tare ostenit. După aceea, o să se trezească, deoarece are ceva de făcut ; ce are oare de făcut ?

„Ce-aveam de făcut?... visa. Trebuia să ar?...-Nu, că doar am arat totul... Să adăp caii ?... Asta trebuie să fac...“

Spre miazănoapte, vîntul împrăștie norii și pe cer se arată o margine de lună. Lumina palidă căzu drept pe fața lui Maciek, dar țăranul nu se mișcă. În curînd, luna se ascunde după dealuri, venîră alți nori încărcăți de zăpadă, dar Maciek tot nu se mișcă. Ședea în ruptura dealului cu capul sprijinit de perete, strîngînd orfana în brațe.

În sfîrșit, răsări soarele, dar Maciek nu se mișcă nici acum. Părea că privește uimit la terasamentul căii ferate care se așternea la cîteva zeci de pași de el.

Soarele urcase sus pe bolta cerului, cînd pe terasament se arată un supraveghetor. Îl zări pe țăran și strigă la el ; dar pentru că Maciek nu-i răspunse, supraveghetorul coborî de pe terasament și se apropie de el. Îi dădu ocol pe departe, strigă de cîteva ori : „Hei, bă- trîne, te-ai îmbătat ?“ și pînă la urmă, nevenindu-i să-și creadă ochilor, intră în adîncitură și puse mina pe Maciek.

Fața țăranului era tare ca ceara și a fetei la fel ; pe genele lui Maciek se așezase promoroaca, iar pe buzele orfanei lucea saliva înghețată.

Supraveghetorul împietri uluit. Vru să strige, dar văzînd că e singur, se întoarse și începu să fugă în direcția din care venise. Dincolo de colină, se vedeau așter- nîndu-se pe bolta cerească fumurile satului, unde se afla primăria comunală. Supraveghetorul se îndreptă în- tr-acolo.

După cîteva ceasuri, veni cu o sanie, însoțit de ajutorul de primar de la comună și de șeful de jandarmi, și luară trupurile țepene. Dar pentru că Maciek înghețase așezat pe piatră, și din cauza gerului năprasnic nu putură să-i desfacă brațele și să-i îndrepte picioarele, îl urcară în sanie așa cum era. Așa și ajunse la cancelaria comunală, chipurile șezînd pe vine cu fița în brațe, cu capul rezemat de șisletele din spatele sâniei, cu fața înălțată spre cer, ca și cînd, încheindu-și socotilele cu oamenii, îi povestea lui Dumnezeu nedreptățile și suferința lui.

Cînd sania cu cei doi morți se opri înaintea primăriei, se strînseră îndată o droaie de femei și țărani, cîțiva evrei și, mai la o parte, primarul

comunei, secretarul și mai-ma- rele satului, Grochowski. Ghicind de la bun început cine erau victimele, Grochowski îl recunosc pe Owczarz și le povesti celor adunați tăărășenia cu argatul.



Ascultându-l, oamenii se închinau, femeile gemeau și pînă și evreii scui-pau cu obidă, numai Jasiek Grzyb, feciorul bogătaşului Grzyb, fuma un trabuc de șase groși și zîmbea. Își ținea mîinile în buzunarele scurtei de oaie, scoțînd înainte cînd un picior, cînd pe celălalt ; avea cizme înalte pînă mai sus de genunchi, trăgea din trabuc și zîmbea. Țăranii se uitau la el cu scîrbă, murmurînd că n-are respect nici măcar în fața morții. Femeile însă, deși supărate, nu-l urau, pentru că era frumos ca o cadră. Înalt, lat în spate, sprinten, cu fața numai lapte și sînge și ochii ca albăstreaua, avea mustața și bărbița cînepii, cum poartă șleahicii. Asemenea frumusețe de flăcău putea să fie administrator de moșie sau măcar mai-mare la cazan, lumea vorbea însă că nu-i decît un ticălos care va crăpa sub cine știe ce gard.

— Cred că Slimak n-a făcut bine izgonindu-i pe un geruleț ca ăsta, spuse primarul cercetînd morții.

— Sigur că n-a făcut bine, șopocăiră femeile.

— S-a supărat și el, pentru că i-au furat caii, interveni un țăran.

— Și așa, caii tot nu-i mai găsește, iar cele două suflete au pierit numai din vina lui ! strigă cea mai bătrînă dintre femei.

— A învățat de la nemți ! adăugă a doua.

— O să-l mustre gîndurile pînă la moarte, spuse a treia.

Grochowski era tot mai posomorit, așa că le răspunse s

— E... Slimak nu e chiar atît de vinovat, fiindcă răposatul a plecat singur să ia urma hoților care ne fură caii...

Și se uită chiorș, pe sub sprîncene la Jasiek Grzyb, care-l privi la fel și i-o reteză :

— Așa vor păți toți cei care umblă prea mult după hoți. N-o să pună mîna pe ei și o să piară.

— O să bată odată și ceasul tilharilor ! spuse Grochowski.

**m**





— N-o să bată!... Fiindcă sînt tare isteți, răspunse Jasiek Grzyb.  
— O da Dumnezeu și-o bate o dată ! se încăpățîna Grochowski.  
— Nu mai vorbi așa în gura mare, că te pomenești că te calcă și pe dumneata, rîse Jasiek.  
— S-ar putea să mă calce, dar să-l roage pe Dumnezeu înainte să cad într-un somn greu.

În timpul acestei discuții, șeful de post plecă la cancelarie, secretarul cercetă morții cu atenție, iar primarul comunei se strîmba de parcă ar fi mîncat ardei iute. În cele din urmă, spuse arătînd spre sanie :

— Pe nenorociții ăștia trebui să-i ducem la tribunal. Acolo, ispravnicul și felcerul o să facă tot ce trebuie cu ei... Mină, jandarm, i se adresă stăpînului săneci, eu cu secretarul vă ajungem din urmă. E prima dată cînd mi se întîmplă să înghețe cineva din comuna mea...

Proprietarul săneci se scărpină în cap, dar trebui să asculte porunca. De altfel, pînă la tribunal erau numai cîteva verste. Așa că luă hăturile și îndemnă caii ; el porni pe jos, pe lîngă sanie, neîndrăznind să se uite la morții pe care-i ducea. Cu el plecară primarul satului și încă un țaran care avea un proces la tribunal, pentru că spărsese ciutura la o fîntînă. Șeful de post, văzînd că porniseră, ieși repede din cancelarie, încălecă și-i ajunse numaidecît.

În timp ce primarul comunei trimitea morții la tribunal, de la plasă era expediată comunei sub pază „proastă Zoska“. La cîteva luni după ce lăsase fetița în grija lui Owczarz, Zoska intrase la pușcărie. De ce ? habar n-a- vea. Fusesse acuzată mai întîii că cerșește și vagabondează, apoi pentru că făcea trotuarul și vruse să dea foc ; de fiecare dată, cînd se descoperea o nouă infracțiune, era dusă de la închisoare la arest, de la arest la închisoare, de la închisoare la spital, de la spital iar la arest și așa trecuse un an întreg ?

În timpul acestor deplasări, Zoska rămăsese cu totul nepăsătoare. Doar cînd o mutau dintr-un loc în altul, în primele zile era îngrijorată dacă va găsi de lucru. Apoi cădea într-o stare de apatie și cea mai mare parte din timp dormita în pat sau sub pat, pe coridor sau în curtea închisorii. Altminteri, îi era totuna.

Cîteodată se trezea în ea dorul de libertate și gîndul la copila părăsită, iar atunci o apuca nebunia. O dată, stă- pînită de furie, nu mîncase o săptămînă, altă dată voise să se spînzure cu basmaua, iar a treia oară cît pe ce să dea foc la închisoare. O trimiseseră deci la spital și cînd i se vindecase rana de la picior, după numai cîteva luni (în cursul cărora cunoscuse mai multe închisori), fusese expediată sub pază în satul în care se născuse.

Așadar, Zoska venea acum de la plasă îii locurile natale sub paza a doi țărani, dintre care unul aducea adresa către comună, iar celălalt îl însoțea. Mergea pe drum cu un picior încălțat în pantof, iar celălalt într-o sanda, îmbrăcată într-un suman jerpelit și cu o broboadă cu ochiuri mari pe cap. Gemi ascuțit și' împrejurimile cunoscute nu produceau nici o impresie asupra ei. Cu ochii ațîntiți undeva în gol, își ridica pulpana sumanului și o lua înaintea supraveghetorilor, lungind pasul, de parcă se grăbea să ajungă acasă. Cînd se depărta prea mult, unul din paznici striga după ea : „De ce alergi așa ?“ Atunci încremenea pe drum, pînă cînd îi spunea iarăși să meargă înainte.

— Cred că e proastă de-a binelea, spuse la un moment dat unul dintre țăranii care o însoțeau, cel care aducea hîrtia de la plasă.

— Așa a fost întotdeauna, deși la muncile mai ușoare se descurcă destul de bine, îi răspunse celălalt, care o cunoștea pe Zoska mai de mult, deoarece era din același sat.

Și iarăși începură să discute despre altceva. Pînă la primăria comunală nu era mai mult de o verstă și după colina înzăpezită se zăreau coșurile negre ale caselor, cînd dinaintea Zoskăi și a însoțitorilor ei apărură șeful de post călare, urmat de sania cu trupurile lui Owczarz și al fetei. Aflîndu-se mereu înainte, Zoska trecu de sanie, dar supraveghetorii ei, la vederea spectacolului neobișnuit, o opriră și începură să discute cu ajutorul de primar.

— O, Doamne ! strigă unul dintre ei, cine-i nenorocitul ăsta ?

— Owczarz, argatul lui Slimak, răspunse ajutorul de primar. Zoska i se adresa apoi fetei, cu Owczarz e și fetița ta !

Apropiindu-se de sanie, Zoska se uită la început destul de nepăsătoare la cele două trupuri înghețate. Cu încetul însă, privirea ei începu să capete o expresie omenească.

— Ce li s-a întîmplat ? întrebă

— Au înghețat.

— De ce au înghețat ?

— Slimak ira gonit de acasă.

•— Slimak ?... Slimak i-a gonit de acasă ?... repetă parcă numărîndu-și degetele în neștire. Așa-i, Owczarz e, iar asta trebuie să fie fetița mea. E fetița mea, dar de atunci a mai crescut... Cine-a mai auzit să lași să înghețe un copil atît de mic ?... E adevărat că de la început i-a fost sortit un sfîrșit nu prea bun... Pe viul Dumnezeu, e chiar fetița mea ! Ia te uită !... E fetița mea, și ei au omorît t-o...

Țăranii ascultară clătînînd din cap vorbirea întreruptă, a Zoskăi. În sfîrșit, ajutorul de primar spuse :

— Noi trebuie să pornim, rămîneți sănătoși. Mină, cumetre Marcin !

Cumătrul Marcin apucă hăturile și ridică biciul, dar în aceeași clipă Zoska încercă să urce în sanie lîngă morți.

— Ce faci ? strigă un însoțitor și o înhătă de suman.

— Bine, dar e fetița mea ! ște smuci Zoska vrînd să scape de eh

— Și ce daeă-i a ta ?... o potoli ajutorul de primar. Drumul tău e unul, iar al ei e altul...

— E fetița mea !... fetița mea !... începu să țipe Zoska, ținându-se cu amândouă mâinile de sanie.

Caii porniră brusc și Zoska se prăbuși în zăpadă, dar se agăță de talpeți și sania o trase după ea.

— E, doar nu ți-ai pierdut mințile ? strigă însoțitorul și alergă după Zoska împreună cu ajutorul de primar și cu celălalt supraveghetor.

— Fetița mea!... Dați-mi fetița!... țipa nebuna, ți- nîndu-se mereu de talpeți.

Abia izbutiră să-i desprindă mâinile, apoi sania se puse în mișcare. Vru să se ridice și să alerge după copilă, dar unul din însoțitori i se așeză pe picioare, iar celălalt o apucă de brațe.

— Ce vrei să faci, proasto ? se străduiră s-o convingă. Tot nu mai poți s-o învii.

— Fetița mea !... Slimak a omorît-o !... Pedepsi-l-ar Dumnezeu!... Să înghețe și el tot așa?... striga Zoska, smulgîndu-se să scape.

Totuși, pe măsură ce sania se depărta, glasul ei deveni tot mai slab, fața vînată de furie împrumută culoarea aramei, iar strălucirea ochilor se stinse. În cele din urmă, se liniști și recăzu în apatia obișnuită. Iar cînd zgomotele încetară cu totul, se ridică din zăpadă și indiferentă, ca mai înainte, porni cu pași mari spre primăria comunală, of tînd adînc din vreme în vreme.

— A și uitat, murmură țăranul cu actele.

— Păi tot prostu' e cel mai fericit om de pe lume, îi răspunse tovarășul de drum.

După care tăcură amîndoi, ascultînd zăpada care seîr- ția sub tălpi.



Pierderea cailor îl adusesese pe Slimak într-o stare vecină cu nebunia, îl bătuse într-adevăr, îl lovise cu picioarele și-l alungase pe Owczarz de acasă, dar asta nu-i potolise mânia. Acum se înăbușea în casă, așa că ieși în curte și se plimbă în lung și-n lat, palid, cu pumnii încheștați, cu ochii năpădiți de sânge, privind pe sub sprâncene și căutînd pe cineva asupra căruia să-și descarce obida.

Își aduse aminte că trebuie să dea nutreț la vite. Intră în staul, îmbrînci bieteles dobitoare, iar cînd una dintre ele, speriată, îl călcă pe picior, puse mina pe furcă' și bătu fără milă amîndouă vacile. Apoi alergă în neștir în spatele șurii și văzînd cîinele mort, izbi cu piciorul în trupul întepenit, înjurînd de toți dumnezeii :

— Dacă tu, sămîntă de cîine, nu te lăcomeai la plinea din mina altuia, eu nu-mi pierdeam caii... Putrezește aici și rabdă pînă la primăvară, animal blestemat !..., îi spuse în încheiere și-l mai lovi o dată cu sete, de se auziră pîrîind oasele înghețate.

După care se întoarse în casă afîit. de repezit, incit dărimă reteveiele clădărite lîngă sobă. Jșdrek izbucni în rîs și atunci Slimak. scoțîndu-și cureaua de piele, /începu să-l altoiască pînă cînd flăcăul se ascunse sub laviță plin de sânge.

Cu toate acestea, țăranul nu se încinse cu cureaua. Se preumbla în încăpere cu ea în mină, abia așteptînd să-i zică ceva nevasta, ca s-o pedepsească și pe ea. Femeia tăcu totuși, sprijinindu-se cu mina de marginea sobei, de parcă o lăsau puterile.

— De ce te împleticești așa?... mormăi țăranul. Nu ți-ai revenit încă după votca de ieri ?...

— Parcă nu prea mi-e bine, răspunse nevasta Încet. \ Slimak stătu o clipă pe gînduri și se încinse cu cureaua.

— Ce ai ? întrebă.

— Mi se așază dungi negre înaintea ochilor și-mi vîjîie urechile... E !... poate că țluie ceva prin casă ! spuse, arătînd cu mîinile peste tot.

— Nu mai turna votcă în tine și n-o să-ți mai vîjîie urechile ! o repezi Slimak și ieși iarăși în bătătură, scuipi nd.

Era mirat că femeia nu sărise să-i ia apărarea lui Jşdrekk, deși-l bătuse destul de rău. Și pentru că mînia îi urcă din nou singele la cap, nemaiaivînd pe cine să bată, înșfăcă securea și începu să taie lemne. Tăie pînă seara numai în cămașă și fără să pună nimic îri gură lă pri-nz. Avea impresia că la picioarele lui zăceau cei care-i furaseră caii. Așa că mînuia securea cu atîta turbare, înfiit așchiile și reteveiele îi zburau pe deasupra capului și se împrăștiu prin toată curtea.

În sfîrșit, brațele îi amorțiră, șalele începură să-l doară, iar cămașa era lac de sudoare ; îi trecuse însă și mînia.

După ce se întoarse în casă, nu găsi pe nimeni în prima încăpăre și se duse în odaia bună. Slimakowa zăcea pe pat.

— Ce mai e și asta ? o întrebă.

— Mă ia cu sfîrșeală, răspunse femeia trezită parcă din somn. Dar nu-i nimic, o să-mi treacă.

— S-a stins focul în sobă.

— S-a stins ? repetă Jagna. Se ridică destul de greu din așternut și-l aprinse, ca să pregătească cina.

— Vezi ? o dojeni Slimak, privind-o cu luare aminte. Ieri la cîrciumă te-ai încălzit, ai băut apă din găleata ovreiiului, iar pe drum te-ai mai descheiat și la seurtică. Pesemne că ai răcit.

— N-am nimic, răspunse nevasta cu asprime. Poate că se simțea mai bine, fiindcă încălzi mîncarea și le dădu să mănînce.

Jşdrekk ieși din colțul unde se ascunsese și luă lingura în mînă, dar în loc să mănînce. Începu să plîngă cu suspine ; Slimak fu cuprins de remușcări. Mama nu luă în seamă lacrimile feciorului și după ce spălă vasele fără tragere de inimă, se duse să se culce.

Noaptea, cam pe la ceasul cînd Owczarz murea în rovine, Slimakowa începu să tremure. Bărbatul, trezit din somn, o acoperi cu cojocul și treptat tremuratul încetă. A doua zi, se sculă ca de obicei la treabă, văietîndu-se uneori de dureri de cap și de șale. Cu toate acestea, m pregeta, dar Slimak înțelese după ochii ei că nu se simțea bine și se întristă.

Spre seară, auziră scîrțîitul unei sâinii pe drum, care se opri la poarta lor. În curînd, în încăpăre își făcu apariția Josel. Evreul avea întipărită pe față o expresie atu de ciudată, incît lui Slimak i se strînse inima, cînd îi i văzu.

— Lăudat fie... dădu binețe Josel.

- «— În vecii vecilor, răspunse țăranul.  
Urmă o clipă de tăcere.
- Nu mă întrebi nimic: ? se miră evreul.
- De ce să te-ntreb eu ? se arătă uimit Slimak, pri- vindu-l în ochi, și păli, deși nici el nu știa din ce pricină.
- Mîine. spuse Josel fără să se grăbească, o să-l cheme pe Jșdrek la judecată, pentru că l-a rănit pe Her- man...
- N-au ce să-i facă, spuse Slimak.
- Oricum, puțin tot o să stea la răcoare.



— N-are decît să stea. A doua oară n-o să mai sară la bătaie.

În odaie, se așternu iarăși tăcerea, dar de astă dată dură mai mult. Evreul clătina din cap, iar Slimak se uita la el, simțind că-l cuprinde teama. În sfîrșit, luîndu-și inima-n dinți, întrebă cu asprime ;

— Mai e ceva ?

— Ce mai tura-vura ? răspunse evreul dînd din mină. Owczarz și fetița au murit de frig..,

Slimak se ridică de pe laviță, vrînd parcă să se arunce asupra lui Josel, dar căzu la loc și se rezemă de perete. Simți un val de căldură, picioarele începură să-i tremure, apoi rămase chipurile uimit că-l cuprinsese asemenea spaimă.

— Unde... cînd ? întrebă surd.

— Unde ?' răspunse Josel. în rovine, de cealaltă parte a căii ferate, nu prea departe de primărie. Cînd ?... cînd ?... Știi și tu că azi-noapte, fiindcă doar ieri l-ai gonit...

Țăranul se ridică furios.

— Oho !... Josel, turui ca o moară neferecată... A înghețat de frig !... Păi ce^ el a plecat de la mine la rovine ?... Alte case nu mai sînt pe lume ?

Circiumarul înălță din umeri și retrăgîndu-se spre ușă, răspunse :

— Crezi ori nu crezi, mie mi-e totuna. Am văzut cu ochii mei cum i-au dus pe Owczarz și pe copilă la tribunal, ea să le facă autopsia. Tu n-ai decît să nu crezi !... Rămîi sănătos...

— Mare lucru !... Și de ce să pătimesc eu, pentru că a înghețat el ! se minună Slimak.

\*\*

— Oamenii nu-ți vor face nimic... Dumnezeu însă... Tu, Slimak, nu mai crezi nici în Dumnezeu ? întrebă

evreul de dincolo de prag și ochii îi sticliră la lumina focului din sobă.

Închise ușa, se împiedică de ceva în tindă și ieși în curte. Zgomotul pașilor greoi slăbi treptat pe măsură ce se apropia de poartă, apoi Slimak îl auzi urcându-se în sanie și strigînd : „Dii !“ la cai. Mai auzi scîrțîitul sâniei departe, tot mai departe, pînă la pod.

Se scutură, privi prin încăpere și văzu ochii lui Jșdrek pironiți asupra lui din celălalt colț. Se posomori.

„Ce vină am eu că au înghețat mormăi ca pentru sine. Atunci își aduse aminte o predică, pe care vicarul o repeta în fiecare an la biserică. Și i se păru că aude glasul trudit de bătrânețe care gemea și striga : „Am fost flămînd, și nu mi-ați dat să mănînc ; am fost gol și nu m-ați îmbrăcat ; n-am avut unde să mă adăpostesc, și nu m-ați primit sub acoperișul vostru... Fiți blestemați dară, duce-vă-ti în focul cel veșnic în care ard diavolul și slugile lui...“

„Pe viul Dumnezeu., evreul minte...“ se liniști Slimak, simțînd eă-i trec fiorii. Și spunînd aceasta, era în stare să jure că acum Owczarz și fetița se află în grajd, amîndoi în viață și sănătoși. Era aiît de sigur, încît se sculă de pe laviță, ca să-l cheme pe argat la masă. Dar cînd puse mina pe clanță, se retrase brusc înapoi. Îi era frică să iasă afară...

După ce-și mai veni în fire, ieși în curte, se uită în grajdul pustiu, apoi le aruncă vacilor o mină de fîn, iar cînd se lăsă întunericul, se culcă. Nevasta începu iarăși să tremure, așa că o acoperi eu cojocul ca și ieri, mur- murînd ;

— Ce ticălos mai e și Josel ăsta !



Nu-i venea să creadă în ruptul capului că Owczarz și orfana muriseră de ger. Dimpotrivă, cu cât se gîndea mai mult la ei, cu atît era mai sigur că Josel îl speriasă cu cine ştie ce gînd ascuns. Dimineața, îi povesti rîzînd nevastei toate acestea, mirîndu-se de obrăznicia cîrciu- marului și încercînd să ghicească de ce-l mințise evreul.

Dar, după-amiază, veni la ei ajutorul de primar cu o chemare scrisă pentru Jşdrek care trebuia să se prezinte la tribunal, pentru că-l bătuse pe Herman.

— Cînd trebuie să fie acolo ? întrebă Slimak.

— Procesul lui e mîine, răspunse ajutorul de primar. Dar n-are rost să bată atîta drum pe jos. Să meargă cu mine, îl duc eu.

Jşdrek păli puţin și începu să se îmbrace tăcut în cojocul scurt și în sumanul nou-nouț.

— Ce pot să-i facă ? întrebă tatăl posomorit.

— E !... O să stea cîteva zile, cel mult o săptămîmă. îl lămuri ajutorul de primar.

Slimak oftă și începu să deznoade legătura, ca să scoată o rublă din ea.

— Hm, ai auzit ce trîncănește Josel, auzi că Owczarz și fetița au-înghețat amîndoi ? se interesea.

— Cum să n-aud ? răspunse ajutorul de primar în silă. Că doar e adevărat.

— Au murit de ger ?... au înghețat ?... repetă Slimak.

— Întocmai. Dar oricine înțelege că asta nu s-a întîmplat din vina ta, adăugă. N-a avut grijă de cai, tu l-ai izgonit la supărare, dar nu i-a spus nimeni să se abată din drum și să coboare în rovine. Cred că s-a îmbătat, bietul om, și a pierit din cauza prostiei lui.

Jşdrek era gata și luîndu-și rămas bun de la părinți, le îmbrățișe picioarele. Lui Slimak îi dădură lacrimile. Strînse capul feciorului la piept și-i dădu o rublă, ca să aibă la nevoie, și-l încredința în grija lui Dumnezeu. Fu însă de-a dreptul uluit cînd văzu că mama se desparte de el destul de nepăsătoare.

— Jagna, Jşdrek se duce la tribunal și la închisoare... o certă bărbatul.

— Ei și ce dacă ? răspunse nevasta privindu-l cu ochii rătăciți.

— Ești bolnavă rău ?...

— Nu, dar mă doare capul puţin, mă arde înăuntru și... parcă nu prea am putere...

Spunînd acestea, femeia se duse în odaia bună și se întinse pe pat.

Jşdrek și ajutorul de primar ieșiră din casă.

Slimak rămase singur în încăpere ; pe măsură ce trecea timpul, capul îi cădea tot mai mult pe piept. I se năluci că moțăie, apoi că se află pe un cîmp

cenușiu, foarte întins în toate părțile, pe care nu erau nici tufișuri, nici lujere, nici măcar pietre, nimic. Numai undeva, într-o latură (țăranul se temu să privească într-acolo), sta Owczarz cu fetița în brațe și se uita fix la el.

Slimak se cutremură. Nu, pe cîmp nu era Owczarz, sau dacă era, apoi era undeva într-o parte, la marginea zării, atît de departe, că nici măcar nu-l putea desluși și-i vedea numai pulpana sumanului ori nici măcar atît...

Gîndul la Owczarz începu să-l chinuiască. Țăranul se ridică de pe laviță, se întinse de-i trosniră oasele și se apucă să spele vasele.

— Uite ce-am ajuns ! murmură. Ehe !... parcă numai o dată dă necazul peste om ; nu trebuie să se dea învins.

Această concluzie îl mai învioră și începu să trebă- iuiască pe lîngă casă. Le duse lăturile și cartofii la porci, aruncă jos din podul grajdului nutrețul pentru vaci, tpcă paiele și cără apă de la rîu de cîteva ori. Așa ceva nu mai făcuse de multă vreme ; se simți parcă întinerit și-i reveni curajul. I-ar fi fost chiar foarte bine,- cu toate că nevasta îi era bolnavă și Jşdrek fusese chemat la judecată, dacă n-ar fi fost amintirea lui Owczarz. Cu numai două zile în urmă, argatul căra apă, toca paiele, dădea nutreț la vite...

Pe măsură ce se lăsa întunericul, Slimak devenea tot mai posomorît. Cel mai mult îl chinuia liniștea din odaie, o liniște atît de adîncă, încît șobolanii treziți începură să alerge pe jos și să muște. Cu cît se făcea mai întuneric, cu atît țăranul vedea mai limpede că-i lipsește ceva ; multe, multe lucruri îi lipseau. Cu cît mai adîncă era tăcerea din jur, cu atît mai clar auzea glasul tremurat și plîn- gător al vicarului care batea cu pumnul în amvon și striga : „Am fost flămînd, și nu mi-ați dat să mănînc, am fost gol și nu m-ați îmbrăcat ; n-am avut unde să mă adăpostesc, și nu m-ați primit sub acoperișul vostru... Fiți blestemați dară, duce-vă-fi în focul cel veșnic în care ard diavolul și slugile lui...”

— Ticăloși, mai sînt și șvabii ăștia ! Cită lume s-a prăpădit din cauza lor... mormăi țăranul, străduindu-se să uite de Owczarz. Și ridicîndu-și mîinile în dreptul ferestrei, ca să-și vadă bine degetele, începu să socotească :

— Stasiek al meu s-a înecat, asta-i una... Și nemții sînt de vină... Am fost silit să-mi vînd vaca măcelarului, două, numai pentru că din cauza lor nu mi-a mai ajuns nutrețul... Mi s-au furat caii, patru, fiindcă le-am luat porcul țîlharilor... L-au otrăvit pe Burek, cincî. Pe Jşdrek

I-au dus la tribunal din pricina lui Herman, șase... Ow~ czarz și orfana, opt... Opt inși au prăpădit !... Și Magda tot din cauza lor a plecat, fiindcă dacă am sărăcit, iar pe deasupra mi» s-a îmbolnăvit și nevasta de inimă rea... Uite că se făcură zece... Doamne Isuse Cristoase !...

Deodată se apucă de păr cu amândouă mîinile și începu să tremure de spaimă ca un copil. Niciodată nu-i mai fusese atît de frică, niciodată, deși trecuse de cîteva ori prin primejdii de moarte. Abia acum, după această numărătoare a oamenilor și a dobitoacelor care nu mai erau în gospodăria lui, cunoscuse Slimak și se temu de puterea nemților... Păi nemții aștia liniștiți îi distruseseră ca o vijelie întreaga avere, toată fericirea și munca lui de o viață. Și măcar dacă ar fi furat sau ar fi jecmănit ei înșiși. Dar nu, trăiesc ca și ceilalți oameni, ară ceva mai mult, se roagă, își învață copiii carte... Nici măcar vitele lor nu fac pagubă pe cîmp și nu pasc nici un firicel din iarba altuia !...

Nimic, absolut nimic nu li se poate întîmpla, și totuși ei l-au adus în sapă de lemn, i-au pustit gospodăria numai cu vecinătatea lor. Așa cum iese fumul dintr-o cără- midărie și usucă verdeța împrejur, tot așa și colonia lor împrăștie nenorocirea, pierzînd oameni și animale. La o adică, ce mai înseamnă el ? Păi n-au tăiat nemții pădurea bătrînă, nu ei au aruncat în aer stîncile de veacuri, nu tot ei l-au. alungat și pe boier de la conac ?... Și cîți dintre slujitorii de la curte; după ce au fost dați afară, n-au ajuns ca vai de capul lor, apucîndu-se de beție sau de furtișaguri ?...

Abia acum, pentru prima dată, din gura lui Slimak țîșni concluzia disperată :

— Stau prea aproape de ei... Pe gospodarii mai depărtați nu i-ar fi păgubit atîta...

Apoi mai adăugă :

— Ce rost mai are pămîntul care rămîne, dacă oamenii pier ?...

Această întrebare i se păru atît de respingătoare, că vru să se dezbare și de ea. Se duse să vadă ce face nevasta ; părea că doarme. Mai puse cîteva vreascuri pe foc, apoi începu să asculte șobolanii care rodeau podeala de argilă amestecată cu pleavă. Atunci se miră iarăși de liniștea din casă, de curentul de aer tras de coș dinspre ușă și auzi din nou glasul plîngător al preotului : „Am fost flămînd. și nu mi-ați dat să mănînc ; am fost gol.../”<sup>4</sup>

Deodată, în curte răsunară pași. Țăranul își îndreptă trupul și așteptă. „Să fie Jedrek ?... îi trecu prin minte. Poate fi.../”<sup>4</sup> Ușa de la tindă scîrții, apoi se închise și o mină străină începu să caute clanța, ca să intre în odaie. „O fi Josel ?... Sau vreun neamț ?...” se gîndi. Brusc, se retrase înfricoșat : capul începu să i se învârtască. în pragul ușii apăru Zoska.

La început, tăcură amîndoi, apoi Zoska zise :

— Lăudat fie...

Și începu să-și frece mîinile înghețate, apropiindu-se de sobă.

Prin mintea lui Slimak se perindau imagini învălmășite : Owczarz, orfana, Zoska ; se uita la ea ca la un om venii de pe lumea cealaltă.

— De unde-ai mai apărut și tu ? întrebă cu glas înăbușit.

— De la închisoare, m-au trimis la primăria comunală, iar acolo mi-au spus să-mi caut de lucru, fiindcă ei n-au bani pentru trântori.

Și văzînd oalele pline de pe sobă. începu să-și lingă buzele ca un dine.

— Ți-e foame ? o întrebă Slimak.

— Îmi este.

— Toarnă-ți o strachină ele ciorbă. Uite, aici arși pline. Zoska făcu ce i se spuse. După ce începu să mănînce, întrebă :

• — N-aveți nevoie de o fată în casă ?

— Nu știu încă, răspunse Slimak. Nevasta mea e bolnavă.

• — Ta te uită ce pustiu e pe la voi. Dar Magda unde este ?

— A plecat.

— Și Jşdrek ?

• — L-au chemat la judecată.

• — Ca să vezi !... Dar Stasiek ?

— S-a înecat astă-vară, șopti țăranul și încremeni la gîndul că Zoska îl va întreba de Owczarz și de fetița ei.

Ea însă sorbea cu lăcomie animalică și nu mai întrebă nimic.  
v „Știe sau nu știe ?...A se gîndi țăranul

După ce sîrși de mîncat, Zoska răsuflă adînc și se lovi cu palma peste genunchi cu atîta veselie, că și lui. Slimak îi mai veni inima la loc. Apoi îl întrebă pe neașteptate :

— Mă lași să dorm și eu aici la noapte ?

Țăranul se neliniști. în pustietatea de acum, orice oaspete i s-ar fi părut o adevărată mană cerească, dar Zoska!... Dacă nu știe nimic de Owczarz, ce nenorocire a mai adus-o la casa lui ? Iar dacă știe, de ce-a mai venit?...

Și în timp ce-și punea aceste întrebări, în încăperea se așternu iarăși o liniște adîncă și Slimak auzi din nou glasul vicarului : „Flămînd am fost, și nu. mi-ai dat să mănînc... n-am avut unde să mă adăpostesc, și nu m-ați

primit în casa voastră... Fiți blestemați dară, duce-vă-ți în focul cel veșnic../<sup>4</sup>

— Rămii și dormi aici, în odaia asta.

—\* Fie și în șopron, răspunse Zoska,

“Nu, aici în casă.

Nu se știe din ce pricină, frica îl părăsise, dar povara neliniștii devenea tot mai grea. Parcă o mână nevăzută îl apuca de plămîni, îi atingea inima și-i smucea măruntaiele. Simțea nenorocirea plutind în jurul lui și se chinuia că nu știe nici ce este și nici cînd avea să lovească. Și iarăși îi veniră în minte cuvintele :.

„Ce rost mai are pămîntul care rămîne, dacă oamenii pier ?...”

Iar după aceea, adăugă :

— Se apropie oare moartea de noi ?... E, și dacă-i moartea, ce-i cu asta ?

Focul se stinge, Zoska spală strachina și se culcă pe laviță în zdrențele ei. Slimak intră în odaia bună, dar nu se grăbi să se dezbrace ; se așează pe pat la picioarele nevestei și hotărî să vegheze fie și toată noaptea. De ce ? nu știa nici el. Nu știa nici măcar că starea-i ciudată se numea surescitare.

Totuși, lucru de mirare, Slimak credea că Zoska îi adusese măcar în parte iertarea, deoarece din clipa venirii ei, umbra lui Owczarz și a orfanei păliseră în închipuirea lui. În schimb, se gîndea tot mai stăruitor la nemți și la forța nenorocirii care-i însoțea.

— Stasiek, unu, mormăi țăranul, văcuța, doi... Caii. patru... Owczarz și copila șase... Magda, șapte... Jsdrek, opt... Burek și boala nevestei, zece... Atîta lume!... cu toate că nici unul n-a ridicat măcar un deget asupra mea. Se vede că o să ne prăpădim cu toții...



Și tot socotind așa, își simțea capul strâns parcă într-un inel de fier. Era somnul, un somn greu, tovarășul durerii surde. Visa că se împarte în doi oameni. Unul era el, Sli- mak, cel care ședea în odaia bună pe pat la picioarele nevastei, țar al doilea era Maciek Owczarz (dar nu acela care înghețase, ci alt Owczarz), care sta în grădiniță, la fereastră, acolo unde vara creștea floarea soarelui. Owczarz cel nou nu semăna deloc cu cel dinainte : era posomorit și răzbunător. „Tu crezi, îi spunea musafirul de la fereastră, încruntându-se, că eu am să te iert pentru nedreptatea pe care mi-ai făcut-o ? Nu pentru că am înghețat de frig, că asta i se poate întâmpla și unui bețiv, ci pentru că m-ai gonit din casă ca pe un ciine. Gîndește-te și tu, ce-ai fi zis dacă te batjocoream așa fără să fii vinovat ? Dacă te alungam bolnav în ger și fără o lingură de fiertură ? Tu n-ai avut nici un pic de milă pentru atîția ani dt ți-am slugărit... Și orfana, ce vină a avut, pe ea de ce-ai pierdut-o ?... Nu-ți ascunde fața, nu întoarce capul, ci răspunde ce trebuie să fac cu tine pentru ticăloșia ta ? Spune tu singur, fiindcă ai destulă minte ca să știi că nelegiuirea ta nu poate fi iertată și Dumnezeu sfîntul nu-ți va ajuta...”

„Ce să-i spun, nefericitul de mine ? se gîndea Slimak. transpirînd din belșug. Are dreptate cînd zice că sînt un nemernic. N-are decît să-și născocoască singur răzbunarea, poate că așa îi va fi milă de mine și nu mă va mai chinui și după moarte.”

În clipa aceea, nevasta se mișcă în pat și Slimak se trezi. Deschise ochii, dar îi închise numaidecât. Prin fereastră intrau înăuntru străluciri trandafirii, iar pe geamuri scînteiau florile de gheață.

„Se varsă zorile ?“ se întrebă țăranul și se ridică din pat. înțelese însă dintr-o dată că nu se varsă zorile, deoarece lumina trandafirie tremura.

— Arde ceva ? mormăi simțind un miros de fum foarte puternic care-l îneca.

Slimak se duse în cealaltă încăpere, dar Zoska nu mai era pe laviță.

■ — Am spus eu î exclamă și ieși în goană afară. Se trezise de-a binelea.

Într-adevăr, ardea chiar casa lui. Luase foc acoperișul dinspre drum. Din cauza stratului gros de zăpadă, care acoperea streășină, focul înainta încet. Putea fi stins chiar acum, dar Slimak nici nu se gîndea la asta.

Se întoarse în odaia bună, își scutură nevasta și strigă :

— Scoală-te, Jagna... că arde casa

— Hai și lasă-mă în pace !... răspunse femeia buimacă, acoperind u-și capul cu cojocul

Slimak o luă în brațe și poticnindu-se de cele două praguri, o duse în șopron, așa învelită în cojoc, cum se afla. Apoi îi aduse îmbrăcămintea și așternutul, sparse ușa de ia cămară și scoase lada în care se aflau banii ; în sfîrșit, sparse geamurile și începu să arunce afară sumane, cojoace, sacii cu legume, scaunele și vasele de bucătărie. Obosi, se răni la mîini, asudă, dar

nu-și pierdu curajul, deoarece știa cu ce dușman aprig lupta.

În acest timp, flăcările cuprinseră acoperișul, iar prin crăpăturile din tavan fumul și focul începură să pătrundă în încăperi. Abia atunci Slimak ieși în curtea luminată, trăgînd lavița după el. După ce o duse în șopron, vru să se întoarcă în casă să ia și masa. Privi însă spre șură și împietri.

Dinăuntrul șurii apărură flăcări care începură să lîngă zăpada de pe acoperiș. Lîngă șură, stătea Zoska și amenința cu pumnii, zbierînd cît o ținea gura :

— Na, Slimak, asta-i mulțumirea mea pentru fetiță L, Acum o să te prăpădești și tu ca și ea !...

Alergă spre rovine și cățărindu-se pe colină, începu să dănțuiască la lumina pojarului și să bată din palme.

— Arde !... arde !... striga.

Slimak se răsuci în loc, ca un animal împușcat. Apoi porni agale spre șopron, se așază pe un trunchi și își acoperi fața cu mâinile. Nu se mai gîndea să scape nimic, vă- zînd în aceasta începutul pedepsei dumnezeiești pentru moartea lui Owczarz și a orfanei.

— O să ne prăpădim cu toții ! îngăimă.

Casa și șura ardeau ca niște stîlpi uriași de foc, încît, cu tot gerul, lui Slimak îi era cald în șopron, iar zăpada din curte începea să se topească. Atunci auzi strigăte și tropote dinspre casa lui Hamer, de unde-i veneau în ajutor.

Curtea se umplu numaidecît de lume, argați, femei și copii cu găleți și prăjini cu securi și cîrlige în vîrf. Aduseră chiar o pompă de incendiu manuală și, împărțindu-se în două grupuri sub comanda lui Fryc Hamer, începură să spargă pereții și să stingă focul. Luptau cu flăcările ca la danț, rîzînd și întrecîndu-se unii pe alții ; cei mai curajoși se cățărau cu topoarele pe șură, acolo unde nu ajunsese focul, iar femeile și-copiii cărau apă din rîu.

Pe colină se arată iarăși Zoska.

— O să te prăpădești, Slimak, cu toate că nemții te ocrotesc !... striga amenințînd cu pumnii.

— Cine e ?... Prindeți-o !... se îndemnară coloniștii. Doi inși se repeziră pe colină, dar Zoska se ascunse în rovine.

Fryc Hamer se apropie de Slimak.

— Focul a fost pus de cineva ? îl întrebă.

Așa-i, răspunse țăranul.

•— De femeia de ps colină ? adăugă Fryc, arătînd cu mina spre înălțime.



— De ea.

— Nu era mai bine să ne vinzi nouă pământul *h* zise Fryc după o clipă.

Țăranul lăsă capul în jos și tăcu.

Cu tot ajutorul nemților, șura arse cu totul, dar din casă mai rămăsese în picioare câțiva pereți. Unii dintre coloniști mai aruncau apă pe ei, în vreme ce ceilalți se adunară în jurul lui Sli.mak și al nevastei bolnave.

— Unde-o să vă duceți acum ? începu iarăși vorba

' Fryc.

— O să ne mutăm în grajd, răspunse țăranul.

Femeile'chibzuiau între ele să-i ia la colonie, dar bărbații' clătinară din cap, spunând că boala Slimakovej poate fi molipsitoare. Fryc se grăbi să se alăture acestei păreri și porunci s-o ducă pe bolnavă în grajd.

— O să vă trimitem aici tot ce vă trebuie, iar-pe urmă o să mai vedem, făgădui Fryc.

— Dumnezeu să vă răsplătească, îi mulțumi Slimak și aplecându-se, îi îmbrățișase picioarele..

Coloniștii începură să se împrăștie. Fryc lăsă o femeie dingă bolnavă, unui flăcău îi porunci\* să aducă paie pentru sinistrați, iar lui Herman îi șopti să plece numaidecîi la Wola după morarul Knap.

— Astăzi cred că încheiem afacerea cu el, îi spuse lui Herman. Acum e acum î...

— Fără asta, răspunse Herman, arătînd dări măhuri le cu capul, nu mai rezistam nici pînă la primăvară.

Fryc înjură. își luă totuși rămas bun cu bunăvoință de la Slimak, sfătuiindu-l să aducă felcerul, fiindcă nu e bine. Dar cînd se aplecă deasupra bolnavei, se miră

— Bine, dar e leșinată...

Slimakova, fără să deschidă ochii, răspunse cu o hotărîre ciudată :

— Păi cum... leșinată, leșinată !...

Fryc se retrase descumpănit. După o clipă, șopti :

— Aiurează !... are fierbințeală...

Și strîngîndu-i mina lui Slimak, plecă spre colonie după ceilalți;

Cînd se lumină de ziuă, de la colonie le aduseră paie, o pîine și o sticlă cu lapte. Slimak s'f plimba mereu prin bătătura prin care se tirau fuioare de fum urît mirositoare ce ieșeau din dăii măhuri. își împreunase mîinile atîrnînd fără vlagă, ca un disperat, și umbla fără astîmpăr înapoi și încolo, chinuit de durere și amărăciune. Uite, aici lingă șopron se află o laviță și un scăund,.. Ce vechi sînt !... Cînd era copil, sta adesea pe ele și meșterea cu briceagul cruci și înflorituri... o î uite-le. Iar coala e lada cu cheia în broască. Țăranul o deschise și scoase un săculeț mai mic cu bani de argint și altul mai mare cu bancnote, apoi le ascunse pe amîndouă într-un colț al grajdului sub o grămadă de gunoi uscat.

După ce sfîrși această treabă, recăzu în apatie și începu iarăși să se preumbe prin curte. Mormanul ăsta de cenușă, din care se înalță grinzii

fumeginde, negre, e şura lui şi toată recolta dintr-un an ! Acolo zace Burek ; au început să-l mănînce ciorile şi de sub părul galben se iţesc coastele însîngerate, Iar aici e casa lui, fără ferestre, fără uşi, fără acoperiş ; numai coşul se mai ridica dintre pereţii afumaţi. „Ce scundă e casa şi ce înalt e coşul !...“ se gîndi Slimak.

Se întoarse şi. urcă pe colină, presimţind că cei din sat vorbesc despre el şi-i vor veni în ajutor. Dar nu venea nimeni din sat. Pe întinderea nemărginită de zăpadă nu se zărea nici o fiinţă vie, doar ici şi colo printre copaci luceau focurile aprinse prin case.

„îşi pregătesc mîncarea de dimineaţă<sup>14</sup>. îşi spuse.



Mintea obosită și închipuirea ațîtată îl făceau să viseze aieva. Avea impresia că este din nou primăvară, și gră- pează ogorul semănat cu orz. Înaintea lui merg roibii dînd din coadă, deasupra ciripesc vrăbiile, colo Stasiek se uită la rîu, iar dincolo merge călare cumnatul boierului și nu-și poate tine calul în frîu. De sub pod, unde nevasta spaia rufele, răsună loviturile bătătorului, în grădiniță cîntă Jşdrek, iar Magda îi răspunde din casă...

În clipa aceea Slimak simți mirosul de ars și i se făcu lehamite de toate. Și de riul înghețat, la care Stasiek nu va mai privi niciodată, și de colina acoperită de zăpadă, și de casa neîncăpătoare, pustie, fără acoperiș și cu coșul repezit caraghios în sus. De toate i se făcu scîrbă și pentru prima dată în viață își dori să fugă undeva departe de aici, în locuri atît de schimbate, încît să nu-și mai amintească nici de Stasiek, nici de Owczarz, nici de cai și nici de blestemată asta de gospodărie.

„Ce-mi pasă mormăi lovind aerul cu pumnul. De ce să stau ca un rob aici ?... Am ceva bani. o să mai iau încă pe atîta de la nemți și o să-mi cumpăr alt pămînt. Să mai fac încă o casă aici, ca să-mi dea foc iar ? Să trudesca aici, ca să nu pot vinde nimic ? Să stau aici, ca să nu mai pot lucra nicăieri ?... Mai bine să nu mai fiu țaran, să trăiesc și eu ca nemții care cumpără pămînt ieftin, îl vînd scump și au bani“.

Cobori de pe colină și se culcă pe paie nu departe de nevasta care gemea. Adormi numaidecît. La amiază, în ușa grajdului își făcu apariția bătrînul Hamer, urmat de o femeie, cu două oale cu mîncare caldă. Văzînd că țaranul doarme, îl împunse de cîteva ori cu bastonul.

— Hei, scoală-te o dată ! strigă.

Slimak se trezi, se ridică în capul oaselor pe paie și își șterse ochii uimiți. Gînd văzu lîngă el femeia cu fiertura, simți că-i era foame și luă în tăcere oala și lingura, după care începu să mănînce cu lăcomie.

Bătrînul Hamer se așeză pe prag, se uită la țaran și clătină din cap, apoi își scoase din buzunar luleaua de porțelan cu ciubuc îndoit și aprinzînd-o, spuse :

— Astăzi am fost în sat. Am trecut pe la Grzyb, pe la Orzechowski și încă pe la cîțiva gospodari, ca să vă ajute și ei cu ceva. E doar o datorie creștinească pentru frecare...

Suflă încet un rotocol de fum, așteptînd ca țaranul să-i mulțumească. Dar Slimak nu se uita la, el, ci înfuleca de zor.

— Le-am spus, continuă bătrînul, să te primească vreunul să stai la el cu chirie sau măcar să trimită caii după felcer pentru soția dumitale. Și ei. nimic. Au dat din cap și mi-au spus că Dumnezeu te-a pedepsit pentru moartea argatului și a orfanei, așa că nu vor să se amestece. N-au inimă de creștini.

Slimak sfîrși de nnîncat dar tăcea mereu. Hamer mai trase de cîteva ori



din lulea și în cele din urmă întrebă :

— Și-acum ce-ai să te faci în pustietatea asta ?

Țăranul se șterse la gură și răspunse :

— O să vînd pămîntul,

Hamer începu să așeze tutunul în lulea.

— Ai găsit cumpărător ? se interesă.

— Ți-l vînd dumatăle, îi propuse Slimak.

Hamer căzu pe gânduri și așeză iarăși tutunul în lulea.

Într-un târziu, răspunse :

— Hm ! de cumpărat îl cumpăr eu, de vreme ce te-a lovit năpasta, dar nu mai pol să-ți dau decît șaptezeci de ruble pe pogon.



— Nu prea de mult îmi ofereai o sută..,

\*— Și de ce n-ai vrut ?

\*— Așa-i, se resemna țaranul. Fiecare profită cît poate..

— Dumneata n-ai profitat niciodată ? îl întrebă Hamei\*.

\*— Am profitat și eu. Și pe urmă, casa a ars.

\*— O să faci alta mai bună.

Hamer se adînci din nou pe gînduri.

— Așadar, ici șaptezeci de ruble pe pogon ? îl întrebă pe Slimak.

— De ce să nu iau ?

\*— Și mergem mîine la notar ?

•— Mergem.

— Iar astă-seară ne înțelegem la mine.

— Se poate și astăzi.

— E, dacă-i așa, se bucură Hamer după o clipă, uite ce vreau să-ți spun. Am să-ți dau șaptezeci și cinci /de ruble pe pogon și n-am să te las să pieri aici. Pe nevasta dumată o ducem la colonie, la școală. Acolo e cald., O să iernați amîndoi la noi, iar pentru muncă, o să te plătesc ca și pe ceilalți argați.

Cuvîntul argat îl făcu să tresară pe Slimak. dar nu spuse nimic.

— Fiindcă gospodarii din sat, încheie Hamer, ridi- cîndu-se de pe prag, nu te. vor ajuta cu nimic. N-au suflet de creștini. Sîn niște animale... Rămîi sănătos.

— Drum bun, îi ură țaranul.

Hamer plecă. înainte de asfințitul soarelui, veni o sanie și Slimakowa fu dusă în nesimțire la colonie. Slimak rămase lîngă dărîmături. înainte de toate, scoase de sub grămada de gunoi săculețul cu arginți, apoi pe cel cu bancnote și le ascunse în buzunarul sumanului. După

aceea, căra în grajd îmbrăcămintea și lucrurile scăpate din foc și, în sfârșit, dădu nutreț la vaci. I se păru că bieteile necuvântătoare îl privesc cu reproș, întrebându-l parcă :

„Ce boacăna vrei să faci, stăpîne

„Ce să fac ?... se gîndi țăranul, Mi-au mai rămas ceva bani, ba chiar destul de mulți, dar asta nu înseamnă nimic. Dacă-mi ridic altă casă și-mi cumpăr alți cai, te pomenești că iar mi se-ntîmplă ceva, fiindcă locul e blestemat. Dacă se așază aici, nemții o să îndepărteze răul. dar eu nu sînt în stare s-o fac“.

Se lăsa seara, Slimak însă se tot învîrtea printre dărâmăturile arse, simțind că-l ține ceva pe loc, de parcă i se lipiseră picioarele de pămînt Așa că încercă să-și stîrnească mînia și scîrba pentru ce-i mai rămăsese.

—• E, la dracu' !... mormăi. Are și de ce să-mi pară rău ! Pămîntul e sărac, satul departe, nici un fel de ciș- tig din altă parte, iar ce nu arde soarele, îneacă apa. Să stau aici, ca să se îmbogățescă hoții pe spinarea mea ?

Într-adevăr, clocotea de minie ; scui pă cu obidă, îmbrînci poarta ruptă și porni cu pași mari în direcția podului fără să se mai uite înapoi. Pe drum întîlni doi argați nemți care chicotind veseli, se duceau să doarmă în gospodăria lui. La vederea lui Slimak, tăcură, dar după ce trecură de el, începură să ridă încet. \*

— Cum aș putea să iernez eu la voi, ticăloșilor ?... murmură Slimak, Să mi se întoarcă băiatul de la închisoare și să mi se înzdrăvenească nevasta și am să plec în lumea largă, să nu vă mai văd niciodată în ochii mei..

Pe cerul senin se aprindeau stelele, și luna se ivi din spatele pădurii. Dincolo de pod, țăranul coti la stingă și în curînd ajunse la casa lui Hamer.

La poartă, înnegri și tuși o umbră omenească.



•— Dumneata ești, domnule învățător ? întreba Slimak.

— Eu, E, ai fost de acord să vinzi pământul ?

Țăranul tăcu.

— Poate că e chiar mai bine așa... Fără îndoială, e mai bine, continuă învățătorul. Dumneata n-ai fi scos mare lucru de pe bucata asta de pământ, pentru că nu-ți prea merge, așa însă cel puțin ai să-i salvezi pe alții. Se uită împrejur și-l sfătuiește cu glas scăzut :

— Dar ai grijă să te tocmești cu Hamer la notar, pentru că le faci un mare bine. Când o să termine cu dumneata, Knap o să-și dea fata lui Wilhelm : zestrea o să fie destul de mare și pe deasupra o să-i mai și împrumute cu bani. Altminteri, Hirszgold i-ar goni la sfântul Ion și i-ar vinde totul lui Grzyb... Au iscălit o înțelegere grea cu evreul.

— Grzyb e cel caro vrea să cumpere colonia ? întreabă Slimak.

— Cine altul ? șoptește învățătorul. Grzyb vrea s-o cumpere pentru băiatul lui... Josel se învîrtește pe aici de vreo lună de zile și numai Dumnezeu știe ce s-ar fi în- tîmplat, dacă dumneata nu voiai să-ți vinzi pământul.

— Grzyb ?... repetă țăranul. Mai bine să-mi fie diavolul vecin, decît nemernicul ăsta ! O sută de nemți nu fac atîta rău, cît face iuda asta bătrînă.

— Oricum, tîrguiește-te puțin cu ei, adăugă învățătorul. N-o să se zgîrcească prea mult, fiindcă a venit Knap și trebuie să încheie afacerea cu el.

Scîrîie ușa de la casă și învățătorul schimbă brusc vorba.

— Nevasta du mi tale, spuse cu glas tare, e la școală. Ia-o pe aici...

— E Slimak ? întreabă Fryc Hamer din curte.



•— Eu sini,

— Vezi ce-ți face nevasta și culcă-te la bucătărie. Augustowa o să aibă grijă de bolnavă, iar tu trebuie să te odihnești bine, pentru că raține plecăm înaintea zorilor.

Se retrase după colțul casei și ușa scîrții din nou. Se vede că intrase iarăși în casă.

— Dumneata unde stai, domnule învățător ? întrebă țăranul

— De obicei stau la școală, dar acum eu și fata mea o să dormim în grajd.

Slirnak se îngîndură și răspunse :

— Mai mult ca sigur că pe femeia mea au dus-o în casă numai pînă mîine. Pe urmă o să ne gonească în grajd. N-avem de ce să mai stăm aici.

Intrară în tinda întunecată. Undeva, înăuntrul casei, se auzea o discuție întreruptă de hohote groase de rîs și de clinchet de pahare. Învățătorul îl luă pe țăran de braț și-l conduse spre ușa din stînga. Deschise. Într-o încăpere mare, plină cu bănci și luminată de o lampă mică, zăcea pe pat Slimakowa ; o femeie bătrînă îi punea cîrpe ude pe frunte, Mirosea puternic a oțet.

În pieptul țăranului, inima încetă să mai bată. Abia acum, cînd simți mirosul de oțet, înțelese că nevasta lui trebuie să fie rău bolnavă.

Cînd se opri lîngă pat. Slimakowa începu să se uite la el, mijindu-și ochii. îl întrebă deodată cu glasul răgușit :

\*  
^                    •                    •

— Tu ești, Jozek ?

— Eu.

Bolnava închise ochii și începu să siringă în mîini cojocul cu care era învelită. Apoi îl cercetă iarăși :

—\* Ce faci tu, Jozek ?... Ce faci ?...





“ Ce să fac ? Nu vezi că stau ?...

— Aha ! stai... Știu eu ce faci tu... N-ai teamă !... Știu tot..;

— Pleacă de aici, omule, îl întrerupse bătrîna nemțoaică. împingîndu-l pe țaran spre ușă. Du-te, că se supără și nu e bine... Du-te...

Și-l împinse afară,

— Jozek !... îl strigă Slimakowa. Jozek, întoarce-te... Să-ți spun ceva. Țăranul stătea la îndoială.

— N-are rost, îi șopti învățătorul, vorbește aiurea și se supără. Dacă nu te mai vede. poate că o să adoarmă.

îl conduse în cealaltă parte a tindei, la bucătărie, unde dădu buzna Fryc Hamer și-l luă cu el în altă odaie.

La lumina unei lămpi mari, la masa plină de halbe, înconjurați de un fum des, stăteau bătrînul Hamer și morarul Knap. Cel din urmă era un om puternic, gros cît un sac ele făină, cu fața mare, roșie și strălucitoare. Acum își dezbrăcase surtucul și într-o mină ținea o halbă de bere. în timp ce cu manșeta celeilalte își ștergea fruntea asudată. Sub cămașa descheiată, la care luceau ace de aur, se vedea pieptul umflat, ca la femei, acoperit de păr des.

în dreapta mesei, așezat pe' o capră scundă, se afla un butoiăș rotofei, din care, Wilhelm Hamer scotea berea și umplea halbele.

— Cum te cheamă, bătrîne ? întrebă vesel Knap cu un glas gros și accent nemțesc.

— Slimak.

— E adevărat, el e !... răcni Knap și izbucni în ris. Vrei să vinzi pămîntul cu dealul ăla bun pentru moară de vînt ?



— Știu și eu ?... răspunse țăranul timid, Musai să-î vînd...

— Ha ! ha bubui Knap. Wilhelm !,, , răcni de parcă acesta era la o verstă de drum, toarnă-i bere și lui,,. Bea în sănătatea mea și eu în a ta... Ho ! ho ! ho Cu toate că tu n-ai măcinat niciodată la mine, eu ciocnesc cu tine... Să fim sănătoși amîndoi... De ce n-ai vrut să ni-l vinzi mai de mult ?

— De, știu eu ? răspunse țăranul bînd berea cu lăcomie.

— Wilhejm !... mai toarnă-i !,, , mugi Knap. Îți spun eu de ce n-ai vrut. Pentru că nu ești hotărît. Ho ! ho !... Hotărîrea-i temelie. Eu mi-am spus : o să fac o moară la Wolka, și am făcut-o, deși evreii mi-au ars-o de două ori. Nu-i așa, Hamer ?... Mi-am spus : Konrad al meu o să fie doctor ! și va fi. Și ție, Hamer, ți-am mai spus : Wilhelm al tău trebuie să aibă moară de vînt, și trebuie s-o aibă. Fără hotărîre, omul e ca moara fără apă... Wilhelm !... toarnă-i bere... Nu-i așa că e bună ? Krauze, ginerele meu, o face... Ho ! ho !...

— Ce-i asta?... strigă, aplecîndu-se spre butoiaș. Nu mai e bere ?... Atunci gata !... ne ducem la culcare...

Se ridicară de la masă. Fryc îl împinse pe Slimak spre bucătărie și închise ușa.

Țăranul era amețit, nu se știe dacă de bere sau de vorbăria zgomotoasă a lui Knap, La lumina opaițului, văzu două paturi în bucătărie, pe unul dormea cineva, iar celălalt era gol. Slimak se așeză ; era vesel și începu să se clatine la dreapta și la stîngă, la dreapta și la stîngă...

Nu se mai gîndea la nimic ; asculta mai eurînd discuția din încăperea vecină. După cîtăva vreme, auzi pupături zgomotoase, o nouă serie de exclamații, masa și scaunele

împinse și risul lui Knap. Apoi bucătăria fu inundată de lumină și trecură prin ea Fryc și Wilhelm.

•— Culcă-te și dormi !... îl îndemnă Fryc. În zori plecăm!..

Tinerii Hamer ieșiră în tindă, din tindă în curte, pașii lor se stinseră undeva pe lângă sură, dar Slimak continua să-și clatine capul la dreapta și la stînga. Se scurse iarăși o vreme. în timpul căreia în odaia vecină răsunară mai întîi pași greoi, apoi glasul gros al lui Knap spunînd :

— *Vaier unser, der Du bist im Himmel...* <sup>29</sup>

în timp ce se ruga, morarul se descălță, aruncă cizmele într-un colț și repetînd în sfârșit : „Amin... amin...” se întinse pe patul, care scrâșni sub el.

în cele din urmă tăcu. iar cîteva minute mai târziu, începu să sforăie pe mai multe voci, de parcă-l spânzurau și-l înjunghiau în același timp.

La bucătărie, opaițul își micșoră lumina, sfirîi, luci de cîteva ori și se stinse, împrăștiind un miros greu de grăsime arsă. Luna privi înăuntru prin geamurile înghețate și pe podeala de argilă se așternu o pată de lumină firavă, împărțită în șase de umbrele ramelor de lemn.

Morarul sforăia și gemea îngrozitor. Țăranul, amețit de bere, se legăna la dreapta și la stînga, zîmbea cine știe cui și medita :

„E, o să vînd tot L.,, Și ce-i eu asta ? N-am voie ? Că doar e mai bine să plec în altă parte și să cumpăr vreo cincisprezece pogoane de pămînt mînos, decît să stau aici cu zece ca vai de lume și să-l mai am și pe Grzyb ca vecin. Știu că m-ar stringe cu ușa amîndoi.,. Dacă e să vînd, apoi trebuie să vînd repede...”

---

<sup>29</sup> Tatăl nostru carele ești în ceruri... <lb. germ.).



Șj. se ridică, de parcă voia să meargă îndată la notar. Dar aducându-și aminte că pînă la notar era departe, căzu pe saltea și începu să ridă încet de unul singur. Berea tare, turnată în stomacul gol, îl moleșea tot mai mult.

Deodată, în dreptul ferestrei se desenează o siluetă omenească. Cineva încerca să privească de afară în bucătărie.

Țăranul se apropie fără să se gîndească de fereastră. Privi afară... se trezi de-a binelea și ieși în fugă în tindă... Auzind scîrțitul ușii, argatul Se întoarse pe cealaltă parte și înjură, dar Slimak nu-l luă în seamă. Căută cu mîini tremurătoare clanța de la ușă, trase de ea și ieși în aerul înghețat de afară.

Lîngă casă, stătea -o femeie și privea înăuntru pe fereastră. Slimak se apropie de ea, o apucă de umeri și șopti cu teamă :

— Tu ești, Jagna ?... Tu ?... Teme-te de Dumnezeu, ce faci aici ? Cine te-a îmbrăcat.

Într-adevăr, era Slimakowa.

— Singură m-arn îmbrăcat, dar nu m-a'm încheiat la cizmuțe și-mi stau strîmb... Hai acasă, îi spuse trăgîndu-l de mină.

— Unde acasă ? se miră Slimak, Jagna, tu ești atît de bolnavă, încît nu știi că ne-au ars casa și șura ?... Unde vrei să mergem pe un ger ca ăsta ?

În curte, mîrîră dulăii lui Hamer ; Slimakowa se agăță de brațul bărbatului și insistă cu îndărătnicie :

— Hai acasă... hai acasă ! Nu vreau să mor în casa altuia ca o sărăcană. Nu !... Eu îmi am casa mea... Nu vreau să mă adun cu șvabii, că părintele n-o să mai vrea să-mi stropească nici coșciugul eu apă sfințită...

Îl trase de mină pînă cînd o ascultă. Porniră spre poartă, ieșiră din curte, apoi se îndreptară spre rîuT în- 25(3 ghețat ca să ajungă mai repede acasă. În urma lor, -alergau cîinii lătrînd cu înverșunare și apticîndu-i de veșminte.

Mergeau în tăcere. Abia lîngă rîu. femeia vlăguită se opri și. după ce se odihni o clipă, începu să vorbească :

— Tu crezi că eu nu știu că nemții le-au ademenit și vrei să ie vinzi pămîntul ?... Ce, nu-i așa ?... adăugă, pri- vindu-r sălbatic în ochi.

Si imala își înclină capul,

— Vmzătorule !... Tîlhamie î... izbucni deodată, ame- nițîndu-l eu pumnul. Tu pămîntul vrei să-l vinzi Ai fi în stare să-l vinzi evreilor pînă și pe Isus !... Ți s-amil să mai.fii un gospodar cinstit, ca și tatăl tău, și vrei să pleci cu traista-n băț printre străini ? Și Jgdrek ce-o să facă O să țină de coarne plugul altuia... Iar pe mine cum vrei să mă îngroape Ca pe o nevastă de gospodar sau ca pe o sărăcană ?...

Îl Trase după ea și pășiră pe gheață. Cinci ajunseră la mijlocul rîului. Slimakowa izbucni din nou :

— Stai tu. Iudă î... strigă, ăpucîndu-l de amrndouă mîi- oile.. Tu te gîndești să vinzi pămîntul ? Nu mai cred nimic... Ascultă, spuse surescitată,

dacă-l vinzi, Dumnezeu o să te pedepsească și pe tine și pe băiat... Să se spargă gheața sub tine. dacă nu renunți la gândurile astea diavolești,.. N-am să-ți dau pace nici după moarte... N-ai să mai pui geană pe geană niciodată, iar cle-ai să adormi, am să mă scol din mormînt și am să-ți deschid ochii.

Ascultă țipă cuprinsă de nebunie. Dacă vinzi pămîntul, să nu mai apuci să înghiți sfînta împărțășanie, să ți se oprească în gît, sau s-o verși înapoi cu sînge...

— isuse Cristoase î... se înfioară țăranul.

— Pe unde calei, să ți se usuce iarba sub picioare... îl blestema femeia în neștire. La cine te uiți, să se abată nenorocirea asupra lui....





— Isuse ! Isuse !... gemu țăranul, î se smulse din mii ni și își astupă urechile.

— Ai să-l vinzi? ai să-l mai vinzi?... îl întrebă, apropiindu-și fața de fața lui,

Slimak scutură din cap și își desfăcu mi ini le.

— Întîmplă-se ce s-o întîmpla, răspunse, dar n-am să vînd pămîntul.

— De-ar fi să mori în casa la ?

— De-ar fi să și mor.

— Așa să-ți ajute Dumnezeu ?...

— Așa să-mi ajute Dumnezeu și chinurile lui nevinovate...

Slimakowa se împletici. Bărbatul o apucă de mijloc și , mai mult o purtă pînă la staulul în care dormeau cei doi argați ai lui Hamer.

Țăranul își așeză nevasta pe prag și începu să bală cu pumnii în ușă.

— Cine-i acolo ? întrebă un glas somnoros.

— Deschideți !... Sculați-vă !... răspunse Slimak.

Unul dintre argați deschise ușa.

— Dumneata ești, Slimak ? se cruci, înfășurîndu-se în cojoc.

— Duceți-vă la colonie, pentru că trebuie să-i aștern aici nevastei.

Argatul începu să se scarpine în capul lățos.

— Îți arde de glumă ?... Păi pămîntul nu mai e ai du mi tale...

— Da' al cui e?... răcni țăranul înfuriat și luîndu-l de piept, îl scoase în curte.

— Hai, pieriți dinaintea mea ? adăugă, făcîndu-i loc celuilalt argat, care părăsi staulul cu cizmele în mînă.

Argații alungați începură să se tabrace bodogănind. Slimak își luă nevasta de mînă și o așeză în culcușul cald încă. Femeia răsuflea cu greutate.



— Din toată afacerea asta o să iasă un proces î spuse argatul mai în vîrstă. Nu e îngăduit să-ți bați joc de oameni. Bătrînul s-a încrezut în vorba dumitale și l-a adus pe Knap, ți-a îngrijit nevasta, iar dumneata dai bir cu fugiții ia mijlocul nopții. Ce negustor cinstit mai ești și dumneata L.

— Pesemne că l-a ațîțat Gede, interveni al doilea,

— Gede nu e atît de ticălos, răspunse cel mai vîrst- nic\ el își ține făgăduiala. Asta miroase a evreu..., Cred că l-au convins Josel și Hirszburg, cîinii ăia doi care au abătut nenorocirea asupra noastră.

Furios, Slimak trânti ușa staulului. Cei doi nemți ridicară glasul :

— O să plătești tu pentru mîrșăvia asta !...

— P amin tul nu-ți ajunge...

— O să vezi tu eînd o să te izgonească evreii.

— O să crăpi de foame ori o să cerșești la intrarea în biserică.

— Pupați-mă-n fund î... le strigă Slimak,

Se întoarseră și plecară spre colonie, amenințînd cu pumnii și înjurînd cu schimbul în limbile polonă și germană. Cînd glasurile lor minioase tăcură, Slimak ieși din staul și începu să umble prin bătătură, trăgînd cu urechea spre drum și așteptînd să vină cineva.

„N-am încotro, se gîndi, trebuie să aduc vreo femeie și pe felcer..\*”

La răstimpuri, deschidea ușa care scîrțîia și se uita la nevastă. I se părea că adormise ceva mai liniștită,, fiindcă nu mai sforăia.

Așa petrecu toată noaptea. După ce răsări soarele, dădu fin la vaci și le adăpă, iar cînd se făcu ziuă de-a binelea, intră în grajd vrînd să se odihnească și el puțin,

Tăcerea nevastei îl puse pe gînduri. Cu toate că i se lipeau ochii de somn și i se mvîrtea capul, se duse lîngă ea și o privi eu luare aminte. O scutură de braț și îi atinse buzele, clar Jagna nu făcu nici o mișcare. Murise și chiar se răcise.

„Na, poftim L. murmură. A... a... acum n-au decît să se ducă toate de rîpă L.“

Se închise în grajd și așternînd. un braț de paie într-un colț, se culcă. După cîteva minute, adormi adînc.

Soarele trecuse de amiază, cînd fu trezit de lumină și de gălăgie. Deschise ochii și o văzu lîngă el pe bătrîna Sobieska.

— Scoală-te, Slimak L. Ți-a murit nevasta... A. murit de-a binelea...

— Și ce pot să-i fac eu ? răspunse țăranul. Se întoarse cu fața în jos și își acoperi mai bine capul cu cojocul.

— Trebuie să cumperi coșciug... Să vestești preotul...

— Să-l vestească altcineva.

— Cine ? se minună băbăția. în sat se vorbește că ie-a pedepsit Dumnezeu pentru Owczarz și orfană... Nemții. sînt minioși foc, că morarul ăla gras de la Wořka s-a certat cu ei și a plecat... Nici măcar Josel nu m-a lăsat să vin aici,

zice că acum o să-ți iasă pe nas găinile pe care le-ai vîndut anii trecuți celor de la calea ferată. S-a-n- verșunat ovreiul, puțin a lipsit să nu-l opăresc cu apă clocotită... Hai, Slimak, scoală-te o dată, stăruie femeia, tră- gîndu-l de cojoc.

—E, lasă-mă în pace, se apără țăranul cu glas înăbușit, că daeă-ți dau un picior, curge toată votca din tine...

— O, păgînule nepricopsitul !... înseamnă că ți-ai pierdut judecata, de vreme ce tu zaci aici și nevasta ta juruită așteaptă s-o îngropi creștinește... Vino- ți în fire, Slimak...

— Pupă-mă-n !... urlă țăranul și izbi cu piciorul în gol cu atîta putere, încît valul de aer rece ajunsese pînă la Sobieska. Băbăția își înălță brațele și alergă văicărindu-se în sat...

**Slimak** închise ușa cu piciorul și se acoperi iarăși cu cojocul. O îndîrjire țărănească, de nezdruccinat, puse stă- pînire pe el, fiindcă acum era sigur că va pieri fără nici un ajutor de nicăieri. Nu se piîngea și nu-i părea rău de nimic, n-avea decît un gînd : să adoarmă și să moară în somn. Dușmanii îl blestemaseră, cunoscuții îl părăsiseră, cei mai apropiați intraseră în mormînt. Nu mai avea nimic și pe nimeni ; cît era lumea de mare, nici o mînă omenească nu se găsea care să-l scoată din nenorocire sau să-i dea o gură de apă, dacă i-ar fi fost sete. De scăpat, putea să-l mai scape doar mila lui Dumnezeu, dar nu mai credea în ea.

Pe cînd zăcea așa cu fața în jos, ca să nu-și mai vadă nevasta moartă, soarele coborî spre dealurile dinspre apus ; din satul în care se afla biserica, ajunsese pînă la el dangătul clopotului de seară, iar prin case femeile cucernice începură să șoptească „îngerul Domnului”\*. în același timp, pe drumul de pe colină se arătă o umbră neagră, cocoșată. Mergea drept spre gospodăria lui Slimak, încet, cu sacul pe umăr și cu bățul în mînă, înconjurat de strălucirea soarelui. întocmai ca îngerul Domnului, pe care Părintele milostiv îl trimite oamenilor aflați în nevoia din urmă.

Era Jojna Niedoperz, cel mai bătrîn și mai sărac evreu din împrejurimi. Făcea de toate și tîrguia de toate, dar niciodată n-avea nimic. împreună cu familia-i numeroasă locuia într-o căsuță lăturalnică, lăsată într-o lină, căreia îi lipsea o parte din acoperiș, iar în ferestrele bătute cu scîn- duri și lipite cu hîrtie, doar ici și colo lucea cîte un ciob de geam.

Jojna se ducea în sal, unde nădăjduiți să coase vreo haină lui Grzyb sau Orzechowski, iar în cel mai rău caz să-l ajute cu ceva pe circiumarul Josel, care se slujea de el, plătindu-l cu te miri ce. Vîntul tăios îi filfia perciunii și barba rară, îi ciupea pleoapele umflate de sînge și se străduia să-i pătrundă sub capota împetrită cu pete dese, Evreul sufla în mâinile vinete de ger, își muta desaga de pe un umăr pe celălalt și cugeta la necazurile familiei, Oare nevasta lui, bătrîna Liba, o să aibă vreodată vreo știucă pentru sabat ? Ce face fiul lui, Menachem, care fugise în Germania, ca să nu facă armata și își răsese barba, se îmbrăcase în surtuc, dar nu avea nici un ban ? Cînd o să se întoarcă în sfîrșit cel mai îndemînat din ginerii lui, Beneyjon Sufit, care acum se afla la închisoare pentru o nelegiuire cu impozitele ? Al doilea ginere, Wolf Krzykier, va ajunge vreodată predicator, cu toate că de zece ani nu mai face altceva decît să citească sfînta scriptură ? Fiica lui, Ryfka, o fată bătrînă și urîtă, se va căsători oare vreodată, iar nepoții și nepoatele. Chaim, Fajwel și Mordka, Elka, Laja și Mirla, vor avea cîndva cîte două cămăși întregi fiecare ?

— Oi, oi ! murmură evreul. Și tîlharii ăia mi-au mai luat și cele trei ruble...

Cele trei. ruble îi fuseseră luate încă din toamnă, dar el nu putea să le uite nici acum. Deoarece era cea mai mare sumă pe care o avusese în viața lui.

În clipa aceea, privirea lui Jojna căzu pe coșul de la casa arsă a lui Slimak și evreul oftă din greu. Oi, ce-ar fi fost dacă Dumnezeu îi ardea căsuța lui ? Unde i-ar mai fi- stat nevasta, fetele, ginerele, nepoții și nepoatele Fu și mai tulburat cînd auzi mugetul vacii din staul. Slimak era deci tot aici. Unde putea fi. de vreme ce în 26f

sat nu l-ar fi primit nimeni, fiindcă erau cu toții supărați pe el de vreun an de zile. De ce erau supărați ? E, păi pe el, pe bătrînul Jojna, de ce sînt supărați și nu-l scot din ticălos ?... Oamenii au și ei hachițele lor. așa e rînduiala lumii și el n-o poate îndrepta.

Vaca mugi a doua oară (mugeau amîndouă cu schimbul de la amiază) și Jojna coti spre gospodărie, să vadă ce se petrece la Slimak.

„Poate cîștig și eu ceva ?“ se gîndi.

Intră în curte, privi în jur și clătinînd din cap, se duse drept la grajd.

— Slimak !... Oameni buni, nu e nimeni acasă întrebă, bătînd cu bățul în perete. îi era frică să deschidă ușa în lipsa stăpînilor, ca nu cumva să-l învinuiască cineva că umblă prin ograda altuia.

— Cirte-i acolo ? răspunse Slimak.

— Eu, bătrînul Jojna, îl lămurii evreul și deschizi rid ușa, întrebă uimit :

— Ce s-a întîmplat aici ?... • Ce ai, Slimak Ce-i cu stăpîna casei ?...

— A murit.

— Cum așa, a murit?... se sperie Jojna. Ce rost au glumele astea nelalocul lor ! Oi, a murit cu adevărat ?... adăugă, privind atent la femeia întinsă pe paie. O gospodină atît de bună î continuă. Mare nenorocire pe capul dumitale, ferească Dumnezeu... Ptiu ! scuipă. Atunci de ce zaci aici, Slimak, trebuie să te ocupi de-înmormîntare.

— O să fie două înmormîntări o dată, mormăi țăranul.

— Cum două Nu ți-e bine ?

— Nu.

Evreul clătină din cap. scuipă și chibzui :





— Așa ceva nu se poate, zise. dacă nu poți să umbli mă duc eu să dau de știre. Să-mi spui numai la cine să mă duc.

Slimak tăcea, dar vaca mugi din nou.

— De ce mugesc vitele așa ? întrebă Jojna curios.

— Pentru că nu sînt adăpate.

— Și de ce nu le-ai adăpat ?

Țăranul tăcu iarăși. Evreul se gîndi o clipă, apoi cio- cînindu-și fruntea cu degetul, aruncă sacul și baston w și întrebă ;

— Unde țineți hîrdăul ? Dar găleata ?...

— Lasă-mă în pace, mormăi țăranul eu glas mînios.

Dar Jojna nu cedă. Găsi hîrdăul și găleata în. staul, aduse apă de cîteva ori dintr-o copcă, adapă vacile și lăsa găleată plină lîngă Slimak. Lui Jojna îi părea rău ma; ales de vaci, fiindcă de cincizeci de ani visa zadarnic sa aibă vaca lui ori măcar o capră.

în vreme ce se odihnea după această muncă destul de grea pentru vîrsta lui, evreul îl întrebă pe Slimak :

— E, ce-o să te faci acum ?

Țăranul fu mișcat de mila lui, dar asta nu-i spori energia. Așa că se mulțumi să ridice capul și să spună

— Dacă te întilnești cu Grochowski, spune-i din partea mea să nu îngăduie să mi se vîndă pămîntul pîn a cînd nu va crește Jșdrek.

— Și-n sat ce să le spun ?... că mă duc acolo.

Dar țăranul se și acoperise cu cojocul-și nu mai scoase o vorbă.

Evreul așteptă puțin, apoi își sprijini bărbia în mină și se gîndi îndelung. în cele din urmă, închise grajdul, își luă desaga și bățul și plecă, dar nu se îndreptă spre pod. ca să ajungă în sat, ci o luă pe drum în sus. Compătimirea acestui sârman pentru nenorocirea altuia era atît de adîncă, incit își uită de propriile necazuri, gîndindu-se numai cum să-l ajute pe Slimak. La drept vorbind, nu se gîndea la Slimak, pentru că acum se contopea cu ek Avea impresia că el, Jojna, zace în grajd alături de nevasta moartă și trebuie să iasă cu orice preț din acest impas.

Se duse deci, atîta cît îi îngăduiau picioarele bătrîne, mai întîi la Grochowski. Erau șase ceasuri spre seară și se lăsase întunericul, cînd ajunse la casa acestuia. Se miră că înăuntru nu era lumină. începu să bată în poartă, dar nu-i răspunse nimeni. După ce așteptă, preț de un sfert de ceas la ușă, înconjură casa și deodată, pe cînd se pregătea de plecare, apăru ca din pămînt în fața lui Grochowski.

— Tu ce cauți aici, ovreiuile ?... se răsti la el țăranul uriaș, străduindu-se să ascundă la spate un obiect lung.

— Ce caut ?... răspunse Jojna înfricoșat. Am Venit înadins la dumneata de la Slimak... Ai aflat că le-a ars casă, i-a murit nevasta și el zace lîngă ea cu mintea rătăcită ?... Vorbește de parcă l-ar încerca gînduri rele și nici vacile nu și le-a adăpat. Mi-e frică să nu-și facă deva la noapte.

— Ascultă, ovreiuile, îl repezi țăranul cu asprime, spune-mi adevărul.

Cine te-a învățat să minți așa ? Că tu nu ești hoț, dar e limpede că tâlharii te-au trimis...

— Care tâlhări ? strigă Jojna. Eu vin drept de la Slimak...

— Nu umbla cu șoalda, nu minți... îl sfătui Grochowski. Pe mine n-ai să mă scoți de aici, de-ai minți încă o dată pe atîta, iar ei n-o să-ți dea înapoi nici rublele pe care ți le-au furat...

Îl amenință pe Jojna și se ascunse iarăși printre acareturi. Abia acum observă evreul că Grochowski ținea o pușcă în mină. Pesemne că se aștepta să-l calce hoții.

Vederea armei îl înspăimîntă atît de mult pe Jojna, incit la început era cît pe ce să se prăbușească, apoi o zbughi spre drum. În lumina slabă a lunii, evreului i se părea că fiecare tufă și fiecare stîlp este un tâlhar care mai întîi vrea să-l dezbrace, iar după aceea să-l împuște, Jojna ar fi fost în stare să moară numai la auzul bubuiturii,

Cu toate acestea, nu-l uită pe Slimak și, odată ajuns la drum, se îndreptă spre casa parohială din satul cu biserica.

Preotul din partea locului păstorea abia de cîțiva ani această parohie. Era un om de vîrstă mijlocie, foarte arătos. Avea pregătire superioară și obiceiurile unui șleahitic bine crescut, în fiecare an își cumpăra mai multe cărți decît toți vecinii lui și citea foarte mult ; asta nu-l împiedica să crească albine, să vîneze, să se ducă pe la adunările organizate de vecini și să-și îndeplinească îndatoririle de preot.

Se bucura de simpatia tuturor. Șleahiticii îl iubeau pentru înțelepciunea și înclinațiile spre petrecere, evreii pentru că nu îngăduia să fie nedreptățiți, coloniștii pentru că-i primea pe pastorii lor la casa parohială, iar țărani pentru că restaurase biserica, înconjurase cimitirul cu zid, ie ținea predici și slujbe frumoase, iar pe săraci nu numai că-i boteza și-i îngropa pe gratis, dar îi și ajuta.

<sup>1</sup> Dar legăturile dintre oamenii simpli și preot nu erau prea strînse.

Țăranii îl respectau, dar nu cutezau să se apropie de el. Privindu-l, își închipuiau că Dumnezeu este un mare boier și șleahitic, bun și milostiv, care însă nu stă la taclale cu oricine. Preotul simțea și el această stare de lucruri și era mîhnit mai ales că nici un țaran nu-l chemase pînă atunci la nuntă sau la botez, nici unul nu-i ceruse nici un sfat. Vrînd să le cîștige încrederea, încerca uneori să intre în vorbă cu ei, dar se întrerupea

repede, văzînd teama de pe fața țăranului și propria tulburare.

„N.u sînt în stare să fac pe democratul !...” se gîndea înciudat.

Cîteodată, cînd drumurile erau proaste, și nu venea nimeni pe la el cîteva zile la rînd, se trezeau în el muștrările de conștiință.

— Sînt un păstor nevrednic, își spunea, un prost discipol al lui Cristos. N-am devenit preot, ca să țin companie șleahiticilor, ci ca să-i slujesc pe cei neajutorați... Sînt o otreapă, un fariseu.

Atunci se închidea în casă cu cheia, îngenunchea pe pardoseala goală și-l ruga pe Dumnezeu să-i trimită harul de apostol. Jura că va împărți la unul și la altul copoi de vînătoare, va arunca sticlele din pivniță, va dăruia săracilor sutanele elegante și, în loc să joace cărți cu moșierii, îi va mîngîia pe cei îndurerați, îi, va învăța pe cei neștiutori și-i va întări pe cei ce se îndoiau. Și tocmai cînd, datorită posturilor și rugăciunii... izbutea să trezească în el duhul umilinței și al renunțării, satana îi aducea musafirii la casa parohială.

— Sînt blestemat... Doamne, ai milă !... murmură cu disperare, zvîcnind în picioare, ca să dea dispoziții în legătură cu mîncărurile și vinurile. Un sfert de ceas mai tîrziu, cînta melodii laice și bea ca un ulan.

În seara în care Jojna se apropia de casa parohială, preotul se pregătea să plece în vizită la moșierii din vecinătate. Aveau să se întâlnească yreo cincisprezece persoane, printre care un inginer din Varșovia cu știrile de ultimă oră, aveau să fie preferansul obișnuit, o cină minunată și vinuri de excepție, deoarece inginerul îi făcea curte fiicei amfitrionului. Preotul petrecuse cîteva zile în singurătate, de aceea aștepta cu nerăbdare clipă plecării.

Era atât de plictisitor să vezi de la o fereastră curtea, în care un argat rotofei tăia lemne, iar de la cealaltă grădina acoperită de zăpadă și copacii goi, pe care cârâiau ciorile, dorea atât, de mult compania oamenilor, încât aproape nu mai era în stare să aștepte pînă seara. Număra acum nu numai orele, ci și sferturile, iar cînd privea la ceas, gîndindu-se că a trecut un sfert, se convingea cu uimire că n-au trecut decît cîteva minute.

Vicarul locuia în altă casă și se ducea la culcare îndată după apusul soarelui, punîndu-și pe cap o tichie vătuită. Acesta era încă un lucru care-l bucura pe preot, căci nu-și prea iubea ajutorul. Prin urmare, ca să-și mai treacă timpul pînă la plecare, ceru să se aprindă samovarul și trăgînd din lulea, începu să viseze :

„O să vină oare și soții Teofil ?... E, el e un om de o prostie rară, dar ea... Dumnezeule milostiv, ce-mi mai trece prin cap !...”

Dar cu toată căința, vedea mereu ochii verzui ai doamnei Teofil, ațîțîți la el cu jale parcă, și expresia aceea particulară, cu care-i spusese nu demult :

— Părinte, în viață se întîmplă drame mai mari decît pe scenă.

Atunci nu-i răspunsese, simțise doar că ceva îi apăsa pieptul. Acum însă, stînd singur aici și socotind bătaile leneșe ale ceasului, recunoștea că în viață se întîmplă drame nu doar mai puternice, ci de-a dreptul înspăimîntătoare.

Ce chin mai mare decît acela de a-ți ascunde gîndurile în fața propriei conștiințe !

Trase cu mai multă putere din lulea și deodată se cutremură.

I se păru că sutana lui atingea o rochie de mătase.

— Isuse, ai milă de mine ! șopti, depărtîndu-se de masă. Dar oricum se așeza, vedea numai ochii verzui și simțea atingerea fierbinte a rochiei de mătase.

•— Ah, de-aș pleca mai repede... Gerul o să mă liniștească... De altfel, voi juca toată seara preferans.

Nici el nu credea ce-și spunea în gînd. Știa că femeile îl vor reține în salon și ca de obicei va vedea în fața lui ochii aceia ciudați și chipul melancolic, pe care aproape că se întipărise fraza ;

— Părinte, în viață se întîmplă drame !...

Deodată, cineva bătu la ușă. Intră Jojna și se ploconi pînă la pămînt.

— Bine că ai venit ! exclamă preotul. Tocmai voiam să trimit după tine, fiindcă s-au adunat cîteva lucruri de făcut.

— Slavă Domnului ! răspunse evreul. De o săptămînă, n-am lucrat nimic. Dar doamna menajeră mi-a spus că s-a stricat ceasul din bucătărie...

— Știi să repara și ceasuri ?...

— Cum de nu, am și unelte.

\*— Perfect !... croitor și ceasornicar.

— E, mai repar și umbrele... Mă pricep, de asemenea, la curelărie, știu să călăiesc vasele...

— E, dacă-i așa, poți să iernez la mine. Când vrei să vii la lucru ?

— Încep numaidecât.

— Acum noaptea ? Întrebă preotul.

— Eu lucrez în toate nopțile. Nu mai dorm cine știe ce...

— Cum vrei. Du-te la bucătărie și spune să ți se dea să mănâncei. Ceaiul o să ți se aducă îndată.

— Mă rog de iertare, părinte, se ploconi evreul, dar aș vrea ca zahărul să fie separat.

— Bei ceaiul fără zahăr ?

— Din contră, îmi place chiar foarte dulce, dar păstrez zahărul pentru nepoți.

— Bea-l cu zahăr, o să capeți și pentru nepoți, răspunse preotul rîzînd de abilitatea evreului.

— Walenty, adu-mi blana, se adresă grăbit slujitorului. auzind că sania a tras la scară.

Evreul se ploconi iarăși.

— Părinte, mă rog de iertare, spuse, dar eu vin de la Slimak.

— De la Slimak ?... repetă preotul. Aha î de la cel căruia i-a ars casa.

— Nu chiar de la el, că el n-ar fi îndrăznit să mă trimită. Dar i-a murit nevasta și el parcă și-a pierdut mințile ; zac amîndoi în grajd și n-au pe nimeni lîngă ei. N-au adăpat nici vitele toată ziua.

Preotul rămase mirat.

— Cum așa, din sat nu s-a dus nimeni la ei ?...

— Mă rog de iertare, se ploconi evreul, dar în sat se vorbește că a căzut asupra lor pedeapsa dumnezeiască. De aceea, musai să piară, dacă nu-i ajută cineva.

Spunînd acestea, se uită în ochii preotului, de parcă voia să-l convingă că e de datoria lui să-l ajute.

Preotul zvîrlî luleau pe jos descumpănit.

— Atunci eu mă duc la bucătărie, sfîrși evreul. își luă bățul, sacul și ieși.

La intrare, se auzi clinchetul clopoțeilor de ia sanie, eare-i aminti preotului că e timpul să plece. Walenty îl aștepta cu blana pe braț.

..Acolo mă așteaptă, se gîndi preotul, strivind ciubucul cu piciorul. Ă venit și inginerul acela... Poate că vor avea nevoie de mine pentru logodnă... (Poate că n-o s-o mai vezi o săptămînă întreagă pe doamna Teofil !... adăugă un glas mai încet decît gândurile). Iar Slimak poate să mai aștepte pînă mîine ; de altminteri, pe moartă n-am cum s-o mai învii,/'

Ah, cît e de duros să eziți între o agapă preaplaceută și o vizită nocturnă la nenorocitul care zăcea în grajd alături de nevasta-i moartă,...

— Dă-mi blana ! porunci preotul. Numaidecât..., adăugă și intră în dormitor,

„E opt, se gîndi. Dacă mă duc la Slimak. n-are rost să mă mai duc la

întâlnire\*.

Și iarăși văzu în înăpărei'ea pustie ochii verzui, chipul trist și auzi cuvintele : „în viață se întâmplă drame..”<sup>4</sup>

— Blana L, îndată,.. Walenty, vezi dacă a venit sania.

— Așteaptă la intrare, răspunse slujitorul,

— Aha... Noaptea e luminoasă ?

— Luminoasă, părinte,

— Aha ! Du-te la bucătărie și spune-i menajerei să-i dea evreului să mănânce, Dacă vrea să lucreze la noapte, să-i dea o lampă mai bună.

Walenty ieși,

— Nu pot să fiu robul tuturor nenorociților care au ars și ai femeilor care au murit. O să mă duc mâine. Nu poate fi un om prea bun, de vreme ce nu s-a grăbit nimeni să-l ajute,

Privi fără' să vrea la chipul Răstignitului și se cutremură. I se păru că și Cristos are ochii verzui,

— Pe rănilor Mântuitorului ! șopti. Ce' se petrece eu mine ? Eu. un capelan, stau la îndoială când trebuie să aleg între o distracție și mângâierea unui sărac L,

își luă capul în amândouă' mîinile și începu să umble prin încăpere. Walenty reveni,

Preotul își ridică spre el fața lividă.

' \* — Ia un coș, spuse cu glas schimbat, pune în el carne de la prînz, pîine, o sticlă de mied <sup>30</sup> și du-l în sanie. Slujitorul se miră, dar îndeplini porunca.

„Poate că moare ? se întrebă preotul. Poate că ar trebui să iau și sfintele daruri ?... Nemaipomenit!... șopti iarăși văzînd ochii aceia. Sînt blestemat în vecii vecilor... Doamne, ai milă de mine...”

Se bătea cu pumnii în piept și se îndoia că va mai putea fi mîntuit, uitînd că Părintele milostiv nu socotește numărul petrecerilor sau al sticlelor golite, ci lupta grea pe care o duce cu sine însăși inima omenească.

#### CAPITOLUL XI

După o jumătate de ceas, caii bine hrăniți ai preotului se opriră înaintea gospodăriei lui Slimak. Preotul aprinse felinarul pe care-l scoase de sub capră și cu lumina într-o mină și coșul în cealaltă, se duse la grajd.

împinse ușa cu piciorul și văzu trupul fără viață al Slimakowi. Se uită la dreapta — pe paie ședea țăranul, ferindu-și ochii de lumină.

— Cine e ? întrebă Slimak.

— Eu sînt, preotul.

Țăranul zvîcni în picioar^și își luă cojocul pe umeri. Pe fața lui era

---

<sup>30</sup> Dumnezeu atotputernicul te binecuvîntează (Ib. lat.).

întipărită uimirea ; nu putea să priceapă ce se petrece. Trecu pragul  
împleticindu-se și oprindu-se înaintea preotului, îl privea cu gura căscată.

— Ce dorești, părinte ? întreabă încet.

.<sup>1</sup> Vin de miere.

, — Îți aduc binecuvîntarea lui Dumnezeu. îmbracă-te în, cojoc, că e frig, și mănîncă ceva, îl îndemnă preotul. Așeză coșul pe pragul înalt și începu să scoată din el plinea, carnea și sticla cu mied.

Slimak se apropie de preot, îl privi în față, îi atinse blana cu mîinile și se prăbuși brusc la picioarele lui, hohotind :

— O, cît sînt de amărit, părinte... cît sînt de amărit... O, cît sînt de îndurerat...

— *Benedicat te omnipotens Dens* \ îl binecuvîntă preotul. Și deodată, în loc să facă semnul crucii, îl luă în brațe și se așezară amîndoi pe prag. Statură așa îndelungată vreme, țăranul sărman plîngîndu-și durerea în brațele preotului elegant.#

— Hai, frate, liniștește-te... o să fie bine... Dumnezeu nu-și părăsește copiii lui...

Il sărută și-i șterse lacrimile. Slimak se prăvăli hohotind iarăși la picioarele lui :

— Acum n-am decît să pier... suspină. Acum, cînd am avut norocul ca dumneata, părinte, să ai milă de mine, pot să mă duc și în iad pentru păcatele mele... Merit eu asta ?... De-aș trăi o sută de ani și m-aș duce în genunchi pînă la Sfîntul Mormînt, tot nu te-aș răsplăti îndeajuns...

Se retrase în genunchi și bătu pămîntul cu fruntea la picioarele preotului ca înaintea altarului. Trecu multă vreme pînă cînd preotul izbuti să-l liniștească și să-l facă să se ridice și să se îmbrace în cojoc.

— Ia și bea. îi spuse preotul, întinzîndu-i paharul cu mied. Nu cutez, cinstite părinte...

— Atunci beau eu întîi, și atinse paharul cu buzele.

Slimak luă paharul cu mîini tremurătoare și îngenunchind din nou, bău cu greutate.



— E, îți place ? îl întreabă preotul după o clipă.

— Oho, e tare bun ! Parc-ar fi secărică... răspunse țăranul cu alt glas și-i sărută mina preotului. Trebuie să aibă multe plante în el, adăugă.

îndemnat de preot, mîncă o bucată de carne cu pline și bău al doilea pahar de mied. Se simți mai întremat.

— Spune-mi, frate,, ce ți s-a întîmplat ? începu preotul. îmi aduc aminte că erai un gospodar înstărit.

— Ar.fi multe de spus, părinte. Un băiat mi s-a înecat, al doilea e la închisoare, nevasta mi s-a prăpădit, mi-au furat caii, mi-au dat foc... Toate nenorocirile mele au început atunci cînd moșierul a vîndut satul, cînd a început construirea căii ferate și au venit nemții. Din cauza topometrilor care și-au înfipt bețele pe cîmp, s-a mini a t tot satul pe mine. De ațîțat, i-a mai ațîțat și Josel, pentru că inginerii au cumpărat pui și alte lucruri de la mine. Nici acum nu-mi dă pace cîrciumarul...

— Și tu te duci mereu să-î ceri sfatul, îl dojeni preotul.

— Unde să mă duc, părinte ? Că țăranul nu știe prea multe, iar ovreii se pricepe la toate și clteodată te sfătuiește de bine.

Preotul se depărtă puțin, iar țăranul, încurajat de mied, își urmă vorba.

— Cînd n-a mai fost boierul, n-am mai putut cîștiga un ban la conac, ba am fost silit să le dau nemților cele două pogoane de luncă, luate în arendă de la moșier.

Ahaa !... îl întrerupse preotul. Nu ție a vrut moșierul să-ți vîndă cu o sută douăzeci de ruble o luncă bună care făcea o sută șazecei ?

— Ba mie.

— Și de ce n-ai cumpărat-o ? N-ai avut încredere în el. Voi credeți că boierii nu se gîndesc decît să vă înșele...

— Cine poate ști ce gîndesc, părinte ? Între ei ciripesc ca ovreii, iar pe noi ne batjocoresc întotdeauna. îmi aduc aminte că atunci, cînd cu lunca, boierul a început să-și ridă de mine cu cucoana și cumnățelul, așa că m-am speriat atît de tare, încît n-aș mai fi luat-o nici cu o sută de ruble. Și pe urmă, lumea vorbea atunci că o să se împartă pămîntul.,

— Iar tu ai crezut ?

— Păi cum să înțeleg eu cum stă treaba, cînd din toate părțile aud numai minciuni, și adevărul nu-l pot afla nicăieri ? Tot ovreii le știu pe toate, dar ei o dată spun una, altădată alta, iar țăranul crede în ce-i convine.

— Hm ! dar la calea ferată n-ai cîștigat nimic ?

— Nici măcar un sfanț n-am văzut, pentru că nu m-au lăsat nemții.

— Și nu puteai să vii la mine ? se supără preotul Inginerul șef a locuit tot timpuria mine...

— Să-mi fie cu iertare, părinte, dar de unde era să știu eu ? De altfel, nici n-aș fi îndrăznit să vin.

— Hm ! hm ! Ai avut multe neazuri cu nemții ?

— Oho ! ofîă țăranul De cînd au venit, s-au pus pe capul meu să le vînd pămîntul Atîta m-au bătut la cap, atîta m-au îmbrobodit, că atunci cînd m-a pedepsit Dumnezeu și mi-au ars casa și șura, m-am mutat cu nevasta la ei.

— Și le-ai vîndut pămîntul ?...

— M-a ferit Dumnezeu, și răposata mea nevestă. S-a sculat de pe patul de moarte, m-a scos afară din casa lor și atîta m-a blestemat, că mai bine mor, decît să vînd avutul Dar știu că și ei o să se răzbune pe mine,, adăugă Slimak, înclinîndu-și capul cu tristețe.  
N-o să-ți facă nimic.

— Dacă nu ei, atunci bătnul Grzyb. Cînd o să plece Hamer, o să-i cumpere Grzyb și casa, și pămmtuL Iar el e mai rău ca nemții.

„Uite ce fel de păstor mai sînt și eu ! se gîndi preotul. Oile mele se sfîșie între ele, ca lupii, nemții nu le lasă în pace, evreii le dau sfaturi, iar eu îmi vîd de petreceri !...”

— Acum te las, frate dragă, spuse cu voce tare, vreau să trec și prin sat.

Și se ridică de pe prag. Slimak îi mai sărută picioarele încă o dată și-l conduse pînă la sanie.

— Ia-o pe pod, îi porunci preotul.

— Pe pod ?... Nu ne mai ducem acolo ? se miră vizitiul cu obraji atît de bucălați, de parcă-l înțepaseră albinele.

— Mîna unde-ți spun ! se răsti preotul nerăbdător și se așeză în sanie.

Plecară. Slimak rămase singur și rezemîndu-se de gard, ca odinioară în timpurile bune, asculta sunetul clopoțeilor care se depărtau, gîndindu-se :

„De unde să fi aflat preotul de noi ? Se vede că lui, ca și lui Dumnezeu, nu poți să-i ascunzi nimic... E de groază !... E sigur că oamenii din sat nu i-au spus, nici nemții, nici Sobieska... Poate Jojna ? E un ovrei bun și simțitor, mi-a adăpat și vacile, dar nu cred că s-ar fi dus el noaptea pînă la casa parohială. Pe urmă, el se ducea în sat. Lucru de pomină, să vină preotul la un țăran, să-i dea să mănînce, să bea și să-l mai ia și în brațe. Pentru Dumnezeu, mă cuprinde rușinea, cînd mă gîndesc că m-am pupat cu cineva atît de sus-pus... E, n-aș îndrăzni nici cu organistuF.

Stătea, se ghid ea și șoptea :

— Trebuie să se fi schimbat multe pe lume, dacă un om al bisericii nu s-a rușinat să stea lîngă un țăran pe pra-

gul uşii de la grajd şi să se poarte eu el ca şi eu un frate. Să se împartă iarăşi pământul ?... Ori şleahtieii au fost desfiinţaţi cu toţii ?... Preotul a fost cinstit şi foarte bun. Întocmai ca episcopul ăla.sfînt care l-a ridicat pe Lazăr cu mîinile lui şi i-a oblojit rănile. O să ajungă şi el sfînt, dacă n-a şi ajuns cumva, de vreme ce are vedenii şi ştie ce se întîmplă la jumătate de milă. Acum n-o să-mi mai facă nimeni nici un rău, pentru că ar avea parte numai de nenorocire... O, dacă părintele m-ar ierta şi pentru bietul Owczarz şi orfană, nu m-aş mai teme de nimic.

Oftă şi privi multă vreme cerul spuz.it de stele.

— Oare acolo sus, luminările ard toată noaptea, sau așa luminează cerul ? se întrebă.

De departe, dinspre pod, răsunară iar clopoţei, se auzi sforăitul cailor şi în curînd înaintea casei opri sania preotului. Țăranul alergă la drum.

— Tu ești, Slimak ?

— Eu, părinte.

— Mî] ne o să vină bătrînul Grzyb la tine să te ajute, împăcați-vă şi să nu vă mai certați. Iar seara trebuie s-o înmormîntăm pe răposata. Am trimis pe cineva Ta tîrg după coşciug.

— O, binefăcătorul^ !... gemu țăranul.

— Paweł, dă bice cailor, îi spuse preotul vizitiului. Scoase ceasul şi vîzînd că pînă la zece mai erau trei sferturi de oră, murmură :

— Am întîrziat, dar tot mai pot ajunge !...

Şi iarăşi văzu înaintea lui ochii verzui cînd pe suprafața zăpezii, cînd printre stele, cînd pe spatele vizitiului rotofei.

— Doamne, ai milă... Doamne, ai milă... îngîna preotul, luptînd cu ispita satanei.

Slimak rămase în drum pînă cînd sania se topi în întuneric. Dar cînd în văzduh se aşternu liniştea. Îl cuprinse

oboseala și simți o dorință nestăpînită de a dormi, Se tîrl încet pînă la grajd, dar nu intră. Îi era frică să se culce lîngă nevasta moartă, așa că se culcă în staul,

Avu vise urîte, ca orice om după emoții puternice. Visă că se prăbușește undeva, apoi se înecă într-o apă foarte rece ori rătăcește prin locuri unde nu era niciodată ziuă, ci numai un amurg veșnic, în sfîrșit, că nevasta ieșise din grajd și se străduia să intre în staul, deschizînd ușa încet sau îndepărtînd o scîndură din perete. Se trezi fără putere și trist, iar vizita preotului din timpul nopții i se păru un vis. Se duse cu teamă la grajd și se liniști abia cînd văzu plinea, carnea și sticla cu mied începută pe care i le lăsase preotul ieri. Strălucirile zilei care începea alunecară peste răposată și se răsfrînseră în ochii ei deschiși, ea două raze firave.

„Nu, nu s-a mișcat deloc:”, se gîndi țăranul și oftă pentru sufletul moartei.

Deodată, o sanie care trecea pe drum se opri la poartă, în curînd, intrară în curte doi oameni cu un coș mare. Slimak își pierdu graiul cînd văzu că cei care-l aduceau erau bătrînul Grzyb și argatul lui.

— Kuba. acum du-te la târg după coșciug, dar repede ! îi spuse Grzyb argatului cînd puseră coșul jos nu departe de staul.

Argatul plecă, Grzyb se întoarse spre Slimak, dar capul cărunt i se clătina și ochii gălbejiți îi alergau neliniștiți,

— E vina mea, spuse, lovindu-se cu pumnul în piept. E vina mea ! E, tot mai ești supărat ?...

— Dumnezeu să-ți dea tot ce dorești, de vreme ce ai venit să mă vezi la așa necaz, răspunse Slimak și se înclină adînc în fața lui.

Bătrânului îi plăcu această umilință. îl apucă pe. Sli- mak de mină și-i spuse cu bunăvoință :

— Ascultă la mine, eu sînt vinovat, fiindcă așa mi-a spus părintele. De-aia și vin eu întîi la tine și-ți zic ; eu sînt vinovat ! Dar și tu, cumetre, nu ți-o reproșez, m-ai amărît destul.

— Mă rog de iertare, dacă ți-am greșit cu ceva, deși la drept vorbind, nu-mi amintesc să-ți fi făcut vreun rău, răspunse Slimak, sărutînd umărul lui Grzyb.

— Eu nu mai am nici o pretenție, că ai vîndut alimente celor de la calea ferată fără mine...

— Și uite cu ce m-am ales... oftă Slimak, arătînd dărămăturile.

— Ce mai vorbă multă, Dumnezeu, Părintele nostru ceresc, te-a încercat greu și de aceea îți spun că e vina mea ! Dar și tu, atunci în fața bisericii, cînd și-a cumpărat răposata maramă (veșnică să-i fie odihna), puteai să ne cinstești măcar cu o cinzeacă, în loc să-mi răspunzi cu semeție, mie, unui om bătrîn...-

— Da, e adevărat ca am cam luat-o razna.\_

— Iar cu nemții te-ai împrietenit fără să fie nevoie, se folosi Grzyb de prilej. Jșdrek a și băut cu ei (îți aduci aminte, atunci cînd au măsurat locul de casă ?...). iar iu te-ai rugat împreună cu ei, ca unul de-al lor...

— Mi-am scos doar căciula. Că doar Dumnezeu lor e și al nostru.

Grzyb scutură din mîină pe lîngă ureche.

— Așa se zice, răspunse. Da' eu cred că Dumnezeu lor trebuie să fie altfel, dacă" trebuie să-i vorbești nemțește... Ce să mai vorbim, schimbă tonul dintr-o dată. ce-a fost, s-a dus și nu se mai întoarce. Părintele mi-a spus ieri că ai și tu meritul tău, fiindcă nu ți-ai vîndut pămîntul nemților. Și e adevărat. Pentru că ieri a venit Hamer la mine și mi-a zis că la sfîntul Ion vrea să vîndă tot.



— Așa o fi !...

— Păidai\ Vicleni șvabii, amenință bătrînul cu pumnul, anul trecut ziceau că o să ne gonească pe toți de aici, mi-au împușcat gîștele pe luncă, o dată mi-au dus vitele la gloabă, și acum. poftim î... S-au dat de-a berbeleacul, cu toată ambiția lor, împiedicîndu-se de un țaran cu zece pogoane. Numai pentru asta, Slimak, și meriți mila lui Dumnezeu și prietenia oamenilor. Ce face răposata ?

— E în grajd.

— Dumnezeu s-o odihnească, pînă cînd o s-o îngropăm în loc sfîntit. Și ea te-a asmuțit de multe ori împotriva mea, dar eu nu port pică nimănui... Iar aici. schimbă vorba Grzyb. ți-am adus provizii din sat din partea tuturor. Uite, crupe, spuse arătîndu-i un săculeț, făină, mazăre, o bucățică de slănină...

Pe drum, de astă dată dinspre colină, se auziră tropote și scîrțitul unei sâinii care se opri din nou înaintea porții.

— Să fie părintele ?... întrebă Grzyb, ascultând atent.

— Nu, e un țaran, răspunse Slimak. Merge cam greoi, paroar fi ajutorul de primar Grochowski.

Într-adevăr, își făcu apariția Grochowski care, la vederea lui Grzyb, exclamă ;

— O, și dumneata ești aici ? Tocmai la dumneata veneam,, Ce-i cu tine, Jozek ? i se adresă lui Slimak.

— Mi-a murit nevasta.

— Mi-a spus Jojna ieri. dar nu l-am crezut. Ia te uită !... Unde este ? A, aici...

Văzînd-o pe răposată, ajutorul de primar își scoase căciula și îngenunche în zăpadă. Grzyb făcu și el la fel. O vreme, se auziră șoaptele rugăciunilor și suspinele lui Slimak, Apoi țaranii se ridicară, oftară, lăudară însușirile moartei, în sfîrșit, Grochowski îi spuse lui Grzyb :

— Ți-aduc păsăruica, numai că e puțin vătămată, nu prea rău.





— Cum ? nu pricepu Grzyb.

— Ce cum ?... Ți l-am adus pe Jasiek, pentru că mi-a furat caii azi-noapte și a căpătat câteva alice.

— A, netrebnicul !... Unde e ?...

— în sanie, pe drum.

Grzyb alergă cu greutate într-acolo. Se auziră câteva lovituri, strigăte și în cîrînd se arată bătrînul, aducîndu-l de pîr pe Jasiek care, cu toată înălțimea și frumusețea lui, plîngea ca un copil.

Scurta cu flori îi era ruptă, cizmele înalte mînjite de bălegar ; mina stingă o ținea învelită într-o cîrpă însinge- rată,- iar pe față avea un plasture.

— Ai furat caii ajutorului de primar ?... îl întrebă bătrînul furios.

— De ce să nu-i fur ? i-am lucrat.

•— Dar nu i-a mers, se amestecă Groehowski. în schimb, cînd i-a furat caii lui Slimak, i-a mers.

— Tu i-ai furat ?... răcni Grzyb și începu să-și altoiască feciorul cu pumnii.

\*— Eu, numai nu te supăra, tată, se văietă Jasiek.

— Pentru Dumnezeu, ce se petrece ? strigă Grzyb.

— Ce să se petreacă ? răspunse Groehowski disprețuitor. Băiatul e sănătos, a intrat în cîrclășie cu alții pe măsura lui și au furat de la toată lumea, pînă cînd l-am nimerit eu.

~ Și acum ce-o să faci ? strigă Grzyb, cărîndu-i iarăși la pumni lui Jasiek.

— Acum o să mă îndrept, tată... Mă însor cu fata lui Orzechowski și mă apuc de gospodărie...

— Te cam grăbești ! Acum e timpul să intri la închisoare, nu să faci nuntă, răspunse Groehowski.

Bătrînul Grzyb căzu pe gînduri.

— Cum adică, dumneata o să faci plîngere ? îl întrebă pe ajutorul de primar.

— Ar fi mai bine să nu fac. deoarece se va isca zarvă mare. Dar dacă nu mă despăgubești, o să fac...

Grzyb se îngîndură din nou.

— E, și cam cît ar costa ?

— O sută cincizeci de ruble, nici un ban mai puțin, răspunse ajutorul de primar, desfăcîndu-și mîiniile.

— O, Doamne ! se revoltă Jasiek. Ai tras cu pușca în mine dintr-o țeavă, iar acum vrei bani ca pentru un tun.

— Dacă-i așa, interveni Grzyb, n-are decît să facă pușcărie, fiindcă eu nu dau o sută cincizeci de ruble pentru un ticălos.

— Mie o sută cincizeci de ruble, ca să păstrez taina, iar lui Slimak optzeci pentru caii furați.

Grzyb începu iarăși să-și bată feciorul.

— Ți l-harule !... Spune cine te-a îndemnat

— Se știe că Jose!..., Dă-mi pace, se văicări Jasiek, că e rușine să mă

bați așa față de lume.

— Si tu. de ce l-ai ascultat pe Josel ?

— Pentru că-i datorez o sută de ruble !

— Lsuse Cristoase ! gemu Grzyb, smulgindu-și părul,

— Haide, n-ai de ce să te amărăști, îl potoli Gro- chowski. Trei sute treizeci de ruble cu totul, pentru mine, pentru Slimak și pentru Josel. Nu e cine știe ce pentru dumneata,

— Nu, eu atîta bănet n-am să plătesc ! strigă Grzyb.

— O să-l plătesc eu după ce mă însor cu fata lui Orze- chowski, propuse Jasiek.

— O să plătești tu pe dracu' !... Trăsni-te-ar !... gemu bătrînul,

— E, dacă-i așa, spuse ajutorul de primar cu minie, hai, Jasiek, la judecată, Tu n-ai glumit cînd mi-ai furat caii, deci n-am să glumesc nici eu. Hai !



Și-l luă de braț pe flăcăul uriaș.

— Tată, fie-ți milă sxnt doar •singurul tău fecior, se văietă Jasiek.

Bătrînul Grzyb se uita pe rînd. cînd la fecior și la Gro- chowski, cînd la Slimak.

— De ce te zgîrcești atîta, tată ?... Pentru niște prăpădiți de bani vrei să mă pierzi pentru toată viața ! îi re- proșă Jasiek.

— E, vezi că ți-ai mai coborît nasul, îl luă în rîs ajutorul de primar. Îți aduci aminte cum trăgeai din trabuc m fața primăriei și mă amenințai în bătaie de joc că o să, mă fure și pe mine ?... Eu ți-am spus de atunci că n-o să mă las furat și a rămas pe-a mea, iar tu plingi ca o babă. Mai bate-ți joc și acum... E, hai. O să vedem noi dacă tatăl tău n-o să ne ajungă din urmă pe drum.

— Așteaptă, stai puțin !... î.l opri Grzyb, văzînd că ajutorul de primar vrea să-l ia cu el pe Jasiek.

Grochowski și Jasiek se opriră. Grzyb îi făcu semn lui Slimak și intrară amîndoi în șopron.

— Cumetre, vreau să-ți dau un sfat, începu Grzyb cu glasul coborît. Dacă vrei ca între noi să fie bună-înțele- gere, ca între vecini, uite ce trebuie să faci...

— Mde, de unde pot să știu ?

— însoară-te cu sora mea.

•— Cu Gaw^dzina ? întrebă Slimak.

— Da. Tu ești văduv, ea văduvă, tu ai zece pogoane, iar ea are cincisprezece și n-are copii. Eu o să iau pă-

^ mîntul ei, pentru că e lîngă al meu, iar ție am să-ți dau cincisprezece pogoane din partea lui Hamer și așa o să aveți douăzeci și cinci de pogoane, la un loc.



Slimak se cufundă în gânduri.

— Mi se pare însă că pământul Gawşdzinei e mai bun decât al lui Hamer, se împotrivi.

— O să-ţi dau mai mult din luncă. De acord ?... insistă Grzyb.

— De, ştiu şi eu ? răspunse Slimak, scărpinându-se în cap.

— Atunci, hai să batem palma, prinse momentul Grzyb. Dar tu, pentru bunătatea mea, ai să plăteşti o sută cincizeci de ruble lui Grochowski şi o sută lui Josel.

Slimak stătea în cumpănă.

— Nici n-am apucat să-mi îngrop nevasta, şi tu mă îndemni să mă însor cu alta ? oftă.

> Ezitarea lui îl revoltă pe bătrîn.

— Nu fii prost ! îl certă. Cum o să te descurci fără o femeie în gospodărie ? Tot trebuie să te însori cel mult peste o jumătate de an. Răposata a murit şi gata ! Dac-ar mai putea să vorbească, ţi-ar spune şi ea : „însoa- ră-te, Jozek, şi nu mai face nazuri, când ai de-a face cu un binefăcător ca Grzyb !“

— De ce vă certaţi ? întrebă Grochowski, apropiindu-se.

— Il sfătuiesc să se însoare cu sora mea, cu Gawşd- ziua, iar el face mofturi, îl lămuri Grzyb.

— Da. dar vrei să dau din buzunarul meu banii lui Grochowski şi ai lui Josel, adăugă Slimak.

— Da' cele cincisprezece pogoane, patru vaci, o pereche de cai şi toate celelalte nu înseamnă nimic ? se supără Grzyb.

E, asta-i altceva, interveni Grochowski. Dar cum o să se descurce el cu două loturi ?

— *l-l* schimb, profită Grzyb de întrebare. Iau eu pământul soră-mi, iar lor le dau cincisprezece pogoane aici, lângă tarlaua lui Slimak.

— Da, dar ăsta e pământul lui Hamer, protestă Gro- cfaowski.

— Cum să fie al lui Hamer ! exclamă Grzyb. Dacă ei vor, cel mult săptămîna viitoare ne ducem la notar și cumpăr tot pământul lui Hamer.

Pentru țîlharul ăsta !... adăugă ară tind cu capul spre Jasiek.

— Păi nemții pleacă de aici ? se interesă Grochowski.

— E. ar sta ei și pînă la sfîrșitul lumii, răspunse Grzyb, dar Slimak nu le-a vîndut pământul lui și le-a încurcai toate socotelile. Au dat faliment...

Grochowski cugetă.

— E, atunci însoară-te, Jozek, ce mai vorbă multă, îl îndemnă pe Slimak. O să ai douăzeci și cinci de pogoane și o nevastă pe cînste.

— E o femeie zdravănă, adăugă Grzyb.

— Are și avere, îl sprijini Grochowski.

Slimak oftă.

<

— Eheî. răspunse. Mare păcat că Jagna mea n-a trăit s-o vadă și pe asta...

— Dacă trăia, tu nu mai puteai să ai douăzeci și cinci de pogoane, îl dojeni Grochowski.

— E, vrei sau nu vrei ? îl întrebă Grzyb.

— Facă-se voia Domnului î se resemna Slimak.

— Păcat că nu putem bea aldămașul. se plînsă Grochowski.

— Am eu un pic de mied de la părintele, spuse Slimak și întră în grajd încet și cu capul îft piept. După o clipă, aduse sticla, păhărelul verzui și umplîndu-l, i se adresă lui Grzyb





— E, cumetre, rosti înclinându-se. Noroc și să dea Dumnezeu ea de-acum înainte să nu ne mai supărăm niciodată. Te rog ca pe un frate și părinte să pui o vorbă bună pentru mine, să-i spui Gawșdzinei că vreau s-o iau de nevastă cu îngăduința ta și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Bău, se ploconi înaintea lui Grzyb, apoi îi întinse păhărelul plin.

— Frate Slimak, răspunse Grzyb, află că sora mea dragă s-a gândit la tine de ieri, fiind a fost părintele la noi. Ea ți-a trimis săculețul cel mare cu crupe, lipia de grîu și ulcica de unt și mi-a propus să stai la ea pînă cînd îți ridici altă casă. Mă bucur din toată inima pentru tine, ca pentru un frate bun, pentru că tu ești singurul din tot satul care te-ai împotrivit paginilor și-ai pătimit destule din cauza lor, lucru pentru care Dumnezeu o să te răsplătească.

Bău și-i întinse paharul lui Grochowski.

— Sînt foarte mulțumit, zise ajutorul de primar după ce i se turnă și lui mied, că s-a terminat totul cu bine. Așa că ție, frate Slimak, îți urez să ai noroc de noua nevastă și de Jśdrek, căruia astăzi o să-i dea drumul de la închisoare. Iar dumitale, frate Grzyb, îți doresc să ai noroc cu noul cumnat și cu neastîmpăratul ăsta de Jasiek, ca să-i vină odată mintea la cap. Pe tine, Jasiek, te sfătuiesc să te descurci mai bine ca nemții în noua gospodărie, să nu mai umbli prin grajdurile altora, fiindcă știi că sătenii s-au vorbit împotriva ta și ai să capeți un plumb în scăfîrlie cu prima ocazie, amin.

— Săptămîna viitoare, cumpăr pămîntul de la Hamer, iar după sărbători o să fac două nunți î exclamă Grzyb bucurat.

După aceste cuvinte, cei patru țărani începură să se îmbrățișeze și să se sărute, iar Slimak, văzînd că nu mai era mied, îl trimise pe argatul lui Grochowski la Josel, în sat, să mai aducă o sticlă de votcă și una de secărică.

~ E prea puțin, frate ! îl sfătui Grochowski. Spune-i să-ți trimită Josel vreo trei galeți de votcă și un butoiș cu bere, pentru că la înmormîntarea răposatei o să se adune o grămadă de lume.

Slimak ascultă sfatul înțelept al ajutorului de primar și bine făcu.

Deoarece spre seară, cînd. aduseră coșciugul de la tîrg, se strînse atîta omenire la înmormîntarea Slimako- wei, cum nici cei mai bătrîni nu-și aminteau să se mai fi întîmplat vreodată.

Înțelegerea încheiată între țărani fu îndeplinită întocmai. Într-o săptămînă, Grzyb cumpără pămîntul lui Hamer, iar înainte de postul mare avură loc cele două nunți, a lui Jasiek Grzyb cu fata lui Orzechowski și a lui Slimak cu Gawșdzina.

Odată cu sosirea primăverii, în sat veni un inginer hotarnic și se făcu schimbarea pămîntului între Grzyb și Slimak. în ceasul în care se înfîgea primul jalon pe cîmp, din colonie ieșeau căruțele încărcate cu calabalăcul lui

Hamer.

Spre toamnă, tinerii Grzyb se așezară în gospodăria lor, iar Slimak își reclădi casa și avea semne sigure că familia lui va spori cu încă un membru. Folosindu-se de această împrejurare, a doua nevastă îi otrăvea de multe ori viața, spunându-i că luase un cerșetor care-i datora ei toată averea. Atunci țăranul amărît pleca de acasă și se ducea sub pinul de pe deal, unde cugeta la lupta ciudată în



care nemții își pierduseră pământul, iar eh patru din ființele cele mai apropiate.

Oamenii uitaseră de Slimakowa, de Stasiek, de Owe~ zarz și de orfană, dar țăranul își aducea aminte pînă și de ciinele Burek și de vitișoara, pe care o vînduse măcelarului din lipsă de nutreț.

Cît despre celelalte persoane, implicate în lupta lui Slimak cu nemții, proasta Zoska murise la închisoare, iar bătrîna Sobieska în cîrciuma lui Josel. Ceilalți, printre, care și Jojna Niedoperz, trăiesc și sînt sănătoși.